STÁTNÍ STUDIJNÍ
KNIHOVNA
Dr. ZDEŇKA NEJEDLÉHO
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

ČB 4811

F-135
19

METHOD.

Časopis věnovaný umění křesťanskému.

Zároveň orgán odboru

pro výtvarná umění a archaeologii

při

AKADEMII KŘESŤANSKÉ V PRAZE.

Majitel, vydavatel a redaktor

FERDINAND J. LEHNER.

XXX. ROČNÍK.

V PRAZE 1904.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský. — Nákladem vydavatele.

Státní studijní knihovna
České Budějovice

Nahrazeno úplným výtiskem.

~~J 55.426~~

Obsah XXX. ročníku „METHODA“.

I. Exkurse gotické.

14. Kostel sv. Vavřince ve Vysokém Mýtě (s 5 vyobraz.). F. J. Lehner. 1.
15. Klášter Želivský (s 3 vyobraz.). F. J. Lehner. 41.
16. Arciděkanský kostel sv. Bartoloměje v Plzni (s 4 vyobraz.). F. J. Lehner. 81.
17. Proboštský kostel Panny Marie v Roudnici. F. J. Lehner. 102.

Poslední číslo »Methoda« na rozloučenou. F. J. Lehner. 101.

II. Monografie osad a kostelů.

Kostel ve Svratce a kaple v Karlštejně u Hlinska. Dr. K. V. Adámek. 69. 91. 111.

III. Články.

Starokřesťanská pohřebiště »velké oasy« v poušti libycké. Frant. Stejskal. 14. 34. 55. 73. 113.

Výstava uměleckých, hlavně slovanských výšivek v Plzni r. 1903. Architekt Josef Škorpil 16. 36. 57.

Vyšehrad v době knížecí. Frant. Vacek. 21.

Hora Osek, hrad Kazin a mohyla Kazina. Frant. Vacek. 61.

Výstava titulních listů pořádaná Umělecko-průmyslovým museem. F. A. Borovský. 76.

Několik příspěvků k životopisům umělců zaměstnaných při kostele sv. Víta na hradě Pražském v XV. a XVI. st. Dr. Josef Teige. 89.

IV. Různé zprávy.

Za Bedřichem Bernauem. 18. — Obraz Jana Kupeckého. 19. — Zpráva o činnosti Historického spolku v Praze za rok 1903. 37. — Jedenáctá výroční zpráva Jednoty pro obnovu kláštera bl. Anežky v Praze za r. 1903. 38. — Památky svatováclavské. 93. — Stavba velechrámu Svato-Vítského. 95. — Obnova chrámu křižovnického. 96. — Hledání sousoší sv. Františka ve Vltavě. 97. — Výroční zpráva Jednoty Svato-Vítské za rok 1903. 114.

V. Akademie křesťanská.

Umělecký odbor.

Dobrozdání o obnově farního kostela ve Vrbně 98.

Měsíční zprávy: 20. 39. 59. 79. 98. 116.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

AKADEMIE KŘESŤANSKÉ V PRAZE.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 11. a 12. V Praze, dne 15. prosince 1904. Ročník XXX.

OBSAH. Poslední číslo »Methoda« na rozloučenou. — Exkurse gotické. 17. Proboštský kostel Panny Marie v Roudnici. — Kostel ve Svratce a kaple v Karlštejně u Hlinska. (Dokončení.) — Starokřesťanská pohřebiště »velké oasy« v poušti libycké. (Dokončení.) — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc říjen.

Poslední číslo „Methoda" na rozloučenou.

Jest tomu právě třicet roků, co jsem počal vydávati »Methoda«. Tehdáž jsem postřehl, že naše literatura postrádá knihu »Dějin umění národa Českého«. Zahájiv soustavné bádání po památnících českého umění, bylo mi třeba orgánu, kde bych ukládal nalezená zrnka. Za tím účelem založil jsem tento časopis, abych v něm za přispění přátel českého umění objevené památníky popisoval, vyobrazoval a tím způsobem shromažďoval kaménky ku stavbě »Dějin umění národa Českého«.

Za třicet let shledalo se jich dosti značné množství, zejména z nejstarší a tím i nejméně známé doby, takže bylo lze od příprav přikročiti k dílu samému. Od té doby, co »Dějiny umění národa Českého« po sešitech vycházejí, byl jsem z této práce tolikrát vyrušen na delší nebo kratší dobu, kolikrát do roka »Method« byl vypraven. Abych při pokročilém věku v pokračování životního díla nebyl zdržován, **končím tímto posledním číslem 30. ročníku vydávání »Methoda«**, vzdávaje nejvroucnější díky všem přátelům, kteří pracemi svými mne podporovali a Akademii křesťanské za pomoc poskytovanou ku vydávání časopisu.

Nerad se loučím se čtenářstvem, které po dlouhá léta »Methoda« odbíralo. Láska k umění nás sdružila v rodinu. Neloučím se však s literárními přátely a prosím, aby na mne nezapomínali při pokračování »Dějin umění národa Českého«.

F. J. Lehner.

z přítomných Přibyslav, biskup Sataronský, Dětřich Břevnovský a Jan Postoloprtský, opatové řádu sv. Benedikta, mistr Tomáš, arcijáhen Pražský, papežský kaplan a biskupský protonotář, Bohuš, arcijáhen Kouřimský, oficial kurie Pražské, Pavel, arcijáhen Žatecký, Jan, převor kostela sv. Jiljí, Podiva, děkan téhož kostela, Jan z Dražic a jiní páni.[1])

Dle výslovného ustanovení zakladatelova měl býti Roudnický klášter ryze českým ústavem a klidným útulkem pro syny Českého národa. Poučen vlastní zkušeností minulou a přítomnou, chtěl z ryzího vlastenectví zabrániti, aby tu nevznikly národnostní spory. Za tím účelem biskup v zakládací listině ustanovil následovně: »Toužíce zabezpečiti zdar a mír tohoto kláštera a osob, a poučeni jsouce vzhledem k budoucnosti, minulostí a přítomností, nedopouštíme, aby do sboru tohoto kláštera byl přijat někdo z jiného národa, než Čech zrozený z otce a matky jazyka českého; neboť učitelka těchto věcí, zkušenost, tomu nás naučila, že jiní národové nepřejí Českému národu. Jako dvě protivy v jednom předmětu býti nemohou pospolu, také národové sobě protivní v jednom klášteře nikterak býti nemohou.«[2])

Zakládací listina ukládala Roudnickým řeholníkům následující povinnosti a závazky.

»V klášteře bude probošt s dvanácti řeholními kanovníky, pokud důchod klášterní nevzroste tak, aby z něho bylo lze vydržovati pohodlně více osob. Nyní budiž přijato do konventu tolik způsobilých osob, pokud příjem stačí na výživu a jiné potřeby. Sbor volí za probošta osobu nejzpůsobilejší k řízení konventu. Sbor předkládá zvoleného probošta ke kanonickému potvrzení biskupu Pražskému, který mu svěří duchovní správu věřících, a duchovní i světskou právomoc nad klášterem.[3])

---

adimplere, in quarto anno reuersionis sue de curia videlicet in anno domini M°CCCXXXIII°, anno vero ordinationis sue XXXIII°, feria tercia in festo penthecoste conuocatis ad se in Rudnicz venerabili fratre suo fratre Przibislao Sataronensi episcopo et honorabilibus ac religiosis viris Brewnouiensi et de Porta apostolorum abbatibus et aliis prelatis, nobilibus, ciuibus quam plurimis ipso die monasterium ibidem in Rudnicz ad laudem, gloriam et honorem omnipotentis dei et genitricis filii sui virginis gloriose fundauit, et tandem construxit et erexit opere sumptuoso, in quo monasterio posuit et constituit prepositum et alios fratres canonicos regulares ordinis sancti Augustini, quibus et dicto monasterio sue fundacionis in presencia predictorum prelatorum et dominorum ac alia cleri et populi multitudine copiosa predictus dominus episcopus contulit et donauit bona sua quedam patrimonialia et alia persone sue intuitu acquisita, prout in privilegiis eiusdem monasterio plenius continentur.

[1]) *Emler. Regesta III., č. 2008. r. 1333, 2 Maii. In Rudnicz. str. 782*: Dat. in Rudnicz a. d. millesimo trecentesino tercio, feria tercia in festo Penthecostes, quo die fuit VIII kalendas Junii, indiccione prima, pontif. d. Johannis pape XXII anno XVII. pontif. vero nostri anno XXXII presentibus ven. fratre nostro, fratre Pribislao, Satharonensi episcopo, et hon. viris, dominis Theodorico Brewnoviensi et Johanne de Porta apostolorum abbatibus ordinis sancti Benedicti, magistro Thoma, Pragensi archidiacono, domini pape capellano, nostroque prothonotario...

[2]) *Emler. Regesta III., č. 2008, r. 1333, 25 Maii. In Rudnicz, str. 781:* Nequaquam tamen ad prefatum collegium dicti cenobii alterius nacionis aliquem recipi admittimus, nisi sit Bohemus de vtroque parente idiomatis bohemice ortum trahens, comodo et tranquilitati monasterii eiusdem nec non et personarum ex transactis temporibus et presentibus informati in futurum in hoc providere cupientes; nam magistra rerum experiencia nos docuit, quod eidem bohemice genti alie naciones opido (sic) sunt infeste, quod sicut duo contraria in vno subiecto simul esse non possunt, sic naciones sibi contrarie in uno monasterio nequaquam esse possunt.

[3]) *Emler. Regesta III., č. 2008, r. 1333, 25 Maii. In Rudnicz, str. 781:* Statuimus eciam, vt in prefato monasterio sit prepositus cum duodecim canonicis regularibus, nisi redditus et prouentus dicti monasterii adeo excreuerint, quod plures persone exinde valeant commode sustentari; nam

V klášteře budiž sloužena každodenně a po všechny časy bezpřetržitě vyjma Velký pátek mše s notou o blahoslavené Panně »Salve sancta parens« (chorální mše zpívaná) s Alleluja, pokud církevní období toho dopouští na odpuštění hříchů našich a jiných věřících, kromě jiných mší »de tempore« a těch, které vyžaduje zbožnost sloužících kněží.«[1])

Zakladatel dále ustanovuje, aby se konala každoročně výroční památka v den jeho úmrtí nejen v klášteře, ale také v kostele Pražském u svatého Víta a určuje k tomu deset hřiven Pražských grošů pro kanovníky, vikáře, ministry a kleriky velechrámu na oběd, který se vystrojí v refektáři k tomu určeném; nezapomněl ani na zvoníky a ženy v kostele přisluhující. Půl hřivny určil na almužny a na voskovice. Jedna z těchto voskovic, tak řečená »pokladnice«, má o výročí smrti jeho hořeti po celou noc ve Svatováclavské kapli. Druhá polovice hřívny vyplatí se kněžím, kteří budou ochotni sloužiti za duši jeho zádušní mše svaté a kromě stipendia obdrží každý voskovici. Co zbyde, vydá se úplně na zádušní mše svaté.[2]) Přípravy a vystrojení toho oběda uložil za povinnost sakristanovi a dvěma oltářníkům kostela Pražského, kteří byli zároveň biskupskými kaplany. Oltáře sv. Silvestra, sv. Vavřince a sv. Anny byly totiž založeny a nadány od pana Matěje, probošta v Sadské, příbuzného biskupa Jana IV., který proto oběma oltářníkům řečených dvou oltářů a jejich nástupcům tuto povinnost uložil. K jejich rukoum měl Roudnický probošt každoročně, měsíc před výroční památkou zakladatelovou, vyplatiti na hotovosti řečených deset hřiven na hrazení výloh s výročím jeho úmrtí spojených.[3])

---

extunc tot persone idonee ad ipsum collegium assumantur, quibus victus et alia necessaria sufficere videbuntur. Ex hiis autem conuentus dicti monasterii eligere habeat in prepositum vnam personam quam viderit ad regendum prepositure sue officium magis dignam, quam quidem personam episcopus Pragensis, qui pro tempore fuerit, presentatam sibi canonice per conuentum predictum habeat confirmare, curam eidem animarum plebis et regimen eiusdem monasterii in spiritualibus et temporalibus committendo.

[1]) *Emler. Regesta III., č. 2008, r. 1333, 25 Maii. In Rudnicz, str. 781:* Statuimus etenim primo, ut in ipso monasterio omni die imperpetuum sine intermissione, sola sexta feria paraschewen dumtaxat excepta, dicatur missa sub nota de beata virgine: »Salve sancta parens« cum alleluia, temporibus illis, quibus ecclesia illud tenet, pro nostrorum et aliorum Christi fidelium remedio peccatorum preter alias missas dicendas de tempore et quas requirit celebrancium devocio sacerdotum.

[2]) *Emler. Regesta III., č. 2008, r. 1333, 25 Maii. In Rudnicz, str. 781:* Volumus eciam sub eodem anathematis vinculo statuentes, ut, cum vocacione divina de presentis vite ergastulo fuerimus assumpti, dies anniversarii nostri sub forma per collegium prefati monasterii perpetuo peragantur, ita videlicet, quod in quolibet die nostri anniuersarii predicti de proventibus dicti monasterii fiat pitancia in decem marcis denariorum grossorum pragensium, sexaginta grossos pro marca qualibet computando, aut valoris eiusdem, si hanc monetam vmquam contingeret forsitan immutari, diminis canonicis, vicariis, ministris et clericis Pragensis ecclesie, campanatoribus et matronis, quarum de novem marcis prandium pro presentibus tantummodo canonicis, vicariis et ministris cum clericis predictis procuretur ad vescendum et edendum per eosdem in refectorio ad hoc deputato, nequaquam tamen prebendas eiusdem prandii ad domus suas seu hospicia deportandas. Mediam quoque marcam in oblacionibus et candelis, quarum una fiat candela dicta pokladniczie in vulgari, que in ipso nostro anniuersario per noctem ardeat in capella sancti Wencezlai, conuerti precipimus et reliquam mediam marcam conuersam in paruis denariis pro missis comparandis distribui disponimus, cuilibet sacerdoti missam defunctorum volenti dicere sex parvos denarios cum candela assignando. Et si forsitan eodem die anniuesarii tot misse haberi non possent, in quantum media marca predicta se extendit, quod extunc diebus sequentibus illud, quod residuum de eadem dimidia marca fuerit, in missis defunctorum totaliter inpendatur.

[3]) *Emler. Regesta III., č. 2008, r. 1333, 25. Maii. In Rudnicz, str. 782:* Statuimus insuper, volumus et mandamus, vt sacrista et duo altariste de ecclesia Pragensi, videlicet altarium sancti Siluestri et sanctorum Laurencii et Anne, qui sunt nostri capellani, quia eorum altaria de

Zakladatel kláštera nečekal s povoláním prvního konventu a s ustavením jeho, až bude velký kostel Panny Marie aspoň částečně zbudován, nýbrž přikročil hned po slavnosti založení jeho k ustavení sboru. Roku následujícího (1334) pečlivý biskup o klášter svůj vydal totiž na hradě Roudnickém novou listinu věnovací, kde opakují se všechna ustanovení zakládací listiny, a mezi přítomnými svědky uvádí se též probošt Jan s řeholními kanovníky Roudnického kláštera.[1]) Z toho jest zjevno, že v Roudnici byl k službám jejich nejen kostel k řeholní bohoslužbě způsobilý, nýbrž kromě toho též klášter, kde ubytováni byli.

O výživu řeholníků biskup štědře se postaral a nadal klášter statky za tím účelem koupenými. K nadání tomu patřil Páleč velký s tvrzí, ves Šlapanice a Vrbčany v kraji Slánském, Libořice a Očihov v kraji Žateckém se vším příslušenstvím.[2]) Biskup vyžádal si královské potvrzení, které král Jan Lucemburský ochotně udělil a nadání jmenovitě potvrdil listinou vyhotovenou v Parmě roku 1333, ten den před svatým Matoušem.[3])

---

bonis nostris et nepotis nostri domini Mathie, bone memorie prepositi Saccensis, sunt dotata, que altaria et eosdem altaristas et successores ipsorum in hoc oneramus ac sacristam, qui pro tempore fuerit, rogamus, vt preparacioni, ordinacioni, ministracioni et expedicioni prandii antedicti esse debeant obligati et ut acceptis novem marcis a preposito antedicto iuxta disposicionem nostram supradictam idem prandium dominis canonicis, vicariis et ministris ecclesie memorate perpetuis temporibus debeant ministrare, prepositus vero Rudnicensis, qui pro tempore fuerit monasterii antedicti, tenebitur, vt supra dictum est, decem marcas denariorum gr. predictorum ad manus, scilicet sacriste Pragensis et altariarum predictorum vno mense ante diem anniuersarii nostri integraliter assignare, quos, videlicet prepositum et canonicos ex nunc prout ex tunc requirimus canonice et monemus ipsis prefatum mensem pro primo, secundo, tercio et peremptorio termino assignantes, ut prefatam pecuniam expleant et soluant, alioquin si omnia et singula, que superius sunt premissa, cum effectu neglexerint adimplere, in eum videlicet prepositum et singulos eorum excommunicacionis et suspensionis in collegium ac interdicti in monasterium sepedictum canonica monicione premissa ex nunc prout ex tunc sentenciam proferimus in hiis scriptis, a qua nequaquam absoluantur, nisi debita satisfaccione premissa.

[1]) *Emler. Regesta IV., č. 101, r. 1334, 23 Ocb. In castro Rudnicz, str. 34:* Actum et dat. in castro episcopatus nostri Rudnicz a. d. MCCCXXXIV, X kal. Novembris, pontif. vero nostri anno XXXIII presentibus hon. et discretis viris dominis Thoma, archidiacono Pragensi, domini pape capellano nostroque prothonotario, domino Johanne, preposito ecclesie sancti Egidii, Bohuta, archidiacono Curimensi, nostri curie Pragensis officiali, Gallo, archidiacono Gradicensi, fratre Johanne preposito cum suis fratribus, canonicis regularibus monasterii Rudnicensis memorati, strenuo milite Uha...

[2]) *Emler. Regesta III., č. 2008, r. 1333, 25 Maii. In Rudnicz, str. 781:* Monasterium et eius collegium ... dotavimus et dotamus de bonis nostre persone intuitu acquisitis, videlicet de villa Palcz Maiori cum municione ibidem, villa Slapanicz, villa Wyrbiczan, quiquid in ea habuimus, villa Luboricz, et villa Oczichow cum hereditatibus, censibus, fructibus, libertatibus, iuribus et suis pertinenciis vniversis, omne ius proprietatis et dominii, quod in bonis et villis predictis nobis competebat uel potuisset competere in futurum, in predictum monasterium et eius collegium transferentes. Infrascripta quoque onera et modos dicto inponimus monasterio et ius collegio sub anathematis vinculo perpetuis temporibus irrefragabiliter duratura.

[3]) *Emler. Regesta III., č. 2041, r. 1333, 22 Sept. Parmae, str. 793:* Monasterio s. Marie in Rudnicz ... ad locandum ibidem canonicos regulares, predictas villas in Maiori Palcz, Slapanicz et in Wirbiczan quitquid habet in Slanensi, item Oczihow et Lubvricz villas in Sacensi prouinciis eidem iam fundato monasterio liberaliter contulit et donauit omni iure, quo dicte ecclesie s. Marie donauerat et contulerat et quod sibi in eisdem bonis competebat, supplicans nostre maiestati, quatenus illam graciam, quam ecclesie s. Marie pro fiendo monasterio feceramus, suo prefato monasterio, quod ipse in Rudnicz, vt predicitur, iam fundauit, facere dignaremus, assensum nostrum videlicet eidem donacioni et collacioni prebendo et prestando. Nos igitur tam pio et laudabili proposito annuentes, proxime dicatam donacionem de dictis bonis iam fundato monasterio s. Marie factam in Rudnicz ratam et gratam habemus, ipsamque presentibus admittimus ac eciam roboramus, omne ius, si quod nobis,

Toto nadání zakladatel rozmnožil následujícího roku druhým nadačním listem vydaným dne 23. října 1334 na hradě Roudnickém a přidal ku jmenovaným statkům ves a tvrz v Tuchomyšli (či Schönfeldě) a vesnice Modlany, Soběd ruhy, Hotovice, Lochočice a Habří s patronátním právem při dvou prvně jmenovaných místech [1]) a přivtělil téhož roku ku klášteru farní kostel v Roudnici.[2]) Král Český Jan také toto druhé darování potvrdil listinou vyhotovenou 2. ledna 1335.[3]) V tom čase biskup vystavěl na Labském břehu blíže mostu špitál pro nemocné a chudé, který odevzdal správě řeholníků a ustanovil, aby probošt kláštera za souhlasu konventu dosazoval sem vždy jednoho z řeholníků k posluze nemocných. Na vydržování špitálu věnoval co nadaci ves Budinice.[4])

Jako o svůj klášter a špitál pečoval biskup podobně o své biskupství a přikoupil k biskupským statkům hrad Biskupice na hranicích Míšenských. Seznav však, že by hrad samoten nebylo lze hájiti proti nepřátelským vpádům bez opory okolní krajiny, odejmul se svolením Pražské kapituly Roudnickému klášteru roku 1334 darované statky kromě Budinic a připojil je ku koupenému hradu. Nadání kláštera nebylo tím však ztenčeno, ježto vyměnil jmenované zboží roku 1337 za jiné, postoupiv za to klášteru biskupské statky Smolnici, Hlinnou, Bohun (dle Tomka Babiny), Březí a Budov mezi Litoměřici a Ústím, pak Dolín, Želevčice a Bakov v kraji Slanském a podací farního kostela sv. Vojtěcha v předměstí Litoměřickém.[5]) Později probošt Vít, sakristan Chvaleč, prokurator Michael, Matěj,

heredibus et successoribus nostris in eisdem bonis competit vel competere posset quouis iure, in idem monasterium in Rudnicz voluntarie et liberaliter transferentes. — Dat. Parme a. d. MCCCXXXIII, in crastino Mathei apost. ewang.

[1]) *Emler. Regesta č. 101, r. 1334, 23 Oct. In castro Rudnicz, str 32:* Item vilae Schonfelt siue Tuchomysl, villa Modlani, villa Sobiedruhy, villa Hotomczy, villa Lochocziczy, villa Habrzy cum iure patronatus ecclesiarum predictorum bonorum cum heredibus, censibus, fructibus, pratis etc.

[2]) *Emler. Regesta IV., č. 4, r. 1334, 8 Jan. Pragae, str. 1:* Johannes, episc. Prag., ecclesiam parochialem in oppido Rudnicz monasterio s. Augustini ibidem incorporat. — Dat. Pragae a. d. MCCCXXXIV, VI id. Jan.

[3]) *Emler. Regesta IV., č. 122, r. 1335, 2 Jan. Parisius str. 48:* ... donacionem infrascriptarum villarum, videlicet ville Schonigelt siue Tuchomisl, ville Modlani, ... ville Sobijedruhi, ville Hotowiczi, ville Lochosiczi et ville Habrzi, quas idem dominus episcopus pro sua propria pecunia emerat... monasterio sancte Marie in Rudnicz per eundem d. episcopum factam, ratam habentes.. confirmamus...

[4]) *Emler. Regesta IV., č. 101, r. 1334, 23 Oct. In castro Rudnicz, str. 33:* Insuper ordinamus, quod prepositus monasterii antedicti de consensu sui conuentus, ad quem et ad quos curam rei familiaris et gubernacionem hospitalis, quod circa pontem, quem nunc ibidem construimus, pro vsu et receptacione infirmorum eciam fundauimus et fundamus, principaliter volumus pertinere, aliquem de canonicis eiusdem monasterii in dicto hospitali ponere studeat et locare, qui infirmos et pauperes in eodem hospitali decumbentes in eorum necessitatibus habeat procurare, cui hospitali pro sustentacione ipsorum infirmorum villam Budinicz, que de nouo eidem monasterio obuenit et accreuit, concedimus et donamus...

[5]) *Emler. Regesta č. 478, r. 1337, 1 Oct. Pragae, str. 192:* Adverentes »quod castrum nostrum episcopale, videlicet in Bisophsperk, quod alias Gersperk vulgaliter vocabatur, pro ecclesia nostra Pragensi et defensione bonorum eiusdem per nos emtum, quod ex eo maiori et meliori custodia et tutela indiget, quia in metis et finibus regni Bohemie et marchionis Miesnensis quasi in medio nacionis peruerse dignoscitur situatum, non posset propter reddituum paucitatem et minucias possessionum tute et secure teneri ac servari et commode custodiri... visum fuit nobis, quod dicto castro non posset per modum alium provideri, nisi ut bona aliqua ad nostram episcopalem mensam spectancia pro bonis utpote in Schonfelt siue Tuchomysl et aliis villis seu bonis, quorum et quarum nomina inferius continentur, ad motasterium s. Marie in Rudnicz, vbi sunt canonici regulares, nostris sumptibus fundatum et constructum et de bonis persone nostre intuitu acquisitis plene dotatum, spectantibus, que dicto castro adiacent et coherent cum ipsoque confiniunt, permutare et cambire deberemus...

Jaroslav, Jan, Petr a celý konvent řeholních kanovníků prodali roku 1341 výhodně se svolením svého zakladatele příliš vzdálený Očihov menší a koupili za to bližší Pihořice, Martinoves, Charvatec a Račinoves.[1]) Probošt Roudnický měl právo kněze konventní dosazovati na přivtělená beneficia a odtud je odvolávati, biskup Pražský však vydával jim jurisdikce.

Jako klášter za živobytí svého zakladatele mohutněl a rozkvétal, prospívala podobně jeho štědrou pomocí stavba velkého kostela Panny Marie. Není sice nikde zřejmě poznamenáno jméno stavitele, kterému osvícený biskup stavbu kostela svěřil. Že muž tak ryze vlastenecký, který v zakládací listině výslovně stanovil, aby do Roudnického kláštera přijímáni byli pouze rodilí Čechové po otci a matce, povolal za stavitele kostela pouze rodilého Čecha, jest samo od sebe zřejmo. Monumentální umění stavitelské pěstovalo se v naší vlasti od tří století s takovým zdarem a tak velkolepým způsobem, že v Čechách a na Moravě nebyl žádný nedostatek odborně vzdělaných a zkušených stavitelů i velkolepých budov kostelních. Jan IV. z Dražic svěřil tedy jistě stavbu Roudnického kostela českému staviteli.

Jinak bylo s druhým velkolepým dílem stavitelským, které český mecenáš zahájil současně se stavbou kostela Panny Marie. Prodlévav rád na hradě Roudnickém, zbudovaném na Labském pobřeží, vídal často z oken jaké nebezpečí hrozívá lidem převážejícím se přes Labe a pečliv jsa o jejich bezpečí umínil si, že vystaví přes řeku most, ale nikoli dřevěný, který povodeň odnášívá, nýbrž kamenný. Za tím účelem pátral velmi bedlivě po mistru stavitelském nejprve v království Českém a potom v okolních zemích, ale nenalezl nikoho. Bylo-li v Čechách hojně stavitelů, kteří se výborně vyznali ve stavbách velikolepých kostelů, nepřihlásil se žádný k budování velikého kamenného mostu z nedostatku odborných zkušeností při vodním stavitelství. Byl sice v Praze znamenitý kamenný most Juditou zbudovaný přes Vltavu, který spojoval menší město Pražské se starým městem a v Písku podobný most vystavěný současně s Píseckým hradem za Přemysla Otokara II. Nyní však nebylo v zemi žádného stavitele, který by se byl odvážil na takové dílo. Biskup Jan poslal tedy do Avignonu pro mistra Viléma, stavitele mostu Avignonského, muže v práci této velmi zkušeného, s kterým se byl seznámil za pobytu svého na papežském dvoře. Znamenitý mistr slíbil tehdáž biskupovi, že jest ochoten dostaviti se do Čech k stavbě mostu, kdykoli by byl sem povolán. Jakmile dostavilo se k němu poselstvo páně biskupovo a odevzdalo mu list od něho, nebylo lze odříci tuto žádost jeho. Věren danému slibu přibral si tři francouzské pomocníky, kterých k tomu dílu měl zapotřebí, a vydal se co čtvrtý do Prahy s poselstvem páně bisku-

[1]) *Emler. Regesta IV., č. 890, r. 1341, 28 Mart. In monasterio Rudnicensi, str. 356:* Notum etc., quod d. Johannes, episcopus Pragensis, noster nostrique monasterii — — dominus et fundator, bona pro sua Pragensi ecclesia seu ipsius capitulo racione trium prebendarum de nouo per ipsum in eiadem ecclesia de consensu dicti capituli creatarum quereret comparanda. Nos videntes et perspicacius attendentes, quod bona nostra, scilicet in Oczihow Minori in Rokitanensi discrictu seu territorio situata, que ab eodem nostro monasterio distare aliquantulum videbantur, melius possent per dictum Pragense capitulum uel eum, cui ea duceret commitendum, quam per nos protegi et defendi ac utilius gubernari, ad dicti d. nostri episcopi presenciam accedentes eidem cum omni deuocione et humilitate duximus supplicendum, quatenus dicta bona in predicto Oczihow pro predicto capitulo Pragensi a nobis emere et loco ac vice bonorum eorundem alia bona equiualencia comparare sua gracia dignaretur. Qui nostris precibus favorabiliter annuens emptis a nobis cum debita solempnitate pro predicto suo capitulo bonis sepedictis bona infrascripta, videlicet in Pihorzicz, Martiniewes, Chrwatecz et in Raczinawes pro predictis bonis in Oczihow meritum meritis cupiens cumulare, dignatus est emere et eciam comparare...

povým. Přišedše do Roudnice počali v řece ohražovati a zapažovati místo pro stavbu prvního pilíře. V den sv. Bartoloměje apoštola l. P. 1333 položen byl základ za veliké slavnosti a vroucné pobožnosti a do základního kamene uprostřed řeky byly vloženy svaté ostatky. Potom všichni čtyři Francouzové společně s českými zedníky a tesaři (cum aliis) na zbudování mostu pilně pracovali až do dodělání dvou pilířů a oblouku, který oba pilíře spojoval. Tuto práci šťastně dokonali následujícího roku (1334) a po dokončení mistr Vilém a tři jeho krajané štědře obdarováni panem biskupem do vlasti své se navrátili.[1]) Všechny ostatní pilíře a klenbové oblouky dostavěli čeští zedníci k práci hned při zakládání prvního pilíře v prostřed řece najatí, kteří rychle se obeznámili s vodní stavbou a dokonali Roudnický most roku 1338.[2])

S dokončením mostu současně dostavěn byl též chor kostela Panny Marie roku 1338. Byla to stavba nádherná, zbudovaná ušlechtilým slohem ryze gotickým[3]) od nejmenovaného stavitele českého, který mezi tím, co francouzský mistr Vilém se třemi svými krajany dva pilíře uprostřed řeky stavěl a po roce s nimi do Francie se vrátil, chor kostela založil a dokončil po pětileté práci. Takovým způsobem obětovností svou biskup Jan IV. z Dražic dokonal roku 1338 dvě velkolepá a nákladná díla stavitelská. Zásluhu jeho hlásí pamětní deska, kterou stavitel zasadil do zdi dokončeného choru mezi sakristií a kazatelnou. Deska z pískovcového kamene přes metr vysoká a stejně široká jest v rozích okrášlena znakem pánů Dražických, leknínem do tří lístků se rozvětvujícím. Na ní čte se nápis gotickou majuskulí, který zní:

ANNO DOMINI MILESIMO TRECENTESIMO TRIGESIMO TERTIO FERIA TERCIA IN FESTO PENTECOSTES VENERABILIS IN CHRISTO PATER DOMINVS JOHANNES IIII FILIVS DN̄I GREGORII DE DRACZICZ PRAGENSIS EP̄S VIGESIMVS SEPTIMVS ANNO ORDINACIONIS SVE TRIGESIMO SECVNDO HOC MONASTERIVM AD HONOREM SANCTE MARIE VIRGINIS FVNDAVIT ET EREXIT · AC · SUFFICIENTER + DOTAVIT · CANONICOS · REGULARES +

[1]) Listina z 13. stol. opsaná v 15. stol.: Preterea memoratus dominus Johannes, pragensis episcopus, videns cottidie tanta in flumine Albea ibidem in Rudnicz pericula imminere, cupiens hiis salubriter providere, pontem ibidem fieri disposuit ultra flumen et quia magistros de ponte faciendo in flumine nusquam nec in regno Boemie nec in adiacentibus provinciis licet pluries de hiis requisisset, poterat reperire: idcirco misit ad curiam romanam pro quodam magistro Gwillino, operario pontis auinionensis, in arte pontium peritissimo, cum quo alias ipse dominus episcopus, dum in romana stetisset curia, locutus fuerat et qui promiserat ad suas preces venire in Boemiam pro faciendo ponte, quicunque fuisset per eum requisitus. Qui quidem magister Gwillius, visis nuncciis et litteris eiusdem domini episcopi, contradicere non potuit, sed promissum suum uolens explere, assumptis sibi aliis tribus operariis Gallicis ad opus ipsum necessariis cum eisdem nuncciis domini episcopi usque ad Pragam met quartus venit. Qui statim intromittentes se de opere pontis archam primam ad ponendum in ea pilarem in ipso flumine inchoauerunt, quem eodem anno domini MCCCXXXIII°, anno vero ordinacionis eiusdem domini episcopi XXXII° in festo beati Bartolomei apostoli cum reliquiis et magna solempnitate ac deuocione in medio fluminis pro fundamento posuerunt et deinceps idem magistri cum aliis in ipso ponte laborauerunt usque ad duos pilares et vnam testudinem siue walcam perfecissent. Qua expleta in anno sequenti dictus magister Gwillius cum suis sociis bene expediti per dominum episcopum ad suam patriam redierunt.

[2]) Táž listina: Dominus vero episcopus piissimus per alios parios gentis nostre, qui ab illis informacionem plenam receperunt, de opere multo sumptuoso ipsum pontem et chorum sancte Marie ibidem in Rudnicz currente anno domini M°CCCXXXVIII° VI° nonas Octobris sumptibus suis perfecit laudabiliter et compleuit, cui deus omnipotens ad intercessionem genitricis filii sui virginis gloriose in presenti vitam bonam et in futuro cum suis sanctis et electis mansionem in celestibus tribuat sempiternam.

[3]) Tamže: Monasterium ad laudem, gloriam et honorem omnipotentis dei et genitricis filii sui virginis gloriose (episcopus Johannes) fnudavit, et tandem construxit et erexit opere sumptuoso.

ĪSTITUENS · Ī · EODĒ · IDĒ · ECIAM · DN̄S EPS · EODĒ · ANNO · Ī · FESTO · SC̄I · BARTHOLOMEI · PONTE · I · RUDNICZ · P · FLVME · CONSTRUXIT×TANDE · P · VII · ANNOS · I EO LABORANDO · SVIS · SUPTIBS . IPM POTEM + ET . CHORV̄ · DCI · MONASTERII · PFECIT · CUI · DEUS · PER · INTERCESSIONE · SVE · GENITRICIS · I · PN̄TI · UITAM BONA ET · IN · FUTVRO · CUM · ELECTIS · SVIS · MANSIONE · TRIBUAT · SEMPITERNAM · AMEN +

(Léta Páně tisícího třístého třicátého třetího v úterý Svatodušní ctihodný v Kristu otec, pan Jan IV., syn Řehoře z Dražic, biskup Pražský sedmadvacátý, roku svého posvěcení třicátého druhého tento klášter ku cti blahoslavené Panny Marie založil a vystavěl, též dostatečně nadal, kanovníky řeholní v něm usídliv. Tentýž pan biskup toho samého roku na svátek sv. Bartoloměje též most v Roudnici přes řeku založil, potom po sedm let na něm pracovav svým nákladem tento most a chor řečeného kláštera dokončil. Jemuž Bůh na přímluvu své rodičky nyní živobytí dobré a potom s vyvolenými svými příbytek uděliž věčný. Amen.)

Tato pamětní deska byla zasazena v choru kostela, ještě za živobytí biskupa Jana IV., jak zjevno jest ze závěrku, kterým se vyslovuje vroucné přání, aby Pán Bůh na přímluvu Rodičky Boží popřál mu v přítomnosti šťastný život (in presenti vitam bonam) a v budoucnosti po smrti slávu věčnou (in futuro). Podobným přáním končí přepis listiny sepsané též za živobytí biskupa Jana IV., kde totéž skorem doslovně se opakuje o přítomnosti a budoucnosti. Z obsahu obou dokumentů — pamětní desky a jmenované listiny — lze souditi, že obě zprávy pocházejí od jedné, s biskupem současné osoby, která je napsala pro kameníka desku zhotovivšího stručně, do listiny však obšírně. Dlužno podotknouti, že dle této zprávy stavěl se chor kostela a most od roku 1333 do 1338. Trvala tedy stavba pouze pět let a nikoli sedm, jak pamětní deska udává.

Po vysvěcení choru kostela Panny Marie a dokončení kamenného mostu biskup Jan IV. žil ještě pět let a pokračoval ve stavbě kostelního trojlodí. Zemřel dne 5. ledna 1343 a byl posledním v řadě Pražských biskupů, zakončiv slavně a důstojně první období velepastýřů českých. Po jeho smrti biskupská berla přešla v ruce Pražských arcibiskupů a nástupcem slovutného Jana z Dražic byl znamenitý Arnošt z Pardubic, který bezpochyby dokončil stavbu kostela Panny Marie.

Také Arnošt oblíbil si řád biskupem Janem do Čech uvedený a založil čtyři další kláštery této řehole, v Sadské, v Kladsku, v Rokycanech a v Jaroměři; na jeho přímluvu Karel IV. založil řádový klášter na Karlově v Praze. Na přímluvu tohoto panovníka papež Klement VI. nařídil bullou z roku 1349 Arnoštovi, aby nadání Roudnického kláštera potvrdil, ale zrušil podmínku zakladatelovu, dle které pouze rození Čechové mají býti přijímáni. Že klášterní budova Roudnická byla vystavěna nádhernou architekturou, jeví se z bully papežské z roku 1352 k žádosti arcibiskupově vydané, kterou se mu dává dovolení, aby klášterní cely před nařízením Benedikta XII. započaté se dostavěly, s podotknutím, že přestavováním valně by se porušil stavitelský vkus.

Za arcibiskupa Konráda z Vechty, rodilého Vestfála, nastala budovám doba zkázy. Roku 1421 přitáhl k Roudnici Žižka. Ačkoli arcibiskup poskytl jeho lidem všech potřeb, Táboři přece pobořili klášter, zničili obrazy, pobrali kalichy a ornáty, vypálili dům proboštův a vypudili odtud řeholníky. Ačkoliv později několik vrátivších se řeholníků všemožně usilovalo, aby kostel a k němu připojený klášter opravili za pomoci mnohých dobrodinců, klášter se již nevzpamatoval. Po padesáti létech řeholníci vymřeli a steré ruce sápali se po statcích. Správa duchovní byla odevzdána utrakvistickým kněžím.

Císař Maxmilian II. dal Roudnici r. 1572 Vilémovi z Rosenberka, který opravil kostel a stavení k obývání duchovních správců. Po smrti Vilémově pozůstalá

manželka jeho Polixena rodem z Pernšteina provdala se po desítilém vdovství za Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic. Péčí a nákladem těchto manželů byl kostel obnoven v létech 1609—1612.

Roku 1676 v den Navštívení Panny Marie vyšel mezi desátou hodinou dopolední oheň z lázně nedaleko kostela, který i s klášterem vyhořel. Od osudného dne nemohlo se v kostele sloužiti a teprve na velký pátek příštího roku 1677 počaly se tu zase konati služby Boží. Tolikerými pohromami byl kostel tak porouchán, že na počátku 18. století klenutí hrozilo sesutím. Filip kníže Lobkovic dal značným nákladem 80.000 zl. kostel opraviti. Touto opravou, která trvala tři léta (1725 –1728), pozbyl starý památník Jana z Dražic mnoho na původním svém rázu vně i vnitř. Všechny pilíře, které oddělují střední loď od obou pobočních lodí, byly přeměněny. Klenba v hlavní lodi byla sice snížena, ale kostel nepozbyl tím úplně někdejší tvářnosti. Nad nynější klenbou zachovaly se zbytky pásů a žeber, takže původní klenbu lze si dobře představiti. Více než vnitřek obnovou utrpěl vnějšek zejména na straně západní, kde druhá věž opět se dostavěla a oběma věžím se dostalo pravláštních střech s gotickým slohem naprosto neshodných, které ctihodnou budovu znešvařují.

Před několika léty vrátila se aspoň choru Jana z Dražic původní tvářnost. Slechetný dobrodinec, Josef Hladík, věnoval do polygonálního závěru tři malovaná okna; za tím účelem bylo třeba zasaditi do oken kamenné pruty a gotickou kružbu. Touto úpravou zvelebil se nemálo původní ráz budovy. Za nedlouho bude se důkladně obnovovati celý kostel. Lze se nadíti, že obnovou vráceno bude důležitému památníku české gotiky z počátku XIV. století zejména na průčelní straně, čeho pozbyl obnovou 18. věku.

Důstojný památník jednoho z nejznamenitějších a nejšlechetnějších biskupů Pražských ryze české krve kráčí v ústrety dokonalému obrození v duchu původní gotické architektury.

Kostel ve Svratce a kaple v Karlštejně u Hlinska.

Sepsal Dr. *K. V. Adámek.*

(Pokračování a dokončení.)

Po Fr. Konopáčovi byl ve Svratce administrátorem Josef Kvapil, kaplan hlinecký, jenž tu pobyl do 20. března 1857.

Tohoto dne byl investován Václav Kučera (* 19. listopadu 1809 v Čejkovicích), jenž po svém vysvěcení (1833) byl kooperatorem v Cholticích, tu též vychovatelem v knížecí rodině Thunů, od r. 1834 kaplanem ve Skuči, od 10. srpna 1843 provisorním administrátorem v Rychmburce a od 18. ledna 1844 administrátorem v Radhošti, téhož roku stal se tam lokalistou (iurisdikcionován 1. srpna 1844) a pak prvým farářem (investován 22. června 1855), dne 23. února 1857 ustanoven za faráře do Svratky, dne 1. dubna 1857 sem přesídlil a tu působil až do své smrti († 24. dubna roku 1892) po 35 let. U příležitosti jubilea svého padesátiletí kněžství byl jmenován děkanem, též čestným měšťanem Svratky (5. srpna 1883).

Za něho se vystřídali ve Svratce tito kooperatoři: Po odchodu Jana Pařízka, prvního kooperatora svrateckého, jenž se stal na podzim roku 1855 administrátorem v Krouně, nastoupil František Kopista, rodák ouřetický († 9. května 1859), po něm

9. června 1859 Ferdinand Římek, rodilý v Nížkově, jenž tu pobyl do 5. června 1862 a dostal se do Hlinska. Čtvrtým kooperatorem byl neomysta Ignác Brožek z Ústí nad Orlicí (od 5. září r. 1862), pak po jeho odchodu do Skuče (od 14. září r. 1865) neomysta Josef Kašpar, pozdější kaplan v Kameničkách, po něm (od 1. října 1868) neomysta Josef Svoboda, pozdější kaplan cerekvický, od 8. října 1869 neomysta František Fojt († 14. března r. 1874), po něm Jan Severa ze Sloupnice, jenž v září r. 1874 odešel do Cerekvic, do Svratky přišel Václav Strnad, byl z Radimi, a po jeho odchodu do Opatova (1875) Ignác Zeman z Javornice, jenž pak v srpnu 1882 byl iurisdikcionován do Sebranic. Nástupcem jeho ve Svratce stal se neomysta Vojtěch Balcar z Rychnova a po odchodu tohoto do Cerekvic byl kooperatorem ve Svratce (od 14. září 1886) František Mimra z Plchuvky u Chocně, jenž po smrti faráře Václava Kučery stal se tu administrátorem, pak v Krouně farářem.[1])

Farářem po Václavu Kučerovi stal se M. Simon, po něm Alois Doubravský.

Ve farnosti svratecké bývaly dvě kaple, jedna sv. Prokopa ve Svratce,[2]) druhá sv. Jiljí v loveckém zámku na Karlštejně.

Kaple sv. Prokopa stávala na náměstí pod lipami. Byla v ní socha sv. Jana Křtitele, jež po zboření kaple byla umístěna v presbyteři farního kostela svrateckého. Když tato kaple sešla, byla r. 1814 zbořena.

Kaple sv. Jiljí na Karlštejně[3]) zachovala původní výstavnost. Ve II. polovici XVIII. věku (dle některých roku 1776) vystavěl si hrabě Filip Kinský na návrší poblíž Svratky u svých rozsáhlých lesů lovecký zámek. Při něm jest tato kaple, byla asi zbudována dříve než zámek, neboť její oltář byl již 20. září 1708 opatem kláštera hradišťského posvěcen.

Kaple přiléhá k levému (hledíc od hlavního vchodu dvora) křídlu zámeckému, má čtverhrannou loď, jež jest zakončena půlkruhovou apsidou. Loď jest sklenuta kruhovou klenbou, též apsida jest sklenuta. V pobočních stěnách lodi jest po jednom okně, v pobočních stěnách apsidy po oválném okně, v čele apsidy jest okno oválné zazděné. V průčelní stěně lodi jest jediný vchod do kaple z chodby, jež dělí levé křídlo zámecké ve dva stejné díly. Loď jest široká $4^1/_2$ *m*. Vnitřek kaple, římsovím

[1]) K farnosti svratecké náležely roku 1829 osady:

	domů	katolíků	reformovaných	blouznivců	židů	všech
Svratka	170	854	49	3	7	913
Svratouch	185	775	371	14	2	1162
Chlumětín	58	329	49	—	5	383
Cikánka	21	114	23	—	—	137
Karlštejn	7	48	—	—	—	48
Křižánky	41	134	86	—	—	220
Milovy	25	26	121	—	—	147
Huť Heralecká	5	88	—	—	—	88
Kuchyň	6	30	4	—	—	34
	518	2398	703	17	14	3132

Při zřízení fary r. 1737 náleželo podle zápisů vrchnostenského úřadu rychmburského do této farnosti 851 duší. V době od 15. července 1737 do 5. července 1738 bylo 37 křtů, od 3. srpna 1737 do téhož času 1738 jen 7 sňatků, od 26. června 1737 do téhož času 1738 jen 37 pohřbů. V roce 1829 bylo 145 křtů, 36 sňatků a 91 pohřbů.

[2]) K. V. Adámka: Sborník, 68, 71, Památky, XX. 60, památní kniha farní, str. 28 (umíráček býval na této kapli).

[3]) K. V. Adámka: Sborník 53, Schaller: Topographie, XI. 176, Sommer: Königreich Böhmen, V. 253, K. Chytila: Soupis památek (Politický okres chrudimský), 132 a 133 (s půdorysem a pohledem), K. V. Adámka stať »Hlinsko a okolí« v Ottových Východních Čechách (s vyobrazením), památní kniha farní svratecká, 28, 41. V této kapli slouží se mše na den sv. Jiljí a v 2. den prosební.

a pilastry přiměřeně rozčleněný, opatřen jest oltářem se sochami patronů myslivců sv. Jiljí, Huberta a Eustachia. Nad nimi se nachází obraz P. Marie orodovnice. V pozadí na zdi namalována jest lesní krajina. Nad lodí strmí dřevěná vížka.

V kolatuře svratecké jest též ještě kaple v Chlumětíně.[1]) Byla vystavěna r. 1892.

Starokřesťanská pohřebiště „velké oasy“ v poušti libycké.

(Z článku Karla Marie Kaufmanna v časopise »Katholik« přeložil *Frant. Stejskal.*)

(Pokračování a dokončení.)

11. Susanna vyobrazena jest pod keřem sedící na židli s vysokou oporou a poznáme ji dle nápisu COYCANNA; v pravo zdá se býti obraz jiné osoby, avšak zničený. Sedící Susanna jest unikem, obyčejně bývá představována jako orans, tak i na hřebene z Fajum jako protějšek k Danielovi, leč by tu o sv. Theklu šlo.

12. Bock zjistil 5 písmen, jež nedopouštějí jiného výkladu, než že značí proroka Jeremiáše ΙΕΡΜΙΑC. Postava nepoznatelná stojí u budovy, která označena jest slovem ΙΕ ΟΥCALHM. Chrámová stavba jest o třech branách a palmovými guirlandami ozdobená. Ku bráně vede široké schodiště. Snad jest tu počátek umění athoského, v jehož kanonu prorok i při dobytí Jerusalema zároveň s Baruchem u města pláče.

13. Nejčastěji opakovaný výjev starokřesťanského umění oběť Abrahamova také zde se nachází. Abraham oděn jest bílou tunikou, jest tu též Isák a skopec, v levo dále postava modlící se a čtyřhranný oltář. Zdá se býti kombinací obětí a díkůvzdání. Patriarcha tento byl v Egyptě velice ctěn. Na nápisech a v bohoslužbě za mrtvé neustále jest vzýván, nalézá se na oděvných látkách římsko-egyptské periody tedy v II. a III. století.

14. První mučennice východní církve sv. Thekla oddělena jest od oběti Abrahamovy jen korunou stromu a zobrazena jest v plamenech, z nichž byla vysvobozena. V Římě jest též katakomba sv. Thekly za sv. Pavlem u Ponticella, ale nezdá se, že by to byla ona ze Seleucie, schází nám zpráva o přenesení jejím do Říma.

15. ΠΑΡΘΕΝΟΙ sedm panen jde za sebou, mají na hlavách závoje spadající na ramena, v pravici nesou pochodeň, v levici nádobu. První došla ku sedmi stupňům vedoucím do domu. Pochodně jsou kroucené asi jako svícen na koptickém sloupu náhrobním. Podobně zobrazeny jsou v Ostrianu, druhý obraz se ukázal před několika lety v katakombě sv. Cyriaky, tu jest 10 panen skupeno kolem Spasitele. Počet sedmi nezaráží nás, poněvadž odjinud víme, jak snadno křesťanský malíř si dle symmetrie několik postav přidal, na př. na obrazech sv. tří králů.

V hořejším kruhu jest jedna myšlénka provedena, totiž Farao pronásleduje Mojžíše a židy, jako toho později užito bylo na sarcofazích doby po Konstantinovi. Asi 40 osob se tu nalézá, jezdci, honci a pod., na východ Mojžíš s Israelity, na západ Farao s vojskem. První z celého průvodu jest MOYCHC; opírá se o hůl virga dei in manu sua (Exod. II. 4), má bílý chiton a blíží se ku stromu. Za ním kráčí příbuzný IOΘOP, pak žena s dítkem, nosiči, jezdci na mezcích, také ΠΟΙΜΗΝ se připojuje. (Nezdá se, že by tento zobrazoval Krista, jak se domnívá Forrer [die

[1]) Sborník okresu hlineckého, str. 50.

frühchristlichen Alterthümer, Strassburg 1893]). V čele pronásledovatelů jest vojín se štítem a čepicí (frygická); nad touto čísti lze nápis uncialkami Ἐρυθρά = červené (moře), jež jinak není označeno. 7 vojínů má štít a kopí, prostřední ze tří jezdců kopinníků označen jest jménem Φαραω. Má čepici žlutou, chiton šarlatový a plášť hnědý. Dle poznámky Bockovy jsou též nohy hnědé, brněním kryté. Zobrazení odchodu z Egypta jest jediné i pro zemi, v níž se tento děj přihodil.

Zvláštní jest, že židé od Egypťanů odděleni jsou velikou budovou, ku které Mojžíš vede lid. Jest to doklad ku slovům Exodu 15, 17. »Uvedeš je a štípíš na hoře dědictví svého, na přepevném příbytku svém, kterýž jsi vzdělal, Hospodine: svatyně tvá, Pane, kterouž tvrdily ruce tvé?« Zdá se však pravděpodobno, že umělec tu vyobrazil pohled na budovy v El-Kargeh. Ovšem umělec namaloval obě budovy v jedné čáře, kapli vedle, tu a tam přidal ze své fantasie, měně kopuli ve střechu; zdá se, že známka ☥ domu dává kostelní ráz, jako klášter s kostelem.

Unica jsou tedy obrazy Rebekky, Jeremiáše a sv. Thekly. Scházejí obrazy cyklu o Kristu, jest tu tedy nepoměr Starého Zákona k Novému. To dokazuje veliké stáří maleb.

Ani v Arsinoe mezi četnými nálezy křesťanskými, ani v Achmim-Panopolis není žádného výjevu cyklu kristologického, a které scény tu jsou, patří době byzantské z VI.—VIII. století. Výjevy starozákonní jsou z II. a III. století. Cyklus kristologický na textilních látkách obsahuje: Navštívení, P. Marii s Alžbětou, klanění se magů, útěk do Egypta, uzdravení slepého a chromého Lazara, vjezd do Jerusalema, zapření (?), ukřižování, z mrtvých vstání, Krista soudce a učitele, ano i Horus-Christus (sv. Jiří) se tu nalézá.

Zdá se, že disciplina arcani v Egyptě byla přísnější. Tak můžeme i v pohřebišti El-Kargeh spatřovati symbolismus, uprostřed kopule kol otvoru jest vinice Páně z jednoho kmene vyrostlá. Místo kbelíku jinde bývá kalich s držadly jako na př. v Tebesse. (Viz W. Schnyder, die Darstellungen des eucharistischen Kelches . . . Řím 1900, 97—118 (Στρωμάτων ἀρχαιολογικόν).

Jest jisto, že za doby římské vína z oasy Kenem tedy El-Kargeh byla výtečná. Přes to však komposice malby ukazuje k významu symbolickému, jako ptáci, nad to lze viděti v jiné kapli hrozny a vedle zase monogram Kristův ☧. Jako fresko v pravdě náhrobní projevuje obraz lepší život a naději naň; jest vše provedeno jednoduše, jak prostor dovoloval. Kdo navštíví nejstarší část veliké budovy, kapli, provanut jest duchem velikých katakomb římských.

Výroční zpráva

Jednoty pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta na hradě Pražském za rok 1903.

Rok 1903 byl rokem práce, která bez slavnostní události postupovala tak za vytknutým cílem, že ředitelství s uspokojením těšiti se může z dosažených výsledků.

Ředitelství ve svých schůzích, vyslechnuvši zpráv jednotlivých odborů, uvažovalo o návrzích a provedlo dotyčná usnešení.

Odbor pro obecné řízení hlavně dbal o správnost seznamů členstva a radil se o navržené změně stanov; během roku ubylo 65 členů úmrtím a vystoupením, takže koncem roku 1903 se jevil následující stav, a sice: 18 zakladatelů, 3 podporovatelé, 297 skutečných a 917 přispívajících členů.

Značný postup stavby za rok 1903 jeví se hlavně uvnitř vysoké lodi novostavby, ač i práce na průčelích západních věží a na staré křížové lodi nejsou nepatrny.

Tak na př. nebylo jižní schodiště a jihovýchodní pilíř křížové lodi v roce 1902 v restauraci dokončeny a stalo se tak rokem letošním. Od 1. ledna do 11. března bylo na schodišti zbudováno poslední otočení, velký chrlič nad kaplí Svatováclavskou a vrchní zakončující gallerie byly osazeny. Současně bylo pracováno i na pilíři, kde veškeré lípané štítky se znaky, pak volná kružba a křížové růže byly osazeny a velká půlfiala na straně východní řádně restaurována. Když pak ještě na opěrném pilíři nad kaplí Svatováclavskou i na soše sv. Václava, při které roztržená ruka obnovena a kopí s praporcem až do té doby ze zinkového plechu, z měděného plechu nahraženo bylo, potřebné opravy provedeny byly, sneseno lešení a schodiště bylo v den sv. Jana všeobecně obdivováno. Budiž podotknuto, že znaky, obnovené podle starých, byly přesně dle heraldických pravidel polychromovány, což rozhodla ta okolnost, že i původně znaky, jak ze stavebních účtů ze 14. století zachovaných víme, šlechtěny bývaly.

I na schodišti severním bylo třeba ještě některé menší restaurace na schodnicích dokončiti; v letních měsících byl zakončující parapet, zdobený plazy a ptáky dokončen a osazen. Dokončením opravy na nástěnné fiale v koutě při chóru byly práce restaurační na východní stěně křížové lodi zakončeny.

Nejvýznačnější prací posledního stavebního období bylo provedení kružeb v oknech hlavní a příční lodi. Do 15. února byly obě slepé kružby v prvním (západním) poli vysoké lodi osazeny, načež pak po menší přestávce pokračováno v dalších okenních otvorech, takže do 15. května bylo okno při severním schodišti v křížové lodi směrem k západu a v červnu jiné směrem k východu dokončeno. V polovici srpna byly již i další dvě okna na straně jižní a dvě na severní v hlavní lodi jak pruty tak i kružbami opatřeny a do 31. prosince osazeny ještě další kružby ve třech severních a částečně i ve velkém okně za vysokou věží na jižní straně. Jak značná to práce, ukazují číslice. Kružby osazené měří více než 550 m^2 a sestávají z 530 kusů, nepočítaje v to pruty a jeptišky v triforiích.

Leč provedením této velké práce nebyla činnost stavební hutě ještě vyčerpána, dokončena i klenba ve vysoké lodi. Od počátku dubna počali zedníci klenouti druhé pole a již 26. května zavřeli klenbu pole posledního, šestého. Patky kleneb vyzděny do značné výšky plně ve vodorovných vrstvách cihlami obyčejnými, kdežto plochy klenbové na sílu 14 *cm* cihlami tříslovými. Dříve osazená žebra kamenná spočívala až do té doby na podskružení, které teprve po dokončení cihelných kleneb, kdy malta trochu zatuhla, uvolněno bylo. Dlužno konstatovati, že sednutí bylo tak nepatrné a tak stejnoměrné, že se žádná sebe menší trhlina v klenbových plochách neb spárách neobjevila, což podrobně na vápenném potěru klenby sledovati se dalo. Od 14. srpna do 8. října byly veškeré klenbové plochy zomítány, načež žebra od vápna řádně omyta byla. Tím zakončena důležitá práce novostavby a potěšitelno při tom jest, že bez každé nehody neb překážky.

Další zprávě o postupu nutno předeslati krátkého vysvětlení.

Jak známo byly okenní pilíře novostavby z ohledu konstruktivních vyzděny plně a nezaloženy v nich průchody, kterými se ve staré části v triforiích procházívalo. Aby i v nové části zbudované triforie staly se přístupnými a nebyly jen nepravdivými galeriemi bez účelu, navrhl stavitel dómu zřízení kamenných ochozů, kterými by se jednotlivé pilíře obcházeti daly, čím by se probíhající komunikace docílilo. Ředitelstvo uznalo oprávněnost tohoto návrhu a přikročeno k jeho provádění. V polovici srpna učiněn počátek s vyzdíváním patek těchto ochozů. Však ohled na vedení stavby vyžádal si přerušení této práce, tak že teprve 10. listopadu dokončen prvý ochoz kolem jednoho z užších pilířů na straně severní a do 31. prosince další dva na straně jižní. Pro ostatní mohly býti již jen podezdívky dokončeny.

Jak již v loňské zprávě uvedeno, objednány u více sochařů modely pro 14 soch světců a 2 anděly, které v kameni provedeny a na západních věžích umístěny býti měly. Během prvé polovice roku dodali autoři pomocné modely a již v březnu počato s prováděním některých v pískovci. Dělo se tak ve stavební huti, leč sochaři mimo svazek hutí stojícími. V době od 23. do 31. července zvednuto a na konsoly osazeno na věži severozápadní sedm soch a od 10. do 18. listopadu druhých sedm na jihozápadní věži. Pro budoucnost sluší zaznamenati, že dvě sochy na severovýchodním rohu do ulice Vikářské jsou od Frant. Hergesella, další dvě též do ulice od Jos. Kalvody, další tři v předním průčelí ještě na věži severozápadní od Vincence Vosmíka; na věži jihozápadní, rohem jihovýchodním počínaje, tři sochy od prof. Jana Kastnera, další dvě od Štěp. Zálešáka (již na straně západní) a konečně tolikéž zde, dvě od Emila Halmana.

Vedle prací osazovačských a zednických bylo provedeno na stavbě samé mnoho práce kamenické a ornamentu.

Velmi četné osazené práce zanechaly za sebou nezbytné práce dokončující. Bylo to hlavně na schodišti jižním, kde provedeno na místě mnoho masek a krab, tolikéž i na schodišti severním. V osazených 13 kružbách okenních sváděny profily a vypracovány lilie, na jeptiškách oken ve výši vrchních triforií provedeno z boss

četně krab a masek. Konečně v obou západních věžích byly prováděny ornamentální hlavice přípor.

Kameníci v dílnách byli zaměstnáni po celý rok prováděním prutů a kružeb do 12 oken a částí šesti normálních ochozů v triforiích; vedle toho i na růžích pro jeptišky v druhé výši triforiové. Celkem vypracováno 1223 různých kusů měřících 470·46 běž. metrů, 451·17 m^2 a 42·67 m^3.

V letních měsících stav kameníků zvýšen o sedmnáct nově přijatých. Ku konci roku zaměstnávala stavba celkem: 1 hlavního políra, 1 šablonistu, 66 kameníků, 2 sochaře, 6 učedníků, 2 modeléry v sádře, 3 kováře, 9 zedníků, 7 tesařů a 18 nádeníků.

Dlužno ještě zmíniti se o provedení dodatečné kollaudace železné konstrukce krovu, vykonané ochotně vrchním stavebním radou panem Rytířem. Konstrukce shledána bezvadnou a definitivně ředitelstvem převzata.

Jako ve více posledních zprávách, jest zmíniti se ještě o pokroku výzdoby kaple P. Marie (Bechovské neb císařské zvané) prováděné nákladem České spořitelny. Oltář sdělaný dle návrhu † stavitele domu Mockera, v práci truhlářské i řezbářské Václ. Mrázem a pozlacený firmou Haff a Píša, postaven v květnu na před tím J. M. nejdůst. panem světícím biskupem drem Kráslem konsekrovaný oltářní stůl. Sochy a reliefy pocházející z ruky prof. Jana Kastnera, polychromoval prof. Jakub Schikaneder. Tabulové obrazy provedl akademický malíř Ant. Krisan. Z ostatního zařízení dle návrhů stavitele domu Hilberta provedli: Alois Tengler, stříbrník, svícny a krucifix, Václav Mráz kredenc a tabulky, mosaikové vložky Neuhauser a spol. v Innomostí a úpravu z dlažby vyzvednuté desky Lva z Rožmitala a z Blatné Josef Víšek, majitel závodu kamenického. Místa, z kterých desky Lva z Rožmitala a Jana Pluha z Rabštýna zvednuty byly, označeny příslušnými nápisy v nově položených dlaždicích.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc říjen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kaditelnice: pro J. Milost nejdůst. pana světícího biskupa dra Frant. Krásla v Praze. — Kropáček: pro dp. Josefa Tichovského, faráře v Bratronicích.

Rozličné. 34 brevířů a 27 expl. »Horae diurnae«: pro vdp. Jana Rihánka, ředitele kn. arcib. semináře v Praze. — Breviře: pro dp. Norb. Nikodema, duch. správce v okresní nemocnici na Kladně a pro dp. M. Vlnaře, faráře v Kostelci. — Pultíky: pro dp. Antonína Postřihače, duch. správce na Karlově a pro vysokor. paní hraběnku Ledebůrovou ve Velichově.

Paramenty. Kasule červená, bohatě vyšitá: pro vysokorodého pana Osvalda hraběte Thun-Salma v Praze. — Pluvial bílý pro svátky: pro důst. farní úřad v Sedlci u Kutné Hory. — Bursy na oltář: pro dp. Ed. Šittlera, faráře na Žižkově. — Stoly: pro důst. farní úřad v Loděnicích a pro vdp. M. Duška, kn. arcib. vikáře v Charvatcích. — Velum bohatě vyšité: pro blahor. paní Kateřinu Maršnerovou v Praze. — Pláštíky na ciborium: pro blahor. slečnu Amalii Kühnovou, učitelku v ústavě hluchoněmých na Smíchově, pro důst. farní úřad v Chroustovicích a pro vdp. dra. Karla Řeháka, faráře u sv. Ducha v Praze. — Antipendium: pro vp. Václava Chábu, kaplana u sv. Jindřicha v Praze. — Korouhev černá, s bohatou úpravou, s vyšitými nápisy: pro dp. Ladislava Kaufmanna, faráře v Bleibergu v Korutanech. — Záclonka a ozdoba do tabernaklu: pro ctihodné školské sestry v Kolíně. — Zlaté třapečky ku klíčku od tabernaklu: pro blahor. pana J. Mráze, řezbáře v Praze a pro blahor. pana Jana Staňka, pasíře v Praze. — Váček fialový na nádobku pro sv. oleje: pro blahor. pana Jana Staňka, pasíře v Praze. — Polštářek červený: pro J. Eminenci, nejdůst. pana kardinála knížete-arcibiskupa Lva Skrbenského z Hříště v Praze. — Stuhy: pro spolek křesťanských dcer v Praze. — Dva birety pro dp. Flor. Machka, minoritu v Krnově, rak. Slezsko.

Prádlo kostelní. Tobalie a pokrývka: pro dp. Ant. Postřihače, duch. správce na Karlově; 12 purifikatorií, 6 korporalií a 6 humerálů: pro sl. ředitelství státní reálky v Holešovicích; korporalia: pro dp. Edm. Langra, bibliotekáře v Děčíně; chrismale: pro dp. Fr. Hrubíka, kn. arcib. ceremoniáře v Praze; 10 korporalií: pro vdp. dra Ed. Knoblocha, hl. faráře v Praze.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. *Předplatné,* které činí poštovní poukázkou na celý rok *4 K 40 h,* přijímá *redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech* (na faře), kam i *reklamace* se zasýlají.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

AKADEMIE KŘESŤANSKÉ V PRAZE.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 1. a 2. V Praze, dne 24. února 1904. Ročník XXX.

OBSAH. Exkurse gotické. 14. Kostel sv. Vavřince ve Vysokém Mýtě. — Starokřesťanská pohřebiště »velké oasy« v poušti libické. — Výstava umělých, hlavně slovanských vyšívek, krajek, pořádaná při Západočeském uměl.-prům. museu král. města Plzně r. 1903. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc prosinec 1903 a leden 1904.

Exkurse gotické.

14. Kostel sv. Vavřince ve Vysokém Mýtě.

Napsal *F. J. Lehner.*

Současně se zakládáním města Vysokého Mýta stavěl se kostel sv. Vavřince na staveništi v jihozápadním zákoutí u samé zdi městské a kolem kostela založen byl hřbitov. Roku 1349 přiděleno bylo Vysoké Mýto, město hrazené s farou, k nově zřízenému biskupství Litomyšlskému.[1]) Výslovná zmínka o kostele činí se teprve roku 1461 ve zprávě o velké pohromě, jíž město i s kostelem bylo postiženo; v úterý po Božím těle vyhořela totiž polovice Mýta a také kostel, který ve zprávě nazývá se »krásným« a zvony se rozlily.[2]) Pátého roku po požáru (1466) slil Petr konvář z Mýta zvon zvaný »sv. Vavřinec menší« (tak zvaný Dominik), který zajisté hned na věž se vytáhl, aby zase hlaholem svým zval osadníky ke službám Božím, jak nápis[3]) zvonu oznamuje. Z toho lze souditi, že kostel byl již opraven. Svědčí o tom též dary darované kostelu v následujících letech. Důkladnými opravami kostela požárem značně spustošeného byla zajisté vzbuzena obětovnost zámožnějších osadníků, kteří pečovali o pořízení bohoslužebných knih, nádob a rouch.[4]) Zátka daroval roku 1483 na pořízení Gradualu 10 kop,[5]) Matěj Sekyra dal zhotoviti pozlacený kalich a stříbrnou

[1]) Muta oppidum muratum cum parochia.

[2]) *Staří letopisové čeští od r. 1378—1507:* 1461. Téhož léta, ten úterý po božiem těle, vyhořalo Mýta polovici, a zhořalo domuov 133 a kostel krásný a zvonové, a k tomu několik lidí; a jedna brána vyhořala a dvuor.

[3]) Nápis zvonu zní: anno domini MCCCCLXVI panu bohu ke czti y matczie bozie a svatemu vavr'y'cy yhezis nazaretsky. petr konvarz z myta.

[4]) *Vratislav Votrubec.* Kostel sv. Vavřince ve Vysokém Mýtě. Str. 21.

[5]) *Liber Civitatis Althae Muthae:* 1483. Zátka k záduší na gradual z téhož statku (ze statku Kateřiny Kucbašky a Petra) muže jejího, aby kop 10 vydal.

pásku za sebe a za své předky,[1]) z odkazu kněze Prokopa pořízen byl roku 1485 pozlacený kalich s lomenou nohou,[2]) pekařka Anna Janova dala roku 1493 stříbrný kalich s rukovětí pozlacenou, aby z toho kalichu krev Páně podávala se lidu obecnému,[3]) občané Mýtští dali zhotoviti ke cti svaté a nerozdílné Trojice a sv. Vavřince od Ondřeje Ptáčka, mistra liteckého umění, roku 1499 cínovou křtitelnu dosud zachovanou,[4]) a neznámý dobrodinec věnoval kostelu vyšívanou kasuli, která podnes svědectví vydává o vkusu a umělecké zručnosti zhotovitelky krásného roucha.

Hned po požáru byl kostel úsilovně opravován aspoň tím způsobem, aby v něm bylo lze co nejdříve vykonávati pravidelné služby Boží. Na novou klenbu došlo však teprve po padesáti letech, jak svědčí dary dobrodinců na počátku 16. století na zbudování klenby kostela výslovně věnované.[5]) Vdova po Matěji Kočičkovi dala roku 1510 k tomu účelu 20 kop.[6]) Kateřina vdova prodala dům Janu Dietlebovi, který roku 1513 vyplatil pánům úředníkům z odkazu kněze Duchka Kchuola na klenutí kostela 16 kop.[7]) Téhož roku v den sv. Ludmily byl zavražděn v městě na rynku pan Jan Cípla z Kravska od Landperského. Měšťané slavně pochovali jeho tělo v kostele, a proto Albrecht, syn nebožtíkův věnoval na klenutí 100 kop.[8]) Obec byla dlužna Jiříkovi Vajtřasovi 30 kop a ty měla dáti na kostel; a byla mu dlužna za železo za půldruhého svazu, jež na kostel vzala, 3 kopy a 12 gr.[9]) Roku 1521 prodala obec louku haufkovskou Mikuláši Kurzovi za 50 kop

---

[1]) *Tamže:* 1485. Opatrný pan Matěj Sekyra... za se i za své předky kalich pozlacený a pásku stříbrnú dal jest.

[2]) *Tamže:* 1485. I bylo pozuostalo téhož knieze Prokopa u obce zdejše 16 zlatých uhers. a za ty kalich miel kupen býti... Protož svrchupsaní páni, purkmistr, konšelé i obec za tiech 16 zlatých pozuostalých oddali sú a mocnie oddávají... kalich pozlacený s lomenú nohú.

[3]) *Tamže:* 1493. Anna Janova, pekařka, dala jest kalich střiebrný, rukoviet pozlacená, k záduší zdejsiemu a to takovým obyčejem, aby na každú nedieli z téhož kalichu krev Pána Krista lidu obecnému byla rozdávána.

[4]) Nápis na křtitelnici zní: In regenerationem fidelibus fons iste salutaris lavacri constitutus est impensis famosorum civium civitatis mavto. In honorem sancte et individue Trinitatis et sancti laurencii Arte et industria solertis viri Andree ptaczek artis fusorie magistri sub Anno gratie MCCCCXCIX laus †

[5]) *V. Votrubec.* L. c., str. 14.

[6]) *Liber Civitatis Althae Muthae.* A 2., list 423. 1510. Stala se smluva před pány a sirotky Matieje Kočičky a macechou jich taková, že macecha jich již jest od nich od sirotkuov pustila a k niem se zase a na nie navracovati nemá. Než kdež jsau byly páni jí z milosti a volí tiech sirotkuov přidali 20 kop a těch dvaceti kop dala jest macecha jich na záduší a na klenutí kostela zdejšieho.

[7]) *Tamtéž:* 1510, list 417, na připojeném lístku: 1513. »Při tomto zápisu znamenaj: Jakož jest nebožtík kniez Duchek Kchuol odkázal 40 kop na tom domie, kteréž dluhu miel, jako jest Dietleb, na klenutí kostela zdejšieho, i vzali jsou na to páni úředníci prvé od Dietleba 10 kop a potom 6 kop.

[8]) *Knihy purkrechtní, staré, červené* (A 3), list C 2. 1513. Jakož jest nebožtík pan Jan Cippla, otec páně Albrechtuov, zamordován v miestie na rynku od Lanšperského, tu pan purg. a páni bez přítomnosti pana Albrechta pohřeb poctivý témuž panu Janovi Cipplovi jsou učinili a téhož pana Cipplu na žádost přátel páně Albrechtových v kostele pochovati jsou dopustili a to s takovou vymienkau, že totiž pan Albrecht znamenitou pomoc na klenutí kostela zdejšieho učiniti má. Jakož i tak jako dobrý člověk jest učinil a s radau pánuov, přátel a dobrých lidí... A skrze to a takovou věc pan Albrecht dal jest a dává na klenutí kostela sto kop.

[9]) *Knihy purkrechtní,* list M 9. 1515. Pan purg. a páni prodali lauku Jiříkovi Vajtřasovi tu, kterauž Hubka držal a zase dal k záduší, na pokoj za osmdesáte kop; i zavdal padesáte kop a na sv. Jak. a Filipa má dáti 30 kop. Při tomto zápisu znamenaj, že pan purg. a páni i obec byli jsou dlužni témuž Vajtřasovi kop třiceti. A ty pan purg. a páni mají dáti a jsou dlužni na kostel; a za železo za puoldruhého svazku, jenžto na kostel vzali, 3 kopy a 12 gr.

a dala je na klenutí kostela.[1]) Dle záznamů knihy purkrechtní a knihy městské bylo darováno na zbudování nové klenby kostelní úhrnem 199 kop 12 gr. Dle nápisu na triumfalním oblouku vyzdviženo bylo prý klenutí roku 1525.[2])

V těch letech působilo již v kostele sv. Vavřince bratrstvo literátské, oslavující bohoslužbu posvátným zpěvem a děje se o něm poprvé zmínka r. 1507, kdy Jíra hokynář dal literákům louku pod Vratslaví. Do věže kostelní zavěšen byl pak roku 1530 druhý, 50 centů těžký zvon sv. Jiří za kněze Viktorina, slévaný prací mistra Matěje.

Na sklonku první polovice 16. věku uznala obec za potřebné, aby se původní hřbitov u farního kostela sv. Vavřince zrušil a jiný hřbitov u města zřídil. Za tím účelem zvolilo se městiště na »zahradě kněžské«, která se nacházela za branou Litomyšlskou při dvoře špitálském, a založen tu to úterý před sv. Jiřím roku 1543 hřbitovní kostel Nejsvětější Trojice a stavěn skrze mistra Blažeje z Litomyšle. V druhé polovici téhož věku vystavěna také zvonice u vchodu na hřbitov, která měla přízemek kamenný a na něm zvonici dřevěnou; k stavbě bralo se kamení z klášterských zbořenin.[3]) Pro rozdíl od hlavního děkanského chrámu sv. Vavřince, »kostela velkého«, říkalo se v 16. věku kostelu u sv. Trojice »kostel malý«.

Obec vynakládala obětovně a svědomitě majetek svůj na zvelebení města. Poměry příznivé se však náhle změnily. Král Ferdinand I. nutil obyvatelstvo české k odporu proti Hanuši Jindřichovi Saskému, a když vojsko za hranice táhnouti se zdráhalo, byly městům odňaty statky. Těmito a jinými příhodami město někdy tak majetné hynulo a scházelo, takže častěji ku králi s prosbami se obracelo. V jedné takové prosbě z roku 1557 se praví: »Mnohokrát a velmi často z nuzné naší potřeby na JMst královskou jsme své všelijaké nedostatky a těžkosti vznášeli, kterak to město se všech stran opuštěno jest a my obyvatele v něm žádných živností míti nemůžeme a nemáme, takže netoliko zdi městské všechny opuštěny jsou a se boří, ale i obyvatele mnozí a na větším díle nemajíc živností žádných hynou, a bude-li tak dlouze, že i to město musí velmi nuzné býti. Neb sotva s velikou těžkostí Msti královské povinnosti a platy ty, kterýmž jsme povinni, platíme a je zastáváme, a že pak dluhův ještě nezaplacených pozůstává, s těmi nevíme se kam díti a odkud je zaplatiti.« Proto prosí obec krále, »poněvadž některých vesnic i příslušenství, kteréž k městu bývaly, panu Bohuši Kostkovi propůjčiti ráčil, aby nyní po smrti Kostkově milostivě na ně vzhlédnouti a nám něco z toho statku pozemského uděliti ráčil, abychom tou příčinou mohli město, Její Milosti královské zámek, opatrovati, dluhův něco zůstalých splatiti a podle toho své živnosti vésti.« Roku 1561 král vrchnost sobě pozůstavenou purkmistru a konšelům, starším obecním a vší obci města nynějším a budoucím za půldruhého sta kop gr. pražských českých úplně a docela zaplacených odprodal a jim panství a vrchnosti těch vesnic, platů i statků postoupil. V listu o tom sdělaném a ve dsky zemské (kvatern trhový nový bílý J. XVIII.) vloženém vypočítává se postoupení toto »k faře a kostelu sv. Vavřince, též k špitálu a k škole na vychování a opatrování kněze, žákův a chudých lidí, kterýchž se nemalý počet chová, a na opravu města« dopodrobna takto: Ves celá Sedlištky s mlýnem a dvory kmetcími s platem, ves celá Vratslav a dvory kmetcí s platem, plat ve vsi

---

[1]) *Knihy purkrechtní,* list M 9. 1521. Pan purg. a páni prodali jsou lauku haufkovskou Mikuláši Kurzovi za 59 kop v tiech právech a mezech, jak od starodávna drženo bylo, na viečný pokoj a ty jest dal Mikuláš Kurze pánuom po jednú tak, že za ni nic nezuostal dlužen a ty jsou dány úřednikuom na klenutí kostela Michalovi Jelenkovi a Havlovi pekaři.

[2]) *Zdeněk Wirth.* Soupis. XVI., str. 111. Poznámka.

[3]) *Hermenegild Jireček.* Král. věnné město Vysoké Mýto, str. 62.

Vinařicích, ves Rez a dvory kmetcí s platy, šos na lidech ve vsi Sedlci, ves celá Brtč a dvory kmetcí s platy, s kusem lesa, kterýž slove Markvartka, ves Dčbánov a dvory kmetcí s platem, ves Lhota, což tu s mlýnem král má, ves Chotěšiny a dvory kmetcí s platem, ves Stradouň s mlýnem a dvory kmetcími s platem; dvůr špitálský při městě ležící; plat z luk, kteréž slovou Dorflíky; plat ze vsi Chotěšin z dvorů kmetcích; plat v městě, plat z luk špitálských, plat z krámů mastných, plat z luk záduš-ních, plat z luk kaplanských, Šnakov, tvrz zbořená a pustá s rolemi a lukami a s platem z těch gruntův; kus řeky v Slatině; polovici platu z rolí šnakovských, hájů a luk, kteréž slovou Dorflík, rybníky, zejmena rybník Veliký za Vinicemi, rybník prostřední Oklikov, rybník spodní, spodní Šnakovský, spodní Blahov, horní Blahov, rybníček Míčovec, Středopustovec, Bráchovec, Posměchov, Mizírkovec, Dorflík hořejší, Dorflík spodní, Svrabovec, Vítovce dva, Šnakovský v nově udělaný.[1])

Na počátku druhé polovice 16. věku obě věže průčelní kostela sv. Vavřince počaly bráti zkázu a bylo třeba takového opatření, aby se předešlo další škodě. Ku záchraně opřeli severní věž opěrnou zdí a jižní byla svrchu odbourána a snížena roku 1582. S věží sňaty byly zvony a roku 1583 postavena zvláštní zvonice kamenná a velmi mohutná blíže kostela na straně jihovýchodní. Kámen brán ze zbořenin klášterních a zazděno tu několik kamennických zbytků někdejšího kláštera. V těch dobách byl sbor literátský v plném rozvoji a opatřil si nádherně vypravené kancionály, Gradualy a Antifonáře. Roku 1586 bral si tu proslulý malíř kancionálů Matouš Radouš z Chrudimě Annu dceru nebožtíka Matěje Poláčka; paní Estera Smaroška, měštka města Chrudimě, v příbytku svém jim při sobě do dalšího opatření bytu a obživování přála.[2]) Jako o důstojný zpěv při bohoslužbách bylo pečováno o klenoty kostelní, které z vůle obojí rady roku 1596 přehlédnuty a sepsány byly takto: Monstrancí velká pozlacená, druhá monstrancí malá mosazná a třetí stříbrná. Kalichův pozlacených 11 stříbrných; kalichů stříbrných 11 (mezi těmi jeden velký kalich s čípkem). Talířův na ty všechny kalichy dvamecítma. Škatulí stříbrných pět; aksamítovy tři škatule. Ampulky stříbrny dvě. Lžíčky stříbrné dvě. Zlomků stříbrných od monstrancí, k tomu jedna lžíčka zlámaná a žalúdek nový pozlacený odvážených $^1/_2$10 lotu. Feflíky tři, vomíraly tři, dva perlový a jeden stříbrný. Křižmář jeden. Standle ceynová.[3]) Jako o klenoty pečováno bylo též o zvony. V lednu roku 1620 konvář z Pardubic prohlížel velký zvon sv. Vavřince spadlý, pokudž by jej zase svým řemeslem k předešlé podstatě přivésti mohl. Po sv. Kilianu učiněna smlouva s Donatem zvonařem z Hradce o slévání tohoto zvonu, který však teprve později přelit a odveden byl 26. června roku 1629 od mistra zvonařského Jana Knaufa, měšťénína Opavského. Se zvonařem uzavřeno, že zvon míti má přes 50 centnéřů váhy; od obce dáno za to slití 200 kop gr., kromě toho pracovali na obecní groš dva dělníci a dáno dříví, uhlí, též i jiné potřeby, jako loje 6 ct., vosku 5 ct., vajec 4 kopy, konopí 6 kloubů, drátu 6 ct. Starší obecní a všecka obec žádaly u vlády, aby po vyzdvižení zvonu a pro opravy kostelní a jiné potřeby zádušní a obecní »ty spustlé grunty a pozůstalosti po lidech z města a obce této pro nepřijetí náboženství katolického odešlých (an to vše k zarmoucenému zpustošení přišlo), propůjčeny byly.« Zatím domy a městiště vedle poručení král. komory z dne 14. prosince 1629 a 17. října 1630 od cís. rychtáře odhadnuty a k ruce král. komory ujaty byly. Z těchto všech pozůstalostí připadlo k ruce král. komory 3410 kop gr. míš., o jichž postoupení obec znova roku 1633 na vyzdvižení kostelů zpuštěných, špitálu, zvonu velikého při kostele farním a na splacení dluhů, vychováním cís. lidu vojenského vzešlých, avšak marně žádala.[4])

[1]) Tamže, str. 50, 51. [2]) Tamže, str. 65. [3]) Tamže, str. 62. [4]) Tamže, str. 77.

Za třicetileté války loupili Švédové v kostele klenoty a roucha kostelní. Když roku 1643 pěchota okolo města táhla a brány zavřeny byly, vojáci předce přes zdi městské lezli, kostel vyrabovali a kalichy pobrali. Na velikou prosbu jeden z oficírův jel a toho musquetyra, který kalichy nesl, ve bráně uhonil a jemu je vzal; některé z nich sobě zanechal a 6 jich navrátil; ty jsou zachovány. Jinší věci od šatstva z kostela pobrali, až jeden z oficírů na koni přijel, z kostela je hnal, jednoho na krchově zabil a jednoho v kostele hrubě zranil, takže krev na kameních za dlouhý čas zůstávala, a ten posekaný tu zůstal a umřel. Za dlouhý čas služby Boží v kostele se konati nemohly, že poskvrněn byl, až zase tu neděli před sv. Bartolomějem 23. srpna od arciděkana Chrudimského jest posvěcen. Po skončení války k žádosti kostelníkův nad Vratslavským záduším stalo se roku 1649 vyhledávání bedlivé, co se při nepřátelském dvojím vpádu (s celou armádou Švédskou) a vyrabování celého města, též kostelův, od klenotů kostelních na onen čas kostelů Vratslavských ke schování a k opatrování do města daných ještě vynašlo. Našlo se tolik: Předně jeden kalich posvěcený a pozlacený s talířkem pozlaceným, též stříbrným, kterýž jest jim také odveden. Nicméně i to na paměť pánův obojí radě přišlo, kterak na onen čas (v r. 1625) za pátera Hendricha (k čemuž se takměř přinuceně povolilo) jeden kalich jejich stříbrný na udělání kaditelnice stříbrné a loďky při kostele sv. Vavřince v městě k potřebě důležité jest vyzdvižen byl, pročež naproti tomu páni nejsouce žádostiví, aby tou příčinou nějaká škoda Vratslavskému záduší pojíti měla, ráčili jsou jim zase na to místo odvésti jiný kalich stříbrný v prostředku pozlacený s talířkem stříbrným. A poněvadž po tom rabování nepřátelském mimo ještě dva ornáty (o nichž ještě dokonale, jsou-li jejich oba, věděti se nemohlo), jeden damaškový rozynové barvy a druhý tělné barvy, více ničeho takového se vynajíti nemohlo, takové dva ornáty též také jsou jim pro vynahražení těch věcí odvedeny. Roku 1652 odvedeno záduší Knířovskému kalichů čtvero z kostela sv. Vavřince, což na onen čas v těch roztržitostech vojenských od záduší Knířovského k uschování do města odvedeno bylo a což také po vyrabování téhož chrámu Páně od Švédského lidu jim pozůstalo. Roku 1677 kostel sv. Vavřince měl kalichů stříbrných 15, velký stříbrný kříž, velkou stříbrnou monstrancí, jinou měděnou pozlacenou, zvonů pět, gradual latinský na pergameně veliký, gradual český veliký a j. Na Vratslavi byl kostel farní sv. Václava se hřbitovem a se čtyřmi zvony, druhý Panny Marie s kalichy 2, se křtitelnicí cínovou a 4 zvony. V Knířově kostel s 3 kalichy stříbrnými, z nichž jeden starožitný, s velkou mosaznou monstrancí 3 zvony a jedním zvonkem.[1])

V té době byl také kostel sv. Vavřince obnoven a okrašlován nákladem obce i jednotlivých dobrodinců. K roku 1697 jest poznamenáno, že Dorota Březenská darovala na okrasu kostela 100 zl. Při velikém ohni roku 1700, kdy 182 domů za jednu hodinu shořelo, věže u bran, radní dům s dvojími hodinami, zachráněn byl velký chrám před pohromou s vodárnou, děkanstvím, školou a karcerem. Na kostele již chytal kříž z dubového dřeva nad lomenicí; tu jistý provazník ze Zámrsku, Jakub Novotný, vylezl na půdu a vyraziv šindele stříkal na kříž a tak zachoval kostel, který jen něco málo po horních krajích od ohně se všech stran plápolajícího ohořel. Převeliká byla radost v lidu při tom hrozném neštěstí, že kostel právě poopravený ušetřen byl. »Nechtěl Bůh, aby chrám tento velikým právě nákladem obnovený zřítil se a zkazil.« Později (r. 1717) jednáno o přenesení zvonů s věží při chrámu na zvonici, která proto měla být o poschodí povystavena, aby v ní zavěšeny byly menší zvony z kostelní věže; toto patro bylo pak r. 1720 skutečně zbudováno.

[1]) Tamže, str. 97.

Roku 1741 počítalo se v kostele 13 oltářů, ze kterých vymizely oltář Panny Marie Boleslavské, sv. Pelhříma a sv. Liboria.[1]) Inventář záduší sv. Vavřince z téhož roku uvádí vedle oltářů, nádob, obrazů atd. též »velkých figur dřevěných: Salvatoris, Mariæ a 4 Apoštolův 6, item Ecclesiæ Doctores 4.« Ten dvojí počet zřetelně udává, že prvých 6 soch bylo umístěno ve výklencích presbytérních, druhé 4 sochy ve výklencích hlavní lodi.[2]) Roku 1752 přelit byl zvon sv. Vavřince následkem poškození při dělání nového srdce r. 1751. Dílo vykonal r. 1752 zvonař Jan Zeyda, soused Vysokomýtský. Zvon ozdoben jest obrazem sv. Vavřince a svatého kříže. Váží 60 centýřů a stálo přelití 644 zl. a byl vysvěcen dne 3. května 1753 od Hradeckého biskupa Jana hraběte Vratislava z Mitrovic. Roku 1755 soused Mýtský Jan Josefy s manželkou svou Evou rodem Nevečeřelovou dali dělati sochu sv. Vavřince při cestě Knířovské k uctění patrona velkého kostela, kde dne 8. ledna 1768 zdvižen byl oltář sv. Kříže, tak zvaný Hanusovský, ku kterému soused Mýtský Václav Hanus na svůj peníz dal zhotoviti krucifix se sochou Spasitelovou z pozlacené mosaze.

Všechna tato krásná výzdoba pořízená obětovností obce a dary jednotlivců byla však náhle zničena hrozným požárem, který dne 6. srpna 1774 skoro celé město záchvátil a zničil. Vyhořel též »překrásně ozdobený chrám sv. Vavřince«, ladně pokrytá věž a zvonice vedle kostela, kde klenutí v zadní části spadlo a na kruchtě shořely kancionály a jiné knihy sboru literátského, což jich tu bylo. Oheň zuřil uvnitř kostela takovou silou, že kvádry v pilířích u země zcela byly přepáleny. Zachován zůstal toliko oltář Panny Marie u špitálských dveří a jmenovaný krucifix z oltáře sv. Kříže, který, jak se vypravuje, dárce Václav Hanus, z hořícího chrámu z nebezpečím života ven vynesl a tak od záhuby zachránil. Císařovna Marie Terezie obdrževši zprávu o zkáze svého města darovala 10.000 zl. Ze solné kassy vykázáno bylo 2000 rýnských a porouchané klenutí přičiněním sousedů a prací okolních obyvatelů vyzdviženo bylo roku 1777.[3])

Co po požáru obec podnikla, aby kostel ladně okrášlený opět do pořádku uvedla, není zaznamenáno. Jsou však v těch letech zapsány jiné zprávy smyslu opáčného. Roku 1786 přišlo císařské nařízení, aby mši svatou četli jen u velkého oltáře jednu, požehnání s ciboriem, na kůru žádná jiná hudba než varhany a při nich písničku zpívat. Též nařízeno, aby křížová cesta byla zrušena. Kostel sv. Václava na Vratslavi byl z vyššího rozkazu uzavřen a obci za 500 zl. na sýpku prodán. Oltář sv. Václava přenesen do druhého kostela Panny Marie při faře. Roku 1789 následovalo druhé nařízení, aby všechny kříže a obložení hrobů byly pobrány. Obec Vysokomýtská pokračovala však v další výzdobě svého chrámu a koupila velký oltář z kláštera Sedleckého s obrazem Nanebevzetí Panny Marie, znamenitým dílem malíře Petra Brandla z roku 1728, pak 20 velkých obrazů sv. apoštolů a mučenníků a malý obraz sv. Antonína. Současně koupen také ze Sedlce oltář Matky Boží s obrazem Kutné Hory z konce 17. věku, který posud se nachází v kostele sv. Mikuláše pod Vratslaví.[4])

Od velikého požáru uplynulo šedesát let v pokoji. Na nový rok 1834 z rána začal řádit vichr a řádil až do odpoledne, způsobiv mnoho škod. Střechy na kostelní věži (Hrkačce) a na zvonici byly strhány. Dvě léta potom, dne 9. července 1836 shořely v městě 4 stavení a dvě stodoly; kus ohně vlétl až na krov děkanského kostela, který byl záchráněn srdnatostí a obezřetností souseda Kazilovského, jenž

[1]) Tamže, str. 98, 99. [2]) V. Votrubec, str. 21. [3]) H. Jireček, str. 100, 101. [4]) Tamže, str. 102, 103.

hořící kus střechy otloukal, až přišla vydatnější pomoc. Dne 24. června 1837 v den sv. Jana Křtitele byla tažena báně na malou věžku na kostele plechem pobitou skrze Václava Hladíka; vsazoval ji tesařský mistr Mynářík. Na to dne 1. července tažena a osazena byla zcela pozlacená báně na velkou kostelní věži starou (Hrkačku) nově pokrytou a to skrze téhož mistra a u přítomnosti biskupa Hradeckého; k jeho příchodu dohotovena byla socha na náměstí. Kostel celý byl pokrýván taškami. Dne 7. listopadu byla tažena a zasazena druhá báně pozlacená na věž kostelní tu stranu ke škole nově zbudované; tato věž zvýšila se zase do rovnosti s druhou věží na subskripcí sousedů a z darů dobrodinců. Purkmistr František Vokoun sepsal provolání a representanti chodili po městě, aby co kdo může na to přispěl. Téhož roku byla rozebrána zídka, která šla od zvonice až ke starému děkanství; zmizela také brána v té zídce u špitálu a pěkná socha Panny Marie, co na ní stála. Roku 1839 došlo na opravu zvonice; dne 26. srpna tažena báně na zvonici a střecha byla pokrývána taškami. Dne 2. září začali odstraňovati střechu na kostele mezi věžema a předělávali ji svisle místo průčelí.[1])

Za doby přítomné konečně městská obec Vysokomýtská podnikla velkolepé dílo úplné a slohové obnovy celého kostela a vydala v den sv. Vavřince, patrona chrámu, roku 1877 provolání, vyzývajíc obecenstvo ku příspěvkům na nákladné dílo. Stavitel František Šmoranc podal městské radě návrhy k celistvé opravě, kterou řídil v letech 1875—1892. Po něm řídil opravu architekt Josef Mocker v letech 1892—1899 a František Podhajský od roku 1899.

Dle uvedených zpráv jeví se stavební dějiny kostela sv. Vavřince takto.

Kostel zbudován byl při zakládání města na sklonku 13. věku. Byla to stavba nádherná, jak souditi lze z několika nalezených detailů architektonických, nyní v městském museu uložených; jsou to figurální konsoly, hlavice, několik zlomků figurální plastiky práce polovypuklé z tympanonu a j.[2])

Kostel sv. Vavřince postižen byl průběhem věků trojnásobnou pohromou.

První a nejzhoubnější pohromu způsobil veliký požár roku 1461. Jak veliká byla zkáza požárem způsobená není sice zaznamenáno, lze však si ji představiti dle zkušeností objevených při podobných požárech. Shořelo pouze to, co bylo ze dřeva a jiných hořlavých látek pracováno; kámen však neshořel, nýbrž jen popraskal a to pouze na místech souvisících přímo s hořícími předměty. Ostatní zdivo za oněch dob pevně a důkladně stavěné odolalo žáru a zachovalo se. Výmluvným svědkem jest kostel sv. Jiří na hradě Pražském blahoslavenou Mladou na sklonku 10. věku zbudovaný, který roku 1142 vyhořel dle svědectví tehdejšího letopisce do základů. Při rozsáhlé obnově kostela, která se právě koná, ukázalo se však, že Mladin kostel stojí podnes celý. Shořely pouze střechy, krovy, dřevěný strop a v kostele vše, co nebylo kamenné, ale zdivo neshořelo. Hned po požáru zdivo ohněm poškozené se jen vyspravilo a vyměnilo, budova však celistvě se zachovala. Tak bylo i v Mýtě. Hořící trámy sřítily se na klenbu, prorazily ji a spustošily vnitřek kostela; hořící krovy věžních střech spadly do vnitř věží, zapálily dřevěné stolice zvonic, žárem rozlily se zvony, ale věže a zdivo celého kostela kouřem začazené a v hořejších vrstvách žárem valně poškozené stálo celistvě. Obětovná obec hned po požáru zahájila opravu, aby v kostele co nejdříve bylo lze konati opět bohoslužby. Za tím účelem vyměnilo se zničené zdivo nově zasazovaným kamením a kostel pokryl

[1]) Tamže, str. 107.
[2]) *Zdeněk Wirth*. Soupis. XVI. 108—111.

se prozatím na místo zřícené klenby dřevěným stropem, jakmile střechy byly zase zřízeny. Taková oprava nevyžadovala ani přílišného nákladu ani dlouhého času a kostel byl odevzdán bohoslužbě. Pátého roku po požáru došlo již na pořízení nových zvonů a Petr konvař slil roku 1466 první zvon, zvaný sv. Vavřinec menší, který na věž byl zase vytažen a zval osadníky k pravidelným službám Božím. V letech 1483—1499 pečovali četní dobrodincové o potřeby chrámové a obohacovali schudlý kostel skvostnými kalichy, cínovou křtitelnou, Gradualy, umělecky vyšívanými rouchy a p. Ku sestrojení nové klenby přikročila obec teprve v prvních letech 16. věku; svědčí o tom značné peněžité dary věnované v letech 1510—1521 od jednotlivců a obětovnost obce, která za tím účelem prodala louku haufkovskou, aby dovršení klenby uspíšila; dílo dokončilo se roku 1525. Roku 1530 slit byl druhý zvon sv. Jiří. Sklenutím kostela byla oprava hotova. Není pochyby, že i věže byly náležitě vyspraveny a obnoveny; podchycování základů nebylo však za oněch dob ještě obvyklé a známé. Teprve počátkem druhé polovice 16. věku pozorovaly se na zdivu věží zhoubné účinky požáru. Aby dalším škodám se předešlo, byla severní věž podepřena mohutným pilířem a jižní věž roku 1582 snížena odbouráním vrchního zdiva. Pro zvony odtud snešené vystavěna byla roku 1583 blíže kostela zvonice, do které velké zvony s kostelních věží se přenesly. Za třicetileté války byl poklad kostelní od Švédův vyloupen. Jakmile mír zemi byl vrácen, obec a dobrodincové jali se okrašlovati chrám; do gotických baldachýnů choru a lodi postavily se dřevěné sochy Vykupitele, Panny Marie, čtyř apoštolů a čtyř učitelů církevních; zároveň pořizovaly se nové oltáře. Roku 1720 sneseny byly s kostelních věží též menší zvony, aby zdivo chráněno bylo před dalšími škodami a přeneseny na zvonici, která za tím účelem o patro zvýšena byla. Vnitřek kostela stkvěl se ozdobnou ladností, která náhle byla opětně zničena.

Roku 1774 zachvátila kostel druhá pohroma. Byl-li kostel prvním požárem velmi poškozen vně i vnitř, druhý požár řádil zejména v chrámu, zničiv naprosto celou vnitřní výzdobu; budova neutrpěla však takové škody, jako poprvé. Shořela pouze vysoká stavba severní věže; hořící krovy sřítily se na klenbu kruchty mezi věžmi vystavěnou, prorazily ji a na kruchtě shořely všechny nádherné kancionály sboru literátského. S kruchty rozšířil se požár po celém kostele a zničil celou vnitřní úpravu se všemi oltáři vyjímaje jediný oltář Panny Marie u špitálských dveří. Kvádry pilířů u podlahy byly sice žárem poškozeny, ale ostatní stavba zůstala ochráněna.

Třetí pohroma stihla kostel na nový rok 1834, kdy prudký vichr strhl střechu kostelní věže (Hrkačky), kterou obec roku 1837 znovu pořídila. Téhož roku byla též druhá kostelní věž v roce 1582 odbouráním snížená opětně zvýšena do rovnosti s protější věží přispěním sousedů a dary dobrodinců; zároveň byl i celý kostel pokryt taškami.

V době přítomné konečně obnovila městská obec vzornou obětovností celý kostel vně i vnitř přesným slohem a dochovala příštím pokolením perlu gotické architektury.

Nazývá-li nejstarší zpráva z roku 1461 budovu »kostelem krásným« a zpráva o druhém požáru v roce 1774 »překrásně ozdobeným chrámem«, nevyznívá z úsudku dvou zpravodajů Vysokomýtských tři století od sebe vzdálených lokalní patriotismus, nýbrž přesvědčení zakládající se na pravdě. Tento soud platí zejmena o vnitřku kostela, který jednak ladnými poměry délky, šířky a výšky, jednak klas-

sickou jednoduchostí architektury nad jiné památníky vyniká. Jest zajisté nemalou zásluhou staroslavného města, že obec Mýtská byla po všechna století sídlem osvícených mužů, kteří po každé pohromě nejvzácnější klenot města bezprodleně obnovovali původním slohem, a že pokaždé přihlásilo se tolik dobrodinců, mužů a žen, kteří štědrou rukou přinášeli tolik obětí, kolik právě třeba bylo k důstojné obnově památníku, k němuž srdce všech lnulo. Jest to podnes budova, která na sklonku 13. věku byla vystavěna. Rozsáhlé opravy zejmena z konce 15. a z počátku 16. věku zůstavily sice zřetelně vyznačené stopy architektonického detailu své doby, avšak rozvrh budovy, celkové sestrojení, a ladné poměry vnitřku se nezměnily. Také nynější obnova nedotkla se podstaty stavby.

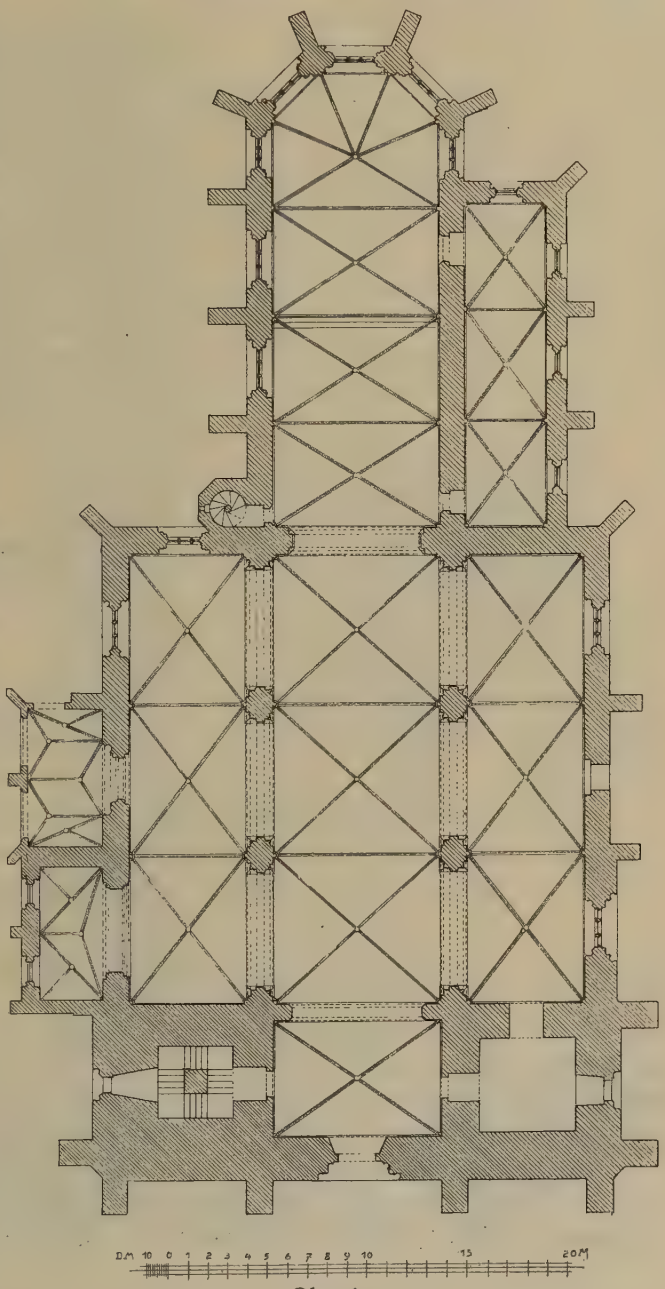

Obr. 1.

Půdorys (obr. 1.) kostela sv. Vavřince ukazuje budovu trojlodní s dvěma průčelními věžemi zakončujícími obě pobočni lodi na západní straně; na severní straně jest hlavní portál s předsíní a přistavěnou kaplí sv. Jana Křtitele; k východní straně vybočuje z trojlodí dlouhý chor, ku kterému na jižní straně přistavěna jest prostorná sakristie a na severní straně šnek. Trojlodí má podobu skoro pravidelného čtverce 22 *m* dlouhého, 23 *m* širokého a celá délka kostela měří 53 *m*.

Přízemí jižní věže otvíralo se původně jednak do jižní lodi, jednak do podkruchtí lomeným obloukem na hranách sešikmeným.[1]) Dle nalezených patek bývala klenba přízemí křížová; zdivo věže stavěno bylo z drobné nelícné opuky bez ústupků. Severní věž má uvnitř ústupky ve všech patrech a přízemek její přístupný vchodem z podkruchtí býval též sklenut křížově, jak souditi lze dle stop žebrových patek. Prostora tato byla pro silné zdivo též opukové velmi obmezena a osvětlena jediným oknem se strany severní. Do vrchních pater věže bylo lze

[1]) *V. Votrubec*, str. 6.

vcházeti pouze dveřmi z kruchty, kam se vystupovalo šnekem asi 12 *m* vysokým a k opěráku jižní věže přistavěným; nalezly se jeho základy a dva portálky hrotité nad sebou, kterými se vcházelo na literáckou a hudební kruchtu.[1]) Obě kruchty

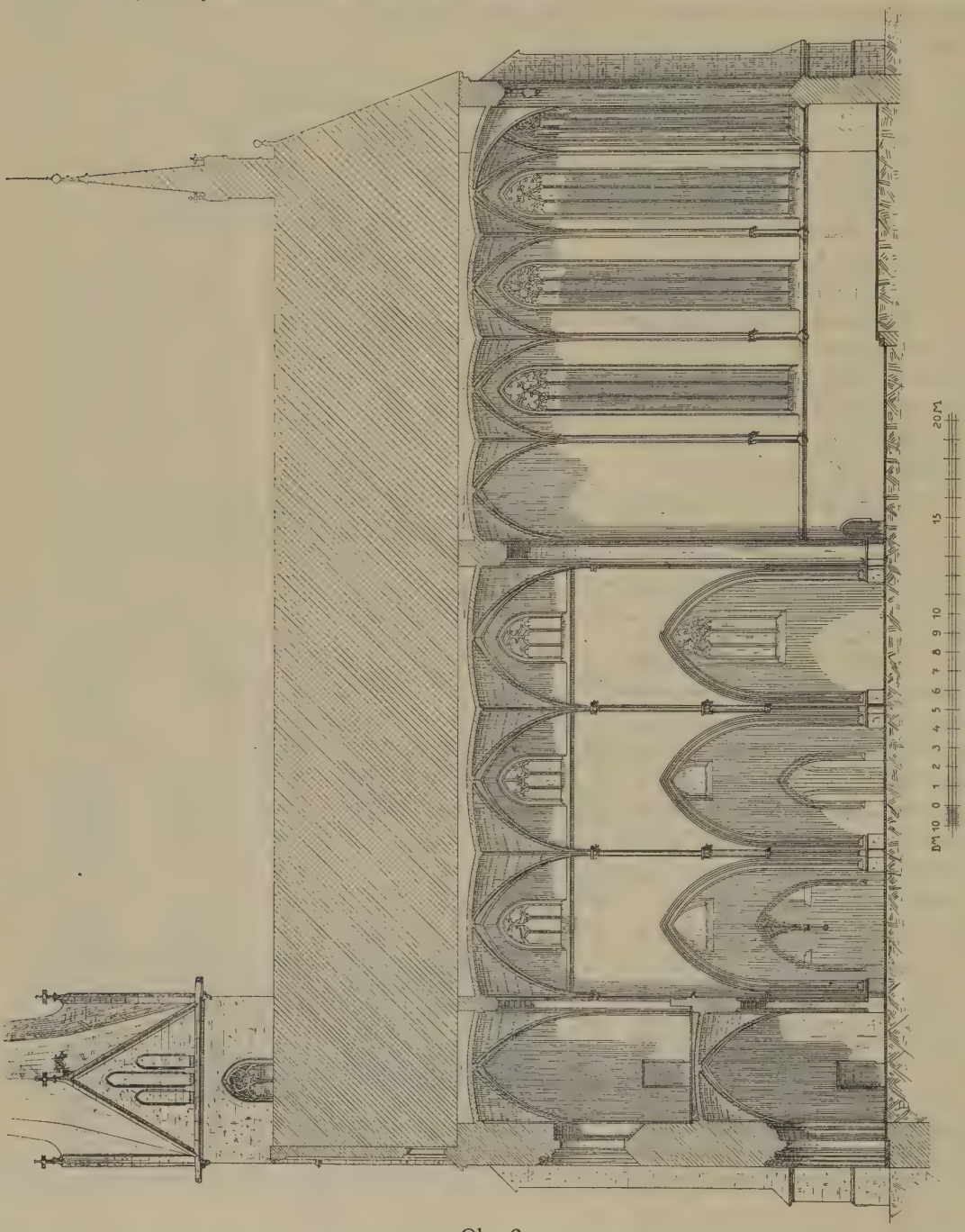

Obr. 2.

upraveny byly v prostoře mezi věžemi. Při bourání nalezeny stopy klenby pod emporou, stejně vysoké s nynější; žebra byla o dvou žlábcích, ploškou dělených a v rozích se vytrácela. Žebra klenby nad kruchtou byla téhož profilu a v rozích

[1]) *Zdeněk Wirth.* Soupis 129.

zabíhala do stěn. Literátská kruchta byla asi dřevěná, ježto kamenné zaklenutí se nenalezlo.[1])

Čtvercové trojlodí jest rozvrženo čtvero pilíři, po dvou z pravé a levé strany, na vysokou střední loď a na nízké poboční lodi. Tímto rozvrhem povstalo devatero klenbových pravoúhelníků sklenutých křížově na pásech a žebrech. Hlavní loď 22 *m* dlouhá, 8·15 *m* široká a 21·30 *m* vysoká spojena jest s pobočními loďmi z pravé i levé strany třemi 10·80 *m* vysokými arkádami, sklenutými lomenými oblouky (obr. 2.); arkády opírají se z té i oné strany o dva pilíře a o dva poloviční pilíře. Mohutné pilíře založeny jsou na obdélníku 1·78 *m* dlouhém a 1·38 *m* širokém, který spočívá na trnoži skoro metr vysokém svrchu úžlabím zakončeném (obr. 3.). Úzké strany do arkád obrácené jsou v prostředku rovné a v diagonalách pilířových článkovány hruškovitým profilem, který má po obou stranách široká úžlabí a drobné oblouny. Obě širší strany čelící do hlavní a pobočních lodi mají v prostředku pilířů půlkruhové a v rozích polovičních pilířů čtverkruhové přípory, které ve výši 6 *m* se zakončují hlavicemi (obr. 4.) utvořenými z goticky stylisovaných lupenů; z této hlavice vystupuje drobná, architektonická arkatura, na pilířích ze čtyř stran osmiúhelníku, v rozích ze tří stran šestiúhelníku sestrojená. Nad hlavicemi pilířů jsou 1·80 *m* vysoké výklenky pro sochy, takže uvedené hlavice jsou vlastně podstavce soch, které na nich stávaly. S architektonicky upravenými podstavci shodují se nad výklenkem podobně sestrojené baldachýny uvnitř sklenuté, na stranách gotickými štítky a v nárožích fialkami ozdobené. Vršek baldachýnků lemuje cimbuří. O tyto baldachýnky opírají se svazy žeber hruškovitě článkované, které na počátku sklonu klenbového jsou přerušeny hlavicemi, odkud se počíná rozvětvovati křížová klenba.

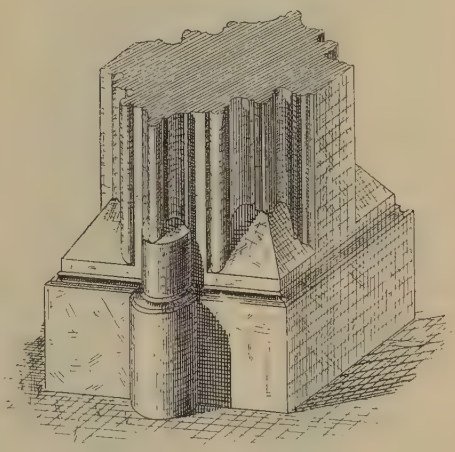

Obr. 3.

Poboční lodi 22 *m* dlouhé jsou sklenuty křížovou klenbou podobným způsobem, jako hlavní loď. Žebra sklánějí se na pilířích a v koutech na hlavice přípor.

První pole severní lodi otvírá se lomeným obloukem na obě strany vyžlabeným a sešikmeným do křestní kaple (zvané Fabriciusovskou kaplí) 6·45 *m* dlouhé a 3 *m* široké, která jest sklenuta síťovou klenbou; žebra sklánějí se na čtyři dubové listy slohově modelované a na masku lidskou. V patero svornících spatřují se prázdné štítky.

Hlavní loď zakončuje se vítězným obloukem, kterým se vchází do kněžiště 22·50 *m* dlouhého, 8·15 *m* širokého a s hlavní lodí stejně vysokého, skládajícího se ze tří klenbových obdélníků a polygonálního závěru pěti stranami osmiúhelníku zakončeného (obr. 5.). Těsně u vítězného oblouku jest v severní zdi vchod do šneku. Pod okny na stěnách kněžiště táhne se římsa přerušovaná dvanácti konsolami; na obou podélných stěnách upraveny jsou nad konsolami výklenky, po třech na té i oné straně, svrchu ukončené pětistrannými baldachýny, o které se opírají svazy žeber hruškovitě profilované. Žebra křížová a polygonální klenby závěru cho-

[1]) Týž, str. 131.

rového setkávají se ve svornících dílem hladkých, dílem stylisovaným dubovým listím okrášlených.

V jižní stěně prolomeny jsou dva vchody sakristie 15·50 *m* dlouhé, 3·90 *m* široké a 5·20 m vysoké, k této straně kněžiště přistavěné. Souhlasně s chorem má sakristie tři klenbová pole a žebra křížové klenby též hruškovitě článkovaná protínají se ve dvou hladkých a jednom dubovým listím vyzdobeném svorníku.

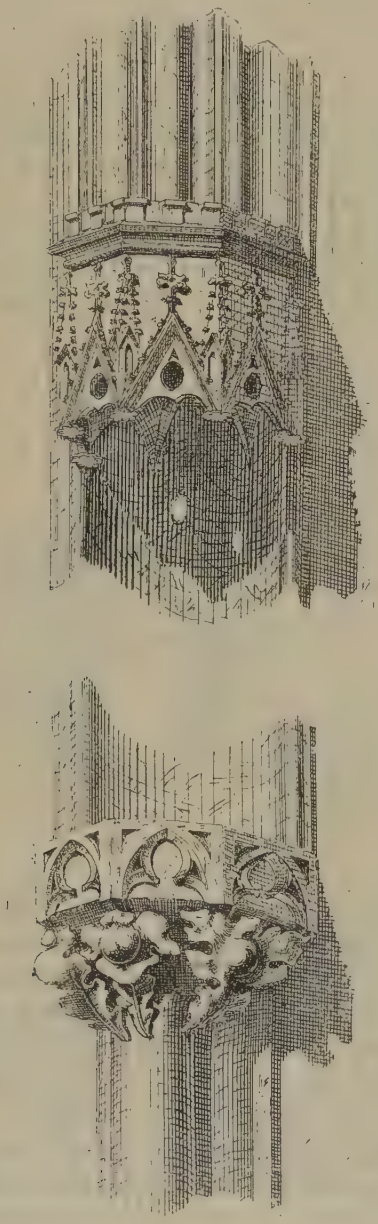

Obr. 4.

Vnějšek kostela jest celkem jednoduchý. Nejnádhernější částí býval průčelní portál, jak dosvědčují při obnově nalezené zbytky levého ostění a jiné součástky. Býval asi 1·60 *m* široký; na čtyřstranném z dvanáctiúhelníku sestrojeném trnoži zvedalo se ostění článkované úžlabími, oblouny a jedním hruškovitým profilem. Nejvzácnější okrasou byl polovypukle pracovaný figurální tympanon. Objevený kus reliefu se stopami polychromie vyobrazuje Obětování novorozeného Vykupitele v chrámě. Střediskem skupiny jest Ježíšek stojící na oltářním stolu, který jest pokryt prostěradlem s třásněmi; Simeon z pravé a sv. Josef z levé strany držejí pachole. Za sv. Josefem stojí Panna Maria, držící v rukou dvě hrdličky a dvě holoubátka, za Simeonem nalézají se ještě dvě osoby. Relief pracován jest v pěkném, bělozrném pískovci. Kromě toho byly nalezeny tři jiné úlomky podobně pracované; vodorovná římsa nad postavami svědčí, že to byl relief ve spodním poli tympanonu; na jednom úlomku spatřují se korunované hlavy a část těla dvou mužů, na druhém tři koně a na třetím celá postava. Tato část tympanonu vyobrazovala příchod sv. tří králů a jejich komonstvo.[1]) Před portálem byla zbudována ozdobná předsíň 4 *m* široká; nalezeny byly stopy základů, část arkády u ostění portálu a mnoho zlomků jejího zdiva, opěrných pilířků, římsy, balustrady, žeber a klenáků arkád, vše shodno s motivy severní předsíně. Nad

[1]) *V. Votrubec,* str. 8.

portálem od druhé římsy počínalo okno 7·77 *m* vysoké a 2·33 *m* široké, s kružbou a ostěním shodujícím se s okny kněžiště.[1]) Průčelní stěna končila se trojhranným štítem.

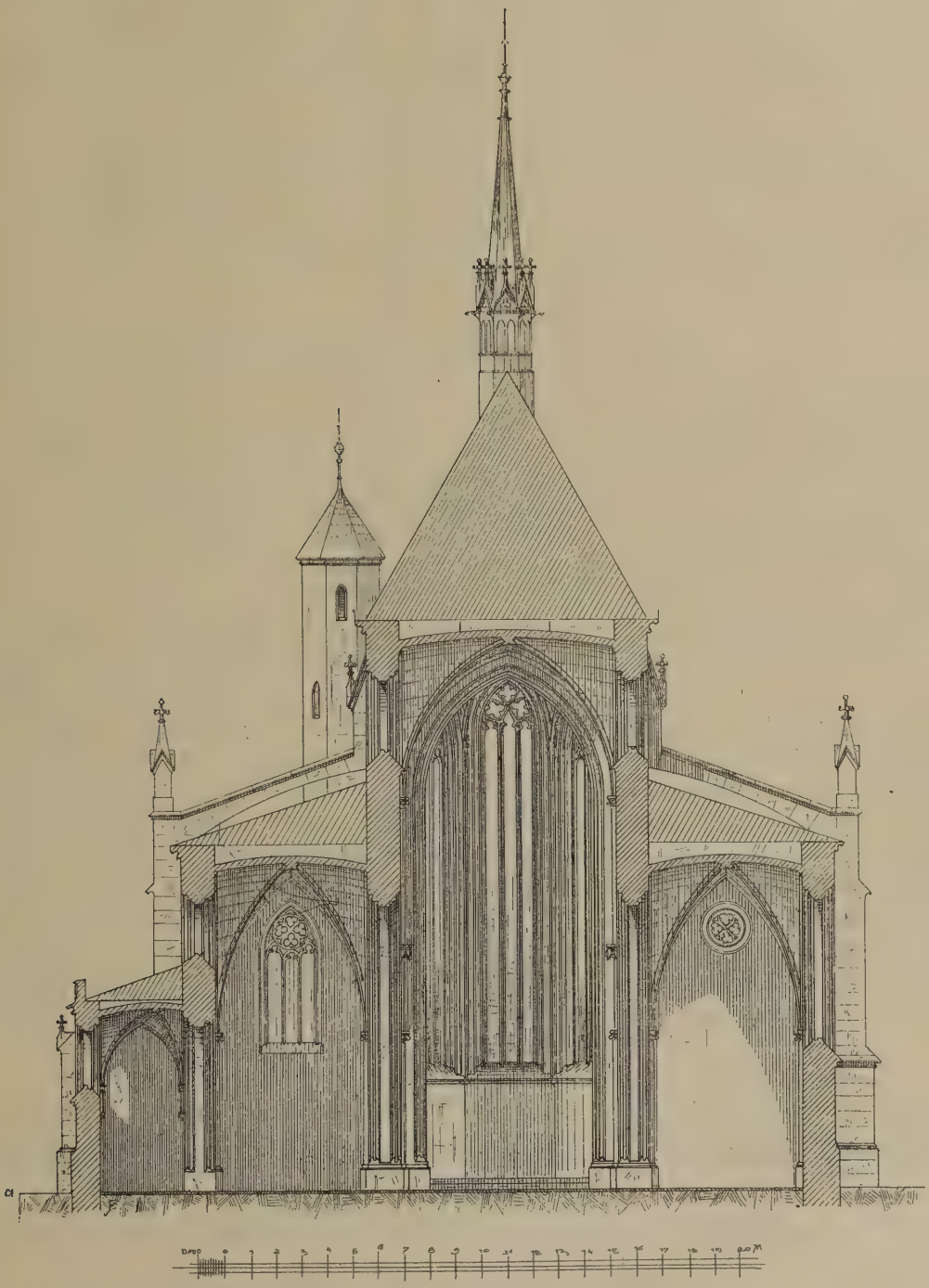

Obr. 5.

Věže průčelní rozvrženy jsou pěti římsami na přízemek a pět pater; čtyři vrchní patra prolomena jsou okny s přibývající výškou přiměřeně vzrůstajícími.

[1]) *Z. Wirth,* str. 129.

Hlavní loď má na vnějšku z obou stran po dvou opěrných obloucích, které se sklánějí na opěrné pilíře pobočních lodí. Tři páry trojdílných oken osvětlují střední loď. Pobočné lodi mají po třech opěrácích, zakončených fialami na hranolových podstavcích; na fialách nárožních pilířů spatřují se původní chrliče psům podobné. Stěna jižní lodi prolomena jest třemi trojdílnými okny. V severní lodi jest pouze jedno okno celé, a dvě zkrácena předsíní a přistavěnou kaplí sv. Jana Křtitele. Tato otevřená předsíň má tři lomené oblouky a jest nejozdobnější součástí celého vnějšku. Ve čtvero rozích, po obou stranách portálu a u protějšího pilíře vystupují z podlahy oblé přípory 1·60 *m* vysoké, svrchu zakončené ladně okrášlenými hlavicemi, a nad nimi nacházejí se výklenky korunované podobnými baldachýny, jako se spatřují uvnitř kostela. Ze sedmero baldachýnů vystupují hruškovitá žebra síťové klenby, sbíhající se v pěti svornících, okrášlených stylisovaným dubovým listím, pětilistou růží, třemi šípy a Svatováclavskou orlicí.

V rohu mezi severní pobočí lodí a kněžištěm přistavěn jest na osmiúhelníku šnek ukončený ve výši hlavní římsy lucernou s třemi okny. Kněžiště tu počínající obehnáno jest pravidelně opěráky. Nad sakristií přenáší se tlak klenby opěrnými oblouky na její opěrné pilíře. Mezi opěráky prolomena jsou trojdílná okna vyzdobená kružbami, které poukazují na různá období, kdy kostel byl obnovován. V kružbách oken kostela vůbec se střídají tvary doby starší s nejpozdějšími. Sakristie přistavěná k jižní straně choru má tři opěrné pilíře o jednom ústupku; první kosmo postavený opěrák zakončuje se věžičkou o čtyrech malých okénkách pro věčné světlo. Mezi opěráky prolomena jsou okna prutem na dvé dělená; podobné okno bývalo též na straně východní, kde nyní upravil se vchod do sakristie.

Kolem celé stavby obíhá trnož a pod okny sešikmená římsa. Opěráky kostela jsou většinou o jednom ústupku s římsou polokruhovým úžlabím článkovanou, svrchu pak skoseny a lomeničkami s gotickou růžicí neb fialami okrášleny. Z původních chrličů dochovaly se pouze dva. Hlavní římsy choru a střední lodi jsou článkovány, pobočních lodí a sakristie pouze vyžlabeny. Trnož, římsy, opěrné pilíře a oblouky, ostění oken a portálů, předsíň, sakristie, šnek, spodek pobočních lodí na východě, celý zevnějšek choru, nárožníky věží, uvnitř kostela lodní pilíře, přípory, žebra klenbová a svorníky pracovány jsou z pískovce; zdivo věží, západního průčelí a lodí, vnitřek choru i sakristie i s klenbou stavěny jsou z opuky a teprve při obnově byly obloženy kvádry; ostatní klenby zbudovány jsou z cihel.[1])

[1]) Za laskavé zapůjčení několika nákresů Šmorancových a za zodpovídání dotazů vzdává redaktor veledůstojnému panu děkanu Antonínu Svatošovi a panu staviteli Čadíkovi vroucné díky.

Starokřesťanská pohřebiště „velké oasy“ v poušti libycké.

(Z článku Karla Marie Kaufmanna v časopise »Katholik«*) přeložil *Frant. Stejskal.*)

Vladimír šl. Bock, konservator musea císařské eremitáže v Petrohradě, cestoval Egyptem a prozkoumal zvláště velkou oasu pouště libycké. Krátký obsah jeho výzkumů nákladem sl. M. Ignatějevny vyšel s titulem: W. de Bock, Matériaux

*) »Der Katholik«. Zeitschrift für kathol. Wissenschaft und kirchliches Leben. Kirchheim, Mainz 1902, str. 1. a násl. Tam odkazuji laskavého čtenáře pokud se týče illustrací a podrobnější literatury.

pour servir à l'archéologie de l'Egypte chrétienne; edition posthume (par Jacob Smirnoff) St. Petersbourg 1901. II. a, 94 stran s 23 tabulkami.

Výsledky výzkumné cesty Bockovy mají veliký význam pokud starokřesťanského stavitelství a malířství se týče, skoro jako výzkumy De Rossovy v Římě.

Jak z knihy »Baugeschichte des Denderntempels« od Dümiche vysvítá, veliký nápis, v knize uvedené poprve uveřejněný, zpravil nás o tom, že v době Ptolomeovců bylo známo sedm oas, které říši egyptské byly podrobeny. Byly to:

1. Sexet-am, pole palem = Oasis Jovis Ammonis = Oasa Sivah (sever).
2. Sexet-hemam, pole soli s městem Šorp = Oasa jezer ledkových (Fajum).
3. Kenem, jihozáp. od To-ahe = Oasa Kargeh } velká oasa.
4. Testes, jihových. od sev. oasy = Oasa Dachel }
5. Toahe, země krav, severozáp. od Kenem, jihozáp. od severní oasy = Oasa Farafráh.
6. Uit-mehe, severní oasa, sev. od. Toahe = oasa Behnasa.
7. Oasa jihozáp. od Šorpu = oasa El-arriš.

Oasy pouště libycké leží téměř v jedné čáře od severozápadu k jihovýchodu; nejsevernější jest nám nejvíce známou. Bylať dle seznamu kmenů z Edfu obydlena obyvateli, »kteří na západě od nomos Toahe (t. j. oasy Farafrah) a již pijí vodu Nilu na východě a vodu z cisteren na západě«. Po této oase následuje Νιτριώτης νομος, od třetí dynastie počínaje nazvaná »pole soli«. Jest to okolí dnešního jezera solného Querun na západ od Nomos Arsinoites, dnešního Fajum, kam vede dnes již železnice Kairo-El vasta-Médineh. Strabo a po něm ostatní chválí rajskou úrodnost této oasy. V okolí tohoto jezera natronového nalezeny byly starokřesťanské výrobky textilní v hrobech starého města Arsinoë a skvostná antická gallerie podobizen, jež Bohumil Graf koupil arabskými agenty.

Oasa To-ahe, dnešní Farafrah, náležela k Nomos Oxyrynchites a snad byla důležitou při vpádu Libyů do Egypta kolem roku 1300 př. Kr. Podobné důležitosti byla též oasa severní. Ascherson nalezl tam mimo zřícenin hradů, oblouků vítězných i jehlu (stela) z r. kol 1600 př. Kr. Oasa sedmá seznamu uvedeného jest nyní z polovice zaváta létavým pískem na cestě karavanní od oasy Jovišovy na severu k Jezeru solnému; na této oase byl chrám Isidin a četné hroby skalní se tu nalézají.

Mimo tuto poslední byly všechny ostatní oasy kdysi křesťany obydleny, ač u mnohých ústní podání o tom mlčí a částečně dosud důkladně nebylo prozkoumáno. Dosti výprav vědeckých zavítalo na tato místa, avšak tyto všímaly si jen památek pohanských, o křesťanských památkách málo jest zmínek v popisech Zittela,[1]) Rohlfse,[2]) Schweinfurtha,[3]) Brugsche,[4]) Dümichen-a,[5]) Chavanne-a.[6])

Starší cestovatelé více si všímali památek křesťanských, tak Cailliaud, Voyage à l' oasis de Thébes etc., Paris 1821 a Edmonstone, A journey to the two oases of upper Egypt, London 1822 a Hoskins, Visit to the great oasis of the Libyan desert, London 1837.

Obyvatelé pouště té mohli sice slyšeti o evangeliu Kristově od mnichů egyptských, kteří dosti záhy usadili se blízko Nilu, ale pravděpodobněji se tam

[1]) Briefe aus der libyschen Wüste. München, 1875.
[2]) Drei Monate in der libyschen Wüste. Cassel, 1875.
[3]) Notizen zur Kenntnis der Oase El-Khargeh, Petermanns Mittheilungen XXI., Gotha, 1875.
[4]) Reise nach der grossen Oase El-Khargeh in der lybischen Wüste. Leipzig, 1878.
[5]) Die Oasen der libyschen Wüste. Strassburg, 1878.
[6]) Von Oase zur Oase. Wien, 1879.

křesťanství rozšířilo vyhnanci nového učení. Eusebius, Historia Eccl. VI., 9, vypravuje o Narcissovi, jenž opustil Jerusalem a jako stoletý stařec žil mnoho let skryt v poušti a krajinách odlehlých na počátku století třetího. Dionysius alexandrijský, jenž do konce pronásledování Deciova žil v Libyi (l. c. hl. 42), vypravuje o množství těch, kteří zemřeli hladem, žízní, zimou, nemocí, loupežníky aneb šelmami byvše usmrceni. Biskup Chairémon z Nilu, města ve středním Egyptě, utekl s manželkou svou a nemohl býti nalezen, ač bratři mnoho se namáhali a vše prohledali. Svatý Jeronym vypravuje, že Pavel z Théb též vzdálil se do pouště thébské za pronásledování Deciova. Teprve po několika desítiletích (kol r. 270) vzdal se Antonius svého jmění a věnoval se životu asketickému, jemuž mnoho žáků vyučil. Tito uprchlíci do pouště nemohli žíti leč na oasách, tam nalezli málo lidí, byli odloučeni od světa, potřebnou potravu a přístřeší v opuštěných hradech a hrobních stavbách.

Dekrety vypovídací přispěly v mnohém k tomu, že křesťanství se rozšířilo v poušti libycké. Na velké oase byla docela i vojenská posádka, aby trest ten byl přísnějším. Římští císařové následovali tu příkladu faraonů, z nichž činí se zmínka kol r. 1033 z doby Pi-notem-a I. na jehle tam nalezené. Z biskupů byli na oasy libycké delegováni Athanasius a Nestorius. (Pokračování.)

Výstava umělých, hlavně slovanských vyšívek a krajek,

pořádaná při Západočeském uměl.-prům. museu král. města Plzně r. 1903.

(Pokračování.)

Kromě těchto starých vyšívek uvésti sluší i vyšívané dva pruhy na bílém plátně hedvábím vyšité v barvách tlumených, které sloužily pro potřeby kostelní a které vykazují markantně kreslený a rázovitě vytvořený ornament rostlinný; dále pěkné tři ručníky moskevské práce, pestrým hedvábím vyšité, se stylisovanými, prazvláštním způsobem kreslenými jezdci na vzpínajících se koních, oproti uprostřed nich stojící postavě muže, které nápadně připomínají ozdobné slitky kovů z prastarých dob, nalezených v různých místech Ruska.

Jeden z ručníků zdoben ornamentem geometrickým, co do sestavení barev i co do tvaru ornamentálního, silně připomíná ozdoby na starých zástěrách slovácких z okolí Trenčína.

I krajky zlaté a stříbrné, zdobivší kdysi roucha církevních hodnostů i bojarská, pěkně komponované a dobře udržené, pochodící z XVI. a XVII. stol. zasluhují pozornosti.

Tato kolekce starých vyšívek doplněna byla několika ruskými ikonami, buď malovanými na zlaté půdě s miniaturně skvostně provedenými a v celek aranžovanými skupinami postav světců, neb ikona Madonny, malovaná temperou, která vroubena jest kovovou, zlacenou, ornamentálně tepanou a drátovým, krásným emailem zdobenou deskou základní, i pěkně tepaná, stříbrná deska k ikoně.

Tyto práce, pochodící ze XVI. a XVII. století jsou provedeny s pečlivostí nevšední v čistě ruském charakteru.

Vystavené malé reliefky dřevěné, jemně řezané a folií kovovou podložené, práce to čistě lidové, s postavami a scénami ze života svatých, vynikají nejen technickým svým provedením, ale i typicky-uměleckým pojetím a specielně ruskou rázovitostí.

Stejně nejsou bez zajímavosti bronzové kříže, části skládacích destiček (»skladní« zvaných) s reliefními zobrazeními Krista a svatých, k nimž pozadí tvoří bílým, modrým a zeleným emailem zaplněná pole; dále i práce ze dřeva, jako nádoby lakované, ornamentované v barvách černé, červené a zlaté, jakož i různé řezané, lakované a malované lžíce, vidličky a t. p., výrobky to lidu selského, které podávají nezvratný důkaz o vkusu a smyslu pro formu i barvu i pro umělecké pojmutí.

Těmto zde uvedeným předmětům starým připojeny byly chromolitograficky pěkně a jasně zobrazené starožitné památky umění a uměleckého průmyslu ruského z různých oborů, jako práce ze zlata, stříbra a emailů i jinak provedené

šperky a nádoby jak církevním, tak i soukromým potřebám sloužící.

Byly to zejména ukázky starobylých krojů, různé zbraně, čakany, carské koruny, trůny a t. p., které chovají se buď při carském dvoře neb v bohatých klášteřích ruských.

Moderní práce ve výstavě sestávaly jednak z vyšívek a krajek, které buď na základě starých ruských vzorů jsou zhotoveny neb nově vytvořeny a které vesměs téměř motivy svými i provedením jsou zajímavé.

Byly to po většině ukázky prací škol a dílen, jichž zakladatelé, neb vydržovatelé měli a mají na zřeteli, by i na dále udrželi a povznesli v prostém lidu ruském zakořeněné tradice toho druhu domácího umění.

Z vystavovatelů toho oddělení moderního zejména sluší jmenovati:

Krajkářskou školu Mariinskou, krajkářskou školu N. A. Ogarevé, L. Jeronkinové v Petrohradě, školu roveneckou z oblasti Donského vojska, praktickou rukodělnou školu obce »Podlesnoje«, kustárný sklad petrohradský, dále práce z dílen E. N. Donauerové, společnosti ku podpoře šíření ručních prací v Petrohradě, školu S. T. Kaznačevy v obci Stěnkinu v Rjazaňské gub., školu ručních prací obce Krjukova, gubernie Jaroslavské, školu kněžny A. D. Teniševě z Mcenska, gubernie Orlovské a jiných více.

Velkou část předmětů, v ruském oddělení výstavy opatřila s obzvláštní laskavostí a ochotou Její Excellence sl. Eugenie Michajlovna z Lěvšiných, která také do Plzně ku zahájení výstavy z Petrohradu se dostavila a zde nutná vysvětlení a informace sdělila.

Kromě toho ku výstavě zapůjčil celou řadu předmětů pan inženýr Josef Kohout z Plzně a sbírky musea plzeňského.

V oddělení ruském mimo uvedených předmětů ruských, nalézaly se též některé ukázky prací ruských, hlavně krimských Tatarů.

Byly to zejména ozdobné, hedvábím a zlatem na koncích, po spůsobu orientálním vyšité ručníky, dále zlatem na sametu vyšité části krojové, váčky a pouzdra a t. p., které ku výstavě zapůjčil ruský, nyní v Praze žijící státní rada pan Alois Kašpar a museum plzeňské.

V oddělení haličských Rusínů vystaveny byly některé vzorky lidového vyšívání, hlavně pásky z náprsenek, nákrčníků, spodních lemů a rukávů košil.

Vyšívky tyto provedené na režném plátně po větší části v barvách červené, převládající, černé, sloužící ku konturování vedle žluté a zelené, kterými se zaplňují plochy ornamentálních motivů, velice blízké jsou co do spůsobu provedení i ornamentálních motivů vyšívkám toho druhu slovácým.

Stejně, jako Slováci naši případně jednotlivé motivy pokřtili, i Rusíni označují své vzorky různými jmény jako: jahidki, chresty, kopyta, beraniaczi rohy atd.

Bílé vyšité a prolamované pruhy geometrickým ornamentem neb t. zv. »sekáči« zdobené, nápadně blízké jsou toho druhu pracím slovácým z Nitranské stolice.

Zajímavé byly též vystavené košile na ramenou rukávů hustě vyšívané vodorovným, těsně k sobě přiléhajícím a různými motivy zaplněným pruhováním, při kterém černá barva převládá a při kterých částečně zlatá a stříbrná nit jest použita vedle niti barev červené, zelené a žluté.

Spodní části rukávu v šikmo položených páskách, taktéž ornamentálně jsou pošité.

Při vyšívkách uvedených použito po většině stehu křížkového neb plného, vodorovně vedle sebe hustě kladeného.

Předměty pro oddělení rusínské zapůjčeny byly ku výstavě z měst. průmyslových musejí ve Lvově a Černovicích.

Pro oddělení polské zapůjčilo průmyslové museum krakovské dva bohatě vyšité šály bálové, z nichž jeden na týlu applikací provedený a bíle vyšitý s růžovou obrubou, v rokokovém slohu, zasluhuje zvláštní pozornosti.

Vedle toho vystaveny byly z majetku téhož musea dvoje dámské šaty, na tylu hedvábím vyšité a jedny hedvábné, cetkami, kaménky a vyšíváním zdobené, do jisté míry přepychově působící, pochodící z období empíru.

Bohužel oddělení toto naprosto postrádalo prací prostého lidu polského, kterých nebylo lze pro výstavu získati, ač není myslitelno, že by lid polský naprosto postrádal národních vyšívek, které u lidu ostatních kmenů Slovanských jsou tak četné a zajímavé.

Znalci podobných výstav a zejména poslední výstavy krojů v Petrohradě r. 1903 pořádané tvrdí, že i tam vyšívek lidu prostého nenašli, ačkoli stav městský a šlechta svými kroji a vyšívkami velice bohatě byla zastoupena.

Pokud se týče bratří Jihoslovanů, tu uvésti zejména sluší Slovince, kteří za přispění zem. musea v Lublani, pí. Franje Tavčarové, choti advokáta a přísedícího zem. výboru krajinského, jakož i slečny učitelky Marie Wessnerové z Lublaně velice pěkně na výstavce plzeňské byli representováni.

Vyšívky jejich rozděliti možno dle vystavených předmětů na dvě skupiny.

V skupině první zahrnuty byly bílé vyšité a tylem místy podložené, neb červenou nití stonkovitě vyšívané pleny naším českým co do tvaru i spůsobu dekorativního i technického provedení tak podobné, že lehko zařaditi by se daly mezi ně, kdyby původ jich nebyl jinak pevně zjištěn.

Druhou skupinu tvoří vyšívky, které co do ornamentální výzdoby silně připomínají italské práce renaissanční, což ostatně lehce vysvětliti se dá dlouhodobými úzkými a vzájemnými styky Slovinců s Benátčany.

Sem spadají pěkně a jemně šité košilky nebo něco hruběji provedené povlaky na polštáře, které dle zvyku místního umírajícím pod hlavu bývaly kladeny.

Vyšívání po větší části černou, hedvábnou neb bavlněnou nití, stehem křížkovým provedené buď tvoří základní půdu, neb zaplňuje motivy ornamentální pruhovitě na obrubách, neb v rovnoběžných řadách od sebe řídce stavěných, aranžované.

Vyšívkám těmto připojovala se gotisující přikrývka s beránkem v čtvercovém poli a pěknými rohy i nápisy zdobená z r. 1567; dále pak několik pasů zlatem reliefně vyšitých z čepců a některé ukázky silný vliv renaissance italské vykazujících řetězovitých pasů buď stříbrných neb stříbřených a zlacených, které patří ku krojům v Krajině nošeným.

Samostatnou taktéž od ostatních slovanských prací valně se lišící skupinu vyšívek tvořily vyšívky chorvatské.

Byly to po větší části celé ženské kroje a části krojové, pak šátky nabederní, neb pleny na hlavu, čepce a dýnka k čepcům, zástěry a povlaky polštářů, plachty naším boudnicím podobné a j.

Vyšívání různými technikami provedené, po velké části vykazuje ornament neurčitých mnohdy tvarů, hustě vedle sebe na celých plochách neb bordurách seskupených a v barvách velice živých provedených.

Co do technického provedení, vyjímaje některé čepečky a dýnka k čepcům až z XVI. a XVII. stol. pochodící i pleny a t. p. geometrickým ornamentem zdobené vyšívky, jest toto velice zběžné a povrchní.

Ačkoli barvy velice směle vedle sebe v různých odstínech a silách jsou kladeny, přece přiznati dlužno, že působí v celku, při všech vadách formálních, dosti silně i dekorativně, hlavně přimyslí-li se k nim pozadí, jaké na třech obrazech, dobře malovaných, chorvatský malíř Tyšov pro scény lidové při podvečerním osvětlení, uprostřed zeleného luhu s bohatým pozadím křovinatým a zapadajícím sluncem byl volil.

Chorvatským vyšívkám připojeny ve výstavě některé tykvice, zdobené pastevci a rolníky chorvatskými tím způsobem, že jehlou vyryt do nich ornament, po větší části sestávající ze stylisovaných, dosti naturalisticky však pojmutých motivů rostlinných, někdy i výjevů loveckých a p., arcit velmi primitivně kreslených.

Plochy ornamentu zbarveny jsou výtažkem tabákovým.

Práce tyto jsou po stránce své výzdoby velice zajímavé a svědčí o značné vnímavosti i uměleckém citu lidu chorvatského.

(Pokračování.)

Různé zprávy.

Za Bedřichem Bernauem. Studená ruka smrti dotkla se čela jednoho z předních milovníků historických a uměleckých památek českých, jenž s vřelou láskou vyhledával jejich minulost, jí s radostí a poutavě dovedl vykládati čtenářům svým, jí cenně obohatil naší literaturu místopisnou a četným osadám potěšení nemalé způsobil, vypsav jim jejich osudy i paměti z minulosti. Zármutek způsobila nám zpráva, kterou jsme v pondělí 4. ledna četli v novinách, že v sobotu před tím rozžehnal se Bedřich Bernau s životem, plným plodné práce, zejména spisovatelské, jíž ve volných svých chvilkách oddával se nejraději. V místopise dějepisném u nás znamená činnost Bernauova vážný kus práce. Psalť sice z prvu jedině německy, poněvadž také jako úředník cukrovarský výhradně v německých krajinách působil (Kadaň, Štětí), avšak všecky ty práce směřují k místopisu českému. Kromě toho však také nezanedbával literaturu svého povolání, redigovav r. 1882 »Prager Zuckermarkt« a sepsav celou řadu článků z toho oboru. Jednotlivé však jeho monografie, které o krajinách českého severu vyšly, nejsou však výsledky veškeré jeho práce (Geschichte der ehem. Herrschaft Winteritz, Bezirkskunde von Douba, Geschichte von Petschau, Die Ruine Engelsburg atd.), nýbrž jen vyňatky z ní, neboť hlavní jeho práce bylo sepsání dějin celého uzavřeného území, k čemuž po tři desítiletí sbíral material a jehož ukončení oddalovala mu vleklá jeho choroba (trpěl úplavicí cukrovou) a vzdálenost od Prahy, kamž často dojížděl a v pramenech archivních pilně k svým pracím potřebné zprávy vybíral. Po Čechách pilně cestoval, popisoval starobylé památky, nejvíce staré hrady a zámky, jež jej nejvíce lákaly. O těch také vydal mnohé pěkné články ve »Květech« (»Hrady české vystavěné Karlem IV.«), »Ruchu« (»Bezděz«, »Hrad Kost« a j.), »Světozoru« a jinde. Hlavní však prací jeho jest dílo »Album der Burgen und Schlösser im Königreiche Böhmen«, jehož však vyšel toliko díl první úplně, kdežto

druhého tuším jen jeden sešit. Dobré toto dílo zaniklo pro nedostatek odběratelstva. Jak miloval české hrady, patrno i z toho, že předním jejich znatelům věnoval zvláštní pěkné články, totiž Heberovi v časopise »Mittheilungen des Vereins für Geschichte d. Deutsch. in B.«, XVII., 214, a Aug. Sedláčkovi, totiž jeho monumentálnímu dílu v prvním ročníku Českého časopisu historického. Kromě toho psal časté popisy hradů i dějiny jejich do Vilímkova »Letem českým světem«, Naučného Slovníka a j. Výborná práce jeho je popis Středohoří a Poohří v Ottových Čechách a velké dílo »Der Böhmerwald« u Otty vyšlé. Posledně působil jako administrativní správce cukrovaru v Plaňanech. Těm sepsal pěknou monografii »Plaňany s okolím«, působil tam jako člen obec. zastupitelstva, venkovský jednatel Uměl. Besedy, člen mnoha spolků atd. V ocenění jeho zásluh jmenovali jej tamže svým čestným občanem. Nyní u věku 55 let (nar. se r. 1849) podlehl své nemoci; památka, kterou po sobě zůstavil, ozdobu bude prokazovati jeho jménu a v srdcích přátel jeho zůstaveno mu bude místo čestné.

C. Merhout.

Obraz Jana Kupeckého. V Bosni u Mnichova Hradiště zavěšen na kůru vybízel k pozornosti velký obraz večeře Páně. Jest bez rámu 4 *m* dlouhý a 1·60 *m* široký. Býval zašlý a zčernalý, takže vynikala z něho hlavně hlava Kristova, obličej sv. Jana a hlava muže, který k apoštolům nepatří a může být pokládán, stoje opodál, za majitele večeřadla. Hlava ta jest obličeje širokého, výrazného, hladce oholeného, a na první pohled jest patrno, že jest to mistrný portrait. Pokládával jsem ji za podobiznu dárce obrazu. Nynější boseňský farář dp. Ant. Baslt dal obraz tento vyčistiti v závodě bratří Bušků na Sichrově, a tu se objevilo jméno malíře obrazu, jímž jest slavný Jan Kupecký. Výrazná ona portraitní hlava jest prý jeho vlastní podobizna. Dle vypravování starého souseda boseňského Jana Bayera, otce pisatele těchto řádků, pochází onen obraz ze zrušeného kláštera sv. Jana pod Skálou u Berouna, a přivezl jej do Bosně poslední převor tohoto kláštera Heřman Hoslovský. Týž zemřel v Bosni u svého bratra faráře dne 8. dubna 1804. Mimo náš obraz ze zrušeného kláštera přivezl a boseňskému kostelu daroval obrazy sv. apoštolů v kulatých rámcích a krásný parament (kasuli, pluvial a dalmatiky) ze žlutého hedvábí, zdobený stříbrnými portami umělého provedení. Svrchu zmíněný obraz ohledal asi před osmi lety, byv k němu mnou doveden, mistr Bíza, který tehdy se vyjádřil, že jest to prostřední práce některého malíře, který napodobil vlašské mistry. V chrámu sv. Jana pod Skálou na kůru za varhanami stojí o stěnu opřený obraz podélný, značných rozměrů, valně již sešlý, zobrazující portraitní skupinu dobrodinců kláštera. Zdá se, že obraz ten byl protějškem boseňskému obrazu večeře Páně a že asi oba visívaly v klášterním refektáři. Nemaloval oba portraitista Kupecký? *Jos. V. Bayer.*

Realismus v umění. Na sjezdu katolíků ve Fuldě v srpnu minulého roku vyslovil se prof. Mausbach o realismu v umění takto: V 19. stol. umění se opět povzneslo. Overbeck, Kornelius, Vert, Schadow a j. jména jsou toho dokladem. V kulturním boji umění bylo zatlačeno, ale neusnulo úplně. Zákonem umění jest: pravda, krása a mravnost. Nemáme nic proti tomu, jestliže umělec tvary a barvy, nálady a boje srdce, výše i hlubiny sociálního života pronikavěji zkoumá a názorněji představí, než to činila doba naivnější. Mnohý moderní básník a umělec podal překvapující trefný výraz pohledů do nitra skutečnosti. To však není pravda, jestliže se tělesná přirozenost za jedině realní, a její klamné napodobení jako nejvýše umělecký výkon představuje, poněvadž by pak nejlepším umělcem byl fotografický aparát, nejlepší znázornění lidských poblouznění zpráva lékaře z blázince a nejlepším románem by byla zpráva trestního soudu nebo trestnice. Tak otrávené přece nejsou naše sociální poměry, jak je romány moderní popisují. To není poctivé, nýbrž jednostranné. Čirý pessimismus to je, líčí-li se věc tak, jako by v boji světla s temností dobrá stránka vždy přišla zkrátka. Takové umění ubíjí v člověku cit mravní zodpovědnosti. Nechce-li umění skloniti se před božskou pravdou, musí se brzy skláněti před zákonem dne. Pravda je předpokladem umění, krása jest jeho podstatou. I ošklivé a hříšné může nalézti v umění místa, ale jen jako stín vedle barvy, dissonance vedle harmonie; umělecké dílo jako celek musí býti krásné. Proto s největšími duchy od Platona až po Schillera souhlasíme, že životním cílem umění jest krása, a ono nad skutečnost jen potud může povzneseno býti, pokud smiřuje protivy. Nejvyšší umění unášelo vždy veliké i malé, učené i prosté.

Na otázku: Jaký jest poměr umění k mravnosti? odpovídá řečník: Před forem mravnosti není žádných výsad, žádného třídního rozdílu, a veleduch nemá zde co poroučeti, nýbrž poslouchati. Běžné odkrývání toho, co i pohanské umění závojem zastíralo, uráží krasocit a ruší estetický požitek. Pravda umění spočívá ve víře, krása ve víře a mravnost v lásce Boží.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc prosinec 1903.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: stříbrné, bohatě ozdobené, tři: pro dp. Fr. Boušku, faráře v Canbě (sev. Amerika), pro dp. Václ. Hedvíka, faráře v Chržíně a pro důst. farní úřad ve Vlkoši. — Ciborium stříbrné: pro důst. bisk. bohoslovecký alumnát v Brně a pro dp. Jos. Bílka, faráře v Obdenicích. — Pozlacení kalicha a patenky k zaopatřování nemocných: pro dp. Jos. Richtra, faráře v Králicích. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro blahorod. pana Ign. Schlenza v Rádle, pro důst. farní úřad v Dublovicích a pro dp. Jos. Bílka, faráře v Obdenicích. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Jos. Bílka, faráře v Obdenicích a pro dp. Jos. Boška, faráře v Manbergu. — Mešní konvičky: pro dp. Karla Chochola, faráře ve Vojkově a pro dp. Dom. Škarudu, faráře v Dobromilicích.

Rozličné. Jezulátko se šatičkami vyšitými: pro dp. Fil. Nováka, faráře ve Vel. Ořechově na Moravě. — Harmonický čtyřcimbál k sakristii: pro vdp. Theobalda Štikara, kvardiana františkánského kláštera v Plzni. — Drátěný provaz: pro dp. Ign. Kremla, faráře ve Framové Lhotě na Moravě.

Paramenty. Kasule: bílá, červená a zelená: pro dp. Fr. Chudáčka, faráře ve Vlčnově na Moravě; červená: pro dp. Jos. Bílka, faráře v Obdenicích; černá: pro dp. Fil. Nováka, faráře ve Vel. Ořechově; červená a bílá: pro nejdůst. p. Fr. Marata, velmistra ryt. řádu křižovnického v Praze; bílá a fialová: pro důst. farní úřad v Klomíně, a bílá a červená: pro sl. správu král. českého zem. filiálního ústavu pro choromyslné v Dobřanech. — Pluvial bílý a fialový: pro dp. Fr. Chudáčka, faráře ve Vlčnově. — Dvě mitry ze zlaté látky: pro Jeho Excellencí nejdůst. pana biskupa dra Fr. Bauera v Brně. — Pontifikální, zlatem vyšité střevíce: pro J. Excellencí nejdůst. pana biskupa dra Fr. Bauera v Brně. — Štoly: křestní: pro důst. farní úřad v Klomíně a pro blahorod. paní Elišku Brixovou v Slaném. — Pláštík na ciborium: pro dp. Jos. Bílka, faráře v Obdenicích. — Vela: pro velect. paní Annu Malou v Litoměřicích. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro dp. Jos. Bílka, faráře v Obdenicích. — Antipendia vyšitá: pro blahorod. pí. Marii Schránilovou v Holovousích a pro blahorod. pí. Hannu Kvapilovou v Praze. — Polštáře oltářní: pro J. Excellencí paní hraběnku Thun-Salmovou v Sehušicích. — Pokryvka na pultík: pro vdp. Mor. Surmu, viceděkana v Pustoměři na Moravě. — Záclonky do tabernaklu: pro dp. Jindř. Skopce, vikáře u sv. Víta na Hradčanech a pro blahorod. p. Jar. Buka, sochaře v Praze. — Červené korouhve: pro dp. Jos. Bílka, faráře v Obdenicích, a fialové: pro důst. farní úřad v Dobřenicích. — Postní fialové plátno s obrazem Ukřižovaného: pro dp. Ant. Kuzníka, faráře v Jezernici na Moravě a pro sl. správu král. česk. zem. fil. ústavu pro choromyslné v Hor. Beřkovicích. — Birety: dva: pro vp. Ad. Skřivana, kaplana v Plzni, pro nejdůst. p. Frà Jos. Hamršmida, převora ryt. řádu maltézského v Praze a pro dp. dra Karla Řeháka, faráře v Praze. — Koláry: pro nejdůst. p. Frà Jos. Hamršmida, převora rytířského řádu maltézského v Praze. — Jedenáct komží pro kostelníky a ministranty: pro dp. Fr. Chudáčka, far. ve Vlčnově.

Prádlo kostelní. 10 purifikatorií: pro důst. farní úřad v Dublovicích; alba a purifikatoria: pro dp. Jos. Bílka, faráře v Obdenicích; 12 cingulí: pro vdp. Theobalda Štikara, kvardiana v Plzni, a pro důst. farní úřad v Klomíně; 12 superpelicií: pro nejdůst. pana Fr. Marata, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze.

Zpráva za měsíc leden 1904.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Pozlacení kalicha: pro vp. Jos. Vepřka, kooperatora ve Valašském Meziříčí na Moravě. — Svícny oltářní: pro dp. Petra Kabáta, faráře u sv. Kříže. — Stroj na pečení hostií s krojidly: pro dp. Petra Kabáta, faráře u sv. Kříže.

Rozličné. Jesle: pro dp. Karla Jandu, faráře v Nuslích. — Brevíř: pro vp. A. Pence, katechetu na Kladně.

Paramenty. Kasule: bílá: pro J. Jasnost prince ze Schaumburg-Lippe v Náchodě a pro nejmenovanou dobrodiltelku v Praze; červená a fialová: pro dp. Fr. Pospíšila, faráře v Novém Hrádku; červená: pro slav. zádušní úřad pražský. — Pluvial bílý: pro dp. Fr. Pospíšila, faráře v Novém Hrádku. — Střevíce a rukavice pontifikální, vyšité: pro nejdůst. pana Frà Jos. Hamršmida, inf. převora ryt. řádu maltézského v Praze. — Štoly: křestní: pro sl. zádušní úřad pražský; zlatem vyšité: pro blahorodou paní Marii Kristofovou v Třebíči na Moravě, pro blahorodou slč. Antonii Mákovou v Praze a pro vysokorodou paní hrab. Sporckovou v Praze. — Bursa k zaopatřování: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Velum: pro důst. farní úřad ve Schmiedebergu. — Korouhve: fialové: pro dp. Karla Krále, faráře v Lužci, a červená: pro vp. Fr. Zrzaveckého, kaplana v Morašicích. — Prapor pro školní mládež: pro dp. Fr. Setníčku, faráře v Předíně. — Birety: pro blahorodou paní Annu Beckertovou v Mimoni. — Pokryvka soukenná na oltář: pro dp. Fr. Pospíšila, faráře v Nov. Hrádku. — Komže pro ministranty: pro vdp. Václ. Kudrnu, děkana v Bělé u Přelouče.

Prádlo kostelní. Tři tobalie: pro dp. Jana Šoukala, faráře v Radkovicích; dvě alby, dvě rochety: pro nejdůst. vždy věrnou kapitolu na Hradčanech; pally: pro dp. Fr. Pospíšila, faráře v Nov. Hrádku; postní fialové plátno: pro dp. Vojt. Kratochvíla, faráře v Těchonicích.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. *Předplatné*, které činí poštovní poukázkou na celý rok *4 K 40 h*, přijímá *redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech* (na fařo), kam i *reklamace* se zasýlají.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

AKADEMIE KŘESŤANSKÉ V PRAZE.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 3. a 4. V Praze, dne 15. dubna 1904. Ročník XXX.

OBSAH. Vyšehrad v době knížecí. — Starokřesťanská pohřebiště »velké oasy« v poušti libické. (Pokračování.) — Výstava umělých, hlavně slovanských vyšívek a krajek, pořádaná při Západočeském uměl.-prům. museu král. města Plzně r. 1903. (Pokračování.) — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc únor a březen.

Vyšehrad v době knížecí.*)

Napsal *Frant. Vacek.*

Kdo zabýval se podrobně dějinami starého Vyšehradu, přisvědčí mému tvrzení, že písemné zprávy o něm, pokud týkají se částek hradu, jeho budov, bran, zdí, nejsou dosti světlé a působí obtíže při výkladě. Z té příčiny popis Akropole české jen na základě historických zmínek o ní nemůže podati obrazu věrného. Měl jsem příležitost ohledati terrain hradiště na všech místech přístupných a posouditi, zda vše hodí se tak, jak posud bylo míněno a popisováno. Snaha přispěti k rozvázání některých uzlů v topografii vyšehradské vedla mne k tomu, že jsem o každé zprávě zvlášť, a potom ve spojitosti s ostatními zprávami déle uvažoval, a dospěl konečně výsledků, které bych rád s jinými sdělil, aby známost jejich stala se podkladem dalšího zkoumání. Ježto objevem křížové basiliky vzbuzen byl živější zájem o historickou minulost místa, k němuž i jinak poutá nás tolik krásných upomínek na junácký věk českého národa, vidí se mi nyní chvíle k rozpravě o Vyšehradě v době knížecí zvlášť příhodna. Ať hned z předu oznámím novum věcí pozorovaných, pravím: Na Vyšehradě dlužno od nejstarší doby činiti rozdíl mezi vlastním hradem a příhradím. Hranice mezi řečenými částkami jest přesně určitelna. Příhradí Vyšehradské již v 10. století bylo místem lidnatým. Květ Vyšehradu připadá ke druhé polovici 11. století, kdy vystavěna byla basilika sv. Klementa, na niž uhodilo se kopáním v zahrádce kanovnického domu č. p. 14. Než přikročím ke zdůvodnění těchto resultátů, potřebí jest zmíniti se o stavu věcí na Vyšehradě ve 14. století.

Vyjděme od zprávy, jež týká se obezdění hory Vyšehradské v prvních letech kralování Karlova. Beneš z Veitmile ve své kronice k r. 1348 píše: »Karel, římský a český král, založiv Nové město pražské, dal vystavěti k němu zeď od hradu Vyšehradského (a castro Wissegrad) až na Poříč. Však i také horu Vyše-

*) Předneseno v třídní schůzi Král. České Společnosti Nauk dne 7. prosince r. 1903.

hradskou (ipsum montem Wissegrad) dal ohraditi zdí a mohutnými věžemi.«[1]) Ve zprávě té činěn jest rozdíl mezi hradem Vyšehradským a horou Vyšehradskou. Co kronikář mínil slovem »hrad Vyšehradský«, lze poznati z běhu ohradní zdi tehdáž vystavěné. Zeď počínala se u královského zámku na Vyšehradě, na západ od budovy nynější c. k. zbrojnice, pokračovala odtamtud směrem severním až nad nynější obecní dům, bývalou radnici Vyšehradskou, kdež zřízena byla bašta, potom obloukem, k severu otevřeným, pokračovala nad nynější Přemyslovku, sestupovala po skále k Botiči a vystupovala ke Karlovu. Hradem Vyšehradským mínil tudíž kronikář královský zámek na Vyšehradě v místech nynější c. k. zbrojnice. Hrad ten nebyl stavěn v době Karlově, nýbrž trval od staré doby. V hojných pamětech 14. století není o stavbě královského hradu na Vyšehradě ni nejmenší zmínky.

Druhou součástkou Vyšehradu byla tak zvaná hora Vyšehradská, před rokem 1348 otevřená, potom zdí a mohutnými věžemi ohrazená. Rozsah její posud jest patrný, naznačován jsa zbytkem brány a zdí Karlových. Hradba hory počínala se nad Podolím v jihovýchodním rohu královského zámku, směřovala k velké bráně proti Pankráci, od brány obracela se na sever, uhýbala na severozápad a přestávala na skále nad Přemyslovkou, kdež vázala se se zdí Nového města Pražského. Výšina zdí obehnaná měla jméno hory nejen pro celkovou polohu svou, nýbrž zvláště proto, že v některých místech byla vyšší než základna hradu. Zejména hřbet hory, táhnoucí se od kaple sv. Martina k budově nynější c. k. zbrojnice, vynikal nad úroveň hradního přízemí. Od královského hradu hora Vyšehradská byla oddělena příkopem.

Rozeznávání hradu Vyšehradského a hory Vyšehradské nepočíná se teprv v době Karlově, nýbrž trvá již od r. 1240 a jest pro místopis Vyšehradu s největší důležitostí. Ukáže se to hned, jak obrátíme zřetel na věci tamní z třetího desítiletí 14. století. R. 1317 zvolen byl děkanem kapitolním pražský arcijáhen Držislav, muž neobyčejně podnikavý a hospodářsky činný. Ten vida zbořeniny starých staveb na hoře Vyšehradské, jež zbývaly ze dvora králova, jak později ukáži, z hospodářského dvorce knížecího, prosil krále Jana, aby daroval k děkanství komplex řečených poustek. I dosáhl toho na konci r. 1322. V darovací listině čteme: »dvůr náš na hoře Vyšehradské, vůkol zdí obehnaný, s podezdívkami budov, které nad nimi někdy bývaly, dáváme děkanu Držislavovi a nástupcům jeho v děkanství, přenášejíce na ně na vždy všechno právo vlastnické, které posud k tomu dvoru jsme měli.«[2]) O účelu, za jakým dvůr byl vyprošen a darován, možno souditi z tenoru listiny, sepsané r. 1326. Děkani Vyšehradští, praví se v ní, neměli pevného příbytku na Vyšehradě; teprv Držislav zjednal tam dům čili dvůr pro sebe a své nástupce (curia decanatus).[3]) První to děkanství na hoře Vyšehradské bylo

[1]) *Kronika Beneše z Veitmile* k r. 1348: »fundavit Novam civitatem Pragensem, protendens murum fortissimum cum valvis et turribus altissimis a castro Wissegrad usque in Porzicz. Sed et ipsum montem Wissegrad cinxit muro et turribus fortissimis.« Prameny d. č. IV., str. 516. Obezdívání hory Vyšehradské dálo se o tři léta později. *Kronika Františka Pražského* k r. 1351: »dominus rex montem Wissegradensem muris cinxit fortissimis et turribus firmans, ipsum venuste decoravit.« Tamže, str. 455.

[2]) *List krále Jana* z r. 1322: »curiam nostram in monte Wissegradensi sitam et muro circumdatam atque cinctam cum muris domorum, que super ipsos quondam fuerunt, devoto nostro capellano Dyrsizlao decano... donavimus..., omne ius et libertatem, que nobis competunt in iam dicta curia, in eum et in suos successores, decanos videlicet Wissegradensis ecclesie, in perpetuum transferrentes.« Emler, Reg. III., str. 326.

[3]) *List kapitoly Vyšehradské* z r. 1326: »propter incertam habitacionem, quam idem (Dirslaus, decanus nostre ecclesie) et omnes sui antecessores decani in monte Wissegradensi habuerunt...

sic stavení velmi prostranné, ale nehrubě útulné. Za tou příčinou nelíbilo se v něm Držislavovi. I učinil se svolením kapitoly směnu, a to takovou, že postoupil dvůr děkanský kněžím choralistům, aby v něm měli své přebývání, pro sebe pak a pro své nástupce vyžádal si dvůr bonifantů na hoře Vyšehradské, tehdáž právě propuštěním bonifantů uprázdněný.[1])

Snaha prospěti kapitole a oživiti Vyšehrad ruchem světských živností ponukla děkana Držislava k dosti velikému podniku, totiž k založení osady na hoře Vyšehradské. V listě krále Jana, k tomu svolujícím (ze dne 7. června 1327), obmýšlená osada není nazývána městem, protože městem býti neměla, ale není také nazývána vsí z ohledu na pány praeláty a kanovníky, jejichž domy čili obytné dvorce měly býti jádrem osady. Znění listu jest v podstatě toto: »Svolujeme, aby na hoře Vyšehradské, jež jest naším pozemským majetkem, a kdež není jiného pozemkového majitele, děkan a kanovníci směli obytné dvory své rozšířiti a zvětšiti, jakož i pro své lidi čelední a jiné řemeslníky potřebné příbytky vystavěti, a lidi ty souditi, kromě hrdelních věcí, v kteréžto poslední příčině buď zachován řád platný pro veské poddané duchovních vrchností vůbec.«[2]). Tím činem nadešel druhý, ovšem již jen podzimní květ, Vyšehradu. Nová osada měla zřízení poněkud zvláštní. Ježto v kapitole byly dvě vrchnosti nad poddanými, totiž probošt a sbor kanovníků s děkanem v čele, a probošt nikdy nepomíjel účastniti se výhod koncedovaných kapitole, upravena jest veřejná správa vsi hory Vyšehradu tak, že rychtář byl proboštský, konšelé pak kapitolní. Ves osazena byla tolikéž dvojími lidmi, poddanými pana probošta a poddanými kostela kollegiátního. Vedle toho zaveden na hoře Vyšehradské obvodní soud čili vrchnostenská cúda (iudicium provinciale) nad poddanými obou vrchností ze všech panství a statků Vyšehradských. Soud ten dál se čtyřikráte do roka, totiž o suchých dnech; i scházeli se k němu panští úředníci, nápravníci, rychtáři a konšelé. Z toho vidno, jak živým místem, aspoň ob čas, byla hora Vyšehradská ve 14. století. To předeslav, mohu přistoupiti k vlastní věci.

Dějiny Vyšehradu počínají se v 10. století. Již první zpráva, k němu se odnášející, jest archaeologicky významna a důležita. Někdy před r. 995 sv. Vojtěch světil na Vyšehradě rotundu ve jméno sv. Jana Evangelisty. Pamět toho svěcení časem zanikla, až teprv ve 13. století, jak se podobá, nálezem authentiky byla oživena. Jest otázka: Kde, v kterém místě dlužno si představovati rotundu sv. Jana? Písemné památky z druhé polovice 13. století určují polohu kaple takto: »na Vyšehradě ve dvoře králově (capella rotunda in Wissegrad in curia regis sita).«[3]) Posavadní výklad těch slov, jako by rotunda byla bývala v královském hradě čili zámku Vyšehradském, nemůže nás uspokojiti. Zámek Vyšehradský uprostřed 13. století označován jest v latině slovem »castrum«.[4]) My pak nenalezli jsme příkladu, aby

Curiam autem quondam decanatus disponimus pro inhabitacione illorum decem sacerdotum (choralium).« Emler, Reg. III., str. 465.

[1]) *Týž list* z r. 1326: »volumus, quod perpetuo curia, in qua bonifantes habitare consueverunt, in monte Wissegradensi situata, ad ipsum d. decanum et suos successores decanos debeat pertinere... Curiam autem quondam decanatus disposuimus pro inhabitacione illorum decem sacerdotum, quos loco bonifantum instituimus.« Emler, Regesta III., str. 465.

[2]) *List krále Jana* z r. 1327. Emler, Reg. III., str. 523.

[3]) *List biskupa Jana III.* z r. 1258: »capella rotunda in Wissegrad in curia regis sita, que aliquando intitulata fuit s. Johannis evangeliste.« Emler, Reg. II., str. 81. *List téhož biskupa* z r. 1264: »capella Wissegrad in curia regis sita..., quam per b. Adalbertum, predecessorem nostrum,... verissimis argumentis comperimus aliquando dedicatam fuisse.« Tamže, str. 172. *List krále Přemysla Otokara II.* z r. 1267: »capella rotunda in Wissegrad in curia nostra sita.« Emler, Reg. II., str. 221.

[4]) *Pokračovatel Kosmův* (o příbězích krále Václava I.) k r. 1249: »rex in Wissegrad castro suo cum exercitu resedit.« Prameny d. č. II., str. 304.

slova »castrum« a náš »dvůr« čili latinsky »curia« byla synonyma.[1]) Kromě toho kostelík sv. Jana měl podle úmyslu biskupa pražského Jana III. (r. 1258—1278) býti farním s příjmem oběry a desátku,[2]) a tudíž i se hřbitovem, což těžko asi srovnalo by se s povahou Vyšehradského zámku. Ani to nejde dobře na rozum, aby král vzdával se patronátu hradní kaple své, jako víme, že Přemysl Otakar II. vzdal se podacího práva ke kostelíku sv. Jana Evangelisty na Vyšehradě a postoupil jej kanovníkům-kustodům tamní kapitoly. Ostatně podle výslovné zprávy z r. 1322 dvůr králův byl na hoře Vyšehradské, a tak i rotunda sv. Jana nemohla býti jinde než na hoře Vyšehradské.

Než my rádi bychom znali místo, kde stála, hodlajíce posouditi rozsah Vyšehradu v době sv. Vojtěcha. Z dvora králova, jak svrchu ukázáno, stalo se děkanství (r. 1322), z děkanství pak dům kněží-choralistů (r. 1326). O poloze domu, v němž choralisté přebývali, můžeme souditi ze zprávy Hájkovy, jenž dí, že kaple sv. Martina na Vyšehradě ode dávna sluje kaplí »korálskou«. Tak hledajíce stanoviště rotundy sv. Jana dospěli jsme k rotundě sv. Martina.

Myšlénce, že kaple sv. Martina na Vyšehradě jest bývalým kostelíkem sv. Jana, hned v zárodku dali bychom výhost, kdyby rotunda sv. Martina neměla všech známek toho, že jest stavěna v 10. století. Její půdorys, jenž skládá se z kruhové lodi a polokruhové, poněkud prodloužené absidy s průměrem o polovici menším, její architektonické sestrojení, totiž absida konchou sklenutá a vítězným obloukem do lodi otevřená, loď s klenbou pravidelné kuple, z níž vystupuje lucerna o čtyřech oknech kosmo rozestavených a sloupkem dělených, ušlechtilé poměry šířky a výšky, prostý zevnějšek i vnitřek, zeď z drobných vrstev opukových, pravidelnými řadami kladených: to vše ukazuje na první dobu románského stavitelství v naší zemi a ukládá řaditi rotundu sv. Martina na Vyšehradě k nejstarším památníkům typické skupiny okrouhlých kostelíků českých.[3])

Pomyslu o totožnosti kaple té s kaplí sv. Jana, k němuž došli jsme po stopě historických zpráv a topografickém výkladě jejich, v cestu vstupuje nynější a již více než pět set let staré patrocinium sv. Martina. Totě překážka, jak se zdá, veliká. Než, ohledejme sílu její. Rotunda Vyšehradská nazývá se kaplí sv. Martina nejprv r. 1396 (capella sancti Martini sita et situata in monte Wissegradensi). Předtím není o svatyni toho jména na Vyšehradě ani nejmenší zmínky. Rotunda ve dvoře královně byla již v prvé polovici 13. století opuštěná a bezejmenná. Biskup Jan III. r. 1258 píše o ní: »Byla někdy (to jest při svém prvém posvěcení) nazvána kaplí sv. Jana Evangelisty, ale posud (než totiž ujal se jí kanovník Bartoloměj) stála opuštěna a bez služeb Božích.«[4]) Úmyslem biskupa v té době bylo, aby z opravené kaple stal se chrám farní; než když ji znovu posvětil ve jméno sv. Štěpána prvomučedníka, upustil od toho úmyslu a přivolil k nové disposici o ní, aby totiž byla přivtělena k sakristii Vyšehradského kostela sv. Petra, a sakrista aby konal v ní služby Boží. Památná jsou slova biskupova: »Zavazujeme nynějšího sakristu Václava a všechny jeho nástupce v jejich duších a svědomích, aby měli péči o kapli a ne-

---

[1]) Omylem přece jednou roku 1415 dvůr králův na Zderaze sluje »castrum«; jinak vždy dáváno mu v latině jméno »curia«. Tomek, Základy místopisu II., str. 126.

[2]) *List biskupa Jana III.* z r. 1258: »Cuius capellanus, qui eandem officiaverit, de omnibus proventibus spectantibus ad eandem... cum totali offertorio, quod ibidem a Christi fidelibus oblatum fuerit, plenam perceptionem singulis annis habeat decimarum.« Emler, Reg. II., str. 81.

[3]) Srvn. Lehnerův popis kostela sv. Martina na Vyšehradě v »Methodu« XV., str. 136 n.

[4]) *List biskupa Jana III.* z r. 1258: »que aliquando intitulata fuit s. Johannis evangeliste, sed hactenus deserta stetit et inofficiata.« Emler, Reg. II., str. 81.

zbavovali jí přísluhy kněžské, ježto z nepochybných dokladů zvěděli jsme o tom, že byla prvé posvěcena sv. Vojtěchem, pročež z úcty k jejímu světiteli kaple si vážíme a o ní se staráme.«[1]) Zdali sakristové Vyšehradští plnili svou povinnost, nikde potom se nepraví. Poslední zmínka o rotundě sv. Jana, vlastně již kapli sv. Štěpána, pochází z r. 1267.[2])

Od té doby počítaje uběhlo 130 let, než učiněn jest první zápis o kapli sv. Martina. Zatím vzkvetla na hoře Vyšehradské nová osada. Přibyla tam veřejná kaple sv. Kříže, kterou řídil sakrista Vyšehradský Ctibor z Kostelce. Předchůdce jeho, sakrista Jan, byl spoluzakladatelem oltáře sv. Martina v kollegiátním kostele (r. 1350). Tu budiž dovoleno učiniti otázku na pomoc mým vývodům, zdali snad oltář ten nebyl umístěn v opuštěné již kapli sv. Štěpána? Domněnce takové nasvědčovala by slova listiny z r. 1396, vedle nichž opatrný muž Diviš z Kršovic povinen byl úrokem 92 grošů ke kostelu Vyšehradskému a ke kapli sv. Martina tamže.[3]) Kaple byla tedy jaksi částkou kollegiátního kostela.

Zcela jisto jest jen to, že sv. Vojtěch světil kostelík vystavený ve dvoře knížecím na hoře Vyšehradské. Pravím: »ve dvoře« a dodávám, že to byl dvůr hospodářský. Kníže Soběslav I. daroval z toho dvora kapitole desátý denár, desátého vola, desátý snop, desátého čeledína nebo desátou děvku.[4]) Ostatně existence hospodářského dvora při hradě v 10. století, kdyby ani nebylo zpráv o něm, dlužno by bylo předpokládati. Jenom poloha jeho, kterou nyní po výslovných zmínkách známe, byla by nepovědoma. Podle novějšího badání v struktuře hrazených míst, která v písemnostech 10. až 12. století nazývána jsou »urbes« nebo »civitates«, urbs, civitas čili hrad skládal se z pevnosti a příhradí. Pevností míněna jest nejtvrdší částka hradu: kamenný dům a jeho nádvoří. Příhradí jakožto druhá částka hradu obsahovalo buď jen hospodářský dvůr aneb i širší veskou osadu. Vystavěním pevnosti a opevněním dvora nebo osady vznikl hrad, jemuž právě vzhledem ke druhé částce, to jest k příhradí, dáváno jméno urbs nebo civitas. Příhradí dlužno lišiti od suburbia, místa ještě za drahný čas po vzniku hradu otevřeného.

Vyšehrad byl hradem již v 10. století a jmenuje se tak výslovně k roku 1004 (urbs, quae Wissegrodi dicitur).[5]) Desáté století je dobou prvních kamenných staveb hradních, u nás rovněž tak jako v Bavorsku, Sasku, Durynsku a jiných zemích

[1]) *List téhož biskupa* z r. 1264: »quam etiam ad honorem dei et sanctorum martyrum Stephani prothomartyris et Gereonis sociorumque eius reconciliavimus studiose... Eadem capella sacristie Wissegradensi... perpetuo sit annexa, et omnes Wissengradensis ecclesie sacriste in idem officium succedentes vigilem curam adhibeant, quod in animabus et conscienciis ipsorum ponimus, quod sepe fata capella divino officio non fraudetur, quam per beatum Adalbertum... verissimis argumentis comperimus aliquando dedicatam fuisse, ob cuius reverenciam capellam eandem debito cultu prosequimur et honore.« Emler, Reg. II., str. 172.

[2]) *List krále Přemysla Otakara II.* z r. 1267: »capella rotunda in Wissegrad in curia nostra sita... honorifice reparata et... in honore sancti Stephani prothomartyris dedicata.« Emler, Reg. II., str. 221.

[3]) *Listina kapitoly Vyšehradské* z roku 1396: »Discretus et circumspectus vir Divissius de Krssowycz... de aratura... in prefata villa Krssowicz tenetur censuare... ad ecclesiam Wissegradensem et ad capellam sancti Martini sitam et situatam in monte Wissegradensi 92 grossos monete Pragensis.« Tomek, Základy místopisu III., str. 184.

[4]) *List knížete Soběslava I.* asi z roku 1135: »addo... in curia decimum denarium, decimum bovem, decimum manipulum, decimum famulum vel famulam.« Emler, Reg., str. 99.

[5]) *Dětmarova Kronika* k r. 1004: »subsequenti nocte iam mediante audiens in urbe proxima, quae Wissegrodi dicitur, campanas cives ad bellum sonitu hortantes cum prima legione exivit et patriam fugiendo revisit.« Pertz, Monum. script. III., str. 808.

střední Evropy. Příčinu ke stavbám takovým dali Uhři zvláštním způsobem svého bojování. Pohříchu zachovalo se málo zpráv o bojích Čechů proti Uhrům v 10. stol. a jen jedna pověsť o stavbě kamenného hradu v tom čase u nás, totiž Staré Boleslavě. »Aedificant civitatem spisso et alto muro, opere Romano, quae ex nomine sui conditoris Bolezlav dicitur.«[1]) Než, ukazuje-li příklad z Boleslavě na stavbu nového hradu, nelze o tom pochybovati, že zedněním předělávány a zdokonalovány byly nejvíce hrady starší, náspové a palisadové. K těm rádi bychom počítali i Vyšehrad.

Podle částek hradu, svrchu jmenovaných, jednáme nejprve o pevnosti čili hradě ve smyslu užším. Kosmas píše, že Vyšehrad vystavěn jest na skále.[2]) Že myslil při tom na skálu se strany řeky, lze poznati ze slova »rupes«, »strmá skála«, kterého v tom místě užil. Okraj skály nad řekou byl tudíž západní hranicí pevnosti. Hranice východní strany určena jest polohou basiliky sv. Klementa, o níž ukážeme později, že byla v příhradí. Proti severní straně hradu vystavěn byl kollegiátní chrám sv. Petra, v témž místě, kde posud se shledává. Z toho jde, že jádro Vyšehradu v 11. století bylo v místech nynější vojenské zbrojnice. Z tamního okřídlí otvíral se nejširší rozhled po okolí. Dobrým okem možno bylo dohlédnouti ke hradu Kazínu, o němž zprávu dává Kosmas, že náležel k vévodství Slavníkovu. Každé větší znamení z hradu Pražského zřetelně se tam donášelo. Se skály bylo lze spustiti se k řece, kdežto hrad s té strany byl vůbec nedobytný.

Přední budovou ylastního hradu byl knížecí palác (solarium, palatium). Kosmas popisuje palác Vyšehradský jako stavení z hrubého zdiva (antiquus murus et eo firmissimus) o přízemku a jednom poschodí. Ani přízemek nebyl klenut, ale trámy zapuštěné do zdí činily strop jeho a nesly podlahu patra. Konstrukce budovy byla tak chatrna nebo primitivní, že v letě roku 1119 silná vichřice prolomila palác od jihu k severu. Zpráva letopiscova o tom zní: »Prudký vítr, ano satan sám ve vichoru udeřil náhle s polední strany na knížecí palác na Vyšehradě a starou, tlustou zeď docela porazil. A čemu nelze se dosti podiviti: kdežto přední a zadní částka paláce zůstaly netknuty, prostředek vyvrácen jest od hůry až dolů, trámy dolejší i hořejší na kusy zpřeráženy a poházeny mezi rumem.[3]) Ze zprávy té možno souditi, že stavení paláce bylo podlouhlé, delšími stranami obrácené k jihu a severu, kratšími k východu a západu. Ježto jižní zeď povolila vichru nejprve, nechybíme asi, kladouce zeď tu na kraj výšiny proti Podolí. Bylo-li v pravdě tomu tak, palác svým čelem obrácen byl k severu, proti kostelu sv. Petra, do nádvoří, jež prostíralo se v místech nynější budovy vojenské zbrojnice i dále na jih.

Popis paláce u Kosmy, jen příležitostný a nevydatný, nabývá světla teprv, když přirovnáme k němu výsledky odborného badání o způsobě hradních paláců v první době románského stavitelství. Přízemek budov těch, někdy dosti vysoký, ale nevelkými světlíky opatřený, býval skladištěm věcí hospodářských, nezřídka i konírnou. Palác míval jen jedno patro, k němuž vystupovalo se po schodech zvenčí. V patře

[1]) *Kosmův Letopis* k r. 932. Prameny d. č. II., str. 32.

[2]) *Týž letopis* I., 9: »iuvenes in altera rupe (proti Děvínu) inter arbusta aedificant urbem, quam moderni nuncupant Wissegrad, tunc autem ab arbustis traxerat nomen Hrasten.« Prameny d. č. II., str. 16.

[3]) *Kosmův Letopis* k r. 1119: »ventus vehemens, immo ipse Satan in turbine ab australi plaga repente irruens super solarium ducis in urbe Wissegrad antiquum murum et eo firmissimum funditus subvertit. Et inde magis est admirandum: ex utraque parte anteriori et posteriori integra et inconcussa manente medietas palatii solotenus est eruta et citius, quam tu festueam frangeres, trabes inferiores et superiores simul cum ipsa domo impetus venti fregit in frusta et dispersit.« Prameny d. č. II., str. 180 n.

knížecího paláce bývala veliká síň, zabírající buď celé patro neb největší díl jeho. Řadou oken, od sebe dosti vzdálených, propouštěno světlo do ní. Kde veliká síň neprostírala se nad celým přízemkem, bývaly v koncích patra čili po obou stranách síně komnaty. Co se tkne architektury, paláce z 11. století, ba ještě z počátku 12. století stavěny jsou zhruba a nevykazují ni nejmenší umělecké výzdoby.

Na Vyšehradě buď v paláci nebo v obytném domě knížecím vedle paláce byla pokladní komora (camera ducis), v níž, jak praví letopisec, na věčnou památku chovány byly lykové střevíce Přemyslovy.[1])

Z ostatních budov hradu žádná již výslovně se neuvádí; nicméně existence jejich jest napověděna. Správu hradu měl poručenu sobě knížecí purkrabí.[2]) Pro důležitost místa purkrabím na Vyšehradě býval nejpřednější z pánů českých. Pro něj a domácí lidi jeho nesmělo nedostávati se přiměřeného obydlí na hradě. I posádka hradská potřebovala přístřeší. Kromě toho na Vyšehradě vězněni byli političtí provinilci. Roku 1110 uvržen tam do vazby strýc knížete Vladislava I. Oto Olomúcký. »Retruditur urbis Wissegrad in custodiam.«[3]) Ježto věznicemi v té době byly věže, zvláště hlásky čili varty, dlužno za to míti, že na Vyšehradě zdvihala se aspoň jedna pevná, mohutná věž. Ostatně slova Kosmova: »retruditur urbis Wissegrad in custodiam« chtějí takořka tomu, bychom přeložili: »Oto vstrčen jest do hlásky Vyšehradské.«

Při zakládání hradu tamního dbáno bylo pravidla: Užiti, pokud možná nejvíce, přirozené ohrady místa, totiž srázu skalního, a omeziti umělou hradbu jen asi na polovici hradního obvodu. Pravidlo takové platilo téměř obecně při hradech, podobně nebo stejně položených jako Vyšehrad. Místo ke hradu tomu vyhlédnuté bylo přístupno ze dvou stran, z východu a severu. Proti těm stranám vyhloubeny tedy příkopy, a v době zednění hradu vyzdvižena tam pevná zeď. Možné, ba v pravdě podobné jest, že v některých místech zeď zastoupena byla krajem nebo zadem hradních budov, svrchu jmenovaných. Také brána připadala do traktu zdi. Považujíce okolnosti místa a polohy, můžeme téměř v jistotě říci, že brána byla proti kostelu sv. Klementa, tudíž asi uprostřed východní zdi hradní. Cesta k ní od nynější brány Karlovy vedla po svahu hory Vyšehradské, po jižní straně chrámu sv. Klementa.

Ve hradě mezi palácem, ostatními budovami a zdí bylo prostranné nádvoří. Když roku 1130 konal se na Vyšehradě rok dvorský za příčinou odkrytých úkladů proti životu knížete Soběslava I., bylo tam s dostatek místa pro 3000 mužů. Účastník roku, kanovník Vyšehradský, píše o tom: »Kníže svolal do paláce Vyšehradského osoby urozené i neurozené, také kanovníky Pražské, a i my jsme tam byli. Zástup všech přítomných počítal se do 3000 hlav.«[4]) Jest zjevno, že 3000 mužů nemohlo se vejíti do síně paláce, nýbrž že zástup stál v nádvoří, kdežto kníže s předními osobami (princeps cum simul discumbentibus) usadil se buď na výstupku podle schodiště nebo ve veliké síni. Kdyby jen polovice hradního areálu zůstávala nádvořím, mohli bychom nádvoří nazývati místem velmi prostranným.

---

[1]) *Kosmův Letopis* I., 7: »Premizl tolit secum suos coturnos ex omni parte subere consutos, quos fecit servari in posterum, et servantur Wissegrad in camera ducis.« Prameny d. č. II., str. 14.

[2]) *Týž letopis* k r. 1109: »Fabianus comes, qui habuit in urbe Wissegrad praefecturam, ... relicta Wissegrad civitate morabatur per villas in eius vicinitate.« Prameny d. č. II., str. 164 n.

[3]) *Kosmův Letopis* k r. 1110: »Otto ... retruditur urbis Wissegrad in custodiam. Ibi fertur dixisse ad eos, qui erant eum observantes per vigilias milites ...« Prameny d. č. II., str. 171.

[4]) *Pokračovatel Kosmův* (kanovník Vyšehradský) k r. 1130: »dux Sobieslaus congregavit nobiles et ignolibes in palatium Wissegradense, etiam Pragenses canonicos, atque nos ibidem fuimus. Fuit multitudo magna virorum in concilio illo pene tria millia.« Prameny d. č. II., str. 209.

Druhou částkou hradu bylo příhradí. Kdo zná tvar vysočiny, na níž spočívají nyní hradby pevnosti Vyšehradu, nebude o tom pochybovati, že již prvním budovatelům hradu jevila se výhodnost vysočiny jako místa skýtajícího velikou bezpečnost lidskému přebývání a snadnost obrany, jen když přičiní se malá pomoc k přirozeným chranidlům toho místa. Pomocí tou bylo odděliti vysočinu příkopem od sousední krajiny, čili, jak se říkávalo, přeříznouti hrdlo ostrohu. Vysočina souvisela opravdu jen úzkým hrdlem v místech mezi nynější branou tak zvanou Francouzskou a branou Karlovou s krajinou Pankráckou. Bylo potřebí vyhloubiti tam příkop zdélí 30 nebo 40 metrů, aby Vyšehrad přestal býti výběžkem vysoké krajiny a stal se horou o sobě. Jak se podobá, již první budovatelé hradu užili toho prostředku na zmaření nebo ztížení nepřátelského přístupu se strany jihovýchodní. Ježto vysočina, příkopem isolovaná, má příliš velkou rozlohu, aby mohla upravena býti v hrad ve vlastním smyslu toho slova, a o hradě víme, že zabíral jen asi šestý díl její, dlužno přijmouti, že vybývající částka vysočiny byla ode dávna příhradím vlastního hradu.

Stav ten v době historické dosvědčen jest výslovnými zprávami. Na hoře Vyšehradské, a tudíž mimo tamní hrad byl hospodářský dvůr knížecí. Dvůr ten připomíná se v listině asi z r. 1135.[1]) Trval však již nejméně od konce 10. století, soudě podle toho, že sv. Vojtěch před r. 995 světil rotundu sv. Jana na Vyšehradě, o níž dí se později (r. 1258), že byla v knížecím dvoře. Kronikář Dětmar pojímá příhradí Vyšehradské a hrad tamní za celek, když praví, že Boleslav Chrabrý, uchvatitel českého knížectví, slyše o půl noci (někdy v září r. 1004), jak na Vyšehradě vyzvánějí na poplach k boji proti němu, dal se na útěk z Prahy.[2]) Zvony byly ovšem na zvonici u kostelíka sv. Jana v příhradí. Kosmas vede si podobně jako Dětmar. Nicméně na dvou místech své kroniky zmiňuje se o příhradí Vyšehradském zvlášť, užívaje na označení jeho jednou slova »vicus«, podruhé slova »oppidum«. My všimneme si nejprv druhého místa, kdež letopisec vypravuje o zápolení knížat-bratří Bořivoje II. a Vladislava I. v roce 1109. Bořivoj zmocnil se Prahy a Vyšehradu a přebýval na Vyšehradě, ježto hrad tamní byl tvrdší čili bezpečnější než hrad Pražský (tutiora urbis Wissegrad moenia). V prostřední svátek vánoční přitrhlo vojsko Vladislavovo od Libně k Vyšehradu. Kosmas píše o tom: »Mane autem facto Wissegrad oppido applicuerunt et omnes vias circumquaque oppilaverunt, ita ut nec egredi posset nec ingredi quisquam in auxilium Borivoy.«[3]) Slovem »oppidum« nemůže míněn býti vlastní hrad Vyšehradský, protože do něho vedla jen jedna cesta, ale jest jím míněna ohrada celé hory Vyšehradské, zvláště pak ta částka její, kterou nazývám příhradím. Výklad ten zdál by se snad nejistý, kdyby ještě r. 1215 příhradí Vyšehradské nebylo označováno slovem »oppidum«: »Capella s. Clementis in eodem oppido constituta.«[4]) Vedle toho vlastní hrad ve 13. století sluje »castrum«. »Rex Wenceslaus in Wissegrad castro suo cum exercitu resedit.«[5])

[1]) *List knížete Soběslava I.* asi z r. 1135. Erben, Reg., str. 99.

[2]) *Dětmarova Kronika* k r. 1004: »subsequenti nocte iam mediante audiens in urbe proxima, quae Wissegrodi dicitur, campanas cives ab bellum sonitu hortantes cum prima legione exivit et patriam fugiendo revisit.« Pertz, Monum. script. III., str. 808.

[3]) *Kosmův Letopis* k r. 1109: »Borivoy transfert se cum aliis ad tutiora urbis Wissegrad moenia... Otto, frater Zuatopluc, et Wacek comes venientes de castro Gradec cum tribus scaris militum castra metati sunt circa Rokitnicam rivulum. Mane autem facto Wissegrad oppido applicuerunt et omnes vias circumquaque custodibus oppilaverunt, ita ut nec egredi posset nec ingredi quisquam in auxilium Borivoy... Wladizlaus dux... victor venit in sua castra iam ad radicem urbis Wissegrad posita.« Prameny d. č. II., str. 166 nn.

[4]) *List krále Přemysla Otakara I.* z r. 1215. Erben, Reg., str. 260.

[5]) *Pokračovatel Kosmův* (o příbězích krále Václava I.) k r. 1249. Prameny d. č. II., str. 304.

Ze zprávy Kosmovy aspoň to jest jisto, že hora Vyšehradská r. 1109 byla opevněna. Její rozsáhlost, mírný svah k severu, proti Novému městu, a povolný sklon k jihu, proti Podolí, uložily potřebu hradeb, jakmile na to bylo pomyšleno, hájiti vysočiny od prudkého útoku dobře řízených čet bojovnických. Na zachování hory záviselo také zachování vlastního hradu, ježto hora v některých místech byla vyšší než hrad. Vzpomeneme-li, že Vyšehrad s počátku 11. století po dvě léta (1003—1004) čelil na odpor polskému panství v Čechách a nedostal se v moc Boleslava Chrabrého,[1]) jakkoli jiné hrady v zemi podlehly, budeme ochotni věřiti, že již v té době hora Vyšehradská byla opevněna.

Kdežto slovem »oppidum« značena jest vnější podoba příhradí, na označení vnitrného a společenského rázu jeho Kosmas užil slova »vicus«. Položil totiž do úst kněžny Wilburgy známý výrok: »Nikde lépe se neobohatíš, nikde více nezvelebíš jako v podhradí Pražském a v ulici Vyšehradské (in vicu Wissegradensi). Tam jsou Židé zlatem a stříbrem hojně oplývající, tam z různých národů kupci nejbohatší, tam mincéři nejzámožnější, tam tržiště (forum), na kterém kořisť hojná, ba přehojná kyne bojovníkům tvým.«[2]) Tu především vyzvěděti jest význam slova »vicus«. V našich listinách »vicus« znamená skupinu domů, čelem k sobě obrácených, tudíž ulici, třídu nebo osadu o dvou řadách stavení; na př. »vicus pauperum« (k r. 1186), potomní Opatovice, »vicus Teutonicorum« (r. 1215) na Poříčí, »vicus, qui Nebovid muncupatur« (r. 1235) na Újezdě.[3]) Při hradech »vicus« bylo zprvu dvojřadí příbytků vystavených podle cesty, jež vedla k bráně hradní, potom osada nejblíž hradu (suburbium). Toho významu dlužno se tedy přidržeti.[4])

Ulice Vyšehradská podle zprávy Kosmovy byla místem trhovým (forum). Letopisec jmenuje lidi tam obchodující: Židy, mincéře a cizozemské kupce. To jsou osoby velkoobchodního trhu, jemuž v ústředních a živých místech nestačil jeden den v témdni, který tudíž konal se častěji, čili byl trhem denním, jak svědčí zmínky o trzích větších měst v sousedním Bavorsku, Frisinek, Řezna, Salzburka. Forum toho způsobu jest zárodek aneb jeden z faktorů středověkého města. V něm vedeno bylo zvláštní, samostatné právo, tak zvané »ius forense«. Právo to vzniklo z knížecí ochrany, do níž bylo se poručiti cizozemským kupcům. Však i domácí lidé, svobodní, hledající živnost v obchodě, vstupovali pod dvorské právo svého zeměpána, aby užili výhod (immunit), jež příslušnost k zeměpanské domácnosti s sebou nesla. Vedle toho kníže zřizoval si své vlastní, nesvobodné trhovníky. Kdežto pak cizí kupci ukončivše obchod, odešli a vystoupili z ochrany knížecí, domácí trhovníci zůstali, osedli na místě tržním, setrvali pod dvorským právem knížete, proměnili své stolice, lavice nebo krámy v trvalá bydliště, jak lze proměnu tu sledovati v mnohých velkých městech, na př. ve Würzburku a Kolíně nad Rýnem.[5]) Tak trh občasný stal se trhem denním, tržiště stalo se ulicí nebo mezidomím. Ne sic hned zprvu, ale přec dosti záhy stavěny byly ohrady kolem trhových míst. Příkop a ohrada, třeba jen dřevěná, značily hranici, u níž přestávala oblast trhového práva.

Ke vzniku a rozvoji trhu Vyšehradského příčinu dalo přebývání knížat

---

[1]) *Kosmův Letopis* k r. 1000: »Sed Wissegrad urbs duci suo fidelis mansit imperterrita et inexpugnabilis.« Prameny d. č. II., str. 52.

[2]) *Týž letopis* k r. 1901. Prameny d. č. II., str. 127.

[3]) Erben, Reg., str. 177, 259, 411.

[4]) Kosmas klade slovo »viculus«, kde bychom čekali »curtis«, nazývaje knížecí dvorec Lysou »Liza viculus« (Prameny d. č. II., str. 65); ale činí to pro rým, takže nelze věci přisuzovati zvláštní váhy.

[5]) *Mayer*, Deutsche und französische Verfassungsgesch., II., str. 248.

na tamním hradě. Osobu knížete obklopoval vždy počet dvořanů a pánů, jichž potřeby životní nemohly ukojeny býti produkty místní oekonomie, hospodářského dvora na Vyšehradě, ale vyhledávaly dalšího opatření. Kromě toho valná shromáždění, vojenská a soudní, přičiňovala k ruchu obchodnímu, k hojnému odbytu potravin, k přínosu a prodeji řemeslných výrobků a obchodnického zboží. Trhový styk ustálil se tím, že pod záštitou hradu usedli řemeslníci a kupci na příhradí. Kosmas k roku 1091 vzpomíná tam zvláště mincéřů a Židů. Prvním z nich kníže dával právo, aby vybíjeli minci a směňovali za ni buď drahé kovy nebo peníze cizí. Tak by přece s pravdou se ukazovalo, že na Vyšehradě v 11. a 12. století raženy byly české denáry. Kníže Soběslav I. asi roku 1135 přidal na praebendy pěti nově zřízených kanovníků v kollegiátní kapitole »z mince hřivnu« (a moneta marcam), dobře-li rozumím, z výtěžku mincovního regálu na Vyšehradě hřivnu stříbra týdně.[1]) Co se tkne Židů, přední větví obchodu jejich bylo kupování a prodávání otroků.

Květ příhradí Vyšehradského jako místa trhového značen jest stavbami chrámů. Na sklonku 10. století kníže Boleslav II. dal zbudovati tam kostelík sv. Jana Evangelisty. Někdy ve druhé polovici, ale tuším blíž k prostředku 11. století, stavěn jest chrám, jehož severní částka zachovala se v kanovnickém domě č. p. 14, a jehož ostatní přízemí nedávno bylo odkryto (koncem října r. 1903). Podle svědectví listinného chrám ten měl název sv. Klementa. Pomůckou ke srozumění zpráv o něm jest jméno kaple v řečeném domě kanovnickém, jenž býval někdy děkanstvím. Kaple, bývalá částka chrámu, sluje kaplí sv. Vavřince. Rovněž tak slula již roku 1369: »capella sancti Laurentii in domo decani Wissegradensis.«[2]) Ze slov »capella in domo decani« (kaple v domě děkanově) jest patrno, že ostatní větší částka chrámu byla roku 1369 již pobořena, neboť o chrámě, majícím tři lodi podélné a loď příčnou, nemohlo by se říci, že jest v domě. Obročníkem kaple sv. Vavřince nebyl děkan, nýbrž kanovník Oldřich Nymburský (r. 1354—1380), jenž z kaple platil dosti značný desátek, totiž 34 gr. Předchůdce Oldřichův, kanovník Jan z Mělníka (r. 1328—1350), nazývá se kaplanem kaplí svatých Vavřince a Klementa, stojících na hoře Vyšehradské.[3]) V listině, kdež je tak jmenován, dává se mu svolení od probošta r. 1328, aby vysadil na purkrecht polnosti v Hostivaři, náležité ke kapli sv. Vavřince. Podotýkám, že nebylo zvykem uváděti v listině tituly, které s věcí nesouvisely. Jestliže tedy Jan nazýván jest kaplanem kaplí svatých Vavřince a Klementa, a při tom v listině píše se o polnostech kaple sv. Vavřince, nadchází domnění, že skladateli listiny tanul na mysli jakýsi vztah mezi řečenými kaplemi. Ale určitého úsudku z toho činiti nelze. Nejstarší zmínka o kapli sv. Vavřince jest z r. 1267. V tom roce osm kanovníků Vyšehradských, mezi nimi Arnold, plebán svatých Klementa a Vavřince, mělo nedobrou vůli s proboštem Petrem.[4]) Praví-li se v listině »plebán svatých Klementa a Vavřince«, nemůže těmi slovy míněn býti než farář kostela svatých Klementa a Vavřince. Byl tudíž na Vyšehradě roku 1267 farní chrám svatých Klementa

[1]) *List knížete Soběslava I.* asi z r. 1135: »ecclesiae Wissegradensi . . . addo a moneta marcam.« Erben, Reg., str. 99.

[2]) *Registrum decimarum,* 4: »Dominus Ulricus de capella sancti Laurentii in domo decani Wissegradensis solvit 34 gr.« Tomek, Základy místopisu III., str. 184.

[3]) *List probošta Vyšehradského Jana* z r. 1328: »Johanni de Melnik, canonico Wissegradensi ecclesiae, capellarum sanctorum Laurentii et Clementis in monte Wissegradensi sitarum capellano, ut praedia sive agros in villa Hostiwars ad dictam capellam s. Laurenti pertinentes iure emphiteotico sive theutonico locare possit.« Emler, Reg. III., str. 577.

[4]) *List kanovníků Vyšehradských* z r. 1267: »Arnoldus, plebanus sanctorum Clementis et Laurencii.« Emler, Reg. II., str. 210.

a Vavřince. Souvislost duchovní správy, kterou při něm zastával jeden z kanovníků Vyšehradských, s potomním kaplanstvím kaplí sv. Vavřince a sv. Klementa, zastávaným taktéž od kanovníka Vyšehradského, bije téměř do očí.

Přihlédněme nejprv k rozdílu ve příčině kostela nebo kaplí mezi rokem 1267 a 1328. Roku 1267 zmínka se děje o kostele, roku 1328 jmenovány jsou dvě kaple. Má-li uznáno býti, že kaple jsou bývalým kostelem, a to kostelem, jehož přízemí nedávno bylo odkryto, dlužno přivésti svědectví, že mezi řečenými léty dály se stavební změny v místech nynější kaple sv. Vavřince a nejbližšího okolí jejího. Svědectví to na štěstí nám neschází. Nynější dům kanovnický č. p. 14 byl s počátku 14. století příbytkem bonifantů (mladých kostelních zpěváků při kollegiátním chrámě sv. Petra). Když děkan Držislav r. 1318 ujal se řízení kollegiátního kostela, shledal mimo jiné nedostatky rázu hospodářského, že dům tak zvaný dvůr bonifantů je holou zříceninou. I přestavěl budovu velikým nákladem. Kanovníci Vyšehradští dávají mu o tom pochvalné svědectví v listě z roku 1323: »dominus Dyrsizslaus ... magnas inpensas fecit de suo in bonis bonifantum aedificando curiam ipsorum, quae totaliter collapsa fuerat, in monte Wissegradensi sita.«[1]) Při stavbě domu stala se změna s kaplí sv. Vavřince. Změna záležela v tom, že kaple učiněna jest částkou domu, kdežto před tím byla lodí chrámovou. O několik let později (totiž r. 1326) dvorec bonifantů ustanoven byl za příbytek děkanům.[2])

Přirovnejme nyní slova listin: »Arnoldus plebanus sanctorum Clementis et Laurencii« (r. 1267) a »Johannes de Melnik capellarum sanctorum Laurentii et Clementis in monte Wissegradensi sitarum capellanus« (r. 1328). Z přirovnání jde na jevo, že i po přestavbě domu bonifantů asi r. 1322 stál ještě presbytéř starého chrámu sv. Klementa, že však již roku 1328 při pojmenování dvou kaplí dávána byla přednost kapli sv. Vavřince. Přednost tu vysvětliti lze jednak majetností kaple sv. Vavřince, jednak lepší zachovalostí její po stránce stavební. R. 1369 presbytéře chrámu sv. Klementa buď již nebylo aneb nelišil se on od zříceniny. Ostatně, ať netvrdím víc než dovoleno, jisto jest jen to, že kaple sv. Klementa, bývalý presbytéř chrámu sv. Klementa, neměla v ten čas zádušního majetku, ježto kanovník Oldřich, nástupce Janův v kaplanství, platil desátek již jen z kaple sv. Vavřince v domě děkanově.

Dovozování toho, že chrám sv. Klementa již ve 14. století rozdělen byl ve dvě kaple, v cestu vstupují, jak se zdá, slova listiny z r. 1439, totiž kšaftu souseda Novoměstského Vaňka: »Odkazuji, porúčiem a mocně oddáwám duom muoy y s městištěm, kterýž leží na rinku na rohu proti caple těla Božieho proti domu Wítkowu wozotajewu, a druhý duom na Wyšehradě podle kostela swatého Climenta, y wšecky dědiny z Wyšehradem... Margrethě matce milé a Šimonowi bratru mému wlastniemu.«[3]) Podle toho zdálo by se, že chrám sv. Klementa na hoře Vyšehradské ještě r. 1439 stál celý. A bylo by to prostě za pravdu přijmouti, kdyby testátor Vaněk nepravil »kostel« sv. Klementa. Slova »kostel« neužívalo se tenkráte na označení chrámu vůbec, nýbrž jen chrámu biskupského, kollegiátního, konventního nebo

[1]) *List kapitoly Vyšehradské* z r. 1323. Emler, Reg. III., str. 333.

[2]) *List téže kapitoly* z r. 1326: »volumus, quod perpetuo curia, in qua bonifantes habitare consueverunt, in monte Wissegradensi situata, ad ipsum dominum decanum et suos successores debeat pertinere, ea etiam ratione, quod dictus dominus decanus sumptibus suis non modicis dictam curiam construxit et refecit.« Emler, Reg. III., str. 465.

[3]) *Liber testamentorum antiquus* ab anno 1402. U zemského soudu seznamu Miscellanea No 28, fol. D 6.

farního. Na Vyšehradě v roce 1439 byl jen jeden kostel, totiž kollegiátní.[1]) Psáno-li tudíž v závěti o domě podle kostela sv. Klementa, jest ve slovech těch jistě nějaký zmatek. Řekl bych, že soused Novoměstský Vaněk mínil chrám kollegiátní sv. Petra, ale jmenoval jej kostelem sv. Klementa asi v tom duchu, jako chrám sv. Víta nazýván byl někdy kostelem sv. Václava, nebo klášter Emausský klášterem sv. Jeronyma. Neboť v kronikách četlo se, že sv. Cyrill přišed do Čech, tělo sv. Klementa, učedníka apoštolského, jež s sebou nesl, na Vyšehradě v kostele za tři léta choval.[2]) Však i v zakládacích listinách kapitoly Vyšehradské, jež upravovány jsou ve 13. století, kollegiátní chrám má název kostela svatých Petra, Pavla a Klementa.[3])

Basilika sv. Klementa zbudována byla někdy ve druhé polovici, ale tuším blíže k prostředku 11. století. Tomu nasvědčuje především plán chrámu. Jest téměř nepochybno, že stavitel tlumočil ideu zajímavého typu basilik saských z prvé polovice 11. století. Druhý důvod vychází z úvahy o poměru chrámu sv. Klementa ke kostelu kollegiátnímu. Kapitola Vyšehradská získala záduší sv. Klementa teprv ve 13. století. Před tím obročníkem chrámu býval knížecí kaplan.[4]) To ukazuje na starší založení, než byl počátek kapitoly Vyšehradské. Ježto stavba kostela sv. Petra připadá asi k r. 1073,[5]) dlužno vznik basiliky klásti o něco hlouběji do minulosti. Přihlížejíce k poloze její před branou vlastního hradu, můžeme na to pomysliti, že byla domácí svatyní knížat, v čas, kdy na Vyšehradě přebývali. Nový a větší chrám sv. Petra zastínil sice sv. Klementa, ale pokud trval zvyk, propůjčovati obročí kaple knížecím kaplanům nebo duchovním, knížeti zvlášť milým, dodržoval také starý způsob její samostatnosti.

I té myšlénce nebo domněnce chci dáti průchod, zdali snad basilika nebyla původně chystána za chrám kollegiátní, a tudíž stavěna asi r. 1073, načež, když ukázalo se, že není dosti prostranná pro sbor kanovníků, aneb když Vratislav, zakladatel kapitoly, stal se králem, že chtěl viděti dílo své velikolepější, zdali snad nebylo teprv přikročeno ke stavbě kostela sv. Petra v místě jeho posavadním. Při tom ovšem bylo by se domýšleti, že původní název basiliky se změnil, že byla prve zasvěcena sv. Petru, než postoupila své první jméno novému kostelu a počala slouti chrámem sv. Klementa. Připomínám jen mimochodem, že při svěcení oltářů v monastýru sázavském r. 1095 mnichové měli opatřeny ostatky jak sv. Petra apoštola tak sv. Klementa, papeže a mučedníka.[6])

Co se stalo potom, když zemřel poslední knížecí beneficiát, kanovník pražský Jan (asi r. 1229), a když kapitola podle darování od krále Přemysla Otakara I. (z r. 1215) ujala se záduší kaple sv. Klementa, víme ze zmínek, již prve uvedených.

[1]) Proto stačilo v listinách psáti »kostel na Vyšehradě« (»in der Kirchen off Wissehrad«), aby se vědělo, že míněn jest kollegiátní chrám sv. Petra. Emler, Libri confirm. VIII.—X., str. 167. Tomek, Dějepis m. Prahy, VIII., str. 198. O vlastním chrámě sv. Klementa v r. 1439 čekali bychom zmínku takovou: kaple sv. Klementa na hoře Vyšehradské.

[2]) *Pulkavova Kronika;* kap. 13.: »A potom pak když svatý Cyrillus z Moravy prěc šel, bral sě jest do Čech, tělo s. Klimenta s sobú nesa, kteréžto tělo s. Klimenta na Vyšehradě v kostele za tři léta choval jest.« Prameny d. č. V., str. 221.

[3]) Erben, Reg., str. 77.

[4]) *List krále Přemysla Otakara I.* z r. 1215: »capellam s. Clementis in eodem oppido (Wissegradensi) constitutam cum omnibus attinentiis suis post decessum sui possessoris Johannis, archidiaconi Curimensis, ecclesiae s. Petri, principis apostolorum, conferimus perpetuo possidendam.« Erben, Reg., str. 260.

[5]) *List papeže Řehoře VII.* ke knížeti Vratislavovi II. z r. 1074: »De reliquiis et privilegio, unde nos rogasti, cum nuntius tuus finita et perfecta ecclesia consecrationis consilium a nobis quaesierit, voluntati tuae satisfacere benigne procurabimus.« Erben, Reg., str. 63.

[6]) Prameny d. č. II., str. 251.

Podací právo potáhl k sobě probošt. Zřizoval pak jednoho z kanovníků za duchovního správce kaple. Někdy před r. 1267 učiněno jest větší nadání k oltáři sv. Vavřince v severní lodi, pročež basilika počala slouti kaplí svatých Klementa a Vavřince. Kněžský dům při ní vykázán byl za příbytek bonifantů. Roku 1322 praví se o tom domě: »curia totaliter collapsa«.

Největší květ Vyšehradu byl v době knížete Vratislava II. (r. 1061—1092). K tomu, aby kníže oblíbil si Vyšehrad, přičinila nejvíce nechuť jeho k bratru Jaromírovi, biskupovi, jenž působil mu mnohé nepříjemnosti a obtíže. Když Jaromír r. 1072 suspendován byl z úřadu, Vratislav užil té chvíle k založení exemptní kollegiátní kapitoly na Vyšehradě. Stavba kostela sv. Petra a kapitolního domu při něm protáhla se do několika roků. Co vypravuje skladatel bully Alexandra II. (r. 1061—1073) o svěcení základního kamene ke kostelu sv. Petra, že slavnost řízena byla kardinálem-biskupem Tuskulským, a že kníže Vratislav vynesl na ramenou dvanácte košů hlíny (z jámy pro kámen vykopané),[1]) jest myšlénka, zpracovaná s pomocí listiny, jež netýkala se Vyšehradu, a s pomocí legeńdy o založení basiliky sv. Petra v Římě. V legendě té čteme: »Constantinus Magnus... sumpto ligone ac bidente terram eruit indeque duodecim terrae cophinis honoris causa duodecim apostolorum ablatis ac loco basilicae principis apostolorum designato ecclesiam aedificavit.«[2]) Kosmas mlčí o založení kostela sv. Petra, jakkoli byl pamětníkem té události, ba uhýbá sebe menší zmínce o kapitole Vyšehradské. Z toho lze souditi, jak nelibě shlíželi přívrženci biskupa Jaromíra (r. 1068—1089) na nové církevní štípení Vratislavovo.

Příhradí Vyšehradské bylo ještě v prvé polovici 12. století místem živým a obchodním. V jeho středu zdvihaly se budovy hospodářského dvora knížecího s rotundou sv. Jana Evangelisty v ohradě dvora. Podle hlavní cesty od Pankráce ku Praze shledávalo se dvojřadí domů, stánků obchodnických, dílen a příbytků místních řemeslníků. Po založení kostela sv. Petra vznikla trvám druhá ulice ve směru od nynější kaple sv. Martina ke kollegiátnímu chrámu, souběžná se starou cestou vedoucí od mostu přes velký příkop do vlastního hradu. V paláci hradním prodlévali občas knížata: Bořivoj II. (r. 1109), Vladislav I. (r. 1109—1125) a Soběslav I. (r. 1125 až 1140). Nicméně již v té době znamenati jest klesání veřejného ruchu na Vyšehradě proti létům krále Vratislava. Autor zprávy o založení kollegiátního kostela, žijící v prvé polovici 12. století, kochal se již vzpomínkou na doby slavnější, a pomáhal si při tom výkladem slova »Vyšehrad«, jež podle něho znamená hrad v celém knížectví nejpřednější, čili jak praví, »omnium terrae illius civitatem quasi matrem et dominam«.[3]) Naproti tomu asi s pravdou jest, že Vyšehrad přijal jméno své odtud, že podle toku řeky Vltavy položen byl výše než hrad Pražský.

Od prostředka 12. století zmínky o Vyšehradě nejen prořídají, ale téměř utuchají: neklamná známka toho, jak přebýváním knížat mimo hrad tamní opadával květ Vyšehradu. Správa hradu spočívala v rukou purkrabí až do r. 1237. Před tím naposled r. 1215 vzpomenuto jest příhradí Vyšehradského slovem »oppidum«, tudíž jako místa opevněného. Potom r. 1240 nejprve mluví se o hoře Vyšehradské,[4]) načež bývalé příhradí zůstalo otevřenou horou až do času krále Karla r. 1348.

[1]) Prameny d. č. II., str. 101 n., 206 n.

[2]) *Římský breviář* ke dni 18. listopadu.

[3]) Prameny d. č. II., str. 101.

[4]) *List krále Václava I.* z r. 1240: »recognoscimus ius suum (kapitoly Vyšehradské) in capella s. Clementis, quae in monte Wissegradensi dinoscitur esse sita.« Erben, Reg., str. 468.

Starokřesťanská pohřebiště „velké oasy“ v poušti libycké.

(Z článku Karla Marie Kaufmanna v časopise »Katholik« přeložil *Frant. Stejskal.*)

(Pokračování.)

El-Kargeh a památky tamní.

Dnešní «velkou oasu« tvoří Kenem a Testes seznamu napřed uvedeného; jest tu mnoho starých památek. Nalézá se na západ od Theb, Esneh a Edfu v hořením Egyptě, trochu severně od bodu 25° šířky a 30° délky (Greenw.). Hlavní místo jest Vah-el-Kargeh, asi 68 m. nad mořem dle měření Schweinfurthova a lze ho dosíci po 4 dnech od Nilu. El-Kargeh »vnější« jmenuje se na rozdíl od vnitřní části o 2 dny cesty vzdálenější oasy Dachel, jejíž zříceniny z dob egyptských a římských podnes nejsou prozkoumány. V Dachelu žije asi 17.000 lidí. Kargeh má jen 70 studnic proti 200 doby staré, i méně hájů palmových, žije tu asi 6000 obyvatelů. Karavany se ubírají z El-Dachel na sever do Siut (Lykopolis), na jih Megs-el-Dab do Dar-furu a na východ do Esneh a Assuan.

Z památek jest význačným chrám v Hibe, vystavěný Amon-ra-ovi Dariem I. (521 až 486), řecké nápisy v tomto chrámu z doby Tiberia Klaudia a Galby; chrám římský v Nadurah od Antonína zbudovaný; dva křesťané tu napsali svá jména, soudě dle písma koptického ABICωP a ΑΠΑ ΚΙΡΕ. Z doby římské jest tu pevnost el-deir = klášter zvaná; kol tohoto jsou zbytky hrobních kaplí, hrobů a kostela. Soustavných prací tu nebylo vykonáno a co se odnésti dalo, to Arabové dávno již odstranili.

Na sever od pevnosti jest klenot velké oasy, starokřesťanská nekropolis, již nazývají domorodci El-Baghuat.

Brugsh paša píše: Na úpatí hory, na skále vápencové asi ve výši 40 stop rozkládá se před námi celé město, jehož domy jsou rozděleny pravidelnými ulicemi, zdají se z dálky buď mausoleí anebo velkými otevřenými síněmi a pobízejí k návštěvě. Nemožno popříti, že pohled na město jest velmi milý a přívětivý. Sotva kdo si pomyslí, že brzo kráčeti bude po tichých ulicích opuštěné, mrtvým posvěcené nekropole. Jakmile vstoupíme na půdu pohřebiště, změní se obraz jako čarovným prutem. Bídné, ze sušených tmavohnědých cihel provedené stavby, vnitř i zevně natřené vrstvou sádrovou, dnes po většině opadalou, jsou pokryty rovnou střechou anebo překlenuty kupolí, průčelí napodobenými pásy hliněnými jako sloupovím na zdích okrášlena, mezi těmito časté oblouky z téže látky, jako další okrasy na hladkých stěnách malé výklenky v podobě pravouhlého trojuhelníka, vše až ku vchodu rozpadlé, zpustošené a zničené během staletí; »to jest málo potěšující obraz oasového pohřebiště z nejbližší blízkosti.«

Toto město mrtvých, asi 5 *km* od El-Kargeh vzdálené, má asi 200 staveb hrobních a rozkládá se na pahorku ve dvou směrech, jež dělí malé údolí. Skoro by se zdálo, že jest to osada anachoretů, jichž cely tenkými stěnami oddělené přiléhají ku většímu kostelíku: krásný doklad ku ἐν μεμορίοις κατοικοῦντες sněmu chalcedonského, jenž nazývá tak třídu mnichů μεμοροφύλακες.

Konstrukce hrobů a kaplí.

Typ takové μεμορία, jež během časů byla vyloupena a domorodci poklady hledajícími proryta, se mění. Mimo obyčejných hrobů v zemi jest tu tři typy pozorovati: vyzděné hroby, hrobní komory a hrobní kaple.

První typ dle šl. Bocka podoben jest obyčejnému tvaru sarkophagu se stropem klenutým a v rozích s okrasou akroteria. V hrobních komorách byly mrtvoly pohřbeny v zemi. Průměrně jsou 2·50 *m* vysoké, 1·50 *m* široké, 1·80 *m* dlouhé; základna jest vždy obdélníková. Zdi postranní jsou tak vysoké jako nejvyšší bod klenutí, takže zdá se, že mají střechu plochou.

Hrobní kaple jsou většinou čtvercové se sloupy na stěně vchodu a kupolí, jež vznáší se na 4 obloucích, vybíhajících ze zdi, někdy volně nad kaplí, někdy maskována jest vysokým průčelím po jedné straně. Někde lze pozorovati i opory, jež asi nesly střechu na trámoví. Jen výjimkou mají též apsidu. I třída památek mausoleím podobných s kupolí mocně vystupující se tu nalézá; jejich okrouhlá forma dá se snadno již zevně poznati, málokdy mají apsidu osmihrannou.

Do vnitř kaplí a mausoleí, které někdy po dvou seřazeny jsou, vstoupiti možno dveřmi, které většinou jsou na straně jižní, jediné pravidlo, jež při stavbách těchto jest provedeno, nehledě k silnici, po jejíž stranách hroby jsou postaveny. Někde tvoří malá zídka nádvoří, jinde vstupuje se hned otvorem, po jehož stranách jsou arkády slepé. Skoro na každém průčelí byly dva výklenky trojúhelníkové pro lampy.

Stěny původně bíle natřené osvětleny jsou světlem malými okénky vnikajícím a pokryty množstvím nápisů řeckých a koptických, jež i se stavbami dokazují, že »nekropolis v Kargeh byla dílem nejstarších křesťanských obyvatelů oasy Kargeh« (Brugsh). Studnicím podobné jámy poukazují na určení těchto staveb a zbytky kostí a obrazů dosud tu jsou pohozeny.

Schweinfurth našel skvostný kus zlatem protkané látky, Brugsh a Bock otevřeli některé hroby, nenašli však ničeho vzácného. Cenným jest zjištění, že i tu křesťané jako ve Fajum užívali mumifikace, jíž by se dalo užíti za příčinu založení tohoto hřbitova jako terminus post quem.

Veškeré součástky dřevěné, veřeje, podpory a kamení, prahy atd. byly ovšem domorodci vyňaty, což pochopíme při nedostatku staviva v poušti. Některé místnosti mají okrasu freskovou, která někdy i do kopule sahá, které si důkladněji všímneme. Suchosti podnebí, jež zavátým pískem v této části oasy se zvětšila, jest nám přičítati, že fresky tyto výborně se zachovaly.

Některé kaple jsou ve skupinách tak blízko sebe, že zdají se býti v jakémsi spojení. Takovou skupinu lze pozorovati z dálky na vrchu v severní části pohřebiště, jest to budova asi 23 *m* dlouhá a 21 *m* široká. Proti Burgshovi, jenž v něm viděl »Todtenkirchen der Todtenstadt«, jest doznati, že toto veliké staveniště, jak pohled na plán dokazuje, sestává z více částí. Stejný způsob stavby, materialu a ornamentiky jsou nám podnětem domněnky, že celá budova náleží jediné době. Zvláště malba v kapli o sobě stojící svědčí o vysokém stáří této doby a představuje dle domněnky Karla Marie Kaufmanna obraz veliké této budovy. Duchem, koncepcí a technikou blíží se stylu katakomb a z toho lze souditi na stáří doby té. Část v levo od kaple právě řečené jest téměř desetkráte větší a podobá se basilice. Schází ovšem apsida a téměř uprostřed přepažena jest zdí, která byla určena zajisté k důležitému účeli, jako i portikus před touto basilikou poněkud na levo pošinutý a nesymetrický ku vchodu. Podobné basiliky nalezeny byly v Africe v Hidře, Henchir-Tikubai a Teniet el-Kebeh. (Kraus, Gesch. der christl. Kunst, I., 274.)

Písek a slunce vnikaly všady do této místnosti a tím mnoho bylo zničeno, co by přispělo k vysvětlení záhady. Po pravé straně přiléhají »dvory« (Brugsh), podobně též velká síň v pravo před basilikou, která má malou apsidu, po obou stranách malé komory čtvercové. V pravo od této síně jest jiná část novější. Vchod vede do předsíně s apsidou, odtud vstoupiti možno do místnosti hlavní, kupolí

opatřené, kdežto části přiléhající mají klenutí valené. Znamení ☥ a monogram ☧ tu a tam se vyskytují. Na stěnách jsou arabské nápisy z doby moderní a nečitelné koptické. Seřazení a konstrukce obdélníkových místností I.-V. vzhledem ku kapli s kupolí tvoří záhadu. U poslední kaple jest hrob. Na východní straně jest viděti zbytky maleb. Z chrámu Nadurah jest nám známo jmeno ABICωP, scenu oběti Abrahamovy jest poněkud rozeznati, má nápisy ABPAAM a ICAK. Kupole jest okrášlena jako apsida kobercovým vzorkem v barvách purpurové, žluté, bílé a hnědé s ornamenty srdcovými. Místnosti tyto určeny byly jistě k účelům pro služby Boží, tak i střední kaple. Bock zde sice kopal, ale na původní dlažbu nepřišel.

Plán veliké budovy této líší se v mnohém od zachovaných ještě egyptských klášterů. Bude tu potřebí nového ohledání odborného. (Pokračování.)

Výstava umělých, hlavně slovanských vyšívek a krajek,

pořádaná při Západočeském uměl.-prům. museu král. města Plzně r. 1903.

(Pokračování.)

Jaksi jednotnou skupinou co do ornamentálních tvarů i barvitosti, jakož i střihu a celkového upravení tvořilo oddělení Jihoslovanů, žijících za Dunajem, kteří společně byvše ujařmeni pod panstvím tureckým, zachovali si ve vyšívkách svých vlastní svůj ráz, ukazující ku společnému východisku staré kultury byzantinské, který přes veškeré nepohody, stihavší po celá století ubohou raju Slovanskou, zůstal až na nepatrné výjimky téměř od vlivu tureckého buď nedotknutým, neb samostatný další vývoj vykazuje.

Vedle nádherně působících mohamedánských krojů, jich součástí, ozdobných ručníků »jagluk« neb »marama« zvaných a p. vyšívek, které provedeny jsou na jemných látkách zlatem a hedvábím i jiným materiálem rukama žen tureckých, uzavřených v haremech a krátivších si dlouhou chvíli vyšíváním, při použití nejrůznějších technik i bohatosti různých motivů ornamentálních, provedených s pozoruhodnou přesností a rafinementem, stojí práce prostých žen slovanských, zhotovené na přihrublé, domácí, barevně příjemně působící světle nažloutlé neb jinobarevné látce buď nití vlněnou neb hedvábnou, místy i zlatou s použitím různých technik vyšívačských.

Košile bulharských neb srbských žen z různých krajů bývalého i nynějšího Turecka ve vážných řasách splývající, vyšívané na švech, spodních i rukávových lemech, nákrčnících, náprsenkách a ramenech, sloužily by za ozdobu i každé naší dámě.

Stejně zajímavosti nepostrádají i krásně vyšívané a co do motivů ornamentálních velmi bohaté, různé čepečky, ručníky, šátky, sukně i punčochy ozdobné, ať jsou tyto již původem z Bulharska, Bosny, Hercegoviny, Macedonie neb jiných krajů bývalého i nynějšího panství Turecka, pokud tyto Slovany obydleny jsou.

Co do motivů ornamentálních, tu při vyšívkách těchto, hlavně na plně vyšitých rukávech a náprsenkách, užito po větší části sestavení geometrického, při čemž zprvu na látce černou nití obešity byly obrysy, načež takto povstalá políčka zaplněna byla křížkovým i plným stehem buď hedvábím, vlnou neb zlatem.

Co do barev převládá barva červená v různých odstínech a barva hnědá až do černa přecházející.

Vyšívky na lemech spodních, rukávových a nákrčních pruzích co do motivů bohatě a zvláště jemně, někdy až něžně vyšité, sestávají ze stylisovaných, přímočárně vyvinutých neb lomených květů, větviček a t. p. částečně i stylisovaných postav lidských.

Tyto motivy jeví do jisté míry příbuznost s oněmi, jichž použito na tureckých vyšívaných ručnících, jsou však mnohem rázovitější a určitější v působivosti umělecké a poněvadž v celku s ostatním vyšíváním jihoslovanským v úplném souladu stojí a od charakteru vyšívek orientálního původu mimoslovanského daleko se liší, dá se mysleti, že spíše Turky od Slovanů, než naopak převzaty byly.

Zvláště pozornosti zasluhovaly vyšívky z kraje sofijského, vynikající pěkným dělením a jemným provedením, hlavně na partiích rukávových a náprsenkách, na rozdíl od ostatních ne plně v geometrických tvarech vyšité, nýbrž v kolmém ob-

délníku, na jednotlivé pole a pruhy děleném, zaplněné něžnými květy, stylisovanými podobami velbloudů, kohoutů a t. p.

Zde jak černé konturování, tak zaplnění plošek barvou převážně červenou, méně hnědou, zelenou i modrou, působí zvláštní elegancí.

Vedle vyšívek vystaveny byly v oddělení tomto i některé ukázky kovových šperků, pasy a ozdoby emailované a dřevěné a j. nepostrádající taktéž rázovitosti jako vyšívky zmíněné.

Bohaté oddělení toto sestaveno bylo hlavně za přispění bulharského národního musea v Sofii, bosensko-hercegovského musea v Sarajevu, Náprstkova musea v Praze, paní Elišky z Purkyňů, choti továrníka v Hedvíkově, pana inženýra Jos. Kohouta z Plzně, paní Kvapilové-Kubešové a paní Hořicové-Laudové z Prahy a doplněno bylo předměty z vlastních sbírek umělecko-průmyslového musea v Plzni.

Pro oddělení srbské (z království), zapůjčil s nevšední ochotou některé vzorky vyšívkové, jakož i celou kolekci vlastních původních akvarelů, kreseb a studií vyšívkových u uměleckoprůmyslových rodák náš p. prof. Vl. Tittelbach z Běléhradu, který nákladem svým vydává vzorkové dílo zv. »Srpski Vez«, sestavené na základě podrobného a dlouholetého studia lidových i uměleckých památek srbských.

Stejně i pí. Zorka Hovorková, choť lékaře z Prahy, rodem Srbka, přispěla radou svou a pomocí ku obohacení tohoto oddělení výstavního.

K těmto zde uvedeným pracím jihoslovanským družily se práce z Dalmacie, částečně vykazující spřízněnost se vzory výše uvedenými, částečně vliv italský, však prvními silně lomený, ve velice jemném provedení, při použití hedvábí a zdrobnělého vzorkování.

Vystavena zde nevelká řada vyšívek z košil, hlavně náhrudníků a různé jiné drobnosti.

Černá Hora representována byla některými ukázkami krojovými, na sukně bílém neb červeném sametu zlatem vyšitými, jemnými hedvábnými dámskými košilemi se zlatem neb hedvábím jemně vyšitými lemovkami kol krku a na hrudi a jiné toho druhu drobnosti.

Dále zastoupeny některé ukázky prací ze stříbra, jako: filigránové pasy a šperky i zbraně bohatě zlatem zakládané a v jiných různých technikách a materiálu provedené.

U vyšívek černohorských bylo pozorovati do jisté míry vliv albánský, ač nelze z málo zde vystavených předmětů učiniti sobě o vyšívkách těchto správný a ohraničený pojem.

Pro oddělení dalmatské a černohorské zapůjčili předměty slečna Nike Balarin, učitelka v Dubrovníku a prostřednictvím krajana našeho, knížecího černohorského kapelníka p. Wimmera. cetyňský obchodník starožitnostmi, pan Mandich,

Velkou a zajímavou skupinu ve vyšívkách slovanských, ve výstavě umístěných, tvořily vyšívky československé v bohatém zastoupení všech krajů českých, z Moravy a Uherské Slovače.

Předměty sem spadající jsou u nás co do typu i provedení dosti známé a odpadá na tomto místě podrobný jich popis.

Uvésti jedině sluší, že z vystavovatelů zastoupeni byli:

Paní Kamila Kopecká v Plzni, pí. Marie Hegnerová, choť měst. fysika v Plzni, městské museum v Prešpurku, slč. Emilie Fryšová, ředitelka v Soběslavi, slč. Alexandra Veselá v Plzni, měst. museum v Turnově, museální a literární spolek »Palacký« v Slaném, pan prof. J. Koula v Praze, vlastenecký musejní spolek v Olomouci, měst. museum ve Vysokém Mýtě, archaeologický sbor »Vocel« v Hoře Kutné, průmyslové museum v Chrudimi, pan Frant. Kretz, redaktor v Uh. Hradišti, slč. Neubartová, učitelka v Plzni, p. B. Müller, prof. v Rokycanech, pí. Vlasta Havelková, kustodka Národopisného musea v Praze, museum a veřejná knihovna v Berouně, pí. Emma Albrechtová, soukromnice, pí. Šimůnková, choť ředitele továren Škodových a městské průmyslové museum, vesměs z Plzně.

Jihoslovanským vyšívkám připojeno několik zajímavých ukázek jemně vyšitých a v barvách zladěných vyšívek řeckých, ve kterých vedle hnědě-červené, hedvábné a vlněné nitě, hlavně zelená dominuje kobaltově modrou a j. barvami jsouc doplňována.

Rumunské vyšívky, spoře zastoupené, hlavně žlutě vyšité na tmavé půdě s téměř reliefními, plně plochu zaplňujícími motivy, povahou svou markantně odlišují se ode všech prací svrchu popsaných.

(Pokračování.)

Různé zprávy.

Zpráva o činnosti Historického spolku v Praze za rok 1903. O lonské valné hromadě, ježto sešla se dne 20. ledna 1903, zvolen byl starostou spolku našeho opět vládní rada p. V. V. ryt. Tomek, místostarostou univ. prof. JUDr. Jaromír Čelakovský, členy výboru pp. dr. Jaroslav

Bidlo, c. k. prof., ředitel c. k. místodr. archivu K. Köpl, Msgre Ferd. J. Lehner, ředitel zem. archivu dr. V. J. Nováček, doc. dr. V. Novotný, archivář Jul. Pažout, prof. dr. J. V. Šimák, adjunkt dr. Jos. Teige, školní rada dr. Z. Winter, univ. prof. dr. Č. Zíbrt, z nichž zprávy pokladní ujal se dr. Teige, jednatelství pak podepsaný.

Ze členů našich ubyli úmrtím pp.: Theodor Antl, arch. adjunkt v Třeboni, Bedřich Bernau, správce cukrovaru v Plaňanech, Tomáš Bílek, ředitel v. v., všichni zasloužilí pracovníci v domácí historii. Jiní pak členové oznámili své vystoupení; o některých pak nelze říci, jsou-li členy, ježto kolik let příspěvku nezaplatili, na doptávku neodpověděli, nicméně členství se nevzdali.

I je tedy počet členů značně menší: 2 čestní, 4 zakládající, 67 skutečných, 42 přispívajících.

Spolek náš pokračoval roku letošního v tom, co dříve bylo počato. Na prvním místě stůj *vydávání pramenů dějin českých*. Komise, zřízená při Historickém spolku za tím účelem, po sestavení pravidel, loni již publikovaných, ve schůzích dalších uradila se o nejbližší program práce a spolupracovníky. V oddělení pro prameny starší doby za redakce dra Novotného ujal se dr. Zd. Nejedlý vydání Mikuláše Biskupce Kroniky Táborské; Kronika Aeney Sylvia svěřena Ad. Lud. Krejčíkovi v Třeboni; archivář Fr. Mareš pracuje o pramenech v archivu třeboňském, menší kroniky vzal na se dr. Kamil Krofta. Chronicon veteris collegiati pragensis a sepsání o smrti Husově a Jeronymově chystá dr. V. Novotný. O sepsání a publikování historických písní požádán byl kustos Jos. Truhlář. — V oddělení novějších pramenů redaktor dr. Šimák pokračuje u vydávání Kroniky Bartoše písaře, jež pro nemalou obtíž při sazbě i korrektuře tiskne se váhavěji, nežli byla naděje; bude však přece v tomto roce dokonána. Obšírný rozbor díla, jako souběžnou pomůcku, otiskl vydavatel ve Věstníku české akademie r. 1903. — Zatím dál uchystány jsou k tisku redaktorem Paměti o bouři pražské r. 1524 a Chronicon Georgii Pisensis. — U vydání Sixta z Ottersdorfa uvázal se dr. Teige i pokročil znamenitě v pracích přípravných. Pro vydání kroniky Martina Kuthena získán jest dr. Em. Smetánka, pro úpravu Kalendářů historických doc. dr. Jar. Bidlo. Paměti Václava Rosy vydá prof. dr. Jul. Glücklich a Kroniku Boh. Bílejovského profesor dr. J. Cvrček.

Z porad komise vzešla též akce k inventáři rukopisů po Čechách, Moravě a Slezsku a rukopisů bohemik v cizině. Prozatím pořízen byl návrh pravidel a poslán interessentům k posudkům a doplňkům; až se vrátí, bude zpracován podle nejlepších dobrozdání řád pracovní a přikročeno k dalšímu dílu.

Ve sbírce *překladů pramenů dějin českých* pořídil pan prof. dr. J. V. Novák překlad Kroniky Zbraslavské, jenž s věcnými poznámkami a dodatky dra Novotného již se tiskne a tak pokročil, že v nedlouhém čase dostane se našemu členstvu do rukou.

Publikace p. arch. Jul. Pažouta *Jednání a dopisy konsistoře* sv. III. zdržela se pro nepředvídané nesnáze. Schází však jen závěrek a rejstřík k dokonání díla.

Ve *výzkumu* pro diplomatář český pracoval p. JUC. Matějíček o prázdninách v archivu v Amberce, kdež opsal značný počet bohemik z let před r. 1500, věcí hlavně týkající se zájmů gutštejnských; objevilo se však tam nesmírné množství české látky archivní z doby předchozí i potomní, asi na 3000 svazků, takže práce tu zbývá na kolik let.

Přednášky konány byly tři. O valné hromadě dne 20. ledna 1903 přednášel p. prof. dr. J. V. Novák: O historické činnosti Pavla z Jizbice, 15. června dr. Šimák: O jednotě bratrské v Turnově a 18. ledna 1904 p. vl. rada ryt. Tomek úryvky ze svých Pamětí z r. 1849, kteráž přednáška jako vždy hojně byla navštívena.

Dr. *J. V. Šimák*,
jednatel Historického spolku.

Jedenáctá výroční zpráva Jednoty pro obnovu kláštera blahosl. Anežky v Praze za rok 1903. V poslední valné hromadě, která se konala dne 2. března 1903, zvolen byl předsedou Jednoty pro obnovu kláštera blahosl. Anežky vysoce důst. p. František Marat, generál a velmistr rytířského řádu křižovníků s červenou hvězdou. Zároveň zvoleno bylo 7 členů ředitelstva, 5 vystouplých, a to p. t. pp.: František Xav. Dvořák, professor, Dr. Karel Chytil, ředitel umělecko-průmyslového musea, Jan Koula, professor na vysokých školách technických, Karel Taubenek, ředitel škol, Václ. Zvěřina, učitel, a dva noví členové, P. Josef Vampola, provisor kláštera křižovnického, a František Ruth, professor. Po valné hromadě ustavilo se ředitelstvo takto: prvním předsedou zvolen byl professor Jan Koula, druhým předsedou architekt Jan Zeyer, tajemníkem Msgr. Ferdinand Lehner, účetním Jan Rohr, prvním zapisovatelem školní rada Dr. Matěj Kovář, druhým zapisovatelem Frant. Dvořák. Minulého roku ztratilo ředitelství úmrtím jednoho z nejhorlivějších zakladatelů Jednoty, architekta Jana Zeyera, který jako umělec nejen o obnovu vzácného památníku české architektury z XIII. století svědomitě pečoval, ale také jako odborník platné služby prokázal naší Jednotě. Ředitelstvo zachová zasloužilého náměstka předsedova u vděčné paměti.

Restaurační práce postupovaly řízením pana architekta Ant. Cechnera od poslední valné hro-

mady takto: Dne 6. dubna sešla se komise umělecké sekce, jíž obcovali pp. Msgr. F. Lehner, stav. rada konservator A. Wiehl, ředitel dr. K. Chytil a architekt A. Cechner. Tento předkládá návrh na zachování přístavby u severovýchodního rohu kostela sv. Barbory. Protože však není dosud definitivní terrain v okolí kostela upraven a nyní musela by se zvláštní isolační zeď kolem kaple vystavěti, usneseno, tuto prozatím nestavěti, ale použiti základních dvou zachovaných zdí přístavby jako ohradních zdí kol prohlubně u vchodu do kostela sv. Barbory. Nálezy při odkrytí kobky byly okresleny a změřeny A. Cechnerem a soupisnou komisí, na jejíž náklad podniklo se řízením konservatora J. Heraina kopání v okolí přístavby. Kromě toho částečně změřil a okreslil pan Karel Vlačiha nalezené zbytky přístavby, jak našly se, než byly na rozkaz tehdejšího dozorce stavby † stavebního rady A. Pecenky zbořeny.

Prokopána i západní část kostela sv. Barbory za účelem dalšího pátrání po náhrobních kamenech, ale nenašlo se nic pozoruhodného v kostele ani kolem přístavby.

Stavební práce soustředily se hlavně na vnitřek, který byl celý nově omítnut kromě zachovaných zbytků polychromie, pokud tato byla na pevné omítce. Pak opatřen celý vnitřek mimo malby a kamenné části nátěrem světle šedozeleným. Pro klenby zvoleny odstíny světlejší, pro zdi poněkud temnější komisí umělecké sekce, odbývanou dne 5. června za přítomnosti pp. Msgr. F. Lehnera, prof. J. Kouly, stav. rady A. Wiehla a arch. A. Cechnera, který ukázal různé zkoušky nátěrů. Zjištěno touže komisí, že v presbytáři byla žebra klenby červeně pruhovaná, rovněž jako válečky kolem oken a kalichy hlavic a půdy svorníků. Usneseno retušováním docíliti původního nátěru jmenovaných částí. Z celého vnitřku kostela bylo pak odstraněno patrové lešení, čímž objevily se teprve krásné poměry a bohatá architektura prvního z obnovených kostelů kláštera blahosl. Anežky.

Aby srážející se voda z opocených v zimě oken nestékala unitř kostela po zdech, zřízeny malé žlábky z cinkového plechu s odtokem na venek u všech oken.

Pro lepší větrání vnitřku zařízeny u čelního okna dolejší tabule na sklápění.

Na zevnějšku upraveno provisorní odvodnění do městských stok a přikryty zdi přístavby, které jsouce z opuky vlivem povětrnosti rychle se rozpadávaly. Vrchní vrstva přezděna na cement ostře pálenými lisovanými cihlami a použito těchto zdí jako ohrady, když se upravilo na nich jednoduché železné zábradlí se vchodem uprostřed, kterým po schodech nově vyzděných lze nyní dobře a pohodlně vcházeti do kostela sv. Barbory.

Památné náhrobní kameny královských Přemyslovců, nalezené v půdě pod podlahou kostela sv. Barbory, byly s ostatními vykopanými zbytky stavby přeneseny do pavillonu druhdy retrospektivní výstavy v Král. Oboře, kdež jsou na ten čas bezpečně uschovány s podobnými nálezy, patřícími zemskému museu.

Ze zemské podpory slavným sněmem království Českého Jednotě naší poskytnuté obnosem 40.000 K byla vyplacena v minulém roce 5. splátka 4.000 K a z podpory 40.000 K královského hlavního města Prahy 9. splátka 4.000 K. Šlechetná dobroditelka paní Marie Hamerníková, která Jednotu naši v minulých letech značnými dary obmyslila, věnovala opětně na obnovu kláštera blahosl. Anežky 2.000 K; ředitelstvo vzdává jí nejvroucnější díky, jakož i dp. Jos. Puchtovi, faráři v Klučenicích, členu zakládajícímu, jenž daroval Jednotě opět 200 K, a nejmenované čtenářce »Kříže« a »Marie«, která věnovala 500 K. Zároveň Jednota děkuje všem časopisům, které uveřejňováním zpráv zájmy Jednoty podporovaly.

František Marat,
t. č. předseda.

Ferdinand Lehner,
t. č. tajemník.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc únor.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich: pro dp. Jana Picku, faráře v Malešovicích na Moravě. — Pozlacení a postříbření vohni: lampy oltářní: pro dp. K. Kořila, faráře v Maiersgrünu; monstrance a dvou kalichů: pro vys. dp. Václ. Kotrcha, probošta v Roudnici. — Hostiarium: pro vdp. Václ. Kudrnu, děkana v Bělé u Přelouče. — Nádobky na sv. oleje: tři v pouzdru: pro dp. Jos. Kavana, faráře v Žalonově. — Kanonické tabulky: pro vdp. M. Duška, kníž. arcib. vikáře v Charvatcích. — Dva kříže na oltář a kříž k průvodům: pro vdp. M. Duška, kníž. arcib. vikáře v Charvatcích.

Rozličné. Missaly: pro nejdůst. metropol. kapitolu v Praze, pro nejdůst. p. Fr. Marata, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze, pro vys. dp. Flor. Scharworta, kanovníka na Hradčanech a pro vdp. M. Duška, kníž. arcib. vikáře v Charvatcích.

Paramenty. Kasule: bílá a fialová: pro

nejdůst. metropol. kapitolu v Praze; bílá: pro ctih. školské sestry v Jičíně a pro dp. Ant. Nepila, faráře v Holešovicích; červená: pro vp. Vojt. Hlínu, zám. kaplana v Náchodě; fialová a zelená: pro vys. dp. Msgra Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře; bílá: pro důst. farní úřad v Poříčí n. Sáz.; černá: pro sl. správu chorobince na Karlově, a fialová: pro vysokorod. pana Jana hrab. Lažanského v Manetíně. — Pluvialy: bílý: pro nejdůst. metropolitní kapitolu v Praze a pro blahorodou paní Kateřinu Maršnerovou v Praze; černý: pro nejdůst. p. Fr. Marata, velmistra ryt. řádu křížovníků v Praze; bílý: pro vdp. M. Duška, kníž. arcib. vikáře v Charvatcích. — Štola: pro vdp. Jos. Šrámka, děkana v N. Bydžově. — Vela: pro sl. patronátní úřad ve Vraném u Peruce a pro nejdůst. metropolitní kapitolu v Praze. — Pláštíky na ciborium: pro sl. patronátní úřad ve Vraném, pro dp. Fr. Hoppe, faráře ve Vrbně a pro sl. zádušní úřad v Praze. — Záclonky do tabernaklu: pro vdp. M. Duška, kníž. arcib. vikáře v Charvatcích. — Nebesa: pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Bernardicích. — Antipendium: pro vp. J. Pazděrku, kaplana v Počepicích. — Korouhve: pro dp. Jos. Kučeru, faráře v Bernardicích, pro dp. J. Prskavce, faráře ve Volešce, pro dp. Jana Šebestíka, faráře v Žalkovicích na Moravě a pro dp. K. Preiningra, faráře v Obříství. — Povlaky na kasule a pluvialy: pro J. Milost nejdůst. p. biskupa dra Jos. Doubravu v Král. Hradci. — Kolárky: pro vys. dp. dra Jos. Tumpacha, kanovníka na Hradčanech. — Zlaté třapečky ku klíčku od tabernaklu: pro vdp. M. Duška, kníž. arcib. vikáře v Charvatcích. — Biret: pro vdp. Aug. Richtra, děkana v Chroustovicích. — Komže pro kostelníky a ministranty: pro dp. Jana Šebestíka, faráře v Žalkovicích a pro nejdůst. p. Fr. Marata, velmistra ryt. řádu křížovníků v Praze.

Prádlo kostelní. Cingula: pro sl. patronátní úřad ve Vraném; devět pokrývek oltářních: pro nejdůst. pana Frà Jos. Hameršmída, převora ryt. řádu maltézského v Praze; cingula: pro sl. zádušní úřad v Praze; rocheta a pally: pro vdp. M. Duška, kníž. arcib. vikáře v Charvatcích; cingula a korporalia: pro sl. správu chorobince na Karlově.

Zpráva za měsíc březen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich stříbrný, ozdobený: pro důst. farní úřad na Zbirově. — Pozlacení kalicha: pro vdp. Karla Čermáka, děkana v Nových Benátkách; pacifikálu: pro dp. V. Hedvíka, faráře v Chržíně. — Nádobka stříbrná na sv. olej: pro důst. bisk. alumnát v Brně. — Patenka k zaopatřování nemocných: pro vdp. Karla Čermáka, děkana v N. Benátkách. — Kaditelnice s loďkou: pro dp. Ladisl. Kaufmanna, faráře v Bleibergu v Korutanech. — Mešní konvičky: pro dp. Jana Baďuru, faráře v Bělotíně a pro dp. Jana Bártu, faráře v Ječovicích. — Stroj na pečení hostií: pro důst. farní úřad v Bělé.

Rozličné. 17 missálů: pro sl. ústav k ustavičnému klanění Nejsvětější Svátosti na Hradčanech.

Paramenty. Kasule: bílá: pro vp. Ant. Kollerta, katechetu v Náchodě; bílá a černá slavnostní: pro důst. farní úřad na Zbirově; dvě kasule červené: pro veledůst. děkanský úřad v N. Bydžově; bílá a fialová: pro důst. farní úřad v Nelahozevsi; červená: pro vysokorodou pí. hraběnku Clam-Martinicovou na Smečně a pro blahorodou paní Bezděděckovou v Karlíně; bílá a červená: pro dp. Jana Bártu, faráře v Ječovicích. — Pluvialy: černý a slavnostní: pro důst. farní úřad ve Zbirově; fialový: pro J. Milost nejdůst. pana biskupa dra Jos. Doubravu v Hradci Králové, a bílý: pro dp. Fr. Pospíšila, faráře v Nov. Hrádku. — Mitra: pro nejdůst. pana Fr. Marata, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze. — Pontifikální rukavičky a fialové koláry: pro vys. dp. dra Karla Schustra, metropol. kanovníka na Hradčanech. — Vela: pro důst. farní úřad v Nelahozevsi a pro dp. Fr. Daďourka, faráře v Minicích. — Štoly: pro vp. Jos. Neumanna, katechetu v Trutnově, pro blahorodou slečnu Bedřišku Haklovou v Opočně, pro blahorodou pí. Rosu Hobzkovou, choť c. k. gymn. profesora v Č. Budějovicích a pro J. Milost nejdůst. pana dra Jos. Doubravu, biskupa v Hradci Králové. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad ve Veltrusích a Nelahozevsi. — Antipendia: pro blahorodou paní Františku Prokopovou v Horce a pro blahorodou slečnu Vorlovou na Král. Vinohradech. — Závoj na monstranci do Božího hrobu: pro důst. farní úřad v Kojeticích. — Záclonky do tabernaklu: pro dp. Karla Svobodu, faráře v Týrsku. — Korouhve: pro dp. Fr. Hrbka, faráře v Dlouhých Mostech a pro blahorodou paní Antonii Flamichovou na Žižkově. — Birety: pro vys. dp. dra Jos. z Lanyi, pap. protonotáře a domácího preláta v Konopišti, a pro dp. J. Uzla, faráře v Hostouni. — Komže červené a tmavomodré pro ministranty: pro dp. Jos. Soukupa, faráře v Drouzdově. — Příkrov: pro blahorodého pana Ant. Kubra v Krpech. — Koberec oltářní: pro důst. farní úřad na Zbirově.

Prádlo kostelní. Dvě plachty oltářní: pro vysokorodou pí. hraběnku Khuenovou v Nustaru ve Slavonii; alba: pro vysokorodou paní hraběnku Gatterburgovou v Praze; 2 alby, rocheta, korporalia a j.: pro dp. Jos. Svobodu, faráře v Drůzdově; 21 tobalií s krajkami: pro vys. dp. Jos. Šestáka, kanovníka v Diakovaru v Chorvátsku; purifikatoria a ručníčky: pro důst. farní úřad v Mníšku; 12 ručníčků: pro dp. V. Hedvíka, faráře v Chržíně; 18 purifikatorií a 6 korporalií: pro dp. Tomáše Pekaře, faráře v Kobylí; 2 rochety: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě; 5 plachet oltářních, 6 purifikatorií a povlak na pult: pro dp. Frant. Daďourka, faráře v Minicích.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. *Předplatné,* které činí poštovní poukázkou na celý rok *4 K 40 h,* přijímá *redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech* (na faře), kam i *reklamace* se zasýlají.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

AKADEMIE KŘESŤANSKÉ V PRAZE.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 7. a 8. V Praze, dne 15. srpna 1904. Ročník XXX.

OBSAH. Hora Osek, hrad Kazin a mohyla Kazina. — Kostel ve Svratce a kaple v Karlštejně u Hlinska. — Starokřesťanská pohřebiště »velké oasy« v poušti libycké. (Pokračování.) — Výstava titulních listů, pořádaná Umělecko-průmyslovým museem Obchodní a živnostenské komory. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc červen a červenec.

Hora Osek, hrad Kazin a mohyla Kazina.

Napsal *Frant. Vacek.*

V Časopise Českého musea LXXVI (r. 1902) na str. 284—293 uveřejněn jest článek Ferd. Tadry »O poloze Kosmova vrchu a hradu Oseka a některých jiných zaniklých osad na Zbraslavsku.« Autor přednáší a odůvodňuje v něm své mínění, že hora Osek, připomínaná v letopise Kosmově, jest nynější Merštein, vrch nad Všenory. K tomu, aby pokládal Merštein za starodávný Osek, naveden byl jednak listinnou zmínkou o hoře Oseči u Všenor z r. 1324, jednak výkladem písemných zpráv ze 14. století, jimiž určovány jsou hranice mezi lesy resp. pozemky bývalého kláštera Zbraslavského a některých jiných vrchností Ježto výklad takový jest dosti obtížný, zvláště příčinou názvů místních, které již zanikly, a tu i tam zůstavuje místo pochybnostem, autor sám v řečeném pojednání vybízí znalce krajiny Zbraslavské, aby povšimli si starého popisu hranic a podle lepších vědomostí svých přičinili k rektifikaci prvního jeho výkladu. Tím slovem byli jsme povzbuzeni k sepsání přítomné stati, kterou teprv nyní uveřejňujeme, kdy vydány jsou listiny kláštera Zbraslavského v plném znění.[1])

Ve výkladě Tadrově, pokud se tkne bývalých pozemkových hranic, čtyři kusy nemohou nás uspokojiti: 1. že autor přijímá, ovšem pro dobu 14. století, existenci veřejné cesty z místa nynějších Račan (u Davle) do Mníšku; 2. že pokládá za možné, aby královská silnice byla vedla po břehu Práslavského potoka od Všenor k Řítce; 3. že přisuzuje pozemky po levém břehu dolního toku potoka Bojanovického až k ústí jeho do Vltavy klášteru Zbraslavskému; 4. že strouhu Bukovnici klade k Jilovišti, ač výslovně dí se v listině, že strouha ta dělí horu Pinkousy (u Klínce) od pozemků Trnovských, náležitých ke klášteru Břevnovskému.

[1]) Tadra, Listy kláštera Zbraslavského. Historický archiv České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Číslo 23. V Praze, 1903.

Ať staneme nejprv u posledního kusu, při určování hranic lesa, jenž darován byl klášteru Zbraslavskému asi r. 1304, nesmí puštěna býti se zřetele rozloha statku Trnovského, protože pozemky toho statku, náležitého klášteru Břevnovskému, mezovaly aspoň na dvou stranách, totiž na severu a západě, s lesem prv královským, potom Zbraslavským. Listina asi z r. 1310 popisuje hranici lesa Zbraslavského proti statku Trnovskému takto: »Primo itaque silva predicta a rivulo, qui vocatur Bucownicze, incipit et ad lapidem, qui dicitur Writi kamen, se extendit.«[1]) Listina z r. 1357 zpravuje nás určitěji: »Prima meta incipit in media valle, in qua est rivulus, qui vocatur Bucownicze, ab ipso rivulo per semitam, que transit de villa Gylowicz,... a qua (t. j. semita) descendendo eadem vallis dividit montem Pynkus et agros dominorum Brewnov, ad villam Tyrnowa pertinentes.«[2]) Ježto hora Pinkousy (posud totiž sluje tak vrch její u Klínce) přiléhá ke strouze Trnovské, to jest potůčku tekoucímu s Vršků nad Klíncem a vpadajícímu do potoka Bojanovického (s levého břehu) nad Lužským mlýnem, nemůže slovy: »důl, kterým teče Bukovnice« nic jiného rozuměno býti než údolí strouhy Trnovské. Strouha ta byla hranicí mezi pozemky Klíneckými na jihu a jihozápadě a pozemky Trnovskými na severu a jihovýchodě. Les Zbraslavský počínal se u vrchoviště Bukovnice, kam dobíhala stezka (a dobíhá nyní cesta) od Jiloviště, i byla východní hranice jeho podle stezky od Bukovnice přímo k Jilovišti, až k tomu místu, kde v údolí přechází se přes strouhu Jilovištskou.

Severní hranice statku Trnovského, zároveň pak další hranice lesa Zbraslavského naznačena jest slovy listiny z r. 1324: »usque ad fluvium parvum, qui vocatur Trzemesnycze, usque ad locum illum, ubi idem fluvius fluit in Woltaviam.«[3]) Listina z r. 1356 praví vyslovněji: »omnes montes et rubeta, quos sepedictus rivulus (Trsemesnicz) usque ad flumen Vultaviam descendendo a sinistris concludit vel circumfluit, totum pertinet ad sepedictum monasterium (Zbraslavskému) pleno iure.«[4]) Pokud po levém břehu potůčka Třemošnice až k ústí jeho do Vltavy zdvihaly se hory a místa porostlá křovím, potud prostíral se les Zbraslavský. Rovná země nahoře nenáležela k lesu. Podobně pozemky po pravém břehu potůčka Třemošnice nebyly majetkem kláštera Zbraslavského.

Podle mínění Tadrova Třemešnice jest nynější potok Bojanovický. Kdyby tomu tak bylo, veliký díl statku Trnovského musil by počítán býti za majetek Zbraslavský; neboť dí se v listině z r. 1324, že hranice lesa Zbraslavského pokračovala od místa, kde potůček Třemešnice vpadá do Vltavy, až ke Vrytému kamenu. »Item tercia meta est ab illo loco, ubi est iam dictus concursus aquarum (ubi fluvius Trzemesnycze fluit in Woltaviam), usque ad lapidem, qui vocatur Writi kamen.«[5]) Poloha mezníku, jenž slul Vrytý kámen, naznačena jest v listině z r. 1357: »jdouc přímo vzhůru vsí Jilovištěm až ke Vrytému kamenu« (per directum ascendendo per eandem villam usque ad lapidem, qui dicitur Rythi kamen[6]). Ježto vzestup starou vsí Jilovištěm směřuje k severovýchodu, po kraji lesa pod Kopaninou čili na rozhraní mezi lesem a polnostmi Jilovištskými, k rokli nad Vltavou: v těch místech, trvám, nad roklí, hledati dlužno mezník »Vrytý kámen«. Poloha jeho, buďsi kdekoli u Jiloviště, ukazuje, že potůček Třemešnice, přítok Vltavský, byl mezi statkem Trnovským a vsí Jilovištěm. Jest pak to, jak okolnost později uvedená ještě lépe dosvědčí, nynější strouha Jilovištská, tekoucí od myslivny Jilovištské a vpadající do Vltavy proti Skochovicům.

[1]) Listy kláštera Zbraslavského, str. 11. — [2]) Tamže, str. 97. — [3]) Tamže, str. 25. — [4]) Tamže, str. 85. — [5]) Tamže, str. 25. — [6]) Tamže, str. 97.

V zakládací listině Břevnovské, jejíž úprava pochází teprve ze 13. století, popisují se hranice statku Trnovského takto: »Scochowicz... cum flumine Wltawa et ex altera parte fluminis eiusdem a Bu..wnyce usque Cresmna et usque viam, que dicitur Slapcyce.« Částky písmen na porušeném místě listiny, kdež přichází slovo »Bu..wnyce«, mohou dobře pokládány býti za zbytek slabiky »co«.[1]) Tak četli bychom celé jméno: Bukovnice. Připustíme-li ještě, že slovo listiny: »Cresmna« napsáno jest s přesmykem dvou sousedních písmen místo správného »Cremsna«, t. j. Čremšná, Třemešná, shledáme popis hranic statku Trnovského ze 13. století ne jinakým, než jeví se v listinách ze 14. století: »od Bukovnice ke Třemešné a (od břehu Vltavy) až k cestě Slapčici.«[2]) Konjektury naše ve příčině jmen »Bu..wnyce« (Bucownyce) a »Cresmna« (Cremsna) jsou aspoň pravdě velmi podobné, a kdyby přijaty byly, sloužily by jednak k docelení, jednak k emendaci zakládací listiny Břevnovské.

Ve 14. století hranice statku Trnovského byly tak známy, že na označení jich stačilo říci: Od Bukovnice ke Vrytému kamenu.[3]) Po zevrubnějším výměru slovním les Zbraslavský, s Trnovou mezující, pokračoval od Vrytého kamene ke břehu řeky Vltavy, k ústí potůčka Třemešnice (nynější strouhy Jilovištské), po levém břehu Třemošnice (proti vodě) až k místu, kde přechází se přes strouhu na přímé cestě z Jiloviště do Trnové; potom na pravém břehu potůčka do vrchu po východní straně stezky, směřující k vrchovišti potůčka Bukovnice (nynější strouhy Trnovské), záhybem nynější silnice, vedoucí od myslivny Jilovištské k Trnové, a pak polní cestou k vrchovišti potůčka Bukovnice. Staré zprávy o tom potvrzovány jsou konečně »živým« svědectvím, totiž posavadní hranicí pozemků Trnovských v territorii spojených obcí Jiloviště a Trnové. Svědectví to má zvláštní váhu, neboť týká se statků, jež, pokud víme, nikdy nebyly v rukou jedné vrchnosti.

Od Bukovnice na západ les Zbraslavský dobíhal k polím Klíneckým a Žehouškovickým, k silnici, a k jiné cestě, která ze silnice vedla do Žehouškovic. Díť listina asi z r. 1310: »Item eadem silva se extendit ad campos in Clincz pertinentes et ad campos in Sehuschowicz et abinde ad stratam publicam, abinde vero silva dicta extenditur ad viam aliam, que de strata publica ducit in Sehuschowicz, et iterum redeundo.«[4]) K dobrému srozumění věci potřeba se ukazuje, aby zjištěna byla poloha vsi Žehouškovic. Podle znění listin ves ta byla východištěm veřejné cesty, vedoucí do Všenor, tudíž tak zvané cesty Všenorské (»via publica, que vocatur Schennorscha«; »via, que Schenorska dicitur, de Sehussowicz videlicet in Schenor ducens«). Na straně ke Všenorům cesta Všenorská činila hranici mezi lesem Zbraslavským a lesem královským, na straně k Žehouškovicům procházela polmi Žehouškovickými. Tomu svědčí popis z r. 1324: »Prima meta est via publica, que vocatur Schennorscha, usque ad campos in Zkuzhowycz.«[5]) Cesta Všenorská nebyla podle potoka, neboť s ní sestupovalo se do dolu, jenž slul Lípový nebo Křížový důl: »usque ad viam, que vocatur Schemorscha, per campos directe transeundo per eandem viam in vallem, que vocatur Lippen aut

[1]) Viz faksimile listiny u Dobnera, Annales Boh., IV., str. 374.

[2]) Přece však byl v tom rozdíl, řeklo-li se »od Bukovnice ke Třemešné« nebo od »Bukovnice ke Třemešnici«, protože podle znění listiny z r. 1357 potok Bojanovický slul Třemešnou. Podobnost jmen »Třemešná« a »Třemešnice« byla asi příčinou, že klášter Břevnovský domáhal se práva vlastnického k porostlinám na hoře Pinkousech mezi Třemešnou a Bukovnicí. Listy kláštera Zbraslavského, str. 96 nn.

[3]) Listy kláštera Zbraslavského, str. 11, 17. — [4]) Tamže, str. 11. — [5]) Tamže, str. 25.

Crysowidol, declinando.«[1]) Jak se pravdě velice podobá, »Lippen dol« jest rokle, otevřená k Práslavskému potoku z lesa Jilovištského, na jihovýchodě od Nového dvora pod Černolici, tam, kde posud říká se »v Lípovém mýtě«. Než i kdyby jinak bylo, okolnost, že v cestách po mírném svahu Brd od Všenor na jih není na vybranou, usnadňuje rozhodnutí. Cesta Všenorská nemůže býti než nynější silnice ze Všenor do Řítky. V úsudku tom ještě zvlášť utvrzuje nás listinná zpráva asi z r. 1310, vedle níž cesta Všenorská ve svém pokračování za Žehouškovici vpadala do silnice: »silva dicta extenditur ad viam aliam, que de strata publica ducit in Sehuschowicz.«[2]) To doslova hodí se na nynější silnici z Řítky k aerární silnici k Mníšku.

Ves Žehouškovice byla tudíž na dráze nynější silnice Řítecké, jež počíná se u aerární silnice mezi Mníškem a Veselkou a dobíhá do Všenor. Dosti možná, že »Žehouškovice« jest jen starší název Řítky.[3])

Tadra klade Žehouškovice na sever od Lišnice, »poblíž míst, kde nyní vede silnice z Jiloviště do Řítky.« Podle výkladu jeho veřejná cesta ze Všenor do Žehouškovic (cesta Všenorská) byla podle potoka Práslavského. Za silnici, o níž praví se v listině asi z r. 1310, že z ní vede cesta do Žehouškovic, pokládá cestu mezi Klíncem a Žehouškovici, to jest částku domnělé silnice z místa nynějších Račan (u Davle) do Mníšku. Přijímaje pak cestu Všenorskou za silnici od Prahy k Mníšku, dává jí jméno »královské silnice«. Tím vchází ve spor se zprávami listinnými i s faktickými poměry terrainu. Cesta Všenorská vedla po svahu návrší (viz svrchu). Listiny ze 14. století zovou ji cestou »veřejnou« na rozdíl od cest soukromých, ale též na rozdíl od královské silnice. »Item eadem silva se extendit... ad stratam publicam regalem, abinde vero silva dicta extenditur ad viam aliam, que de strata publica ducit in Suchowicz.«[4]) Na břehu Práslavského potoka mohla býti jen bídná cesta vozová s mnohými překážkami, jako jest až posavad. Z nynějších Račan nebo jejich okolí není pro příkrost návrší ani vozová cesta do údolí Bojanovického potoka proti Klínci. Vše to těžko shodlo by se s polohou vsi (Žehouškovic) uprostřed mezi Lišnicí a jižním krajem nynějšího lesa Jilovištského.

Jižní hranice lesa Zbraslavského, když vyjdeme od dvora Řítecké po silnici ke Všenorům, počínala se za polnostmi Žehouškovickými, od cesty Všenorské sestupovala k Práslavskému potoku, odtamtud směřovala ke královské silnici, přešedši ji, pokračovala podle polností Klíneckých, a přestala u vrchoviště potůčka Bukovnice. Jsou-li v popise asi z r. 1310 a podobně z r. 1317 vedle sebe jmenovány polnosti Žehouškovické a Klínecké, možno tomu rozuměti buď doslova, ježto tenkráte nebylo ještě vsi Lišnice, a pozemky Žehouškovické mohly mezovati s polnostmi Klíneckými, anebo tak, že skladatel listiny sdružil při cirkumskripci polnosti s polnostmi, jako sdružil potom cestu s cestou.

Jižní a východní hranice lesa Zbraslavského popsány jsou pospolu r. 1324: »Secunda meta est a iam dictis campis in Zkuzhowycz usque ad fluvium parvum, qui vocatur Trzemesnycze, usque ad locum illum, ubi idem fluvius fluit in Woltaviam. In hac meta iacet mons, qui vocatur Rozhoryzow, qui eciam ad Aulam regiam

[1]) Listy kláštera Zbraslavského, str. 12. — [2]) Tamže, str. 11.

[3]) Při Řítce rozeznávati dlužno dva různé díly. Dvůr opodál vsi jest starodávného původu a podle našeho mínění byl jádrem vsi Žehouškovic. Nynější ves Řítka, od dvora dosti vzdálená, nazývala se na sklonku 14. století Lhotou. Byla trvám tenkráte nově založena.

[4]) Listy kláštera Zbraslavského, str. 17.

pertinet omni iure.«[1]) Poznámka o hoře Rozhořízově přičiněna jest, tuším, proto, že byl spor o její vlastnictví mezi klášterem a královskou lesní správou. Poloha hory té není nám povědoma.

Jižní hranice lesa Zbraslavského vydána byla časem dosti velikým změnám. Když přibyl klášteru sousední statek Klínecký z darování královny Elišky r. 1319, mnichové propůjčili osadníkům vzrůstající vsi Klínce pozemky nejen na nynějším Mnichově (u Trnové), ale i za silnicí při kraji lesa nyní Jilovištského. Podobně ve vsi Lišnici, nově založené r. 1345, měl klášter úroční hospodáře a přidal jim půdu z kraje Zbraslavského lesa (nyní Jilovištského). Tak jižní hranice toho lesa ustupovala znenáhla k severu. Jak se podobá, starý okraj lesa Zbraslavského proti Klínci znamenán jest posud cestou, vycházející z Trnové na jihozápad a od kříže nad vrchovištěm strouhy Trnovské, vinoucí se polmi téměř až k samé Lišnici.

Příležitost k řeči o královské silnici, jež procházela polmi mezi Klínecem a Žehouškovici, naskytne se maličko později při šetření severní hranice lesa Zbraslavského.

Západní hranice, jak již pověděno, připadala k cestě Všenorské. »Prima meta est via publica, que vocatur Schennorscha usque ad campos in Zkuzhowycz. In hac meta situs est mons dictus Ossecz ad monasterium Aule regie pertinens omni iure.«[2]) V té straně však lesníci královští přivlastňovali ke koruně částku lesa, svahující od cesty Všenorské ke Křížovému dolu. Komise zřízená k vyměření lesa klášterního se strany jedné a lesů náležitých ke vsi Jegerdorfu (a vsi Lišnici, kdež asi podobně byla příčina ke sporu o hranice) se strany druhé rozhodla na neprospěch kláštera a připočetla řečenou částku lesa aneb snad již orné půdy pod vsí Jegerdorfem ke království r. 1350. Dobře-li soudíme, běželo právě o některý díl hory Oseče, který již r. 1324 byl sporným objektem stran. Však potom r. 1356 uznána byla zase cesta Všenorská za hranici mezi královstvím a klášterem: »In altera autem via, que Schenorska dicitur, de Sehussowicz videlicet in Schenor ducens, meta eadem terminatur.«[3])

Komise z r. 1350 popsala též severní hranici lesa Zbraslavského: »a quodam flumine parvo, quod vocatur Trzemenicze ascendendo per viam antiquam de Gablona versus villam Jegersdorf«,[4]) to jest od potůčka Třemešnice (strouhy Jilovištské) jdouc starou cestou z Jablonné proti vsi Jegerdorfu. Tím míněna jest nynější silnice z Jiloviště do Všenor. Ježto silnice ta na větším díle směřuje proti vsi Černolicům, ukazuje se za věc pravdě velmi podobnou, že Jegerdorf, v listině dotčený, a nynější Černolice, ve starší době zvané Černidlice, jsou ves jedna a táž. Tadra pokládá Jegerdorf za ves zaniklou a hledá městiště její na severovýchodě od Lišnice, tudíž u Klínce. Než jak bylo by lze rozuměti tomu, co praví listina asi z roku 1310, naznačujíc stručně hranice celého lesa Zbraslavského proti království: »silva versus Jegerdorf et Glyncz sita«?[5]) Jegerdorf a Klínec byly osady na krajních (opačných) stranách pozemků, mezujících s lesem Zbraslavským.

Stará cesta směrem k Jegerdorfu rozcházela se u potůčka Třemešnice se silnicí, vedoucí z Jablonné do Mníšku. Máme o tom zprávu z roku 1356: »in rivulo, qui vocatur Trzemesnicz, in eo videlicet loco, ubi via publica ducens de Gablona in Monacum oppidum regale in valle medio per rivulum ipsum transit«. Tenkráte z poručení císaře Karla IV. rovnán byl spor o hranice lesa Zbraslavského, zejména o jeho stranu jižní a západní. Výchoz dál se od potůčka Třemeš-

[1]) Listy kláštera Zbraslavského, str. 25. — [2]) Tamže, str. 25. — [3]) Tamže, str. 85. — [4]) Tamže, str. 64. — [5]) Tamže, str. 11.

nice po silnici k Mníšku. I bylo uznáno, že všechna půda po pravé straně silnice od Třemešnice až k Žehouškovicům (t. j. k polnostem Žehouškovickým) a odtud zase všechna půda po pravé straně cesty Všenorské až k Třemešnici jest majetkem klášterním čili příslušenstvím klášterního lesa. Rozhodčí ještě dodali: »Sicque predicte due vie bona regalia et bona supredicti monasterii dividunt et distinguunt, ita quod omnia, que inter easdem duas vias usque ad predictum rivulum Trsemesnicz descendendo concluditur . . . totum pertinet ad sepedictum monasterium pleno iure.«[1])

Z toho, co řečeno o staré cestě z Jiloviště do Všenor a silnici přes potok Třemešnici do Mníšku, lze dohadovati se polohy místa, jež prameny naše nazývají Jablonnou. Nebylo vzdáleno od Třemešnice, ani tolik ne, kolik ves Jiloviště, která by přece spíše byla jmenována při zmínce o staré cestě do Všenor. Listina z roku 1319 nazývá Jablonnou tvrzí, uvádějíc, že ves Klínec leží mezi tvrzí Jablonnou a vsí Žehouškovici. Určení to děje se podle silnice, a jest opět důkazem, že Jablonná byla blíže k potůčku Třemošnici než Jiloviště, jakkoli difference nemohla býti veliká. Nezbývá tedy než pomysliti na tvrz u Jiloviště na jihozápad od staré vsi. Však ovšem osada uprostřed lesa potřebovala ochrany, ať nic nedíme o tom, že tvrze potřebí bylo pro bezpečnost obchodní cesty. V listě císaře Sigmunda z 1436 praví se: »Jilovišče, ves kláštera Zbraslavského, s nápravníkem«.[2]) Zmínka o nápravníku ukazuje ne-li k tvrzi, aspoň k většímu dvoru v Jilovišti.

Tadra klade tvrz Jablonnou k Račanům u Davle a má důvod k tomu, název kterési tamní polohy: »na Jabloně«. Se situací takovou shoduje se rčení listiny z r. 1319: »villa Glincz inter Gablonam opidum et villam Zehusschowicz sita«;[3]) ale všechny ostatní okolnosti jsou s ní na sporu. To ukázali jsme podle různých příležitostí již svrchu. S míněním o tvrzi Jablonné »na Jabloně« souvisí jaksi snaha váženého badatele podati nový, správnější výklad o poloze hory Oseka. Byla-li Jablonná u Davle, královská silnice z ní směřovala ke Klínci, i dále na západ, kdež spojovala se s královskou silnicí od Prahy, vedoucí po břehu Práslavského potoka. Vedla-li královská silnice po břehu Práslavského potoka, musila přicházejíc od Jiloviště sestupovati ke Všenorům svahem vrchu, nyní tak zvaného Merštejnu. Ježto pak vrch při cestě Všenorské ve 14. století slul Osečí, nynější Merštein jest starodávnou Osečí a starodávnějším Osekem. Jak vidno, Tadra svým výkladem uhýbá jediné historicky zjištěné královské silnici (strata publica regalis) z Jiloviště, lesem Zbraslavským, k nynější Veselce (u Řítky). Proti tomu, že cestu Všenorskou protahuje až do Jiloviště, nic nenamítáme: někteří znalci krajiny ve 14. století činili podobně. Srovnej na př. výrok asi z r. 1310: »via alia, que de strata publica ducit in Sehuschowicz et iterum redeundo«, nebo z r. 1356: »omnia, que inter easdem duas vias usque ad predictum rivulum Trsemesnicz descendendo concluditur«. Avšak mínění, že vrch Merštein aneb hora, jejížto vrch sluje Merštein, jest starobylou Osečí, neobstojí po bedlivém uvážení zpráv o hranicích pozemků klášterních. Merštein není v territorii lesa Zbraslavského, nýbrž za cestou naproti němu.

Osekem nebo Osečí staří Čechové jmenovali svahy hor, kdež lesům byla ubrána půda k orbě, čili paseky, obrácené v pole. O tom svědčí polohy všech posavadních Oseků a Osečí v zemi. Merštejnu sotva by kdo přikládal jméno Oseku, neboť kromě ostrůvka hubených políček na severním okraji jest to hora lesnatá

[1]) Listy kláštera Zbraslavského, str. 85.
[2]) Palacký, Archiv Český. I., str. 504.
[3]) Listy kláštera Zbraslavského, str. 18.

v tvrdé půdě. Vrchol její, nízký kamenný hřbet, kdež by hledati bylo hradiště Kazín, neukazuje ani stopy po příkopě nebo ohradě. Oseč, o které píše se kol roku 1324, že přísluší k lesu Zbraslavskému, jest nejspíše svah Brd nad Práslavským potokem, hora mezi roklemi a silnicí, jež vede od Řítky ke Všenorům, poblíže Nového dvora u Černolic a Lípového mýta v lese Jilovištském. O místě tom lze říci plným právem, že jest »osekem« ve smyslu staročeském. Však ani tam ani v blízkém okolí není paměti po hradě.

Zprávy o hranicích lesa Zbraslavského ve 14. století, když vykládáme je bez zvláštního obmyslu, nic nepřičiňují k poznání toho, kde ve 12. století byla hora Osek nebo hrad Kazin. Má-li poloha míst právě řečených přece býti stanovena, dlužno obrátiti se k jiným pomůckám. Podle našeho přesvědčení lze definitivně odpověděti na otázky: Které hoře ve 12. století říkali Osek, kde byl hrad Kazin, a kde spatřovala se mohyla Kazina. Než potřebí k tomu, vystříhati se předsudku, který pustil již kořeny do půdy archaeologického badání u nás. Kdyby nebylo předsudku, nesnadno bychom chápali, proč neobrací se pozornost těch, kdož píší o hradě Kazině, ke hradišti tak zvanému Hrádku nebo Kazínu na hranicích nynějších obcí Jiloviště a Lipan (u Zbraslavě). Sedláček čině zmínku o Hrádku, připouští sice, že v místech těch mohlo státi nějaké opevnění již v pradávných dobách, ale dokládá, že »nynější způsoba hradiště, zejména val venkovský a zbytky kamenných stavení, jakož i rozdělení na hrad a předhradí skrze prostý příkop svědčí o způsobu, jaký se stal ve 14. století obyčejným.«[1])

Naproti tomu s pravdou jest, že Hrádek na mnoze zachoval podobu hradu z doby předhistorické. O. Piper, nejlepší pyrgolog nynější, přivádí karakteristické znaky starověkých ostrožných hradů tak, jakoby měl na mysli také náš Hrádek. Ovšem rozeznává mezi většími hrady, útočištnými, a menšími hrady, obytnými. Hrádek náležel ke druhé kategorii. Venkovský val jeho na straně, která by nejlépe zdí byla chráněna, ukazuje na původ velmi starožitný. Hrádek nebyl rozdělen prostým příkopem na hrad a předhradí, nýbrž nejlepší částka hradu byla ještě zvlášť uzavřena příkopem a náspem. Podobné dvojí, někde i trojí i čtveré uzavření shledává se u předhistorických hradišť.[2]) Zbytků kamenných stavení na Hrádku jsme nepostřehli; jen korunní částka jeho nad řekou má na povrchu svém, jak se podobá, podvaly bývalých staveb, ukryté pod drnem.

Kamenná stavba na hradě Kazíně nemohla by nám býti s podivením. Vzpomínáme toho, že Kosmas nemluví o hradišti, nýbrž o hradě Kazině (castrum, quod est situm in monte Oseca), který tudíž v době letopiscově ještě trval. I později, ve 13. století, když rozmohl se obyčej stavěti hrady na skaliskách a vrších, mohl hrad Kazin, položený na hoře, vejíti v novou oblibu a opatřen býti kamennou budovou. Buď jak buď, úsudek, že nynější Hrádek pro zbytky kamenných stavení (kterých tam nikde jsme nespatřili) nesmí pokládán býti za hrad staršího původu než ze 14. století, vidí se nám nedůvodným.

Kdo podejde Hrádek po břehu řeky Mže proti vodě a překročí dva blízké potůčky, dospěje po levém břehu druhého z nich do hluboké cesty (pěšiny), kterou vystoupiti lze na hřeben vrchu, svahující strmně k řece. Tam, kde hřeben jest nejužší, zdvihá se násep napříč hřebene (od východu k západu), podobný velikému rovu. Každý z nás pokládal by jej za mohylu. Až ze silnice, vedoucí po

[1]) Hrady a zámky, VI., str. 86.
[2]) Piper, Abriss der Burgenkunde, str. 23 nn.

druhém břehu řeky od Dolních Mokropsů do Černošic, spatříš neobyčejný násep ten asi na konci první čtvrtiny vzestupujícího hřebene horského nad řekou Mží. Před časy, dokud ještě pěšina neprorývala náspu a neubírala mu půdy, dojem z pohledu byl ovšem mohutnější. Ježto kdosi v nedávné době kopal svrchu i po straně, mohli jsme se očitě o tom přesvědčiti, že násep jest ze spečené hlíny. Ohledavše okolí místa, zejména příkop, přerývající hřeben hory hned pod náspem ze strany jižní, a cestu, vzestupující na vrch hory proti Horním Mokropsům, poznali jsme prvotní určení náspu jakožto valu, vzdělaného na ochranu hradu, nynějšího Hrádku. Jím zabraňován byl přístup ke hradu se strany jižní. Podoba i poloha náspu uvádí nám na mysl mohylu Kazinu.

Přirovnejme k tomu zprávy Kosmovy o hradě a mohyle Kazině. Hrad Kazin byl na hoře Oseku. Letopisec určuje polohu jeho: »vedle řeky Mže« (in monte Oseca iuxta flumen Msam). Připomíná také mohylu Kazinu v těch místech: »nad břehem řeky Mže, vedle cesty, kterou chodí se (od Prahy) do Bechyňska po hoře Oseku« (super ripam fluminis Mse iuxta viam, qua itur in partes provinciae Bechin per montem, qui dicitur Osseca). To shoduje se úplně s polohou Hrádku a náspu. Nikdo asi nebude tvrditi, že násep svrchu popsaný jest středověký srub. Jeho vzdálenost od hradu, tvar a složení, jakož i primitivně krytá cesta k němu nakazují hledati vznik jeho v době starší. Spíše jest za to míti, že v 11. a 12. století lidé z okolí nerozuměli již prvotnímu určení náspu a pokládali jej za mohylu. Sousední hrad Kazín zavdal jim podnět k tomu, aby v domnělém rovu spatřovali mohylu Kazinu. Kosmas uvěřil pověsti a napsal v letopise: »Podnes spatřuje se mohyla Kazina, od obyvatelů země na památku panovnice jejich velmi vysoko nad břehem řeky Mže sdělaná.«

Zbývá ještě vyšetřiti smysl Kosmova rčení: »mons Oseca« aneb, ať jinak díme, vyhledati v jakých mezích nebo rozměrech představoval si letopisec horu Osek. Jisto jest, že Osek nebyl Kosmovi »vrchem« (vrchy nazývá on »colles, monticuli, rupes«), ale prostrannější výšinou po pravém břehu řeky Mže, a to hned u řeky se zdvihající. O šířce nebo délce výšiny souditi lze z cesty, o níž letopisec praví, že vedla po hoře Oseku (od Prahy) do jižních Čech. Kdo zná krajinu za Zbraslaví, přisvědčí nám, že není možná, aby vozová cesta vedla kde blíže řeky Mže než teprve přes Lhotky. Tam dobíhá cesta od Lipan, jež potom v lese na dvé se rozděluje a oběma rameny (cestami lesními) konečně k Jiloviští směřuje. Tadra má za to, že cesta od Lipan k Jiloviští jest Kosmova »via, qua itur in partes provinciae Bechin per montem, qui dicitur Osseca.« Dále k východu jest silnice od Zbraslavě k Jiloviští. Tu zase Tomek pokládá za částku starobylé cesty od Prahy do jižních Čech. Buď jak buď, praví-li se třebas jen o cestě z Lipan do Jiloviště, že vede po hoře Oseku, nemůže Osekem nic jiného býti míněno než celá výšina mezi řekami Vltavou a Mží nad nynějšími obcemi: Báněmi, Lipencem a Lipany; neboť jest to jedna hora (jejíž vrchol sluje Kopanina), jest to výšina, mající vzhled nerozdílného celku, když díváme se na ni se strany severní, vystupujíce nad Zbraslav, nebo přicházejíce od Radotína k Černošicům. Také dobře chápeme, proč celá výšina nazývána byla Osekem. Její svah k severu od Záběhlic nad Vltavou až ke Lhotkám nade Mží jest posud znatelným »osekem« ve smyslu staročeském. Pozemky vsí Bání a Lipence, jakož i Lhoty, vsi zaniklé, vybrány jsou z bývalého lesa skoro všechny, pozemky vsi Záběhlic aspoň z některého dílu. V 11. a 12. století Osek byla hora ve středních Čechách obecně známá, a podle ní jmenovala se krajina potomního Kamýcka Zá-osečín (ultra montem Osec).

Slova Kosmova o hradě Kazině, že leží »in monte Oseca iuxta flumen Msam«, to jest na hoře Oseku v té straně k řece Mži, vedou nás k nynějšímu Hrádku čili Kazínu. Zdali potůček Žiřina, jmenovaný pospolu s hradem Kazinem jako západní hranice knížectví Slavníkova proti Čechám, jest nynější strouha pod Hrádkem či jiný potok, nelze rozhodnouti. Nám zdálo by se spíše, že Kosmas značе hranice panství, přivádí dva mezní body z opačných stran. Podle toho Žiřina byla třebas dosti vzdálena od hradu Kazina.

Kostel ve Svratce a kaple v Karlštejně u Hlinska.

Sepsal Dr. *K. V. Adámek.*

Kostel sv. Jana Křtitele ve Svratce[1]) stojí na svahu při samém konci města u cesty chlumětínské ve hřbitově nedaleko fary a školy, presbyteří čelí k západu.

Svratecký kostel jest připomínán již ve XIV. věku.[2]) Tehdy byl s kostelem hlineckým, kameničkovským, svatomikulášským a jinými připojen k biskupství litomyšlskému.[3]) Ve věku XV. byla fara tamní jako všechny fary panství rychmburského obsazena utrakvistickými kněžími. Po roce 1620 byl svratecký kostel filiálním do Hlinska,[4]) teprv od r. 1738 jest opět farním.[5])

Kostel ve Svratce nezachoval se v původní výstavnosti. Byl prý třikrát přestavován,[6]) nežli nabyl nynější své podoby. Za starodávna byl hlavní oltář ku straně

[1]) O kostele viz K. Adámka: K dějinám Hlinska a okolí 4, 25, téhož Chrudimsko 7, 69, 73, K. V. Adámka: Sborník okresu hlineckého 70 až 72, 162 sld., téhož Paměti o školách v okresu hlineckém 148, Schaller: Topographie des Königreichs Böhmen, XI. 177, Sommer: Königreich Böhmen, V. 251, K. Chytila: Soupis památek historických a uměleckých politického okresu chrudimského 205—207, K. V. Adámka stať »Kostel ve Svratce« (v Časopisu Společnosti přátel starožitností českých, V. 126), téhož stať »Město Svratka« (v Památkách archaeologických a místopisuých, XX. 56—59), téhož »Zvony v Hlinsku, v Kameničkách, na Ranné a ve Svratce« (v Památkách, XV. 472), Aloise Brychty stať »Bývalé panství Rychmburské« (v Památkách, I. 174), K. Adámka stať »K dějinám Hlinska a okolí (v Památkách, IX. 752).

[2]) Monumenta Vaticana, I. 701: V bulle papeže Klementa VI. z 12. dubna 1351, jíž potvrzuje připojení čtyř dekanátů arcidekanátu hradeckého k biskupství litomyšlskému, uvádí se mezi farními kostely dekanátu mýtského kostely nynějšího okresu hlineckého: Hlyncz (= Hlinsko), Baua (= Rana), Camenicka (= Kameničky) et Swratauia (= Svratka) a filiální kostel u sv. Mikuláše (filiali ad sanctum Nicolaum). Viz I., 702: Hlynsch, Rana, Camenitzka, Swratauia,... ad sanctum Nicolaum.

[3]) Balbin: Miscellanea historica regni Bohemiae, liber V. 36, K. Adámek: K dějinám Hlinska a okolí, str. 7, téhož Chrudimsko 21, 68, 69, 74, Codex iuris bohemici Jirečkův, II. 227, V. 330, Palacký Fr.: Dějiny národa českého, I. č. 2, str. 389, Rojek v Památkách archaeologických, IX. 739 sld., Jos. Štěpánka stať »Archiv města Litomyšle (ve Zprávě gymnasia litomyšlského), Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae, VII. 676, K. V. Adámka: Sborník 71, 162.

[4]) K. V. Adámka: Sborník 167.

[5]) Tamtéž 72, 166, 167. Dle výtahu příjmů faráře hlineckého z 16. října 1673 městečko Svratka dávalo každoročně při sv. Jiří 2 kopy a při sv. Havle 2 kopy, sýrů se scházelo 12, másla bylo 15½ žejdlíků, peněz 5 k. 5 d., ze Svratoucha 9 sýrů, másla 17 žejdlíků, 6 kr. peněz.

[6]) Památky archaeologické a místopisné, I. 174 (kladou starou presbyteř do XII. neb XIII. věku, míní, že k ní dřevěná loď přiléhala, jež pak r. 1788 zbořena byla) a XX. 57 a 58, K. V. Adámka: Sborník okresu hlineckého 71, Kniha pamětní pro chrám Páně farní Svratecký, založená léta Páně 1837, str. 26 a 27: »Vor Zeiten war das hohe Altar gegen Aufgang der Sonne, die Sakristey niedriger hinter dem hohen Altar. Die Kirche hatte auf jeder Seite eine Thür. Das Chor war gegen Westen. Der H. Pfarrer Rothhanzl sagt zwar in seinem Inventar vom J. 1807, die Kirche wäre im J. 1750 erweitert worden, aber die Gedenkmänner Johann Nowotný, Bürger N. 22, geboren 1760, und Johann Strnischtie, Ausgedinger N. 85, geboren im J. 1756, wollen davon nichts wissen. Pfarrer

východní a za ním byla sakristie. Kostel měl na každé straně dvéře a proti straně západní kruchtu. Dle zprávy inventáře z r. 1807 byl kostel v r. 1750 rozšířen, avšak dle zpráv pamětníků bylo ještě r. 1783 oddáváno v nerozšířeném kostele. Dle inventáře z r. 1790 byl prý kostel rozšířen a obnoven v r. 1789, a sice byl k straně západní rozšířen a nynější presbyterium zbudováno a v něm velký oltář k straně západní umístěn, kruchta na klenbě starého presbyteria zřízena, stará sakristie v předsíňku změněna a nový vchod do ní zevně vylámán, její pobočné dvéře zazděny a nová sakristie při presbyteři po straně evangelijní vystavěna. Taktéž zvonice poblíž průčelí nynějšího kostela stojící byla v hořejší své polovině dřevěné v r. 1795 neb 1796 přestavěna, mívala prý dříve pěknější tvar. Stará márnice byla v r. 1817 stržena a hřbitov rozšířen.

Starý kostelík býval malý a mnohem nižší nežli nynější budova kostelní; zachoval se aspoň částečně a tvoří předsíň nynějšího kostela.[1]) Po straně chlumětínské asi přiléhala k němu věžice, jež jest nyní schodištěm kruchty.[2]) Výstavnost staré presbyteře zachovala se celkem v původním stavu, pouze dlažba její zvýšena a pobočné vchod se strany farní zazděn a dvojice románských okének v této zdi nad tímto vchodem přizpůsobena celku novostavby. Klenba jest původní a spočívá na ní nyní kruchta. Pravděpodobno, že dříve přiléhala směrem k farní straně dřevěná loď.

K tomuto starému kostelu byla směrem k nynějšímu presbyteriu později přistavěna loď a opodál kostela vystavěli zvonici v přízemí zděnou, v hořejšku dřevěnou.[3])

Na sklonku XVIII. věku byla stará loď stržena, na jejím místě zbudována[4]) nynější loď a za ní nové presbyterium se sakristií, na klenbu staré presbyteře položena kruchta, do ní okrouhlou věží pobočné zřízeno schodiště, stará sakristie změněna v předsíňku chrámovou a také zvonice, jež nedaleko ní při cestě chlumětínské stojí, nově v hořejší své části přestavěna.

Průčelí předsíňky měří 6·90 *m* (uvnitř 5·40) a jest předsíňka tato široká 4·30 *m* (uvnitř 3·72), nestojí v hlavní podélné ose nynějšího kostela. Od bývalé presbyteře ji dělí zeď 1·10 *m* silná, jež vysahuje při straně vchodu kruchtového 1·53 *m* a při farní straně 0·53 *m* přes průčelní délku předsíňky. Vchod předsíňky jest široký zevně 1·95 *m*, uvnitř 1·75 *m*.

Vchod z předsíňky do nynější velké předsíně (bývalé presbyteře) jest 1·52 *m*

Stiepanek sagt aber in seinem Inventar vom J. 1790, die Kirche wäre erweitert und erneuert, es geschah also beydes zugleich im J. 1789. Der obbenannte Johann Nowotný wurde im J. 1783 in der noch unerweiterten Kirche kopuliert worden. Die Kirche ist gegen Westen erweitert, und zwar das gegenwärtige Presbiterium zugebaut worden. Bei dieser Erweiterung ist das hohe Altar gegen Westen gestellt worden. Das Chor kam über das alte Presbiterium. Die Sakristey dient zur Vorhalle, mit einer von außen angebrachten Thür. Die Seitenthür wurden vermauert, und die Sakristey ist am Presbyterio ad cornum Evangelii angebaut worden... Der halb von Stein halb von Holz bestehende, von der Kirche abgesonderte Thurm, ist an der oberen, von Holz bestehenden Hälfte überbaut worden, soll aber früher eine schönere Form gehabt haben. Der Kirchhof ist vormals, und wie... der H. Pfarrer Kržepinský aufzeichnete, noch einmal erweitert worden. Auf dem Kirchhofe bestand ein Beinhaus, welches zu Zeiten des erwähnten H. Pfarrers wegen Baufälligkeit eingerissen wurde...« Památní kniha panství rychmburského dí, že byl dle zprávy kostelního inventáře tento kostel v r. 1750 rozšířen a v r. 1789 opět opravován.

[1]) Na půdorysu v Chytilově Soupisu památek historických a uměleckých 205 jest silnějším čárkováním naznačena stará presbyteř i okrouhlé schodiště kruchty, zakreslena též obě románská okénka presbyteře této. Vnitřek presbyteře staré viz v Časopisu Společnosti přátel starožitností českých, V., str. 128 a v Chytilově Soupisu, str. 206.

[2]) Viz vyobrazení v Chytilově Soupisu, str. 207.

[3]) Viz vyobrazení v Chytilově Soupisu, str. 207, K. V. Adámka stati »Hlinsko a okolí« v Ottových Východních Čechách.

[4]) K. V. Adámka Sborník 70, 71, Památky, XX. 57 a 58.

široký (na straně presbyterní 1·68 *m*). V průčelí měří presbyteř (uvnitř) 5·04 *m* a tvoří obdélník, v jehož rozích vynikají žebra klenby. Vnitřní rozměry pobočních stran jsou 4·50 *m*. Po pravé straně průčelního nynějšího vchodu jest v průčelní zdi této velké předsíně tabernakl obdélníkového v trojúhelník vybíhajícího tvaru, uzavřený mřížovými železnými dvířky téhož tvaru. Ve zdi nad vchodem bývalo asi taktéž okno, jež pak zazděno a zakryto prknem se soškou P. Marie. Ve zdi pobočni proti faře směřující dosud jsou dvě okna, jež původně byla románského slohu; jsou od sebe oddělena zdivem v šíři 0·53 *m*, na venek i do vnitř se prostor okenní šíří, takže uprostřed zdi 1·40 *m* silné jest vysoký 1·20 *m*, při vnitřní straně zdi 1·80 *m* a tu 0·95 *m* široký. Pod těmito okny jest výklenek, patrně zazděný to někdejší vchod pobočni.

Vchod z předsíně (starého to presbyteria) do lodi jest široký 3·88 *m*, předsíň proti lodi jest 5·90 *m* široká. Nežli vstoupí se do lodi, jest ještě po pravé straně průchodu Boží hrob, v levo podobně veliký prostor. Síla zdí mezi předsíni a touto prostorou jest 0·67 *m*. Výklenky tyto jsou 1·60 *m* široké a 1·52 *m* dlouhé. Průčelí kruchty spočívá na dvou výběžcích zdiva a na dvou osamocených vyzděných pilířích hranolovitých, as 0·80 *m* od pobočních výběžků vzdálených, 0·86 *m* širokých, takže loď nynější jest široká 7·20 *m*. Vnější délka strany předsíně velké (proti faře čelící) jest 4·60 *m*.

Nynější loď má tvar obdélníkový, přiléhá k presbyteři nové, jež má týž tvar a stejnou šířku s lodí. Vnitřní délka lodi a presbyteře nové jest 16·62 *m*, vnitřní délka presbyteře jest 6·60 *m*, celého kostela (od vchodu předsíňky až k zadní zdi presbyteře) jest 29·02 *m*. Vnitřní šířka lodi i presbyteře jest 7·26 *m*, vnější šířka 9 *m*. Vnější délka lodi jest 12·10 *m*, lodi i presbyteře 21·20 *m*.

Po každé straně lodi jsou dvě okna, při presbyteři po jednom okně.

K presbyteři přiléhá sakristie, jejíž průčelí (proti farnímu dvoru čelící) jest 5·85 *m* dlouhé a strana (proti školní straně) 5 *m*, vchod vnější jest 1 *m* široký, vchod do presbyteře 1·92 *m*.

Na kruchtu se vchází ze hřbitova okrouhlým přístavkem staré presbyteře, jehož zdivo jest silné 0·70 *m*, po schodech točitých o poloměru 1·25 *m*.

V presbyteři stojí hlavní oltář sv. Jana Křtitele. Bývala nad ním socha sv. Jana Křt., jež dříve (do r. 1814) byla v kapli na náměstí chována,[1]) avšak r. 1823 byla nahrazena[2]) obrazem Narození sv. Jana Křt. a r. 1840 byl oltář nově upravován.[3]) Od té doby opět byl oltář předělán, jest poněkud rozsáhlý a vysoký k rozměrům presbyteře.

Nedaleko hlavního oltáře jest socha P. Marie Lurdské a na protější straně mezi vchodem sakristijním a kazatelnou obraz P. Marie. Opodál kazatelny stojí oltář s obrazem sv. Anny, Jachyma a Marie a se sochou Jana Nepomuckého, a dále pak oltář se sochou sv. Václava a obrazem P. Marie. Oltáře i kazatelna jsou nově upraveny. Kazatelna ozdobena evangelisty.[4])

---

[1]) K. V. Adámka Sborník 71, Památky, XX. 58.

[2]) Památní kniha města Svratky z r. 1836, list 25., památní kniha farní, str. 25. (Tento obraz Narození sv. Jana Křtitele maloval r. 1823 vysokomýtský malíř Jan Novotný.)

[3]) Památní kniha farní, str. 97. (R. 1840 chrudimský malíř Vojtěch Šlechta obnovoval oltář a malíř Jan Voříšek z Jablonného u Lanškrouna nově vymaloval obraz pro tento hlavní oltář za 145 zl. konv. mince; »štafirování« Šlechtovo stálo 50 zl. k. m.) Památky, I. 174, Sborník okresu hlineckého 71.

[4]) Sborník okresu hlineckého 71, farní památní kniha svratecká 411, 413. R. 1824, nově r. 1888 opatřeny křížové cesty, r. 1887 socha P. Marie Lurdské, r. 1888 obnovovány pobočni oltáře, posléze

Křtitelnice nová jest v presbyteři. Strop presbyteře i lodi jest plochý, pouze předsíň pod kruchtou jest sklenuta. V ní stojí stará železná třínohá křtitelnice bez nápisu a po pravé straně vchodu na kamenném sloupě kamenná kropenka veliká, obtočená vytesaným pásem listovým, v jehož středu jest znak, obsahující v levé části půl orlice, v pravé tři vodorovné pásy. Základna sloupu jest 0·32 *m* dlouhá a 0·26 *m* široká, má širší podstavec hranolovitý a nahoře v komolý jehlan se sbíhající, vysoký 0·13 *m* a nahoře dlouhý 0·24 *m* a široký 0·19 *m*, na něm se súžuje v hranol 0·41 *m* vysoký, v hořejší části osmiboký, 0·19 *m* široký a 0·22 *m* dlouhý (v průřezu). Průměr nádoby půlkulovité jest 0·41 *m*, tloušťka její stěn 0·06 *m*, výška 0·26 *m*.[1])

R. 1815 byla rozšířena kruchta, r. 1832 zhotoveny nové varhany na místo starých, jež byly r. 1787 opraveny. Nad obloukem pod kůrem jest znak Kinských.[2])

Zděný přízemek čtyrhranné zvonice[3]) jest bránou hřbitovní a márnicí. V dřevěném, prkny pobitém prvém poschodí zvonice, jež kryta jest jehlanovitou čtyrbokou střechou, jsou:

1. zvon z roku 1480 s jednořádkovým minuskulovým nápisem: anno + domi + l + cccc + lxxx + fecit + me + magiſter + georgius + de + brunna + Pod slovem prvým jest relief P. Marie, pod letopočtem relief roucha sv. Moniky;[4])

2. zvon[5]) z roku 1561 s nápisem jednořádkovým: TENTO + ZWON + GEST + DIELAN + CHWALE + K WOLANI + SLOWA + BOZIHO + ADAM + W MEZRIC + Pod tím jest letopočet: 1561;

3. zvon s dvouřádkovým nápisem:

Pro slávu Boží a ke cti sv. Jana Křt.
Přelil K. V. Paul v Hradci Kr. L. Páně 1872.

Pod nápisem jest relief sv. Václava.[6])

U okna visí zvonek r. 1806 v Brně ulitý.[7])

---

i hlavní oltář. Kostel byl opravován, pokrýván a j. r. 1822, 1830, 1847, 1862, 1865, 1866, 1872 a j. V roce 1817 byly nově pokryty zvonice a kostelní věžička. Nová věžička (o 1½ sáhu vyšší než dřívější) byla zřízena v r. 1862.

[1]) Památky, I. 174, K. V. Adámka Sborník okresu hlineckého 71, K. Chytila Soupis (Politický okres chrudimský, str. 206 [s vyobrazením]).

[2]) Památky, XX. 58. Varhany r. 1832 zhotovil místní učitel Josef Strniště.

[3]) O zvonech viz Památky archaeologické a místopisné, I. 174, XV. 472, XX. 58, Sborník okresu hlineckého 71, 72, 314, Časopis Společnosti přátel starožitností českých, V. 126, K. Chytila Soupis, str. 207. Zvonice byla r. 1795 neb 1796 přestavěna (dle památní knihy farní z r. 1837, str. 354), r. 1847 nově kryta.

[4]) K. Chytil: Soupis, str. 207 míní, že roucho sv. Veroniky jest drženo dvěma anděli; mám za to (viz též Sborník okresu hlineckého, str. 71.), že zvonař nad rouchem znázornil obličej sv. Veroniky, jež roucho drží.

[5]) Nápisy zvonů udávají svratecká farní kniha památní, str. 28 a 355, taktéž Brychta v Památkách, I. 172 naprosto chybně.

[6]) Dle památní knihy farní, str. 28. měl tento zvon dříve nápis: »Friederikus Schönfelt hat mich gegossen in der Altstadt Prag 1682. Tento zwon gest slyty ke cti chwale swateho Jana Křtitele należegjcy a nakladem chude zadussi městečka Swratky.« I byl (viz tamtéž, str. 403 až 405) tento zvon přelit lijcem Paulem v Hradci Král. a 27. února 1872 posvěcen. Dle Památek, I. 172 měl dřív nápis: »Friedricus Schönfeld hat mich gegosen in der Altstadt Prag 1682. Tento zwon gest slytej k czti a chwale swateho Jana Krztitele należegyczy a nakladem chudyho zadussy miesteczka Swratky. Letha panie 1682.« (Tento poslední letopočet v Chytilově Soupisu 207 změněn omylem tiskovým v 1602.)

[7]) Dle památní knihy farní, str. 28. má nápis: »C. S. T. in Brün 1806.« Zvon »sanktusník« ve věžičce kostelní má dle téže knihy nápis: »Kaspar Ulrich von Klatskosmich 1638«, správněji uvádí se v Památkách, I. 172: »Kaspar Vlrich von Clatz goss mich. 1638.« Není přístupný.

Fara byla ve Svratce obnovena r. 1737 za Štěpána Viléma Kinského, říšského hraběte z Vchynic a Tetova, jenž poukázal konsistoři arcibiskupské, kterak na jeho panství rychmburském a rosickém jsou farní beneficia hlinecké a skutečské tak rozsáhlá, že nemohou duchovní tamní pro velikou vzdálenost mnohých přifařených vesnic náležitě veškeré úkony správy duchovní obstarávati, i že se rozhodl obnoviti fary ve Svratce, Krouně a Včelákově a zříditi kaplana residujícího v Rychmburku. Dle listiny erekční [1]) dané v Praze 24. dubna 1737 a schválené 8. května 1737 měl farář Svratecký z přifařených osad, městečka Svratky a vesnic Herálce a Pusté Rybné praeter accidentias stolae roční dostávati 31 str. 2 věrt. žita desátkového (1 strych po 1 zl. 10 kr.) v ceně 36 zl. 45 kr. tehdejší měny, 31 str. 1 věrt. ovsa (1 str. po 36 kr.) za 18 zl. 54 kr., 83 slepic (po 6 kr.) za 8 zl. 18 kr., 408 vajec slepičích (1 kopu po 15 kr.) za 1 zl. 57 kr., 78 žejdlíků másla (po 8 kr.) za 10 zl. 24 kr., platy z krav 11 zl. 36 kr., za koláče (Kolatschengeld) 1 zl. 23 kr., 83 lib. lenu (po 6 kr.) za 8 zl. 18 kr., 39 sáhů dříví, jež byli povinni poddaní přivésti a udělati (po 30 kr. i s dovozem a prací dělnickou) za 19 zl. 30 kr. Při této faře bylo 33 str. svrateckých záduš-ních polí, jichž užitek stanoven celkem na 16 zl. 30 kr., začež farář musil do záduší platiti 3 zl. ročně, tedy zbýval užitek roční 13 zl. 30 kr., dále bylo 31 strychů luk, z nichž užitek odhadnut na 24 zl. Ex cassa parochorum dostávati měl po 69 zl. ročně, z důchodu vrchnosti panství rychmburského 19 zl. ročně, z vrchnostenských lesů ročně 20 sáhů [2]) dříví (včetně s dovozem a prací ceněno po 30 kr.) za 10 zl., 8 sudů dobrého piva (po 5 zl.) za 40 zl. a cent kaprů za 7 zl. 30 kr., takže summa portionis canonicae byla určena na 300 zl. 5 kr.

(Pokračování.)

Starokřesťanská pohřebiště „velké oasy“ v poušti libycké.

(Z článku Karla Marie Kaufmanna v časopise »Katholik« přeložil *Frant. Stejskal.*)

(Pokračování.)

Dosud málo nám bylo známo o malbách egyptských. Teprvé nálezy ve Fajum poučují nás o symbolice a o cyklu obrazů této země, ač ovšem většina náležela době mladší z V.—VII. století. I v pohřebištích v Alexandrii scházejí díla doby starší asi ze druhé polovice druhého a první polovice třetího století. Zajímavé pohřebiště dle polohy velmi staré odkryto bylo při stavbě dráhy jihozápadně od Alexandrie, ale Wescher a Neroutsos bej marně tam hledali. Chodby nemají žádných obrazů, nižší poschodí jest zazděno, v předsíni jsou tři malby dle Weschera z různých dob, jestiť tu více vrstev omítky. V apsidě jest namalován Kristus s aureolou čtyř-paprskovou na trůně, na obraze je nápis IC XC. V levo od Spasitele ΠΕ⊤PO(C), v pravo ANΔPEAC podává Pánu, u jehož nohou jsou koše s chlebem, dvě ryby na míse.

V levo od tohoto výjevu vidíme svatbu v Káni s AΓIA MAPIA a s ΠAIΔIA =

[1]) Sborník okresu hlineckého 72, 168, 169, Památky, XX. 56, památní farní kniha svratecká z r. 1837, str. 5. a sld.

[2]) Dle téže knihy, str. 12. byly to asi sáhy české a byly pak redukovány na $16^3/_4$ sáhů dolnorakouských. Kromě 8 sudů piva dostával farář z každé várky patoky, když pak patoky byly zakázány, dostával celkem 8 sudů $2^1/_4$ vědra piva.

služebnictvem, alespoň dále v levo jsou obrysy osoby s nápisem IC velice porouchané a proto παιδία služebnictvo tím dá se vysvětliti.*)

Souměrně se svatbou po pravici Krista s 2 apoštoly jest mnoho otlučená scéna ΤΑC ΕΥΛΟΓΙΑC ΤΟΥ ΧΥ ΕCΘΙΟΝΤΕC, Požehnaný chléb Kristův požívající (sv. přijímání). De Rossi**) domnívá se, že obraz jest ze IV. nebo III. století, tomu odporuje aureola, která prý nad to na spodní vrstvě omítky jest malována. V. Schultze, die Katakomben, Lipsko 1882, str. 284, klade obraz ten do V.—VI. století.

Mimo apsidu jsou obrazy postav andělů, proroků, apoštolů, všechny s nápisy.

Tím jest vyčerpáno bohatství pohřebiště alexandrijského, kde by se snad ještě mnohé dalo nalézti. Tím příjemněji překvapeni jsme cyklem maleb v El-Kargeh, který ukazuje blízkou příbuznost s uměním římských katakomb.

Malby v kapli při velké budově.

Mezi kaplemi, jež poměrně řídce uchovaly fresky, jest kaple na předním místě. Kaple jest čtvercová, v rohu jest podlouhlý otvor do hrobu. Dle Bocka jsou dvě okna v zadní stěně a po jednom ve zdích postranních. Čtyři korintské sloupy jsou namalovány na sever, východ, jih a západ, menší tvoří myšlené opory pásů stropních, stěny vzorem kobercovým jsou okrášleny. Půda má sotva 10 m^2 v rozměru. Nejvyšší bod klenutí povolil a proto asi 20 špinavých čar táhne se po kopuli po malbách, z nichž některé jsou tím zkaženy. Výjevy řadí se kruhovitě kolem ovalného pole hrozny zdobeného. Hrozny vyrůstají z četných větviček na silném kmeni vyrůstajícího ze kbelíku. Světlemodří holubi klubají zrna. Ostré rohy dolení (péndentives) kopule končí znakem, jemuž Champollion dal název crux ansata. Základní význam jeho jest vivere, vita, přichází často v koptické i memfitické řeči. Není to náhodou, že egyptská platnost slabiková ☥ od křesťanů krajiny nilské byla přijata. Znamení života bylo již dáno křesťanům ve znamení kříže. Ovšem tím nepravíme, že starý symbol egyptský bez rozvahy byl přijat od křesťanů. Nalézáme toto znamení »klíč nilský« na památkách křesťanských buď osamoceno anebo s crux immissa i s monogramem ☧ po stranách. Tak v této kapli několikráte ve skupině ☥ ☧ ☥. Jistě klíč nilský nepovstal z ☧. Viz o tom Pitra, Spicilegium Solesmense, IV., 517, kde literatura uvedená jest ovšem starší. Různé kombinace monogramu a klíče nilského nalezeny ve hrobech Fajumských ze IV. století.

Komposice v popisu zdá se býti souměrnou a jednotnou. Vnitřní kruh tvoří bohaté skupiny: Mojžíš s israelity (východně), Farao a družina (západně), zakončené na straně severní velkou budovou se stromy po stranách. Vnější kruh počíná na severu Noemem, v pravo odtud v rohu 2 postavy nad 2 kříži. Nad těmito blíží se 7 panen k domu. Ve středu oblouku východního vedle stromu obětován jest Isák a nad tímto překrásná skupina s pastýři. Dále část budovy, prorok Jeremiáš, vedle tohoto Susanna. Jižní část klenutí jest vyplněna 3 výjevy ze života Jonášova. Jihozápadní roh jest velice pokažen, ale lze tu poznati Rebekku s družinou, na západ Isaiáše, 3 mládence v peci ohnivé, Daniele v jámě lvové. V rohu na severozápad plachetní loď a obrazem Adama a Zoe končí se cyklus.

Jednotlivosti, na př. že zobák archy vniká do budovy nad ním malované a j., svědčí o tom, že umělec počal malovati dolejší kruh fresek.

Všímněme si jednotlivých fresek zvláště v kruhu dolením:

1. Noe v arše. Loď má zobák podoby staroegyptské, dvě místnosti vynikající

*) Viz Kraus, G. der chr. K., I., 56.

**) Bull. di arch. cr., 1865, 57.

a primitivní kormidlo. V arše stojí muž Νωε, přehýbající se v předu; holubice mu přináší ratolest palmovou. Druhá postava značně menší vychází ze zadní místnosti. Nad její hlavou čteme KIBωTOC. Postava ta není ženou a nelze mysliti na frygické mince Ἀπάμεια ἡ κιβωτός. Tento obraz Noemův liší se podstatně od obrazů Noema v katakombách římských. Místo bedny na vodě plující jest tu loď. Noe není sám a nemodlí se. O působení umění římského tu není známky. Ovšem v katakombě Thrasonově jest Noe zobrazen s druhou postavou, jde tam však o zemřelého. Ostatně zdá se, že Noe jest tu znázorněn jako kormidelník, jako u obrazu

2. plachetní lodi s 2 osobami. Loď jest štíhlejší a lehčí, má plachty. Uprostřed jest stěžeň s příčnou tyčí. Příď a záď vynikají, nahoře úplně jest otevřena, to jest veliký rozdíl od archy κιβωτός. Na zádi jest kormidelník, pravicí drže kormidlo, levou ukazuje. Druhá osoba dívá se v před. H. Usener, Religionsgeschichtliche Untersuchungen, I. Sintflutsorgen, Bonn 1899, myslí, že jde tu o znázornění plavby na onen svět. I třetí obraz:

3. prvních rodičů v ráji liší se mnoho od ostatních. Αδαμ a Ζωη stojí v zahradě bujné, která v levo má dvéře zavřené. Zdá se, že Adam a Zoe jdou ku dveřím; část hoření jest pokažena. Jde tu o velmi vzácný obraz prvních rodičů před hříchem. Stropní fresko katakomby San Genuaro dei poveri v Neapoli jest rovněž výjimkou, ale i tu jest karakteristikum pádu jejich: jablko, had.

4. Daniel v jámě lvové. Obraz tento jest proveden jako ostatní dosud známé obrazy ze staré doby křesťanské. Silně provedené oddělující stíny snad mají naznačiti jámu Λάκκος. V této stojí Daniel s rukama vzhůru pozdviženýma mezi 2 zvířaty, která by mohla býti psy, beránky nebo lvy. Známe dosud obraz Daniele oděného tunikou v katakombě Domitillině a v San Genuaro dei poveri frygickým oděvem, podobně i zde jest oděn v šat. Tak i na hřebeně z Achmim asi ze století IV.—V. jest Daniel oděn. Jiné četné obrazy Daniele v Římě ukazují mládence bez oděvu.

5. Tři mládenci v peci ohnivé jsou zobrazeny i dle společné představy; tři bíle odění mládenci bez pokrývek na hlavě modlí se v plamenech. KAMINOC nelze více rozeznati. Kresba jest ostatně hrubá a nedokonalá jako ostatní dekorace kopule.

Jako u obrazů pod zemí campagne římské tak i zde v poušti nelze užíti přísného měřítka uměleckého. Tři mládenci měli v Egyptě chrám sobě zasvěcený v Alexandrii. Na látkách tkaných koptických se nenalézají. Na obrazech v katakombách (asi 24) mají čepice frygické. Jako v katakombě Jordanorum tak i na tomto obraze skrčený muž přikládá dříví na oheň.

6. Isaiáš zobrazen jest zvláštně. Prorok sedí bez oděvu s rukama svislýma na jakési židli, nad jeho hlavou čteme IHCAIAC, první písmeno I zničeno jest čarou deštovou. Po obou stranách stojí vždy jeden muž drže pilu v rukou a řezají tělo prorokovo pod prsy ze zadu; oba kati oděni jsou v krátký chiton.

Dosud znám byl jen jeden obraz proroka Isaiáše a to ze skla zlatem provedený (Garucci v Civiltà cattolica, I., str. 692). Na tomto skle proveden jest prorok jako orans, má ruce rozepjaty, píla jest velmi široká a krev teče potoky.

Jen z obrazu P. Marie v katakombě Priscillině známe proroka Isaiáše. I kniha malířská z hory Athos píše jen o výjevu vidění a mučennictví. V umění řeckém jest výjev poslední již promyšlen, prorok jest uvázán ku stromu, Manasses a družina jsou popravě přítomni atd. V katakombě alexandrijské představovalo fresko proroka jako osobu jednotlivou a nad to bylo později zabíleno.

7. Rebekka, jediný doklad z malířství starokřesťanské doby. PEBEKKA jde s dvěma džbány »na váhách« t. j. na tyči přes ramena zavěšenými k budově s dvěma dveřmi, vedle těchto stojí strom. Za ní viděti nárys studně; blíží se k muži, jenž vede 2 velbloudy na uzdě. Rebekka má šat podkasaný, muž přepásanou ozdobenou bílou tuniku. Za velbloudy viděti lze později přimalovaný klíč nilský. Na tkaninách Fajumských není obrazu Rebekky, jméno její častěji se naskytá na nápisech původu egyptského. Viz Or. Marucchi, Röm. Quartalschrift 1896, 380.

8.—10. Jonáš. Loď jest opatřena bohatým výstrojem. V zádi řídí loď kormidelník, v předu muž dává rozkazy. Dva lodníci uchopili proroka, jeho nohy již jsou od země pozdviženy, ryba se blíží. Ryba má nápis KHTOC z doby pozdější. Na hlavě ryby jest starší nápis KHTOC (ne IωNAC). Ostatně jest prorok bez oděvu vyobrazen pod břečťanem, ruku maje pod hlavou jako na ostatních velice četných obrazech. (Pokračování.)

Výstava titulních listů,

pořádaná Umělecko-průmyslovým museem Obchodní a živnostenské komory v Praze od 1. června do 3. července 1904.

Výstava tato snaží se, pokud v těchto rozměrech jest možno, znázorniti vývoj titulního listu knižního od prvních dob tištěné knihy až do času nejnovějšího. Spolu poskytnouti má modernímu tvoření studijní materiál a vzory staré i nové výzdoby titulních listů.

Sál I. První knihtiskaři snažili se napodobiti písmem i úpravou svých knih nákladné knihy psané a tak je nahraditi. Jako v knihách psaných nebylo zvláštních titulních listů a initialy a jiné přízdoby dávaly se ozdobně do textu vmalovati, tak i tiskaři upravovali knihy své, počínali a končili je stejným způsobem a pro initialy vynechávali místo a dávali je do knih miniaturními malíři vmalovati.

Skříň I. Vzorek knihy rukopisné jest prvním listem svým jako ukázka obvyklé prosté úpravy počátku psané knihy vyložen. Kniha rukopisná a podle ní i první knihy tištěné obvykle začínaly: »Počíná se . . . .« latinsky: »Incipit . . .« a končily: »Skonává se . . . .« latinsky »Explicit . . . .«, odtud zove se takový počátek knihy stručně »Incipit« a konec »Explicit«.

V explicit teprve obsaženo jest jméno tiskařovo, město kde a rok kdy kniha tištěna byla. Před incipit předsunul se někdy i obsah nebo rejstřík díla.

Ukázky všech těchto způsobů spatřují se v prvních skříních, mezi nimi Dekretalie papeže Bonifáce VIII. vytištěné r. 1473 Fustem a Schöfferem v Mohuči, dále znamenitá reprodukce první v jazyku francouzském v Paříži roku 1476—77 Pasquierem Bonhommem tištěné knihy »Les Croniques de France« a vzácný originál Misálu pražského vytištěného v Norimberku u Stuchse ex Sulzpach r. 1498. Z let devadesátých patnáctého století jest zde již několik knih se zvláštní titulní stránkou, na níž vytištěn jest v jedné nebo málo řádcích stručný titul knihy. První titulní stránka, ornamenty v dřevořezbě ozdobená, vytištěna byla na kalendáři Benátském z roku 1476, ale ve výstavě schází, neboť nebylo možno získati jí ani v reprodukci.

Skříň II. Za to jest zde hojně knih i jednotlivých v rámcích na vedlejší stěně vyvěšených titulních listů z konce XV. a z počátku XVI. stol. s ozdobami nebo velikými initialami. Zvláště vzácné a zajímavé jsou: Štrasburské vydání Terence z r. 1499 z majetku musea království Českého, medicinské spisy Petra de Montagnana z r. 1500 a Tomáše de Garbo z r. 1514, vzácná pařížská polyglotta Žaltáře z r. 1508, tyty vesměs z knihovny hraběte Ervína z Nostitz-Rienecku, vzácné Psalterium tištěné Melchiorem Lotterem roku 1499 v Lipsku z majetku c. k. veřejné a universitní knihovny, Lyonský tisk z r. 1519 medicinského spisu Jana Mesue z knihovny Strahovské, Pražský missál z r. 1507 a Žaltář na pergameně, oba tisky Lotterovy v Lipsku a j.

Skříň III. Jako v oddělení prvním vývoj titulního listu cizího, znázorněn jest vývoj titulního listu českého v tomto oddělení tisků českých, sestavených ve skupinu od století XV. do poloviny století XVII.

K oddělení tomuto přispěli půjčkou zvláště knihovna musea král. Českého, veřejná a universitní knihovna a knihovna strahovská.

Vyložené tu nejstarší tisky: bible pražská a Martimiani (obě z roku 1488) nemají ještě listu titulního; aby znázorněn byl počátek (incipit) a

konec (explicit), otevřena jest v bibli stránka první a v Martimianim stránka poslední.

První velký obraz v dřevořezbě spatřuje se na českém překladě spisu Petrarcova o štěstí a neštěstí z r. 1500, jímž zobrazeno jest kolo osudu, kdežto Kniha žalmů, Mikulášem bakalářem r. 1508 v Plzni vytištěná, má na titulním listě pouze svůj obšírný obsah tištěný.

Z ostatních vedle vyložených českých titulních listů nejzajímavější jsou: Spis o spravedlnosti (Mladá Boleslav 1522), Nový zákon (Plzeň 1527), jiný vzácný exemplář Nového Zákona (Náměšť 1533), Petra Chelčického Kniha výkladů (Praha 1522), dvě bible (Benátská 1506 a Norimberská 1540), Brikcího Práva městská (Litomyšl 1536), Práva manská (Olomouc 1538) a j.

Skříň IV. Na druhé straně skříně vyloženy jsou tituly knih českobratrských, veskrze v krásných exemplářích z knihoven českého musea, universitní a strahovské, chlouba to českého typografického umění a vrchol výzdoby titulních listů. Zde každá kniha stejného zasluhuje povšimnutí. Blahoslavův Nový zákon z roku 1568, Katechismus bratrský, Pašije z roku 1571, Kancionály bratrské z r. 1564, 1581, 1598 a 1615, jednodílná (z roku 1596) a dva díly (čtvrtý z r. 1587 a šestý z roku 1601), šestidílné bible Králické ve výtisku, jenž co do neporušené zachovalosti své jest asi jediný.

Vedle tištěného exempláře Manuálníku Komenského (Amsterodam 1658) leží zde Komenského původní rukopis tohoto Manuálníku, nedávno v Londýně zakoupený. Otevřen jest na titulní list rukou Komenského prostě malovaný a ozdobně psaný. Jest to památka nad jiné zajímavá a přímo dojemná, ukazující, s jakou péčí ji Komenský drobounkým a přece úhledným a zřetelným písmem r. 1623, tudíž ještě ve vlasti, nepochybně v Brandýse nad Orlicí psal.

Skříň V. Obsahuje doplněk titulních listů českých a v Čechách tištěných. Jest tu bible Melantrichova z r. 1570, dva exempláře Tipotiových Symbolů s titulními listy od Jiljí Sadelera, zajímavá knížečka se silhouetami členů kanonie Premonstratů na Strahově z r. 1800 atd. Mimo to jest zde krásný, bohatě v barvách vyzdobený památník z doby kolem roku 1600 Jana Fersiusa z Vratislavi (z knihovny Nostické).

Skříň VI. Druhou stranu téže skříně zaujímají titulní listy německé, mezi nimiž v originálech vystaveny jsou tu titulní listy A. Dürerovy k Velké Pašiji a ku »Vier Bücher menschlicher Proportion«, vzácný exemplář L. Cranachova »Wittemberger Heiligthumsbuch« (1509) z knihovny Nostické, Hortulus animae z r. 1516 z universitní knihovny, Zemské zřízení Bavorské z roku 1516 a soudní řád Dolnorakouský z r. 1540, obě poslední z knihovny strahovské, Merianova Typografie zemí koruny České z r. 1640 a velmi zajímavý titulní list provedený v dřevořezbě hlubené (maniere criblée) ku Pomerium fratris Pelbarti z roku 1502.

Skříň VII. Následuje oddělení tisků vlašských, z nichž pozoruhodny jsou titulní listy architektonických děl Vignolových, Palladiova i Labaccova, titulní list k dílu Aeneáše Vico o mincích caesarů římských (1554) a reprodukce knih o vyšívání a krajkách.

Skříň VIII. Téměř celou druhou stranu této skříně zaujímají titulní listy slavného krajana našeho Václava Hollara, zapůjčené zemskou sbírkou Hollareem. Zvláště půvabné jsou titulní listy ku knihám: Mendoca: Viridarium; Clidamas; Carleton: Philosophia; Clypeus spiritualis a Diodati: Annotations upon the Bible.

Vedle vyloženo jest šest svazečků Elzevirských Republik, mezi nimi též Pavla Stránského Respublica Bojema z r. 1643.

Skříň IX. Další skříň chová tisky Nizozemské, mezi nimiž nejvýše vyspěla officina Krištofa Plantina, který své doby povznesl tisk a výzdobu knihy na stupeň nejvyšší a zaměstnával nejpřednější současné umělce, mezi nimi i Rubense. Z tisků jeho vyloženy jsou titulní listy: nádherné bible z r. 1583 (Universitní knihovna), Imagines partium corporis humani z. r. 1572, Bochius J.: Inauguratio Alberti et Isabellae z r. 1602 (tyto obě z knihovny Nostické), Orteliovo Theatrum orbis terrarum, 1592 a j. Vedle nich Le Roy: Castella Brabantiae, 1667 (Hollareum), Rubensovy Palazzi antichi di Genova (1708), R. V. Cletcher: Verschyde Cyfers (knihovna Nostická), A. Kircherius Latium, 1671 a China, 1677 (knihovna Strahovská). Tu stojí též Londýnské vydání J. Ogilbi: Homer (1660) s hojnými illustracemi Hollarovými (Hollareum).

Skříň X. Druhá strana téže skříně doplňuje oddělení předešlá, obsahujíc mimo jiné Janssonovo Theatrum praecipuarum urbium Hispaniae (1657) s krásně kolorovaným titulním listem, Theatrum des états de Duc de Savoye (Haag, 1700), M. Nonnenmacher: Pragerisches Säulen-Buch (Praha, 1710), Bossi B.: Suite de Vases (Parma, 1764) a. j.

Skříň XI. Obsahuje titulní listy z XVIII. a z prvních let XIX. století. Upozorňujeme tu na skvostné španělské vydání Salustia: La conjuration de Catilina, Madrid, 1772 (Zemské museum), dále na dílo hrabětem Janem Josefem z Valdštejna o továrně na sukna v Hořejším Litvínově v Praze r. 1763 vydané, jehož obrazy dle kreseb V. V. Reinerových a J. J. Ditzlerových ryty jsou A. Birckhartem (z knihovny Nostické), na modlitební knihu Christlicher Seelen-Schatz, celou i s textem do mědi rytou M. Kaukolem v Bonnu 1729, na vedlejší modlitební knihu kolem r. 1770 psanou a kresbami perem vyzdobenou pro Heřmana Hanibala hraběte z Blümengen, biskupa Královéhradeckého, dále na titulní listy vyzdobené

ve vkusu doby empirové, jako: Recueil d' ornements d' architecture de la Manufacture de Joseph Beunat, Paris, 1813 a j.

Skříň XII. Také oddělení následující chová titulní listy z konce stol. XVIII. a z první poloviny stol. XIX. — Povšimnutí zasluhují dámský kalendář Vídeňský z r. 1790, pestré, litografií v barvách a zlatě provedené titulní listy skvostných alb z uměleckých výstav Milánských z roku 1838 a 1855 (z knihovny Zemského musea), Bulverových: Pompeji (Zemské museum) a j., dále drobné, německé a anglické romány a básně z doby romantismu, s titulními listy v ocelorytinách.

Zvláště však poutají prosté a vkusné titulní listy českých knih z doby národního probuzení: Krameryusův Esop z r. 1791, J. Nejedlého Smrt Abelova z r. 1804 a Vojt. Nejedlého Poslední soud z roku 1804, Čechoslav z roku 1821 a 1824 (z knihovny Náprstkovy), Hankovy písně z roku 1831 a Klicperův Almanach z r. 1828.

Skříň XIII. Skříň následující chová titulní listy a výjimkou i dvě obálky Josefa Manesa. Jest to téměř úplná snůška titulních listů knih a časopisů českých i německých, naším nejpůvodnějším a největším umělcem nakreslená. Jsou tu: Rukopis Kralodvorský, Obecné listy (Zemské museum), Bezděkova Biblí svatá, Zprávy soudců o dramatech konkurrujících o cenu F. Fingerhutovu 1860 (knihovna Náprstkova), Von Haus zu Haus, P. Stolle's Jahreszeiten im Schmucke deutscher Poesie, Kobrův Společenský zpěvník český z r. 1863 a obálky ku Slovenským pověstem od Boženy Němcové (poslední tři z knihovny Zemského musea) a k Bellmannovým Erinnerungen. Připojena jest p. M. Jiránkem zapůjčená titulní vigneta k díle o Josefu II. — Od bratra Josefova, Quida Manesa, vyložen jest titulní list k překladu Don Quijota. — Pod tím seřaděno jest šest titulních listů J. Führichových k Památníku návštěvy cís. Františka I. r. 1834 v Čechách, ku Denkblätter für unsere Zeit 1856, k Tomáši Kempenskému a j.

Skříň XIV. V posledním oddělení v prvním sále vystaveny jsou v hořejší řadě další titulní listy původu českého. Kresba Karla Svobody k titulnímu listu Uffo Hornova König Otakar a tato kniha sama, pak od téhož umělce titulní list k Světozoru a ku skvostnému, prof. V. A. Svobodou 1844 uspořádanému vydání Českých národních písní; dále titulní listy Zlaté Prahy od J. Kouly, Českomoravské kroniky od P. Maixnera, Ottova díla Čechy od Adolfa a Karla Liebschera a. j. — Dolejší pak řadu zaujímají v zlatě a barvách malované první stránky rukopisů arabských, lapidárními značkami výrazné titulní listy japanské a j.

Veškerá oddělení ve skříních vystavená doplňují titulní listy vyvěšené na stěnách v rámcích. Těchto asi 200 jednotlivých titulních listů pochodí z přebohaté, mnoho tisíc listů čítající sbírky vnitřní výzdoby knihové, kterou bylo museum již r. 1887 v Paříži, ovšem nesrovnanou a neupravenou, zakoupilo.

Sál II. Titulní listy moderní. Skříň XV. Tvůrcem moderní knihy anglické co do písma i výzdoby její jest William Morris, jenž na základě písma a výzdob starých, jmenovitě španělských a anglických knih provedl v tiskárně své »Kelmscott Press« řadu knih, jichž příkladem a vlivem zušlechtěno typografické umění doby nové v celém vzdělaném světě.

Z jeho tisků, dnes již vzácných a drahých, vyloženy jsou zde titulní listy: Historie dobytí Jerusalema a Beowulfa. — Do jisté míry soudruhem a jedním z nejplodnějších nástupců jeho jest Walter Crane, jehož četné knihy jsou zde na své titulní listy s výzdobou černou i barevnou otevřeny.

Skříň XVI. Morris i Crane mají hojně následníků, kteří se zdarem podnes pokračují cestou těmito mistry zahájenou, a jsou mezi nimi umělci, kteří vždy novými způsoby zušlechťují úpravu knihy a zvláště jejího titulního listu. Svědectvím toho jest malý jen výběr ve skříni této vyložený, v němž zastoupeni jsou umělci: R. Caldecott, Kate Greenaway, W. Nicholson, Paul Woodroffe, Anning Bell, J. Hassal a Cecil Aldin, Charles Robinson, členové umělecké školy Birminghamské, Aubrey Beardsley (tento z majetku dra J. E. Salaby) a j.

Skříň XVII. Obsahuje několik dalších ukázek anglických titulních listů, převahou jen v typografické, s uměleckým vkusem provedené úpravě a vedle nich podobné titulní listy německé, převahou původu vídeňského.

Hořejší řada počíná se titulním listem k albu pohledů na villu Kolovratskou ve Vídni, v akvarelu malovaným Jos. Gerstmayerem r. 1841. Následují titulní listy většinou od umělců hollandských. Z nich vynikají C. Larssonovo Album a téhož Ett Hem (obě zapůjčeny drem J. E. Salabou). Jsou zde též dvě ukázky titulních listů belgických od Edm. van Offel-a a Charl. Doudelet-a.

Dolejší část skříně chová ukázky titulních listů francouzských, provedených s jemným vkusem, většinou v barvách. Jsou tu zastoupeni umělci: Caran d'Ache, Mars, Henri Rivière, Eugène Grasset, Carloz Schwabe, Leon Rudnicki, Bellery des Fontaines (titulní list k Ernest Renanově Prière sur l'Acropole) a j.

Skříň XVIII. Obsahuje veskrz titulní listy německé, jež rázem svým patrně se liší od prací předešlých, přibližujíce se, aspoň co do některých uměleckých skupin, spíše ornamentu anglickému. Z četných zde zastoupených umělců buďtež uvedeni: Jos. Sattler, W. Schneider, Ru-

dolf Bacher, J. M. Olbrich, H. Vogeler-Worpswede, F. Stuck, E. M. Lilien, Heinrich Leffler, Berthold Löffler, Walter Tiemann, Ernst Liebermann, Georg Barlösius atd.

Skříň XIX. Touto počíná řada moderních titulních listů českých. V čele stojí rázovitý a osobitý Mikuláš Aleš, z jehož prací vyloženy tu: Sirotek, Psohlavci, Pantáta Bezoušek, Kalibův zločin a skupina reprodukcí jeho titul-listů. Následuje Frant. Ženíšek (Za praporem sokolským) a pak dva umělci naši, kteří se zvláštním zdarem pěstují výzdobu knihovou: Alf. Mucha a Karel Klusáček. Od Muchy leží zde Ilsée, Chansons d'Aieules, Documents décoratifs, Otčenáš, vigneta nakladatelského spolku Máje a Památník Hořické výstavy; od Klusáčka: Královské pohádky, Sv. Petr, Píseň o činu, Album sv.-Vojtěšské a j.

Skříň XX. Obsahuje titulní listy od J. Šikanedra, Ad. Liebschera, A. Balšánka, V. Černýho, Frant. Bílka, E. Pelanta, Zdeňky Braunerové, V. Preissiga, Karla Špillara, R. Laudy, Jos. Weniga a zde i v následující skříni (skříň XXI.) jest řada typograficky vkusně uspořádaných titulních listů, z nichž zvláště vynikají: Babička od Kašpara, J. Wenigovy Pohádky, J. Kotěra, Práce mé a mých žáků, Matějkovi Exotikové, Scheinerova Růženka a Bobeš, Preissig: Broučci, výstavní katalogy Manesa a Jednoty výtvarných umělců, Volných směrů a j.

Závěrek tvoří několik málo titulních listů polských a ruských. Z polských upozorňujeme na titulní list W. Gersonův ku Klechdy (majetek ruského státního rady prof. Kašpara), z ruských na barevné titulní listy Vasněcovy a Bilibinovy.

V rámcích v tomto druhém sále vyvěšených jsou hlavně ukázky moderních typograficky upravených titulních listů španělských, německých (H. Leffler: Andersen, Die Prinzessin und der Schweinehirt), anglických, francouzských a českých (K. B. Mádl: Vojtěch Hynais; Zlatá Praha) i úpravy ornamentální a barevné. Z těchto zvláště povšimnutí zasluhují Emil Orlik, R. M. Aichler, Fr. Stassen (Tristan und Isolde z majetku Dra J. E. Salaby), Ferdinand Schmutzer a z českých tři titulní listy k Novému Životu (Fr. Bílek a j.) a k A. Boudově: Rostlina v dekorativním umění.

Většina knih a jednotlivých listů, jichž majetníci shora nejsou jmenováni, pochodí z bohaté knihovny a sbírky vnitřní výzdoby knihové Uměleckо-průmyslového musea sama. Mimo jmenované knihovny veřejné a soukromé i jednotlivce přispěli k výstavě knihkupectví Fr. Řivnáčovo, MUDr. Ferd. Pečírka, F. A. Borovský a Jos. Holeček, jimž všem přísluší nejvřelejší dík.

F. A. Borovský.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc červen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich stříbrný: pro vdp. Jana Mirtla, bisk. vikáře a faráře v Stoboříčích; gotický: pro blahorod. p. Václ. Špačka, cís. radu v Praze. — Monstrance a hostiarium: pro dp. Karla Kořila, faráře v Palici. — Pozlacení v ohni: monstrance a ciboria: pro vys. dp. Karla Hodináře, kanovníka a děkana v Plaňanech; ciboria: pro dp. Fr. Šimůnka, faráře ve Vysoké. — Lampy oltářní: pro dp. Fr. Čihaře, faráře v Choceradech a pro dp. Fr. Ptáčka, faráře v Přerově n. L. — Kaditelnice: pro důst. farní úřad v Třeboraticích. — Náčiní ku křtu: pro důst. farní úřad v Račiněvsi a ve Schönwaldě. — Mešní konvičky: pro dp. Karla Kořila, faráře v Palici a pro farní úřad v Schönwaldě. — Kanonické tabulky: pro blahorod. sl. Vorlovou v Praze. — Umývadlo do sakristie: pro dp. Karla Kořila, faráře v Palici.

Rozličné. Křížové cesty: pro dp. Fr. Čihaře, faráře v Choceradech a pro důst. farní úřad ve Stříbrné Skalici. — Malba cherubů a jiných okras na dvířkách tabernaklu: pro vp. Fr. Sobotku, kaplana v Bruku na Moravě. — Missaly: pro důst. farní úřad v Račiněvsi a pro blahorod. p. dra Mat. Kováře, škol. radu v Praze. — Breviář: pro dp. J. Šíra, kaplana ve Slaném. — Pultík: pro důst. farní úřad v Račiněvsi.

Paramenty. Kasule: dvě fialové, bílá a červená: pro důst. farní úřad v Račiněvsi; černá: pro blahorod. paní Vycpálkovou v Plzni; bílá: pro blahorod. p. dra Mat. Kováře, škol. radu v Praze; černá: pro dp. Fr. Čihaře, faráře v Choceradech; bílá s palliovým křížem: pro dp. Pavla Vondráčka, faráře v Hodušíně, a bílá: pro vysokorod. paní hraběnku Czernínovou v Praze. — Pluvialy: červený, bohatě dle nákresu p. architekta Fanty vyšitý: pro J. Milost nejdůst. pana biskupa dra Jos. Doubravu v Král. Hradci; černý: pro sl. patronátní úřad v Liblíně; bílý a červený: pro dp. Jos. Bílka, duch. správce v Obděnicích. — Dalmatiky: pro nejdůst. p. Frá Jos. Hamršmida, inf. převora ryt. řádu Maltézského v Praze. — Štoly: pro blahorod. paní Vycpálkovou v Plzni, pro dp. Fr. Šimůnka, faráře ve Vysoké, pro vdp. Jos. Myšku, děkana v Ml. Vožici. — Pláštíky na ciborium: pro blahorod. p. dra Mat. Kováře, škol. radu v Praze a pro ctih. školské sestry v Sušicích. — Vela: pro ctih. školské sestry v Král. Hradci, pro dp. Jos. Bílka, duch. správce v Obděnicích, pro blahorod. p. dra Mat. Kováře, škol. radu v Praze a pro blahorod. p. Jos. Jiráska, mly-

náře v Toušetíně. — Nebesa s žerďmi: pro dp. Jos. Bílka, duch. správce v Obděnicích. — Antipendia: pro ctih. školské sestry v Král. Hradci a pro blahorod. paní Pechovou na Smíchově. — Bursa k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Račiněvsi. — Stuhy k praporu, s nápisy zlatem vyšitými: pro blahorod. pana Jindřicha Grünfelda, stříbrníka v Praze. — Zlaté třapečky ku klíčku od tabernaklu: pro blahorod. p. Jana Staňka, pasíře v Praze. — Birety: pro důst. farní úřad ve Schwanhüblu; dva hedvábné: pro vdp. H. Doskočila, bisk. tajemníka v Král. Hradci. — Komže pro ministranty: pro důst. farní úřad v Ořechu, pro nejdůst. p. Frà Jos. Hamršmida, inf. převora ryt. řádu maltézského v Praze a pro důst. farní úřad v Třeboraticích.

Prádlo kostelní. Alba, 2 rochety, 9 plachet oltářních, cingulum, 6 korporalií, 6 humerálů a 6 purifikatorií: pro důst. farní úřad v Ořechu; 2 alby a humerály: pro nejdůst. p. Frà Jos Hamršmida, inf. převora ryt. řádu maltézského v Praze; tobalie: pro dp. Ant. Postřihače, duch. správce na Karlově; rocheta: pro dp. Jos. Bílka, duch. správce v Obděnicích; alba, rocheta, humerály, korporály, plachty oltářní a j.: pro blahorod. p. dra Mat. Kováře, škol. radu v Praze; 3 alby, 3 rochety, 12 humerálů, 18 purifikatorií, 12 korporalií, 3 cingula a 5 pokrývek oltářních: pro slav. knížecí patronátní úřad na Křivoklátě; alba: pro dp. Jos. Ptáčka, faráře v Přerově nad Labem.

Zpráva za měsíc červenec.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich: pro důst. farní úřad v Pcherách. — Pozlacení v ohni: ciboria a kalicha: pro dp. Jana Mirtla, bisk. vikáře ve Stobořicích; patenky k zaopatřování nemocných: pro vdp Kajet. Masche, vicerektora piaristské koleje v Praze; kalicha: pro ctih. milosrdné sestry v Loukově na Moravě. — Mešní konvičky: pro vysokorod. paní hraběnku Ledeburovou v Telnici a pro důst. farní úřad v Holišově. — Čtyry tácky k mešním konvičkám: pro sl. zádušní úřad v Praze.

Rozličné. Missaly: pro dp. Jos. Brtníka, faráře v Oseku, pro dp. Jana Koppa, faráře v Křinci a pro dp. Václ. Jonáše, faráře v Slivenci. — Brevíře: pro dp. Fr. Steinmetzra, adjunkta v Praze, pro dp. Fr. Vrtílka, faráře ve Vrbně, pro dp. Jana Koppa, faráře v Křinci, pro dp. Jos. Brennera, faráře v Týnci, pro dp. Fr. Bohuslávka v Hůrkách, pro dp. Ant. Berana, katechetu v Žižkově, pro vp. Jana Houdka, kaplana v Plaňanech, pro dp. Ant. Kepperta, faráře na odpoč. v Tuchlovicích, pro dp. Jana Novotného, faráře v Lidicích, pro dp. Bohum. Jiráčka, katechetu na Král. Vinohradech, pro dp. Ferd. Lenze, faráře v Tuchlovicích, pro dp. Em. Peška, katechetu v Žižkově, pro dp. Václ. Jonáše, faráře v Slivenci a pro dp. Fr. Jirouška, deficienta na Kladně. — Pultík pod missal: pro vys. dp. Frà Jos. Hamršmida, inf. převora ryt. řádu maltézského v Praze.

Paramenty. Celý ornát zelené barvy (kasule, čtyry dalmatiky a pluvial): pro J. Milost nejdůst. pana msgra dra Jos. Doubravu, biskupa v Král. Hradci; celý černý ornát: pro důst. farní úřad v Pcherách. — Kasule: červené: pro blahorod. pí. M. Červenou v Praze a pro ctih. školské sestry v Č. Budějovicích; bílá: pro vdp. Jos. Oppa, kníž. arcib. vikáře na Peruci; tři bílé sváteční: pro nejdůst. metropolitní kapitolu v Praze; červená: pro dp. Ed. Sittlera, faráře v Žižkově; červená s křížem zlatem vyšitým: pro blahorod. paní M. Pazourkovou v Praze; zelená: pro vdp. Jana Kořínka, děkana v Čížkovicích; dvě bílé, fialová a červená: pro důst. farní úřad v Pcherách; bílá sváteční: pro sl. patronátní úřad v Adersbachu a černá: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Pluvialy: bílý: pro vdp. Jos. Oppa, kníž. arcib. vikáře na Peruci a pro vdp. Jana Kořínka, děkana v Čížkovicích. — Stoly: pro sl. ředitelství realných škol v Karlíně, pro dp. Antonína Zikmunda, faráře ve Skalsku, pro blahorod. paní Novotnou v Praze, pro blahorod. paní Rozalii Sladkou v Blatné, pro blahorod. pí. Christovou na Smíchově a pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro dp. Fr. Daďourka, faráře v Minicích a pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Pláštík na ciborium: pro blahorod. sl. Josefinu Královou v Šakvicích na Moravě. — Velum: pro dp. Václ. Veliška, faráře ve Vítěšovicích. — Ozdobu na ostatky sv. Prokopa: pro dp. Ed. Šittlera, faráře na Žižkově. — Antipendia: pro blahorod. paní Angelu Tofollovou na Smíchově, pro blahorod. paní M. Tieftrunkovou v Kaplici a pro blahorod. paní Marii Polánskou v N. Benátkách. — Korouhve: pro dp. Ant. Přibyla, faráře v Novém Hrozenkově na Moravě. — Stuhy ku praporu, s nápisy a znakem zlatem vyšitými: pro Její c. k. Výsost kněžnu Windisch-Graetzovou v Praze. — Zlaté třapečky ku klíčku od tabernaklu: pro dp. Jos. Brtníka, faráře v Oseku. — Váčky fialové na nádobky pro sv. oleje: pro dp. Jos. Brtníka, faráře v Oseku a pro dp. Ant. Zikmunda, faráře ve Skalsku. — Mouzzeta: pro vys. dp. Frà Jos. Hamršmida, inf. převora ryt. řádu maltézského v Praze. — Pláštík na sochu P. Marie: pro důst. farní úřad ve Viticích. — Birety: pro vp. Václ. Ottu, kaplana v Rejšicích, pro dp. Ant. Zikmunda, faráře ve Skalsku, pro důst. farní úřad v Pcherách, pro nejdůst. p. dra Jos. Škrdu, provinciála řádu minoritského v Praze, a pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě. — Komže pro ministranty: pro důst. farní úřad v Pcherách.

Prádlo kostelní. Alba a humerale: pro blahorod. pí. Annu Papežovou v Praze; plachty oltářní: pro důst. farní úřad v Holišově; rocheta: pro vys. důst. p. Jos. Kyselku, kanovníka na Vyšehradě a pro blahorod. pí. Mazancovou na Smíchově; 2 alby, 4 rochety, 3 cingula a 4 korporalia: pro důst. farní úřad v Pcherách; 2 rochety: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. *Předplatné,* které činí poštovní poukázkou na celý rok *4 K 40 h,* přijímá *redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech* (na faře), kam i *reklamace* se zasílají.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

AKADEMIE KŘESŤANSKÉ V PRAZE.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 9. a 10. V Praze, dne 15. října 1904. Ročník XXX.

OBSAH. Exkurse gotické. 16. Arciděkanský kostel sv. Bartoloměje v Plzni. — Několik příspěvků k životopisům umělců zaměstnaných při kostele sv. Víta na hradě Pražském v XV. a XVI. stol. — Kostel ve Svratce a kaple v Karlštejně u Hlinska. (Pokračování.) — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Dobrozdání o obnově farního kostela ve Vrbně. Zpráva za měsíc srpen a září.

Exkurse gotické.

16. Arciděkanský kostel sv. Bartoloměje v Plzni.

Napsal *F. J. Lehner.*

O založení a stavbě kostela sv. Bartoloměje v Plzni nezachovaly se žádné písemné zprávy a jsme odkázáni pouze na svědectví architektury. První a nejstarší zpráva o kostele vyskytuje se v listině z roku 1307, kterou Volfram Zviuilingr, měštěnín plzeňský, závětí odkazuje kostelu sv. Bartoloměje svou sladovnu a sušírnu za městem s podmínkou, aby každého týdne slouženy byly tři mše svaté, první v pondělí na památku všech věrných zemřelých, druhá v úterý na oslavu sv. Jana Evangelisty, třetí v sobotu k uctění blahoslavené Panny Marie.[1]) Z této zprávy jest zjevno, že roku 1307 konala se v kostele sv. Bartoloměje pravidelná bohoslužba od duchovenstva řádně ustanoveného (aliquis pastorum predicte dotis) a osadníci sem přifařeni zakládali již mešní nadace (doti s. Bartolomei). Kostel toho času byl tedy nejen dostavěn, nýbrž též posvěcen a přidělena mu farnost vnitř městských hradeb (infra muros ciuitatis), kdežto u starého kostela Všech Svatých zůstala přifařena obec předměstská (extra muros ciuitatis); proto

[1]) *Emler. Regesta IV., č. 1946, r. 1307, 17 Apr., str. 765:* Nos Wolframus Zwyuillingerus, ciuis Noue Pylzne, not. etc., »quod nos testamentum in remedium nostre anime nostrorumque antecessorum omnium disponentes nostre coniugis cum consensu ceterorumque nostrorum liberorum, braxatorium et siccatorium foris ciuitatem situm doti s. Bartholomei legauimus libera voluntate, hiis condicionibus appositis plenius et expressis, quod singulis septimanis in perpetuum trium missarum officia debeant celebrari, quorum primum secunda feria officiabitur in memoriam omnium fidelium defunctorum, secundum vero tercia feria in honorem sancti Johannis Ewangeliste deuocius peragatur, tercium autem die sabbati celebretur ob reuerenciam Virginis gloriose. Si autem aliquis pastorum predicte dotis nostro filio succedencium premissa renueret obseruare, extunc al, ipso tribus monicionibus prehabitis delegata poterunt sequestrari. Preterea bona prefata collectan: vna cum ciuitate soluere tenebuntur.

nazývá se nový kostel sv. Bartoloměje filiálním mateřského kostela Všech Svatých.[1]) Patronátní právo náleželo králi Českému. Roku 1310 postoupil však Jindřich korutanský, král Český, patronátní právo řádu německému,[2]) který je potom podržel až do roku 1546. Listinou z roku 1325 udílejí se odpustky kajícníkům, kteří kostel sv. Bartoloměje o některých slavnostech navštíví a svátost pokání přijmou.[3])

Budova kostelní značných rozměrů potřebovala častých oprav. Škody způsobené buď živelními pohromami anebo válečnými bouřemi byly vždy napraveny; svědčí o tom odkazy za tím účelem v různých dobách kostelu věnované. Profesor J. Strnad[4]) stopoval tyto odkazy v závětech zachovaných v nejstarší městské knize plzeňské, počínající roku 1339. Odkazy počínají rokem 1377 a odtud je stopoval až po r. 1413; na to jest přestávka až do r. 1432 a odtud se vyskytují zase až do roku 1470. Tak odkazuje 1377 měštěnín Konrad na opravu farního kostela (pro aedificio seu reparationibus ecclesiae parochialis) 40 grošů ročního platu; 1380 Žofie, manželka Schadmirnichtová, 1 kopu; 1386 Václav Pumba 2 kopy; 1387 Tomáš Pabianek 1 kopu; 1395 Klára, manželka Jindřicha z Dvoru, 48 gr. roč. platu; 1396 Anna, pozůstalá po Hermanovi kožešníku, 4 kopy; 1400 Václav, soukeník 5 kop; 1406 Václav Prasátko všechen statek na farní kostel; Jan Motler 10 kop; 1432 Jan Chudoba na dílo domu božího 5 kop; 1435 Jan Miličovec též 5 kop; 1448 paní Kuna z Křimic 5 kop; 1451 Adlička vdova 5 kop; 1459 paní Anna Předborová 10 kop a lom kamenný na Lochotíně Kamenicí zvaný; 1460 Tomáš Aldrlíkovic 4 kopy; 1461 Kateřina Šiškova všechno jmění; 1464 Tóma z Klatov 5 kop.

V této druhé polovici XIV. věku nové oltáře se jmenují a sice 1385 zřídil Sifrid z Ejpovic, z řádu rytířů německých, kaplanství u oltáře sv. Kateřiny, zakoupiv k němu roční plat 8 kop; tento oltář stával v jižní lodi ve východním rohu. Tomáš Pabianek odkazuje roku 1387 kaplanu k oltáři sv. Kříže roční plat 10 kop; oltář

---

[1]) *Emler. Regesta IV., č. 2009, r. 1322, 22 Apr. Lucemburch, str. 786:* Not. etc., »quod ius patronatus ecclesiarum in Nowa Pylzna circa Omnium Sanctorum extra muros ciuitatis, que dicitur esse mater, et infra muros ciuitatis ibidem apud sanctum Bartholomeum, que dicitur esse filia, religioso viro fratri Leoni, generali commendatori supra regnum Boemie ordinis fratrum de domo Theutunica, deuoto nostro dilecto, et ordini suo duximus conferendum, volentes et fauentes sibi et successoribus suis, vt prefatas ecclesias inanntea, quociens uel quando vocauerint, confirmant et conferre possint pro ipsorum libito voluntatis.

[2]) *Emler. Regesta IV., č. 1961, r. 1310, 12 Jan. Pragae, str. 771—772:* Not. etc., »quod nos ob diuine remuneracionis intuitum et specialis dilecciouis fauorem, quem ad ordinem et fratres Cruciferos de domo Thevtunica habemus, jus patronatus ecclesie in Noua Pilzna, quod ad nos et regnum nostrum Boemie pertinet, ipsis fratribus et ordini de domo Thevtunica ex liberalitate regia conferimus et donamus, vt predicti fratres conferendi ipsam ecclesiam, cum uacauerit et quociens, siue presentandi ad eam, quem voluerint, vel per suum fratrem sui ordinis clericum eandem ecclesiam regendi plenam et liberam in perpetuum habeant facultatem. Et cum fauente domino in regem Boemie fuerimus coronati, litteras presentis tenoris renouabimus et eas sigillis nostris maioribus, quibus tunc vti ceperimus, sigillatas ipsis fratribus de domo Thevtunica, dum per eos super hoc fuerimus requisiti, a die coronacionis nostre dabimus infra mensem.

[3]) *Emler. Regesta IV., č. 2147, r. 1325, 26 Mart. Romae, str. 836:* Fr. Jakobus Mothonensis et fr. Stephanus Vernensis episcopi petente Ulrico de Pilcna Prag. dioecesis omnibus venientibus quibusdam festivitatibus ad ecclesiam S. Bartholomaei de Pilcna Prag. dioecesis et vere poenitentibus et confessis indulgentias concedunt. — Dat. Romae in palatiis nostris mensis Martii die XXVI[a], pontif. dom. Johannis papae XXII anno IX[o].

Has indulgentias mag. Ulricus, Prag. eccl. scolasticus et administrator episcopatus Prag., ratas et gratas haben. confirmat. Sigillum administrationis. Dat. Pragae a. d. MCCCXXV[o], II idus Oct. (Strnad: Listář, str. 15.)

[4]) Jedenáctá zpráva c. k. českého státního vyššího realného gymnasia v Plzni za školní rok 1883—84.

stával pod kruchtou v levo od hlavního vchodu. Nové oltáře hojně se zakládají po roce 1430 a uvádí se jich od roku 1431 1500 deset: 1431 oltář sv. Mikuláše ve východním koutě severní lodi; 1435 oltář sv. Panny Barbory zřízený od Reginy, rychtářky plzeňské; 1454 oltář sv. Ondřeje paní Markéty Berbetové; roku 1456 oltář sv. Alžběty; 1460 oltář sv. Michala archanděla; 1463 oltář sv. Petra založený od soukeníků; 1469 oltář sv. Jakuba Většího; 1475 oltář nejsv. Trojice od Jana Víta, soukeníka a Marty, manželky jeho; 1490 oltář sv. Blažeje a 1493 oltář sv. Jana Křtitele od Barbory puškářky.

Z této doby jest též posud zachovaná proslulá socha Panny Marie (z druhé polovice XIV. věku) a kazatelna (z konce první polovice XV. věku).

Roku 1507 město bylo postiženo zhoubným požárem, který zničil větší část domů; tehdy i kostel utrpěl velké škody. Aby zase v předešlý stav mohl býti uveden, král Vladislav postoupil městu svůj komorní plat od kostela sv. Apolináře v Praze na pět let k opravě kostela sv. Bartoloměje listinou danou 21. listopadu roku 1507 v Budíně.

Roku 1515 přistavěny byly šnekovité schody na kruchtu. Nová pohroma stihla kostel roku 1525, kdy blesk udeřil do jižní věže, která černou se nazývala a zničil vršek její. Nelze pochybovati, že padajícími trámy a oharky též kostel byl porouchán a oprava dokonala se roku 1528, jak možno souditi z letopočtu zachovaného na severní straně kostela pod zákrapem hlavní lodi. Vršek věže nebyl více vystavěn.

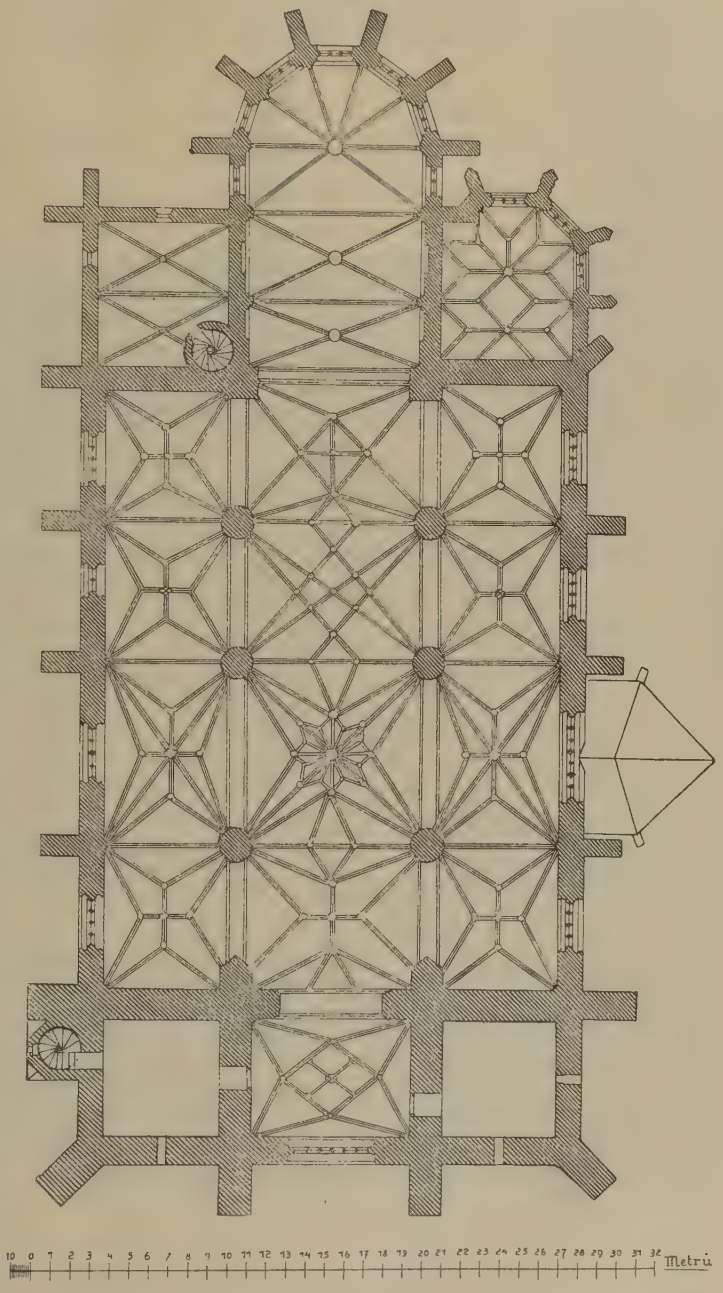

Obr. 1.

Od této doby ochránil se až na naše časy; byl sice ještě dvakráte navštíven živelními nehodami; roku 1601 blesk porouchal severní věž a opětně roku 1835,

kdy oheň se rozšířil až ku zvonům, které se rozlily. Při obnově téhož roku podniknuté vkusný krov slohově pracovaný byl nahrazen nepřiměřeně vysokým jehlancem, který s ostatní stavbou se neshoduje. Větší část byla roku 1879 znovu kryta. Shledalo se, že také klenba kostela jest chatrná a proto svěřila se oprava celé budovy architektu Josefu Mockrovi, která byla dokončena roku 1883 zbudováním hlavního oltáře; kardinál Bedřich kníže Švarcenberk posvětil dne 2. prosince téhož roku obnovený kostel.

Kostel sv. Bartoloměje má dvě průčelní věže, stejně vysoké trojlodí a chor z prostřední lodi vybočující směrem východním (obr. 1.).

Na západním průčelí zvedaly se dvě vysoké věže až do roku 1525, kdy blesk udeřil do jižní věže a zapálil goticky přizpůsobený krov, který se zřítil a hořícími trámy dolů padajícími poškodil vrchní patra zdiva po požáru odbouraného do rovnosti s jižní kostelní stěnou, jak dosavad se spatřuje. Druhá věž na severní straně stojí celá a trpělivě čeká, až královská Plzeň v přítomné době mocně rozkvétající povýší zase starou sestru její, aby monumentální dvojčata ladným dvojhlasem hlásala slávu věhlasného města Českého. Věže jsou založeny do pravidelných čtverců a v přízemku upraveném na způsob kaplí zachovala se valná část architektonické výzdoby z původní doby stavební. Lze to stopovati na obou pilířích do kříže založených, které oddělují podkruchtí od kostelního trojlodí. Protějškem pilířů jsou nástěnné pilíře, kam přepínají se mohutné pravoúhlé pásy, které mají sešikmené hrany. V koutech jsou kulaté přípory okrášlené hlavicemi. Hlavice a konsoly jsou ladně a rozmanitě modelovány. V severním podkruchtí jest jedna hlavice vyzdobena lupením, v ostatních třech koutech spatřují se konsoly, dvě listové a maska; podobnou výzdobu má též podkruchtí na jižní straně. Na hlavicích a krakorcích jsou krycí desky, o které se opírají klenbová žebra. Klenba bývala až do poslední obnovy křížová, která ukazovala, jakým způsobem bývalo sklenuto celé trojlodí. V přízemku věží ochránila se též původní okna. Do věží vystupuje se šnekem přistavěným k severní věži na kruchtu a dále do vyšších pater. Severní věž čítá sedm pater dřevěným pažením oddělených; jednotlivá patra jsou osvětlena úzkými okénky. V nejvyšším patře jest zvonice s velkými okny na všech stranách, aby hlahol zvonů zval celé město k posvátným bohoslužbám. V prostředku průčelí nachází se hlavní vchod do kostela.

K věžím přidružuje se východním směrem trojlodí rozvržené na tři stejně vysoké lodi třemi páry oblých pilířů neobyčejně mohutných (obr. 2. a 3.). Pilíře nejsou rozestaveny ve stejné vzdálenosti; tím podmíněna jest též různost klenbových polí; první, třetí a čtvrtá řada má stejné rozměry, druhá však jest značně větší. Pilíře postrádají všelikého článkování a rozeznávají se tím podstatně od pilířů v podkruchtí. Obrovské válce mají trnože svrchu zakončené dvěma úžlabími oddělenými malým oblounem a vystupují do značné výšky v stejné síle až ku klenbě spočívající na žebrech, které odtud se rozvětvují do všech směrů bez všelikého článkování. Mohutné, též nečlánkované pásy spojují pilíř s pilířem a oddělují klenbu střední lodi od klenbových pravoúhelníků obou pobočních lodí. Klenba jest hvězdovitá a každé pole ve střední lodi má jiný vzorec. V obou pobočních lodích jest klenba jednodušší; šestero polí má stejný vzorec a pouze obě větší pole jsou o něco ozdobněji sklenuta. Tato upřílišněná rozmanitost hvězdové klenby jest výmluvným dokladem, že trojlodí v této podobě bylo přetvořeno v pozdní době slohu gotického, kdy přesná a klidná architektura ustupovala složitým a neklidným tvarům na úkor ladné jednoduchosti.

Vystupují-li žebra z okrouhlých pilířů přímo bez jakékoli podpěry, zachovaly se na pobočních stěnách štíhlé přípory svrchu zakončené jednoduchými hlavicemi, o které se opírají klenbová žebra. Z těchto nástěnných přípor se poznává, že také původní pilíře mívaly podobné přípory. Někdejší pilíře nebyly kulaté, nýbrž

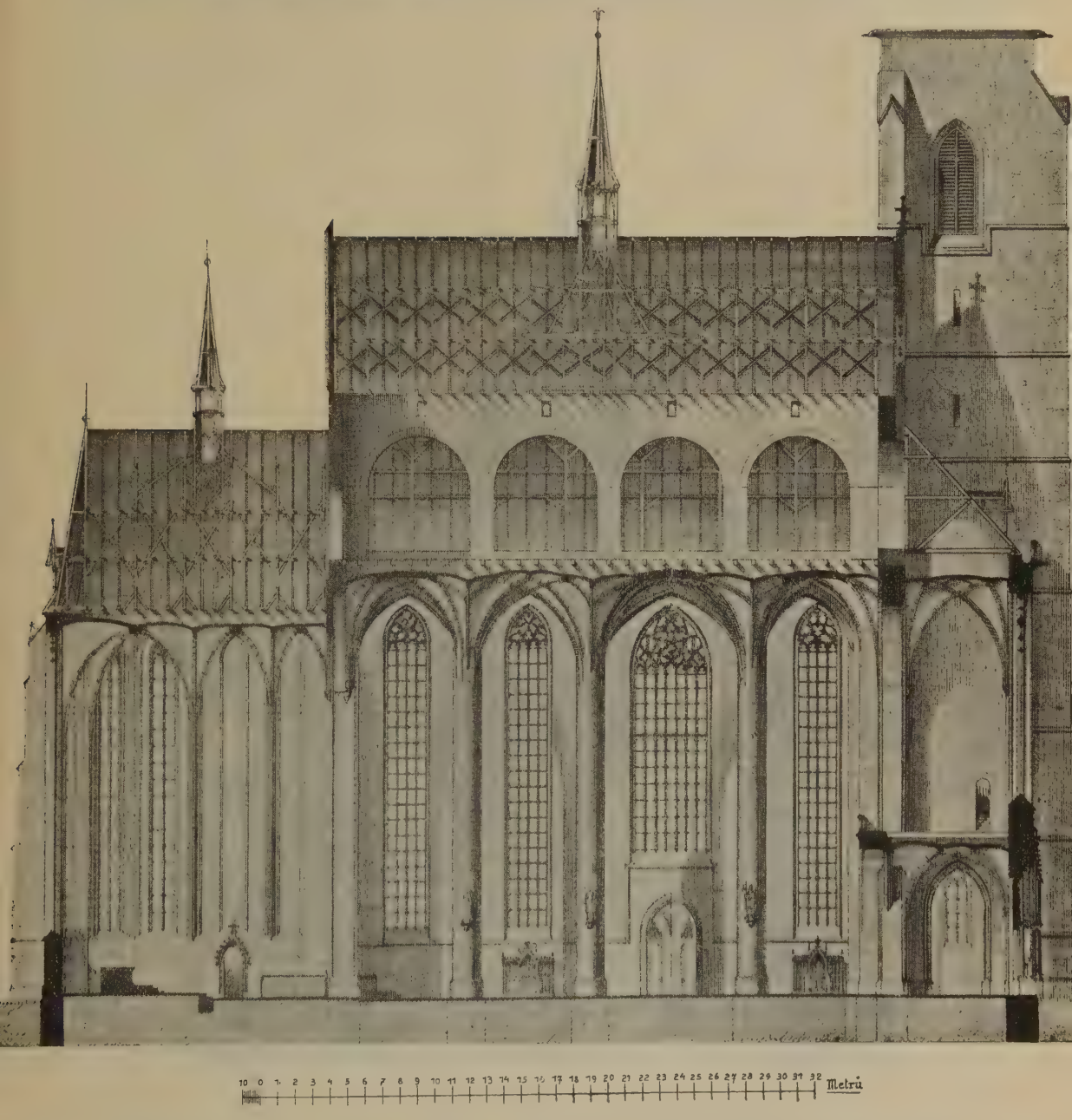

Obr. 2.

čtverhranné a rozčleněné v nárožích a v prostředku štíhlými a kulatými příporami. Ukazuje se to nejen na pilířích v podkruchtí, nýbrž také na vítězném oblouku oddělujícím střední loď od východního choru (viz obr. 2.).

Vítězný oblouk vyniká z obou pobočních stěn prvoúhelně; má trnož svrchu šikmo zakončený a v nárožích vystupují vzhůru kulaté přípory. Podobné přípory

zvedaly se též prostředkem na obou lícních stranách vítězného oblouku, které byly později sesekány, ale hlavice jejich se zachovaly přímo pod obloukem, který o ně se opírá. Čtverhran vítězného oblouku článkovaný příporami jest neklamným důkazem, že původní pilíře kostelního trojlodí bývaly původně též čtverhranné a mívaly v nárožích a v prostředku každé strany štíhlé kulaté přípory svrchu zakončené hlavicemi,

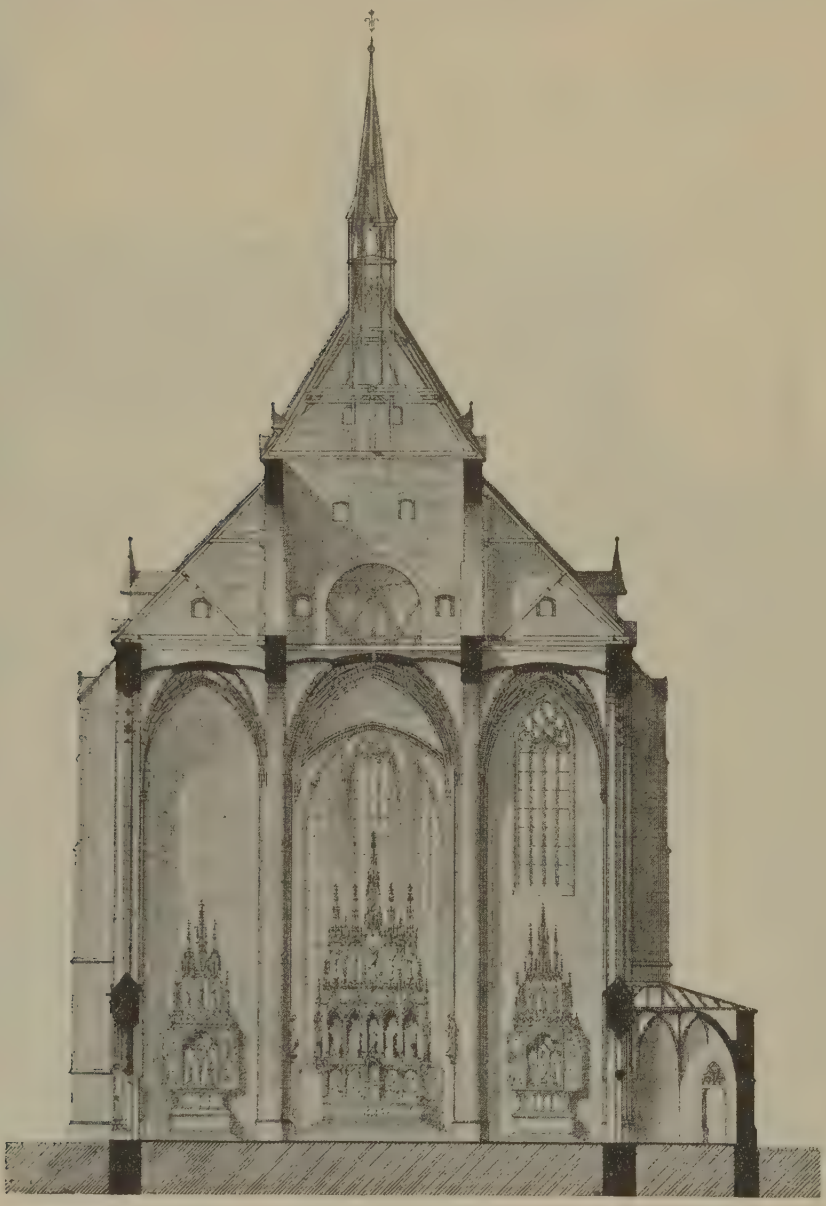

Obr. 3.

o které se opíraly pásy a žebra křížové klenby. Podobné pilíře spatřují se dosud v kostele sv. Bartoloměje v Kolíně. Takové pilíře míval též kostel v Teplé; spočívaly na trnožích, byly článkovány kolkolem příporami nárožními a prostředními a končily se hlavicemi. Letopisec Teplský oznamuje, že při obnově kostela roku 1756 pilíře (columnae) byly přeměněny, trnože jejich (postimenta) zmenšeny a přípory kolkolem (fistulae vulgo Pfeifen circacircum) od kameníků odsekány. Oba kostely, Kolínský

a Teplský, mají též tři stejně vysoké lodi a tvoří společně s kostelem Plzeňským skupinu stejnolodních českých kostelů slohu přechodního.[1])

Trojlodí kostela jest 30·90 *m* dlouhé a 23·40 *m* široké; z této šířky připadá na střední loď 9·80 *m*, na pobočné lodi od stěny k ose pilíře po 6·80 *m*.

Za vítězným obloukem rozprostírá se prostranný chor 15·90 *m* dlouhý a 8·70 *m* široký zakončený pěti stranami desetistěnu (obr. 4.). Chor má dva nestejné klenbové obdélníky a polygonální závěr; klenba obdélníku jest křížová, v závěru sbíhají se žebra ve společném svorníku. Žebra klenby opírají se o přípory dvojího druhu; přípory na obou pobočních stěnách jsou skupeny po třech v jednom svazu, mají hruškovitý profil a zakončují se vespod v čáře oken ostře na způsob konsol. V koutech polygonu jsou jednoduché a podobně profilované přípory. Také v koutech u vítězného oblouku zachovaly se přípory, ale kulaté; jsou původní a ukazují, že hruškovité přípory vyměněny byly v pozdější době. Chor o jeden stupeň zvýšený nad podlahu ostatního kostela jest o něco nižší než klenba v trojlodí.

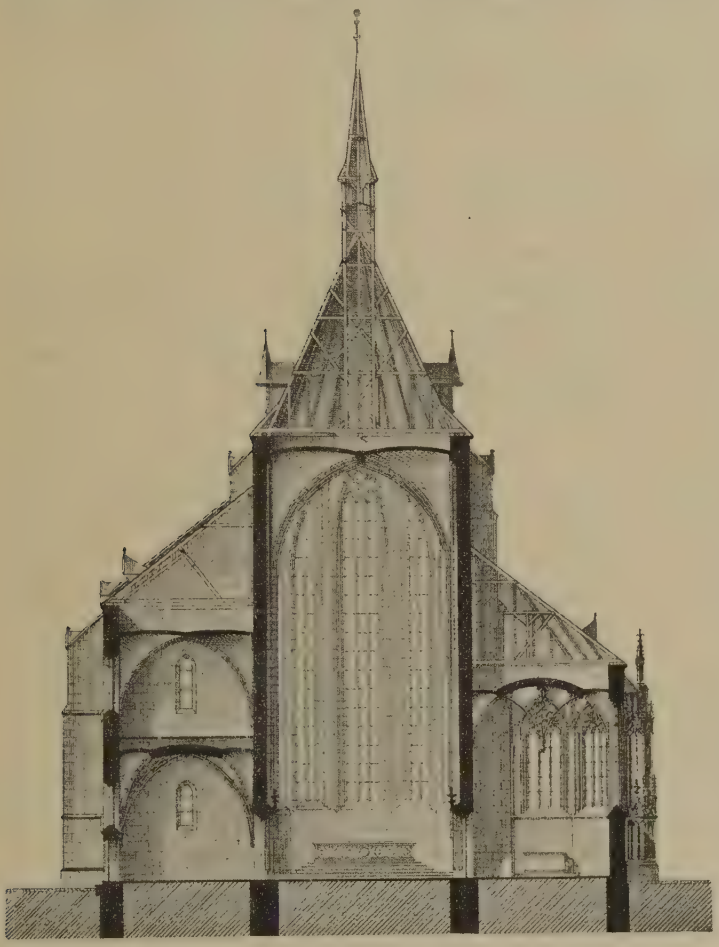

Obr. 4.

Na severní straně choru jest přistavěna sakristie a nad ní repositorium stejných rozměrů, kam se vystupuje šnekem ze sakristie; obě prostory mají křížovou klenbu. V sakristii zachoval se čtverhranný výklenek ladně rámovaný úžlabími a pruty.

Na protější jižní straně jest přistavěna kaple Šternberská ozdobným slohem pozdně gotickým. Do sakristie a řečené kaple vchází se z choru.

Vnitřek kostela býval polychromován. Při obnově minulého století objevily se zbytky původních maleb mezi věžmi. Temně modrá klenbová pole byla ovroubena bohatým ornamentem na světlém pozadí. Svorník a žebra byly pozlaceny. Též část figurální malby byla objevena. Slohovou polychromii doplňovala malovaná okna, která zdobila chor ještě roku 1855. Ze starých památností zbyla pouze kamenná kazatelna, okrášlená na poprsníku ladnými gotickými kružbami; byla

[1]) Annales Tepl. Tom. XVI., 1756: Columnae in tantum reformatae sunt, quod earum postimenta minora facta et capitellis fistulae vulgo Pfeifen circacircum a latomis incisae fuerint.

pořízena v prvních letech druhé polovice XV. věku. Nejvzácnějším klenotem kostela jest však opuková a jemně polychromovaná socha Panny Marie chovající na levé ruce Ježíška s jablkem.

Ze zbylých částí architektury v podkruchtí a v choru lze si doplniti obraz vnitřku kostelního po zbudování na konci XIII. věku. Byla to velebná síň o třech stejně vysokých lodích oddělených třemi páry čtverhranných pilířů rozčleněných štíhlými příporami v nárožích a v prostředku stran, zakončených svrchu slohovými hlavicemi. Z těchto přípor vyrůstala žebra a pásy křížové klenby rozvětvující se po celém trojlodí. Z vysoké střední lodi vybočoval k východu o něco nižší chor, který v podstatě nezměnil původní svůj ráz. Malovanými okny tlumené světlo ozařovalo velebný vnitřek, který vstupujícího mocně dojímal a každému oznamoval, že se nachází ve svatyni bohoslužbě posvěcené.

Pozbyl-li vnitřek přeměnou architektury v trojlodí někdejšího půvabu, činí vnějšek kostela znamenitý dojem neobyčejnou výškou, ladnými poměry, štíhlostí jednotlivých článků a krásnou polohou na rozsáhlém náměstí.

Průčelí velmi jednoduché má v prostředku hlavní portál a nad ním veliké okno. Po obou stranách zvedají se čtverhranné věže. Jižní věž dosahuje pouze výšky zdiva lodí; vršek zdiva byl po požáru roku 1525 odbourán. Severní věž zachovala se celistvě. Věže jsou opřeny mohutnými opěráky. Jižní věž ochránila si pouze tři spodní patra oddělená římsami; v přízemku jest okno rozpůlené prutem a ozdobené kružbou; v obou patrech jsou malá okénka čtverhranná na způsob střílen. Ve výšce druhého patra jsou opěráky okrášleny stříškou a růžicí. Severní věž čítá sedm pater a vystupuje do výšky 55·65 *m*; nad ní jest přistavěna pavlač hlásného. Zvonice v nejvyšším patře má na všech stranách velká lomeným obloukem sklenutá okna. Věž vysokým jehlancem krytá jest s bání a křížem 99·45 *m* vysoká.

Kromě průčelního vchodu má kostel dva pobočni vchody. Před jižním vchodem byl později přistavěn nevkusný sínec. Nad tímto vchodem nachází se široké okno, rozvržené šesti pruty na sedmero oddělení a označuje na venek travée, které délkou od ostatních klenbových polí se různí. Ostatní tři okna třemi pruty na čtvero oddělení rozčleněná shodují se velikostí se stejnými mírami vnitřku. Podobná okna jsou na severní straně, jen třetí okno jest úzké, jedním prutem rozpůlené. Kružby oken poukazují na různá období, kdy kostel byl obnovován. Kromě dvou kratších oken nad oběma pobočními vchody mají všechna okna stejnou výšku 18 *m*.

Opěrné pilíře bez ústupků jsou rozčleněny římsami a zakončují se přístřeškem. Pultové střechy pobočních lodí opírají se o stěny na půdě zbudované a čtvero arkádami prolomené. Sedlová střecha střední lodi opírá se na východní a západní straně o štíty a má štíhlý sanktusník.

Chor jest nižší než trojlodí. Okna polygonálního závěru ochránila si původní tvářnost; jsou úzká, jedním prutem rozpůlená a pouze prostřední okno v ose kostela má dva pruty a tři oddělení. Opěrací pilíře o čtyřech ústupcích zakončují se podobnými přístřešky jako ostatní opěráky. Na pilířích spatřují se štíty s českým lvem a znakem řádu německého. Chor jest kryt strmou střechou se sanktusníkem.

K jižní straně choru přistavěna jest pozdním slohem gotickým kaple, poskytující malebný obraz kružbami, fialami a jiným architektonickým detailem. Pod prvním a prostředním oknem spatřuje se štít s hvězdou, znak pánů ze Šternberka, a nazývá se kaplí Šternberskou; o původu a stavbě její není však naprosto žádných zpráv. Tento přístavek jest nyní velmi chatrný.

Původní architektura v podkruchtí pod oběma věžmi a v choru — ve východním a západním konci budovy — dosvědčuje, že kostel sv. Bartoloměje byl vystavěn celistvě v jediném a sice poměrně krátkém období stavebním. Není sice nikde zaznamenán ani rok početí ani rok dokončení a posvěcení řečeného památníku. Listinnou zprávou jest však zjištěno, že r. 1307 vykonávala se v kostele sv. Bartoloměje pravidelná bohoslužba a byla zřízena řádná duchovní správa; při záduší nového farního kostela zřizovaly se mešní nadace. Dle této zprávy byl kostel v letech předcházejících posvěcen a účelu svému věnován. Doba stavební připadá tedy na konec XIII. věku. Co listinným dokladem se předpokládá, potvrzuje soustava kostela o třech stejně vysokých lodích a zachovaný detail architektury z původní doby. Stavební soustavou a architektonickým detailem řadí se kostel mezi památníky slohu přechodního. Zdivo kostela stojí dosavad celistvě, jak tehdáž bylo zbudováno. Pouze vršek jižní věže schází, který byl odbourán roku 1525. Západní a východní část — průčelí a chor — podržely celkem původní ráz. Pouze vnitřek trojlodí byl v duchu pozdní gotiky přetvořen. Vnějšku nebylo valně ublíženo ani rozšířením oken, ani přistavěním jižní předsíně a kaple Šternberské. Velké rozměry staré budovy, zejména značná výška ovládají celou stavební skupinu tak mocně, že ani přístavky ani změna oken nejsou valně na újmu znamenitému památníku. Kdy proměny v trojlodí se staly, není sice zaznamenáno, ale sloh jejich ukazuje, že to bylo v době úpadku gotického stavitelství, kdy klidná ušlechtilost ustupovala pozdním tvarům.[1])

Několik příspěvků k životopisům umělců

zaměstnaných při kostele sv. Víta na hradě Pražském v XV. a XVI. st.

Podává dr. *Josef Teige.*

1. *Kanovník Jakeš, stavitel dómu r. 1445.* V důležitém obrovském kodexu č. 2099 v archivu král. hlav. města Prahy čte se tento zápis:

Wir purgermeister und rat der Grösseren Stat zu Prage bekennen und tun kunt offenlichen mit diesem brief vor allen, den die in sehen, hoeren odir lezen, das der erber herr Jaksse, probsst zu Lewtmericz, tumherr und pawmeister off dem sloss zu sand Wencslaw fuer uns komen ist und hat dem Hanussko, seinen diener, czaiger diss briefs volle macht und gewalt gegeben, er sey lebendig odir tod, soliche fuemfczig hungrische gulden, die er von meister Hanuschen von Prag, dem arczt zu Wien hat und die er im zu getrewer hant eingelegt und zu halden gegeben hat, von im zu nemen, einzuvordern und denzelben meister Hanuschen derselben fuemfczig gulden zu quittiren und damit zu tun und zu losen zu gewin und zu verlieren. Des zu geczeugnis und sicherheit haben wir unserer stat insigel an disen brief lassen drucken. Der geben ist nach Cristus geburth vierczehenhundert iar und darnach in dem fuenff und vierczigsten iar am nechsten montag nach sand Jorgen tag.

Ex mandato magistri civium et dominorum consulum superscripta littera inserta est libro civili ad peticionem Hanussii anno domini ɔcLvı sabbato ipso die Silvestri. (Fol. 1025[1].)

2. *Petrlík, ředitel hutí r. 1460.* O tomto známa jest mi následující zpráva: Nos Procopius de Ssarka, viceburgravius castri Prag., Petrus Polaczek, magister

[1]) Redaktor vzdává vroucné díky slavnému kuratoriu městského historického musea v Plzni za laskavé zapůjčení fotografických snímků, zhotovených dle nákresů architekta Josefa Mockra.

civium — consules iurati civ. — in Hradczano, notum facimus —, quod coram nobis — honesta domina Katherina Petrlikonissa — recognovit duas domos suas et vineam cum areis, primam istam in Hradczano, inter domos Wenceslai mercatoris ab una et domum domini et magistri Johannis dicti Naz parte ab altera, et alteram domum cum vinea — areis —, que sita sunt in Dlazdieny sub monte Hradczanensi —, sicut ei — testamentum — bone memorie Petrliconis, mariti eius, a potom odewzdanye a Henrico, filio — eiusdem, — continet —, vendidisse — Czenconi de Clinsstein — pro triginta s. — Actum feria quinta ipso die s. Augustini anno mccccLx⁰. (2253 f. 17¹.)

3. *Řezbář Hanuš.* O slavném mistru tomto psáno bylo již častěji z pramenů kutnohorských. Jako doplněk uvedena budiž i tato listina:

Na Budíně, dne 1. listopadu 1511. (Archiv c. k. místodržitelství v Praze č. 530. Transumpt na papíře.)

My Vladislav, z boží milosti Uherský, Český ɔc král ɔc oznamujem tímto listem všem: Jakož sme před jminulým časem opatrnému mistru Hanušovi řezáku na hradě Pražském, věrnému našemu milému, tu milost učiniti a každý týden z ungeltu našeho půl kopy gr. č. až do jeho živnosti vydávati rozkázati ráčili. I prošeni sme nyní jménem téhož mistra Hanuše, abychom na jeho dávní a věrné služby vzhlédli a jestli že by jeho Pán Buoh smrti neuchoval, té půl kopy gr. č. každý týden manželce a jeho dítkám z ungeltu našeho v Star. M. Pr. vydávati a platiti rozkázali a to dotud aby se jim vydávalo, dokud bychom my, král Ludvík J. M., syn náš nejmilejší, aneb budúcí králové Čeští po smrti téhož mistra Hanuše sto kop gr. č. manželce aneb dítkám jeho nedali a zúplna nezaplatili. K kteréžto prosbě pro služby téhož mistra Hanuše, kteréž nám činil a činiti nepřestává, nakloněni jsúce, mají k sobě také o to přímluvy některých rad, našich věrných milých, s dobrým rozmyslem, naším jistým vědomím, mocí královskú v Čechách, svolili sme k tomu a tímto listem svolujeme, činíce častopsanému mistru Hanušovi, manželce a dítkám jeho od něho řádně pošlým tuto milost, kdyžby kolivěk týž mistr Hanuš umřel, aby proto vždy té půl kopy gr. českých, kteráž se jemu vydává, manželce jeho a dítkám do jich živnosti každý týden vydáváno z ungeltu našeho bylo bez naší, budúcích našich, králův Českých, i jiných všech lidí překážek a všelijaké odpornosti. Než když bychom kolivěk my, král Ludvík J. M. a budoucí králové Čeští manželce neb dítkám jeho té půl kopy gr. každý týden v ungeltu nechtěli vydávati, tehdy máme a povinni budem jim sto kop gr. č. za to dáti a zouplna zaplatiti. A jakž jim to dáno a zplaceno bude, tehdy hned od toho dne nemáme a povinni nebudem té půl kopy gr. č. vydávati. A oni nám a budúcím králům Českým hned, jakž peníze vezmú, mají tento list navrátiti beze všech zmatkův a odtahův. Přikazujíce správcům království Českého a zvláště úředníkům ungeltu našeho, nynějším i budúcím, věrným našim milým, abyste svrchupsaného mistra Hanuše, manželku a dítky jeho řádně od něho pošlé, při těchto milostech, kteréž se v tom listu vypisují, skutečně jměli, drželi a neporušitedlně zachovali, žádných jim v tom překážek nečiníce aniž komu činiti dopouštějíce. A to pod uvarováním hněvu a nemilosti naší. Tomu na svědomí pečeť naši královskú k listu tomuto kázali jsme přivěsiti.

Dán na Budíně v sobotu den Všech svatých l. b. M⁰DXI., království našich Uherského xxii⁰, Českého xLi⁰.

Ex commissione propria regie maiestatis.

4. *Kameník Benedikt Ryr.* Zde bude třeba sbírati bedlivě data, aby odloučeny mohly býti bezpečně zprávy týkající se Beneše z Loun (Benedikta Rieda) současně žijícího. Sděluji zde tyto dva zápisy deskové:

1533 (?) Archiv stavovský č. 24, fol. H 20.

Máš bráti od mistra Benedikta řečeného Ryr, mistra řemesla kamenického, jakožto správce bratrstva u oltáře P. Marie na nebe vzetí v kostele sv. Benedikta na Hradčanech, v prostřed téhož kostela, na dědinách v Hobšovicích, na tvrzi, na dvoru — pro nedaní puol čtvrtý kopy a 15 gr. míš. úroka sv. Havelského l. 1532 již minulého.

Desky zemské č. 249, fol. A 2. (1538, 14. června).

V té při, kteráž jest mezi Benešem Rohem z Vlkanova, měštěnínem Star. M. P., z jedné a Sigmundem odtudž z Vlkanova, bratrem nadepsaného Beneše, pohnaným z strany druhé, tu kdež týž Beneš pro jeho Sigmunda z nevydání 56 gr. 1½ den. vše českých, úroka svatojiřského l. ɔcxxxiiii minulého na jeho díl přišlého, kteryžto úrok on Beneš mistru Benediktovi, řečenému Ryr, mistru řemesla kamenického, jakožto správci bratrstva a oltáře P. Marie na nebe vzetí v kostele sv. Benedikta na Hradčanech uprostřed téhož kostela, dáti a položiti u desk jest za téhož Sigmunda Roha musil ɔc —.

O Benediktu Riedovi otiskl jsem některé listiny ve výkladu Herainově ku Jansově Staré Praze (kde výklady číslo 75—100 byly mnou psány) při pohledu na chrám svato-Vítský.

Kostel ve Svratce a kaple v Karlštejně u Hlinska.

Sepsal Dr. *K. V. Adámek.*

(Pokračování.)

Nákladem vrchnosti vystavěna byla v XVIII. věku poblíž kostela fara nová se stodolou, stájemi a uzavřeným dvorem, začež zase farář byl povinen k nemocným svou příležitostí dojížděti, pokud by sami pro něho povozu nevypravili, a také ročně 4 mše v pátek po každém quatembru za hraběte Štěpána Kinského sloužiti.

Poněvadž však již dříve byly Herálec k Moravskému Novému Městu a Pustá Rybná k Poličce přifařeny, nastal dlouhý spor mezi beneficiáty těmito a svrateckým o tyto osady, jenž skončen v neprospěch farářů svrateckých, takže kongrua 300 zl. 5 kr. snížila se [1]) o úbytek desátkového příjmu 19 zl. 37½ kr. na 280 zl. 27½ kr., načež pak vrchnost rychmburská zřídila fundaci 600 zl., z níž úrok roční 24 zl. (již v účtech za rok 1770 se vyskytuje) vydáván svrateckému faráři. V roce 1780 bylo z kasy farářů přidáno 25 zl., takže kongrua dle fasse ze 27. března 1788 bez srážky břemen obnášela 329 zl. 27½ kr. a více nebylo o Herálci u Pusté Rybné žádné zmínky. Dle fasse, 12. prosince 1834 c. k. státní účtárnou v Praze schválené, byly příjmy beneficiátovy 429 zl. 56¼ kr. konv. m. a vydání 46 zl. 27½ kr., čistý příjem 383 zl. 28¾ kr. konv. m.[2])

[1]) Úbytek byl ten, že pak měl beneficiát svratecký pouze 25¾ strychů žita, 25¾ strychů ovsa, 71 slepic, 408 vajec, 66 žejdlíků másla, na penězích z krav pouze 9 zl. 18 kr., na koláčích 1 zl. 13 kr., 71 liber lenu a 33 sáhů dříví, celkem vše v ceně 97 zl 27½ kr. tehdejších peněz (památní kniha farní, strana 14).

[2]) Příjmy stanoveny: výnos realit 102 zl. 30 kr. konv. m., desátek a deputát 196 zl. 19¼ kr., civilní renta (od vrchnosti 7 zl. 36 kr., od obcí 3 zl. 43 kr., z náboženského fondu, příspěvek pokladny farské 94 zl.) celkem 105 zl. 19 kr., štola 20 zl. 59½ kr., nadace mešní 4 zl. 48 kr., celkem 429 zl. 56¼ kr.; vydání: extraordinarium 15 zl. 19 kr., ordinarium 39 zl., renta »pro p. gouverneura a paní abatyši« 11½ kr., aequivalent daňový (Erbsteueräquivalent) 4 zl., kominíkovi 2 zl., na opravy budov 8 zl. 48 kr.,

Prvním farářem ve Svratce po obnově fary byl Josef Antonín Lorber, rodák poličský, jenž dříve působil v Krouně.[1])

Po něm (od r. 1739) byl farářem Bedřich Dinko († 4. dubna 1746 v stáří 48 let i byl v kostele svrateckém pohřben).

Třetí farář Václav Brandsteller pobyl tu do r. 1756, načež stal se kanovníkem na Vyšehradě, kdež po 5 letech skonal.

Jeho nástupce František Zeman sešílel r. 1761, takže nemohl dále své úřední povinnosti vykonávati i musel na léčení k Milosrdným bratrům do Prahy převezen býti. Za jeho nemoci byl administrátorem ve Svratce nejprv František Richter, pak František Meyxner.

R. 1767 stal se farářem Tadyáš Schanik, jenž r. 1782 stal se děkanem a arcibiskupským vikářem ve Skuči a tam pak zemřel.

Jan Rang, bývalý administrátor rychmburský, byl 3 leta farářem ve Svratce, odtud dostal se do Hlinska.

Karel Štěpánek byl farářem ve Svratce od roku 1785 do r. 1794, pak se stal děkanem a biskupským vikářem ve Skuči. Za něho žil ve Svratce (od roku 1777 do 19. března 1798) bývalý farář prosečský Josef Schauffler (zemřel ve Svratce).

František Rothhanzl, rodák hrochovotýnecký, působil po 14 let ve správě duchovní i byl r. 1808 k své žádosti dán na odpočinek, jejž trávil v Chroustovicích († 1822). Za jeho správy farnosti svratecké (r. 1805 v adventě) přitáhli Francouzové do Svratky.[2])

Jan Beneš z Chrudimě byl nejprve lokalistou v Radhošti, ve Svratce pobyl 6 let a tu (14. dubna 1814) zemřel.

Josef Beránek z Borohrádku býval administrátorem na Rychmburce, pak farním administrátorem v Krouně, po půlletém působení ve Svratce dostal se (1814) za faráře do Chroustovic.

Karel Křepinský narodil se 28. října 1782 v Červené Řečici na Táborsku, po svém vysvěcení (1808) na kněze působil jako kooperator na Rychmburce 4 leta a jako kaplan v Hlinsku $1^1/_2$ roku, za nemoci faráře svrateckého Jana Beneše byl jeho coadjutorem in spiritualibus, pak po jeho smrti až do obsazení této fary byl administrátorem ve Svratce, pak na Ranně po $^3/_4$ roku, a roku 1815 stal se farářem ve Svratce, v říjnu 1824 administrátorem v Hlinsku, kdež byl jmenován biskupským vikariátním sekretářem, v dubnu 1832 stal se děkanem, biskupským vikářem a školdozorcem okrsku ve Skuči.

Od roku 1824 do roku 1827 byl administrátorem ve Svratce Jan Böhm, jejž v jeho nemoci r. 1828 zastupoval skutečský kaplan František Zvěřina.

Roku 1828 stal se administrátorem ve Svratce Václav Šimek, rodák hořický (* 29. srpna r. 1787), jenž po svém vysvěcení (1811) byl kaplanem ve Všestarech, 5. srpna 1813 obdržel iurisdikci jako kaplan ve Skuči, kamž — následkem tehdejších pochodů Prusů a Rusů proti Francouzům — teprv 3. září r. 1813 se přistěhoval. Ve Skuči působil do 5. ledna 1816, pak působil v Chroustovicích, kdež pak (od 1. července r. 1817 do 31. srpna r. 1822) byl administrátorem, (od 6. září r. 1822 do

---

náklady vymahání desátku 5 zl. 30 kr. a vikariátní vydání 10 zl., celkem 46 zl. $27^1/_2$ kr., čistý příjem: 383 zl. $28^3/_4$ kr. konv. m.

[1]) O kněžstvu svrateckém viz K. Adámka: K dějinám Hlinska a okolí 4, 25, Chrudimsko 23, 69, K. V. Adámka: Paměti o školách v okresu hlineckém 148, Sborník 166, 170, Památky, I. 174, IX. 75, Časopis Společnosti přátel starožitností českých, VIII. 130—139, památní kniha fary svratecké z r. 1837.

[2]) Památky, XX. 55.

11. listopadu roku 1824) působil při lokalii v Uhersku, (od 11. listopadu r. 1824 do 4. ledna 1825) byl administrátorem na Ranně, pak na Rychmburce, r. 1827 jmenován vikariátním sekretářem a 13. listopadu r. 1828 praesentován (4. prosince dekretován od konsistoře) za administrátora do Svratky, tu 30. prosince 1828 nastoupil, dne 28. prosince 1832 investován za faráře, v roce 1837 vedl po 6 měsíců vikariátní a školdozorský úřad za nemoci vikáře Karla Křepinského, r. 1845 stal se osobním děkanem.

Za Šimka bylo dekretem dvorní kanceláře z 18. listopadu 1836 č. 29423 (gubern. výnosem z 31. prosince 1836 č. 59317) povoleno ustanovení kooperatora. Dne 1. března roku 1837 přistěhoval se do Svratky první kooperator Jan Pařízek, rodák hrochovotýnecký (iurisdikce konsistoře z 16. února 1837 č. 859). Kooperatorovi povoleno z náboženského fondu 157 zl., z obecní pokladny Svratecké 25 zl. a Chlumětínské 6 zl., celkem 200 zl. konv. m.[1])

Po smrti Karla Křepinského († 4. listopadu roku 1842) stal se Václav Šimek (4. dubna 1843) děkanem ve Skuči († 16. října 1858 na odpočinku v Chrudimi).

Po Šimkovi byl (28. července 1843) jmenován farářem do Svratky František Konopáč (* 4. října 1794 v Mokrovousech na Bydžovsku), jenž po svém vysvěcení (1818) působil 10 měsíců ve Chvojně, roku 1819 stal se zatímním kooperatorem v Hrochovu Týnci, pak kaplanem v Novém Hrádku a v Přepychách, od roku 1827 byl kooperátorem v Uhersku, kdež r. 1828 administroval, pak byl jmenován lokalistou do Radhoště, ale zůstal administrátorem v Uhersku, a tamtéž od září 1840 do r. 1843 působil jako lokalista, 28. dubna 1843 jmenován do Svratky, zde nastoupil 6. září r. 1843, od 1. května 1856 žil na odpočinku ve Vysokém Mýtě, pak v Trpíně.

(Pokračování.)

Různé zprávy.

Památky svatováclavské. Odpoledne den před svým usmrcením bavil se Václav na koni; to víme ze slovanské legendy; na denárech knížat Bořivoje II. a Vladislava I. z první čtvrti 12. věku bývá sv. Václav vyobrazen jako jezdec na koni; vůbec staří Čechové představovali si ho sedícího na brůně. Dle této shody mezi slovanskou legendou a pozdější staročeskou představou, kterou pozorujeme ve čtyřech stoletích (i později), můžeme souditi, že rovněž i jiné kusové staročeské představy o sv. Václavovi mají dobrý základ historický. Štít, pancíř, přilbice, oštěp, kopí (z něhož později udělán praporec) a meč bývají příznaky jeho. Už jezuita Balbin povšiml si toho, že sv. Václav vždy zjevoval se Čechům na koni a ozbrojen. Dosud ukazována drátěná košile, přilbice a meč sv. Václava, kterým král při korunování pasuje na rytířství Svatováclavské, jsou stálým protestem ústního podání v národě zachovaného proti odporným smyšlenkám některých legendistů a pozdějších kronikářů.

Ústní podání ovšem mohlo se měniti, a co se týče výzbroje sv. Václava, skutečně se měnilo. Srovnáme-li mezi sebou rozličná vyobrazení sv. Václava, jichž řada počíná se asi sedmdesát let po jeho smrti a jde bez přetržení až do nynějška, shledáme, že Čechové představovali si svého patrona čím dále tím více po válečnicku; vývoj této představy dostoupil svého vrcholu v 16. a 17. století, kdy sv. Václava vyobrazovali v těžkém plechovém brnění: to pocházelo ovšem toliko ze souvěké mody, z téže mody, která žádala, aby každý šlechtic, ba i měšťanský erbovník na parádné podobizně neb na náhrobku svém vyobrazen byl jako rytíř samým plechem obrněný, ačkoli skuteční bojovníci již v 15. století to odění od-

[1]) Sborník okresu hlineckého, 72, 170, Památky, I. 174, XX. 60. Beneficiát žádal 5. května 1835 o zřízení kooperatora. Biskupská konsistoř slíbila výnosem z 29. září 1835 podporovati jeho žádost. Roku 1857 zvýšen příjem kooperatorův 157 zl. konv. m. o další příspěvek náboženského fondu 50 zl. konv. m.

kládali jakožto nepraktické. Tradice v takovém stupni vývoje nemá žádné historické ceny, ba naopak víme najisto, že sv. Václav v plechovém brnění do boje nechodil, poněvadž takové plné plechové odění vyskytá se teprve ve 14. a 15. století. Avšak jiného rázu jest tradice, která se pojí k drátěnému brnění, přilbici a meči sv. Václava; ona jest velmi stará, během šesti set let neproměnila se, neustoupila žádné modě, předměty její hodí se do 10. věku; co ona tvrdí, jest možné i pravdě podobné; jest to tradice hodnověrná. O tom bývá pochybováno jen pokud se týče tak zvané drátěné košile, a to proto, poněvadž jest rozšířena domněnka, jakoby teprve křížovými válkami byla přinešena z východních zemí do Evropy brně aneb pancíř udělaný ze samých kovových snýtovaných kroužků, beze vší tkaniny nebo kůže; pravda jest, že brně taková (drátěná košile) sevšedněla teprv v 13. věku, ale v střední i severní Evropě jest ona nyní zjištěna z dob o několik set let starších, než nastaly křížové války.

Ten mylný důvod tedy odpadá. O přilbici a meči sv. Václava nebyla nikdy vyslovena pochybnost, že by nemohly pocházeti z 10. stol. U meče se to však rozumí jen o čepeli a souvislé s ní rukojeti, neboť obal rukojeti a křišťálová hruška na konci rukojeti jsou novějšího původu, též pošva toho meče. Přilbice zachovala se celá v původním stavu; na dolejším okraji a na nánosku jsou stříbrné okrasy přivařené k železu, díla velmi starobylého, jaké ve 12. století se již nedělalo.

Drátěný pancíř, přilbice a meč chovají se od nepaměti při kostele sv. Víta v Praze, někdy v pokladě jeho, někdy jsou vystaveny na odiv veřejně, a vždy se ctí jakožto nejvzácnější a nejstarší památky země české. První záznamy, jež se o tom zachovaly, jsou ze 14. století. V seznamu vzácností kostela svatovítského z roku 1354 zaznamenán jest pancíř sv. Václava (lorica S. Wenceslai), přilbice železná sv. Václava (cassis ferrea S. Wenceslai) a meč sv. Václava, jenž tehdáž měl pošvu ze zlata, drahých kamenů a perel; r. 1387, kdy sdělán byl jiný seznam pokladu svatovítského, byla ta pošva zlomená a nezachovala se, ale nahrazena byla potom pošvou méně drahocennou; ostatně ta starší pošva nejspíš také nebyla prvotní, a pro svou skvostnost hodila se jenom ke slavnostem za okrasu a ne do boje. Meče svatováclavského tehdáž užívalo se při největší slavnosti státní, při korunování krále Českého. O tom předpis obsažen jest v řádě korunování králů českých, vydaném od Karla IV.; tam praví se při počátku, že v den korunování ráno má jíti pro krále průvod vedený arcibiskupem, před nímž má býti nesen meč sv. Václava, kříže, kaditelnice a svěcená voda. Meče užívalo se při korunování vedle koruny, žezla a jablka jakožto odznaku moci královské, kteréžto odznaky byly odevzdávány králi; meč mu byl opásán okolo beder.

Památky svatováclavské, jež se chovaly v kostele svatovítském, byly ovšem ve veliké úctě, ale zároveň nepochybně byly přístupny všemu lidu, aby mohl je viděti, neboť shledáváme se také s obzvláštním opatřením, k tomu zřízeným, aby byly stále čisté. V archivě kapituly pražské nachází se listina, kterou vydal 1. května 1333 biskup pražský Jan z Dražic na dosvědčení toho, že daroval Heřmanovi kožišníkovi dvě městiště (k vystavění domů) ve farnosti sv. Jakuba v Starém Městě pražském, a to dílem za užitečné služby, jež mu ten Heřman po dlouhý čas prokazoval, dílem za povinnosti pro budoucnost jemu uložené; tyto povinnosti byly, že »za první městiště, kdež někdy přebýval Havel mečíř, ten Heřman a jeho dědici budou povinni čistiti zbroj sv. Václava, totiž klobouk železný, pancíř a meč, kterážto zbroj chová se v kostele pražském«; z druhého pak městiště Heřman a dědici jeho měli platiti ročně do komory biskupské 8 grošů.

Jest domysl na snadě, že dřívější užívatel prvního městiště, Havel mečíř, měl také tu povinnost, která byla uložena novému držiteli, Heřmanovi kožišníkovi a jeho dědicům, totiž aby čistil zbroj sv. Václava; a tak biskupská listina z r. 1333 svědčí do budoucnosti i také do minulosti. A že zbroj sv. Václava byla v kostele svatovítském již dávno dříve chována a ukazována, to dává na srozuměnou ještě jedno starší svědectví, totiž vypravování pokračovatele Kosmova z roku 1260 o vidění, jež v den bitvy kressenbrunnské měl Jan Svojslavův. Jest potřebí zde zevrubně všimnouti si slov letopiscových: onen šlechtic, leže doma nemocný, v extasi spatřil kráčeti »svatého Václava, oděného pancířem (lorica indutum), majícího přilbici svou na hlavě (galeam suam), nesoucího meč svůj v pošvě ozdobené zlatem a drahými kameny (gladium suum in vagina auro et gemmis ornata) po levém boku, v pravé pak ruce nesoucího napřed vlastní korouhev (proprium vexillum)«. Důrazné dvoje užití přivlastňovací náměstky svou, svůj a přídavného jména vlastní jistě není zde nadbytečné, nýbrž má svůj účel; letopisec chtěl těmi určeními oznámiti, že onen nemocný v extasi viděl Václava s tou přilbicí, s tím mečem a s tou korouhví, které byly jeho českým čtenářům povědomy jakožto přilbice, meč a korouhev sv. Václava, ježto se veřejně ukazovaly a tím jménem označovaly. Tedy roku 1260 tato zbroj sv. Václava byla v Čechách obecně známa, jako dosud známa jest, protože se veřejně ukazuje v kostele svatovítském. V příčině brně aneb pancíře svatováclavského dlužno si povšimnouti, že jak roku 1333 a 1354, tak i roku 1260 jmenuje se v latině lorica, což tehdáž znamenalo pancíř, pokrývající celý trup i částky okončetin člověka, na rozdíl od plátův aneb plechu jen na

prsa, který tehdaž slul v latině thorax; a letopisec k r. 1260 krom toho praví, že Václav byl oděn aneb oblečen v pancíř (lorica indutus), což rovněž ukazuje na brni čili pancíř v tehdejším smyslu, kterýžto pancíř pokrýval skoro celé tělo jako košile nebo kabát. A toho způsobu jest drátěné brnění sv. Václava, chované dosud v kostele svatovítském, kteréž dospělému muži sahá od krku až přes kolena. Korouhev sv. Václava, o jejímž vzniku z kopí sv. Václava a z praporce sv. Vojtěcha jest určitá zpráva z r. 1126, vyskytá se roku 1260 naposled, kdež nesena byla do bitvy kressenbrunnské. Od té doby není o ní zmínky; kdy a jak se ztratila, neví se. Kdyby strážcové pokladu svatovítského byli chtěli klamati, mohli na místo ztracené korouhve svatováclavské dáti jinou starou korouhev; ale neučinili tak, a můžeme jim proto tím více věřiti, že věrně nám dochovali ty památky po sv. Václavovi, které dosud ukazují se v kostele svatovítském, totiž přilbici, brnění a meč.

Uvedené zde skutečné okolnosti svědčí, že sv. Václav byl opravdovým bohatýrem a nikoliv měkkou povahou, jak líčen je ve smyšlených pověstech pozdějších. Lid český si ho také původně jinak nepředstavoval, nežli jako statečného knížete, a tato představa původní je pravá a Kalouskovým spisem nade vši pochybnost historickými údaji zjištěna.

(Die Kalouskovy »Obrany knížete Václava svatého.«)

Stavba velechrámu svato-Vítského. K ustálenému prohlídkovému dni sv. Václava, kdy každoročně desetitisícové navštěvují starou i novou část hradčanského velechrámu, sklidilo se letos poslední lešení pod novou vysokou lodí, jakož i ze západního průčelí. Klenba i výzdoba veliké této lodi jest totiž dohotovena, takže poprvé po řadě let práce a budování zjevuje se nový chrám ve svém celku a diváku umožněno jest obsáhnouti pohledem celý prostor rozsáhlého vnitřku. Dojem, který se tu návštěvníku skytá, jest překvapující. V šíři 13·5 *m*, v délce 48 *m* zvedá se v imponující výši 33·5 *m* nad dlažbou chrámovou lehká síťová klenba, jejíž kamenna žebra a ornament svorníků jasně kreslí konstrukci a přirozenou barvou kamene příjemně se odráží od omítky ploch. Pod touto klenbou, po obou dlouhých stranách lodi nalézá se pět oken s bohatými kružbami, z nichž každé okno má kružbu odchylné kresby od ostatních a nesenou na štíhlých, svislých prutech. Řadě těchto oken odpovídají pak na obou vnitřních stranách západních věží tak zv. lípané či slepé kružby, to jest kamenné výzdoby o velikosti a formy okenních otvorů. Zasklení chrámových oken provedeno jest ze šestihránků katedrálního skla, jež, jsouce bledězelené barvy a vroubeny olovem, tlumí prudkost denního světla a rozlévají příjemný jas po prostoře.

Triforie, nalézající se pod okny, opakovány jsou ze starého chrámu, kdež vynikají zvláštní bohatostí a ladností. Svými průměry důvěru skytající kulaté sloupky, usazené na vodorovné plošině, nesou obloukový vlys a nad tímto uloženy pak okenní lavice. Kamenné zábradlí galerií zve k návštěvě ochozu, a bylo nám také oznámeno, že v nejbližší době bude všem zajímajícím se o stavbu vstup na ochoz umožněn. Spojení, a sice stejně pohodlné jako malebné, mezi jednotlivými díly triforií tvoří tu nové ochozy zajímavé zvířecí i listové dekorace, pnoucí se kol zevnější strany pilířů chrámových.

Teď, kdy všecky tyto práce jsou skončeny, nabyla vysoká loď své konečné vzezření. K úplnému dokončení schází pak již jen dohotovení kružby do velikého okna západního, jakož i zasklení okna toho, kteréžto práce jsou však určeny na příští rok. Pak bude ještě doklenuta hlavní kruchta a s překlenutím pobočních lodí i kaplí a opatřením těchto střechami bude novostavba hotova. Pracuje se pilně a postupuje zdárně. V křížové lodi sestavují osazovači právě jednu z největších kružeb, a sice o 10·10 *m* šířky, 7·20 *m* výšky a o 91 dílech, umístěnou nad kaplí sv. Václava, kam i jiné čtyři kružby, dnes již v dílnách hotové, k osazení přijdou.

V loňském předpočtu bylo však projektováno něco, což nedošlo letos svého splnění. Postavy českých panovníků, kteří se byli zvláště o stavby chrámu svatovítského zasloužili, neuvidíme ještě na vnějšku monumentální budovy. Měla tu býti řada Přemyslovců počínající sv. Václavem, na to tři Lucemburkové a sice Jan, Karel IV. a Václav IV., po nich dle postupu věků Jiří z Poděbrad, Vladislav II. a opět řada českých králů z rodu Habsburského, majících v čele Ferdinanda I. a u konce císaře Františka Josefa I., štědrého stavby podporovatele — bez mála tisíc let českých dějin od života zbožného vnuka Ludmilina, později v Boleslavi zavražděného, až do dnešních dnů. A jest to také skoro tisíc let budování chrámu svatovítského. Leč právě letos zdárné pokračování stavby jest ohroženo a celá řada předpočtených a projektovaných prací — tak i umístění postav českých panovníků na vnějšku chrámovém — musila býti odložena. Zemská subvence, která byla celou řadu let stavbě poskytována, snížena byla letos o celých 50 proc. a dostaviv se nedostatek prostředků dotkl se citelně stavby. Ze skromných počátků roku 1873 po opravě staré části stavby, počaté v roce 1862, budováno bylo přízni sněmu království Českého až do loňského roku se stále rostoucím výsledkem, když tu zmenšením příjmů ochromen rozmach. Leč nejen že stavba dotčena, ale i mnoho zkušených a svědomitých dělníků ohroženo jest ve své existenci. Ředitelství Jednoty pro dostavění chrámu sv. Víta činí vše, aby toto nebezpečí

od pracovních sil odstranilo, ale není mu možno bez úsilné pomoci veřejnosti udržeti při zredukovaných prostředcích velký stav dělnictva. Zaměstnáni jsou: 71 kameník, 1 modelér, 3 kováři, 7 tesařů, 9 zedníků a 17 přidavačů. Zde musí všichni, jimž jde nejen o chrám sám a o jeho dominující význam, ale i o existenci jeho dělných budovatelů, napnouti síly, a příspěvky, sběratelstvím, přistupováním k Jednotě přispěti k odražení nepříznivých let.

Na vynikající dílo umělecké dlužno též ještě upozorniti. Naproti arcibiskupské kapli umístěn byl totiž letos prozatímně na prozatímním podstavci náhrobek kardinála Schwarzenberga od J. V. Myslbeka. Slavné toto dílo, vyznamenávající se svou v pravdě chrámovou vznešeností a plné vnitřní síly a vnitřního pathosu, má jednou s nově upraveným hrobem sv. Vojtěcha býti definitivně umístěno v nové lodi chrámové; dáno bylo prozatímně do staré části chrámu proto, aby již teď bylo užito a obdivováno, a aby již teď sloužilo účelu, k němuž bylo s takovým mistrovstvím stvořeno.

Obnova chrámu křižovnického. Důstojná obnova chrámu křížovnického byla dávným vroucím přáním zvěčnělého generála-velmistra TH.Dra Václava Horáka, přáním, jehož uskutečnění se tento vynikající církevní hodnostář již nedočkal. Ale myšlenka sama došla provedení svého nástupcem zvěčnělého, nynějším generálem velmistrem řádu, veled. p. Fr. X. Maratem. Na rozdíl od jiných podobných oprav, kde bohužel na škodu věci přestává se na poloviční opatřeních a nedostatečných podnicích, obnova tato provedena v rozměrech co nejrozsáhlejších a to jak uvnitř, tak i zevně. Již dnes fasáda kostela křižovnického stkví se v celé někdejší své nádheře. Celá plastická výzdoba její, tak zajímavá svou rázovitostí, provedena jest z trvanlivého, solidního materiálu (pískovce), ke krytu pak vesměs užito bylo mědi. Pokud figurální ozdoba průčelí, vytvořená rukou předního barokního sochaře pražského, Quitainera, pro chatrnost materiálu nemohla býti zachována pouhým očistěním a otesáním, provedena právě do nejmenších podrobností věrným okopírováním původních soch. Vnitřek chrámu rovněž co nejbedlivěji obnoven, takže právem lze říci, že současníci teprve nyní, po skončené obnově, poznávají velkolepou nádheru a zářivou krásu tohoto kostela, jehož stěny svítí se mramorem, leskem bohaté zlacené dekorace a půvabnými ozdobami štukovými. Pokračováním mramorové výzdoby dolejších částí lodi chrámové je v hořeních partiích imitace mramoru, imitace, blížící se s neobyčejnou pravdivostí pravému mramoru tak, kde v dřívějších dobách zvykli jsme vídati pouze obyčejný, během času nadto ještě značně zašlý nátěr barevný.

Vrcholem však výzdoby chrámové, její perlou a zároveň jednou z nejcennějších okras bohatého uměleckého odkazu, jejž nám zanechala doba barokního českého umění, jsou velkolepé freskové malby, jimiž kopuli chrámovou vyzdobil geniální Václav Vavřinec Reiner. Gigantické toto fresko, předvádějící s oslňující velkolepostí pojetí a mistrovským šikem vidinu posledního soudu, teprve nyní zjeví se oku našemu v celé své kráse a mohutnosti. Vlivem času i málo šťastnou opravou, provedenou r. 1851 malířem Matyášem Melkou stalo se, že z ohromného tohoto freska znali jsme jen vybledlou, nejasnou směs postav, již Jos. Jiří Kolár trochu bizárně, ale dost případně karakterisoval slovy: »žabí ragout«. Byla to podivná spleť údů i celých těl, mátožná, nejasná směs, v níž naprosto nebylo lze se orientovati. Někdejší žár barev vlivem živelních vlivů i nešťastnými renovacemi pohasl nadobro, geniální dílo mistrovo bylo pouhým bledým stínem někdejší své uchvacující krásy a mohutnosti. Věci dospěly tak daleko, že z původní malby zbýval vlastně jenom pouhý práškovitý nános barev, jenž pouhým dotykem ruky dal se odstraniti, ba zdálo se již, že obnova malby tak zašlé je čirou nemožnost. Vskutku také již šlo o to, aby úplně zašlé tyto malby byly setřeny a nahrazeny výtvorem novým, dílem moderního některého umělce. K tomu na štěstí nedošlo, ježto nalezeno rozřešení jiné.

V obnovu mistrovského tohoto díla uvázali se inspektor galerie rudolfinské pan Pavel Bergner a malíři pp. Miksch a Krisan, kteří nesnadnou a zodpovědnou práci tuto provedli na základě vlastní, osvědčené methody a to tak, že originál zůstal úplně zachován a že renovovány vlastně jen partie úplně již zašlé. Dle methody těchto umělců bylo velkolepé fresko Reinerovo nejprve fixováno a teprve po provedené fixaci očištěno, při čemž původní živý kolorit díla jasně vystoupil. Tím stalo se, že renovace splnila zde v nejvlastnějším slova smyslu svůj úkol, vzkřísivší krásu starého díla, aniž by dotkla se jeho podstaty a změnila ji doplňky a přídavky novými. Ke skončenému dílu lze stejnou měrou blahopřáti i umělcům, kteří je provedli, i řádu, jenž záslužné a pro věky určené toto dílo podnikl. Teprve nyní pozná širší veřejnost i odborníci celou krásu tohoto díla, jež je tím zajímavější, že je první prací toho druhu, kterou Václav Vavřinec Reiner provedl (před tím vyzdobil freskami jen kapli sv. Hilaria na Bílé Hoře) a zároveň prvním triumfem umělcovým a počátkem freskové malby pražské, jejíž slavné tradice udržují se až pozdě do sklonku osmnáctého věku. Jest s podivem, že mistr, který čítal tehdy teprve třicet sedm let, odvážil se hned na dílo tak grandiosních rozměrů a tak mohutného pojetí, jakým jest toto fresko, illustrující tak úchvatným způsobem apokalyptickou vidinu posledního soudu.

Je to dílo zajímavé i smělou svou komposicí i mistrovskou jistotou, s níž je provedeno. Celá kopule pokryta jest ohromnou touto malbou, na níž spatřujeme několik set postav. Korunou a vyvrcholením jeho pak jest symbol věčné slávy, vyjádřený nekonečným kruhem v lucerně, která kopuli uzavírá. Středem této malby, jež živostí barev a rušností své mistrovské komposice připomíná Rubense, kdežto nadlidsky mohutné některé postavy jakoby byly inspirovány mohutnými výtvory Michelangelovými, jest kříž, jejž nesou andělé a k němuž zraky všech téměř postav jsou upřeny. Čas i smrt jsou mrtvy, poslání jejich jest splněno. Není již času ani smrti, ohromné symbolické postavy zkáceny leží v prachu. K věčnému světlu, k věčné slávě plují zástupy blažených, shluky starozákonních světců, seskupené kol Bohorodičky i sbory mučenníků a světců pozdějších (mezi nimi v popředí spatřujeme zemské patrony české), jinde andělé všemožně pomáhají duším, stíženým lehčími hříchy z očistce (tak na př. jeden z andělů na růženci táhne za sebou postavu hříšníkovu), kdežto na druhé straně vidíme duše zatracenců, odnášené bizarními postavami ďáblů do plamenů pekelných.

Velkolepost komposice pojí se tu s neobyčejnou životností a mohutností provedení i s dokonalou dekorativní účinností, kolorit jest svěží (jmenovitě v hořeních, lépe dochovaných partiích), celek pak působí tím plněji, ježto ze zlacené lucerny kopule, opatřené okny ze žlutého skla, rozlévá se celou prostorou kopule zvláštní zlatitý přísvit, jenž harmonii barev dodává neobyčejného kouzla a svítivosti. Lucerna byla, jak při obnově vyšlo na jevo, již původně zlacena a zvláštní světelný effekt, docílený mísením denního světla v dolejších prostorách se žlutavým přísvitem hořeních partií kopule, tedy umělcem samým již od počátku zamýšlen. Nyní ovšem krása díla bude teprve plně zřejma a i širší obecenstvo pochopí nyní, proč současníci Reinerovi tak nadšeně podivovali se tomuto dílu mistrovu provedenému, jak latinský chronogram hlásá, za velmistrů Beinlicha a Böhma a dokončenému roku 1723.

Hledání sousoší sv. Františka ve Vltavě potápěcím zvonem. Chodcům z Menšího Města Pražského po Karlově mostě se ubírajícím na Staré Město naskytuje se již přes týden zvláštní podívaná na obrovský potápěcí zvon, který v místech, kde sřítilo se při zářivé povodni r. 1890 sousoší sv. Františka, pozvolna se snáší do Vltavy. Obrovské lešení, na němž zvon potápěcí, mající podobu půl válce délky 7 a půl metru a průměru 4 metrů, jest upevněn, zásoby klád, čile se mihající dělníci a zásoby různého materiálu na lodích kolkolem zakotvených, to vše poutá zrak mimojdoucích, kteří se živým zájmem se zábradlí mostu přihlížejí k tomuto nezvyklému divadlu. V neblahý den 4. září roku 1890 spadla, jak povědomo, s částí Karlova mostu sousoší sv. Františka a sv. Ignáce od Brokova na nakupené na Vltavě vory, na kterých se rozdrtila. Pokud týká se sv. Ignáce, byly trosky ještě v čas na vorech sebrány a později sestaveny v celek v zahradě paláce Thurn-Taxise. Jenom nepatrná část přímo nad podstavcem, představující sud, scházela, a tu podařilo se vyloviti v pozdější době. Ze sousoší sv. Františka byla zachráněna socha vlastního světce, taktéž z vorů, a byl by i podstavec na vory se sřítivší v roce 1890 býval dopraven do ústraní, kdyby dřevaři, kteří magistrátem byli donuceni k odstraňování nakupeného dříví, nebyli jej potopili; stalo se to tím, že při odstraňování vzpříčených klád používali Goldmannových parníků, tak že při tom rychlým uvolněním klád sřítila se část sousoší do Vltavy a to do vymletého řečiště. Část tato představuje čtyři klečící pohanská na víru obrácená knížata. Při povodni, která v prosinci téhož roku následovala, byly výmoly v řečišti zaneseny, tak že s jistotou se nevědělo, kde podstavec leží. Umělci a archeologové usilovali o to, aby Karlovu mostu bylo navráceno, co živelní pohromou bylo mu vzato. Zesnulý mistr Šnirch byl zatím pověřen úlohou, aby trosky sestavil, což za pomoci zvláštního lešení v zahradě Thurn-Taxisově provedl. Městská rada pražská měla po spadnutí mostu ovšem první starost o znovuzřízení mostu, a když se tak stalo, počala zanášeti se myšlénkou dáti vytáhnouti zbytky sousoší. Od úmyslu toho však vždy pro velký náklad a nepříznivé proudy v obecním zastupitelstvu bylo upuštěno. V roce 1901 nabídla se firma Kleinschmidtova v Düsseldorfu, že podnikne vytažení pohřešovaných zbytků sousoší za 17.200 marek. Nabídka tato nebyla však přijata. Později zahájila městská rada pražská jednání s domácí firmou Kress a Bernard, které svěřila i zabezpečení mostního pilíře na straně staroměstské, a vyzvala ji, aby v příčině vytažení zbytku sousoší učinila podrobný návrh. Předem bylo ovšem nutno znáti, kde podstavec sousoší leží, a proto bylo svěřeno jeho hledání lonského roku inženýru panu Josefu Kindlovi, který ve skafandru (potápěcím obleku) řečiště ohledal a přesně označil, kde podstavec leží. Jak dalece jeho údaje budou přesny, ukáže se ovšem při vytažení. Dne 5. září t. r. byla sborem obecních starších král. hlavního města Prahy přijata nabídka firmy Kress a Bernard na vytažení podstavce sousoší, k čemuž zavázala se pražská obec, že vypůjčí si od Gregersenovy firmy potápěcí zvon, týž, kterým byly řízeny opravné práce ve smíchovském přístavě. Veliký tento zvon byl již zmontován na zvláštním lešení lodním a spouštěl se právě do vody v místech, které inženýr pan J. Kindl označil jako naležiště sochy. Na horní straně uprostřed má zvon otvor ku zmontování vstupních rour, na které nasadí se vzdušnice, jako se děje při pneuma-

tickém zakládání pilířů. Z téže strojovny, z které byl dodáván komprimovaný vzduch pro zabezpečení starých pilířů, bude hnán zhuštěný vzduch i do potápěcího zvonu, aby týž byl úplně vody prost. V případě, že nebude potřebí s loděmi přemístění, že totiž potápěcí zvon bude přímo nad troskami usazen, očistí se okolní náplav, písek a štěrk, načež podstavec za použití pružných podložek z koudele, konopí atd. uváže se na řetězy v uvolněné jámě a na konce řetězů uvažou se dřevěné plováky. Po té potápěcí zvon se opětně vyzvedne, plováky vyplují na povrch vody a po odstraněném zvonu naváží se řetězy na tytéž závěsy, kterými zvon byl uvázán. Pak v zavěšeném stavu pomocí lodí připluje se ke břehu, kde podstavec se složí k další dopravě. Po vybavení téhož ode dna vltavského řečiště bude ovšem nutno uložiti jej do písku, aby ponenáhlu vysýchal, aby rychlým oschnutím nenastalo jeho trhání a poškození.

Z Akademie křesťanské.

Umělecký odbor.

Dobrozdání o obnově farního kostela ve Vrbně.

Ohledavše dne 21. května 1904 po přání důstojného farního úřadu farní chrám Nanebevzetí Panny Marie ve Vrbně, hejtmanství Louny, podávají podepsaní své dobré zdání v tento smysl.

Chrámek Vrbenský vykazuje po stránce stavební dvě periody: ranně gotickou a barokní. Z prvé periody zbyl presbytář s přilehlou věží (spodní část) ve stavu poměrně dobře zachovaném a slohově — až na vršek věže a boční okno v presbytáři — téměř neporušeném. Při opravách, jež se právě provádějí, udeřeno na zbytky gotických maleb, velmi zajímavých a zachování hodných. — Ostatek budovy jakož i vnitřní inventář jest barokní, z různých období.

1. Doporučíme vřele, aby při provádění oprav dvojí tento slohový charakter byl zachován, jsouce přesvědčeni, že kontrastem tímto, poněvadž obojí sloh vyskytá se tu v ucelených partiích, docílí se velmi příznivého dojmu.

2. Projektovaný nový hlavní oltář budiž proto komponován goticky. Radíme důtklivě, aby pořízen byl z kamene — alespoň mensa — (aby mohl chrám býti konsekrován), a aby upraven byl ve tvaru spíše nízkém, predella s velikým křížem a sochami Matky Boží a sv. Jana, bez obvyklého retabula a bez oltářního obrazu, poněvadž poměrně nízká klenba presbytáře vysokých forem nepřipouští a nad to okno za oltářem, slíčnou starou kružbou zdobené, bylo by škoda zastírati.

3. Boční okno presbytáře, nyní porušené, budiž opatřeno novou kamennou kružbou i ostěním v souladu s oknem prvým.

4. Výklenek v jižní zdi presbytáře, zbytek to původního »sedili« — možno lehce upraviti slohově tím, že hrana jeho opatří se příslušnou profilací z malty.

Sem možno eventuelně umístiti patronátní sedadlo, jež třeba nově — ovšem v gotickém slohu — pořídíti, ač by liturgickým předpisům spíše vyhovovalo, upraviti tam opět zděnou lavici, polštáři krytou, pro celebranta a assistenty při slavných bohoslužbách. Panu patronovi bylo by možno vždy ad hoc pomocí klekátka opatřiti čestné místo při stěně proti.

5. Zbytky maleb ze XIV. století pocházejících shledali jsme zejména na vnitřních plochách triumfálního oblouku jakož i na žebrách. Jinde byly při otloukání omítky setřeny. Shledali jsme tu na červenavé půdě pnoucí se rostlinný ornament volutový i v každé volutě z kalichového květu vyrůstá poprsní obraz světců. Malba jest fresková, černě konturovaná, tvarů sice svižných, avšak dosti primitivních. Ornamentem rostlinným zdobena jsou i žebra. — Bližší ocenění jak dobové tak i obsahové není dosud možno, poněvadž větší část maleb těch dlužno teprve oškrabati a očistiti. Jest nezbytno o odkrytí a zachování těchto maleb se postarati a je pak velmi opatrnou retuší zachovati a doplniti. Malba presbytáře jakož i zasklení obou jeho oken buďtež co nejsvědomitěji přizpůsobeny a podřízeny rázu zbylých maleb. Jest ovšem nezbytno svěřiti věc tuto osvědčenému některému umělci.

6. Vetchá úplně bezvýznamná mřížka mezi presbytářem a lodí budiž odstraněna a nahrazena novou tvaru gotického, přímou (bez středního obloukového výstupku).

7. Stará z roku 1511 pocházející křtitelnice ustavena jest na hrubou dřevěnou bednu. Bedna ta budiž odstraněna a pro křtitelnici budiž opatřena kamenná profilovaná podnož slohově křtitelnici příbuzná.

8. Dřevěná kazatelna po straně epištolní stávavší nebudiž více postavována. Obrázky, jimiž

její poprsník byl ozdoben, buďtež uchovány bez jakékoliv restaurace. — Po straně evangelijní, těsně při triumfálním oblouku, budiž postavena nová, nevysoká kazatelna bez přístřešku, nejlépe z dubového nenatíraného dřeva na způsob amboru se schůdky z presbytáře. Sloh její budiž přizpůsoben novému oltáři. Na straně epištolní proti kazatelně bude pak možno velmi vhodně umístiti zmíněnou již křtitelnici.

9. V lodi chrámové našli jsme tři barokové oltáře:

a) Oltář sv. Jana Nepomuckého naproti dveřím jest zcela hrubý a umělecky bez významu. Budiž odstraněn. Necennou sochu sv. Jana možno vhodně umístiti — ovšem nově polychromovanou — na konsole na protější prázdné severní stěně při dveřích chrámových. Na místo tohoto oltáře budiž přenesen

b) sličný oltářík sv. Barbory, jenž prostor tento úměrněji vyplní a jehož vkusnému rozvilinovému svršku rámcovému dostane se tu klidného pozadí, kteréhož na místě dosavadním, lisenami členěném, na značnou sobě ujmu postrádá. — Jest však třeba celý tento oltář nově štafirovat a zlatit. Stupeň oltářní, sešlý, třeba nahraditi novým. Po obou stranách pěkného tabernaklu potřebí jest, přidělati slohové pozadí (predellu), rámec pak s obrazem zavěsiti 30 až 40 *cm* výše, aby tabernakulem neby! zakrýván. Obraz sv. Barbory i ostatní drobné obrázky, po rámci rozsazené, nutno očistiti zkušeným malířem, což i o ostatních obrazech platí.

Na oltáři tomto postavené dřevěné svícny jsou slíčné a zasluhují pečlivé opravy, zejména důkladného omytí z mnohonásobného nátěru.

c) Oltář sv. Anny budiž ponechán na svém místě, očištěn a znovu vkusněji natřen. Stupeň nutno i zde nahraditi novým.

10. Starý hlavní oltář možno příhodně postaviti na místě přenešeného oltáře sv. Barbory (naproti oltáři sv. Anny). — Bude mu třeba některých truhlářských oprav, nového nátěru i zlacení.

Poněvadž chrám nemá žádného Božího hrobu, doporoučíme úpravu tumby tohoto oltáře za Boží hrob, čehož se docílí velmi lehce příslušnou přeměnou její přední stěny a opatřením příhodného korpusu.

11. Starý tabulový obraz Madonny ze XVI. st. nebudiž více věšen nad triumfální oblouk, kdež velmi rušivě působí, nýbrž na severní stěnu mezi vchod a oltář.

12. Doporoučíme pořízení křížové cesty, jež ve chrámku chybí, nevelkých rozměrů, malované (nejlépe na měděném plechu) v rámcích lištových, barokně přizdobených.

Stavební úprava i výzdoba lodi řízena jest přímo c. k. místodržitelským stavebním odborem. Poněvadž v té věci nebyli jsme o dobrozdání žádáni, pomíjíme jí, doporučujíce toliko, aby vnější vchod do věže, jehož staré ostění osazeno bylo v době nedávné převráceně (lícem do zdi) upraven byl správněji. Dá se toho lehce docíliti — čímž i přístup na věž stane se pohodlnějším a bezpečnějším, — bude-li pořízen v koutě mezi věží a síncem příhodný přístřešek se dveřmi v předu, k čemuž možno velmi dobře použiti zmíněného starého kamenného ostění.

V Praze, dne 1. září 1904.

J. HILBERT,
architekt a stavitel dómu sv.-Vítského.

ED. ŠITTLER,
farář v Žižkově, t. č. jednatel.

Z uměleckého odboru Akademie křesťanské
v Praze, dne 1. října 1904.

F. J. LEHNER,
předseda.

Zpráva za měsíc srpen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro dp. Josefa Drbohlava, faráře v Plasích, pro vdp. Josefa Moce, děkana v Budyni nad Ohří a pro dp. Fr. Sobotku, faráře v Brucku na Moravě. — Ciboria: pro vdp. Josefa Moce, děkana v Budyni nad Ohří a pro dp. Leopolda Zatloukala, faráře v Bystřici pod Hostýnem. — Monstrance: pro vdp. Josefa Moce, děkana v Budyni. — Hostiarium: pro vdp. Josefa Moce, děkana v Budyni. — Pozlacení v ohni: monstrance a patenky: pro důstojný farní úřad v Chříbské; patenky k zaopatřování: pro důst. farní úřad v Bělotíně; dvou kalichů a pacifikálů: pro vdp. Václava Kotrcha, probošta v Roudnici. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Chříbské a v Bělotíně. — Nádobky na sv. oleje: pro vdp. Josefa Moce, děkana v Budyni n. Ohří a pro důst. farní úřad v Bělotíně na Moravě. — Lampa oltářní se šňůrou: pro vdp. Josefa Moce, děkana v Budyni. Dvě kropenky: pro dp. Fr. Dražila, faráře v Libochovanech. — Kropáček: pro důstojný farní úřad v Chříbské. — Obrázky na korouhve: pro blahorodou paní baronku Spaunovou v St. Hradci. — Kříž k průvodům: pro dp. Fr. Halu, faráře ve Vrchoslavicích. — Křtitelnice mramorová: pro vdp. Josefa Moce, děkana v Budyni nad Ohří. — Dvě kropenky mramorové: pro dp. Fr. Dražila, faráře v Libochovanech.

Rozličné. Boží hrob: pro vdp. Jos Moce, děkana v Budyni nad Ohří. — Křížová cesta: pro dp. Fr. Čihaře, faráře v Choceradech. — Missaly: pro vdp. Karla Khuna, děkana v Chlumci a pro dp. Josefa Drbohlava, faráře v Plasích. — Pul-

tík pod missal: pro dp. Josefa Drbohlava, faráře v Plasích. — Kříže na stěnu: pro vp. Fr. Srnku, kaplana v Mcelích a pro dp. Fr. Dražila, faráře v Libochovanech.

Paramenty. Kasule: bílé skvostné: pro vp. Ad. Skřivana, kaplana v Plzni a pro vp. Rich. Šarapatku, kaplana v Ostrově; fialová: pro dp. Jos. Fanfulu, faráře v Stříbrné Skalici; bílá, červená, fialová, černá a zelená s bohatou úpravou: pro vdp. Jos. Moce, děkana v Budyni; červená sváteční: pro dp. Fr. Dražila, faráře v Libochovanech. — Pluvialy: černý: pro vdp. Jana Černohouze, děkana v Hostivařích; bílý a fialový: pro vdp. Jos. Moce, děkana v Budyni. — Punčochy pontifikální: pro vys. dp. Josefa Bindra, kanovníka na Hradčanech. — Štoly: pro dp. Josefa Vrbu, faráře v Klinghartu, pro vp. Josefa Boušku, kaplana v Polici nad Metují, dp. Jana Sedláčka, faráře v Bilovicích na Moravě a dp. Fr. Dražila, faráře v Libochovanech. — Bursa k zaopatřování: pro důst. farní úřad v Pičíně. — Dvě bursy na oltář: pro dp. Fr. Dražila, faráře v Libochovanech. — Pláštíky na ciborium: pro vys. dp. Josefa Bindra, kanovníka na Hradčanech a pro blahorodou paní Gabrielu Friedovou v Ústí n. Orl. — Antipendium: pro blahorodou sl. Annu Kumpánovou v Budči na Moravě. — Příkrov: pro vdp. Josefa Moce, děkana v Budyni. — Váčky fialové na nádobky pro sv. olej: pro dp. Jos. Vrbu, faráře v Klinghartu a pro dp. Fr. Dražila, faráře v Libochovanech. — Zlaté třapečky ku klíčku od tabernaklu: pro dp. Fr. Dražila, faráře v Libochovanech. — Koberec na stupně oltářní: pro dp. Fr. Dražila, faráře v Libochovanech.

Prádlo kostelní. Rocheta: pro dp. Kajet. Masche, vicerektora piaristské koleje v Praze; pro vp. Sigmunda Boušku, kaplana v Polici nad Met. — 2 alby, 3 rochety, 2 tobalie a j.: pro dp. Fr. Dražila, faráře v Libochovanech; alba a 2 rochety: pro důstojný farní úřad v Smrčně na Moravě; 9 tobalií: pro nejdůst. pana Fr. Marata, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze.

Zpráva za měsíc září.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich: pro vp. Václava Tichého, kaplana v Benešově. — Pozlacení v ohni kalicha: pro dp. Jos. Bláhu, faráře v Lovčicích. — Nádobky na sv. oleje: pro nejdůst. kníž. arcib. kapitolu v Praze. — Kanonické tabulky: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Pouchově. — Svícny oltářní: 12 pro blahorodého p. Václ. Opatrného, rolníka v Mlečicích, a 6 pro dp. V. Matějovského, faráře v Lstiboři. — Mešní konvičky: pro dp. Em. Cívku, gymn. professora v Slaném a pro sl. zádušní úřad v Praze.

Rozličné. Missaly: pro vys. dp. Jos. Farského, kanovníka na Vyšehradě a pro sl. zádušní úřad v Praze. — Brevíře: pro vys. dp. Frà Jos. Hamršmida, inf. převora ryt. řádu maltézského v Praze, pro dp. Ed. Šittlera, faráře na Žižkově a pro dp. Norb. Nikodema, duch. správce okresní nemocnice na Kladně. — Pultíky: pro sl. zádušní úřad v Praze a pro důst. farní úřad v Dublovicích. — Pokladnička kostelní: pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Pouchově. — Zvonky: pro dp. J. Limberského, faráře v Bučicích a pro sl. zádušní úřad v Praze.

Paramenty. Kasule: bílá: pro dp. Em. Cífku, gymn. professora v Slaném; dvě bílé: pro důst. klášter dominikánský v Praze; fialová: pro vp. Stanisl. Hlínu, zám. kaplana v Malých Svatoňovicích; červená a bílá: pro sl. zádušní úřad v Praze; bílá skvostná: pro dp. Václ. Havla, faráře v Moldavě; fialová vyšitá: pro J. Milost nejdůst. p. msgra dra Jos. Doubravu, biskupa v Hradci Král. — Pluvialy: červený: pro důst. farní úřad v Rosicích; bílé: pro dp. J. Limberského, faráře v Bučicích a pro dp. Václ. Havla, faráře v Moldavě. — Bursa k zaopatřování: pro blahorodou paní Bezdičkovou v Karlíně. — Pláštík na ciborium: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Vela: pro blahorodého p. Fr. Netuka, ředitele real. škol na Kladně, pro dp. Em. Cífku, gymn. professora v Slaném a pro dp. Václ. Havla, faráře v Moldavě. — Antipendia: pro dp. Fr. Lamače, faráře ve Skalici, pro dp. Václ. Havla, faráře v Moldavě, dvě pro blahorodou pí. Marii Šunydrovou v Krásnovsi a pro dp. Pavla Vondráčka, faráře v Hodušíně. — Dva oltářní polštáře: pro dp. Václ. Havla, faráře v Moldavě. — Pokrývka na pultík: pro důst. farní úřad v Dublovicích. — Birety: pro dp. Fab. Kyselku, minoritu v Církvici, pro J. Excell. paní hraběnku Clam-Martinicovou na Smečně, pro dp. dra Aug. Jannala v Praze a pro dp. Leop. Tůmu, kvardiana v Jihlavě na Mor. — Šerpy: pro sl. spolek křesťanských dcer v Praze. — Komže pro kostelníka a ministranty: pro blahorodého p. dra M. Kováře, školního radu ve Žďáře a pro důst. farní úřad v Pan. Týnci.

Prádlo kostelní. Humeralia, korporalia, purifikatoria a pally: pro blahorodého p. ředitele J. Friegra v Praze; alba a rocheta: pro důst. farní úřad v Pcherách; 46 plachet oltářních: pro sl. patronátní úřad na Křivoklátě; 2 rochety: pro důst. farní úřad v Pan. Týnci; 10 cingul: pro kníž. arcib. chlapecký konvikt v Dupavě; 2 alby, humeralia, korporalia, pally a j.: pro sl. zádušní úřad v Praze; alba, korporalia a j.: pro vp. Václ. Tichého, kaplana v Benešově; 2 rochety: pro vys. dp. Jos. Kuchynku, kanovníka na Vyšehradě; tobalie: pro dp. Václava Matějovského, faráře ve Lstiboři.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází šestkráte do roka ve lhůtách dvouměsíčních. *Předplatné,* které činí poštovní poukázkou na celý rok *4 K 40 h,* přijímá *redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech* (na faře), kam i *reklamace* se zasílají.

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze. — Nákladem vydavatele.

GTU Library
3 2400 00340 1647

GRADUATE THEOLOGICAL UNION
GTU LIBRARY
1962

CB484